אהבת ציון

מאתי

אברהם בן־יקותיאל מאפו

איש קאוונא

תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים :
(שיר ג י')

ווארשא

בדפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י .

שנת תרל"ג לפ"ק

АГАВОТЪ ЦІОНЪ

т. е.

Любовь Ціона. Соч. Авраама Мапу.

ВАРШАВА

1873.

Дозволено Цензурою.
Варшава, 21 (3) Іюля 1873 г.

въ Типографіи И. Гольдмана.
ул. Мурановская № 24.

אהבת ציון

יצא שנית לאור

לכבוד

אחי המחבר הנגיד המשכיל היקר, איש חמודות אהוב לכל יודעיו ומכיריו, נודע בארצות לשם ולתהלה,

פה מתתיהו מאפו נ"י

אחי יקירי

אתה אחי הרגול מרבבות אחים, פה לך מקום אתי בפתחי שערים להגיד לך אחת מני אלף התודות והברכות אשר רחש לבי לך, אתה היית לי לישועה בכל עת, לא הכרת נפשי מטובה, טרם אקרא ואתה תענה· רבות פעלת לי נגד בני אדם, אותי תמכת ואת בני יחידי יקירי נטלת ונשאת על זרועותיך כל שנות למודיו באקארעמיא עד השלימו חקו ויהי לרופא־מחוז (קרייזארצט) אהוב ונחמד לאלהים ואנשים, ומה אשיב לך כל תגמוליך עלי, הן מכל חזיונותי לא מצאתי חזון, ובך חזיתי חזות הכל!

אמנם רבים ועצומים הם אוהבי באהבת ציון, אך אהבתם על כפים ישקלוה ועד מחצית השקל תגיע, כי מרביתם מונים מספר לעלים, ולפיהם ישיתו מחיר על ספרי, איה שוקל ואיה סופר! לו חשבו לדעת מה רבה יגיעת יוצר חזיונות, הבורא נפשות בצלמן, העורך אותן מערכה מול מערכה והשם בפיהן אמרי שפר, לו מנו לילות עמל אשר

יעבור בם סופר החזיון עבודתו, בנפול תרדמה על אנשים ולבו ער! אך הקוראים יתענגו על היצורים וישכחו יוצרם מרחוק, או ימודו פעולתו אל חיקו וישיבו לו מאשר נתן למו—אמרי שפר ומהללים ריקים, ונדיבי עם מעטים מוער, ורבים סביב שתו עליהם, על כן אבד חזון—קראתי למאהבי הקוראים ספרי בכל אות נפשם, ותשובותיהם נשאר מעל. והנוגשים עוד אצים בי לאמר: כלה מעשיך!

סוף דבר, גורל הסופרים, כגורל עובדי עבודת פרך במצרים, תבן לא נתן למו ולבנים אומרים להם עשו. לולא אתה אחי יקירי שהיית עזרתה לי, כי עתה לא סבלתי עשי בדיו לכתוב משאות וחזון לעמי, ובכן כל ספרי יחד בעורך נבראו, ולך נאוה תהלה, לכן את ראשית פעלי ואת אהבת ציון הדרושה מכל רגעי ארץ, איירופי, אזיא, ואפריקא, אותה הרימותי קרבן ראשית לזכר רב טובך, ונראה פעלך לרבבות אלפי ישראל והדרך על צאצאיך, והיית ברכה לאדם רב, ולי אני אחיך אוהבך כאישון עינו.

המחבר

א

איש היה בירושלים בימי אָחָז מלך יהודה ושמו יוֹרָם בן אֲבִיעֶזֶר, אלוף ביהודה ושר אלף, ויהי לו שדות וכרמים בכרמל ובשרון, ועדרי צאן ובקר בבית לחם יהודה; ויהי לו כסף וזהב, היכלי שן וכל שכיות החמדה, ושתי נשים היו לו, שם האחת חַגִּית בת עִירָא, ושם השנית נַעֲמָה, ויאהב יורם את נעמה מאד כי יפת תאר היא, ותקנא בה חגית צרתה ותכעיסנה, כי לחגית היו שני בנים ולנעמה לא היה ולד · אך נעמה היתה נעימה בתארה ובמעלליה, ויעש לה יורם בית לבד, למען לא תצור אותה חגית צרתה · וְעָכָן היה בן משק בית יורם, ויתן יורם לו את חֶלְאָה שפחת חגית הכנענית לאשה · ואוהב דבק מאח היה ליורם ושמו יְדִידְיָה הנדיב, מגזע מלכי יהודה, ושר הרכוש אשר למלך, איש חמודות רך בשנים, עשיר ומגן לבני הנביאים למודי ה׳, כי אהב נועם לקחם ויט למשל אזנו, ויתמכם בנדבת ידו, על כן קראו שמו ידידיה הנדיב; ויתנוססו יורם וידידיה כאבני נזר בדור תהפוכות דור אחז, כי נאמנה רוח שניהם עם אל ועם קדושיו, ויתהלכו בין למודי ה׳ אשר תעודת בן אמוץ צרורה אתם ותורת ה׳ תתומה בם ·

ומַתַּן השופט בן יוֹזָבָר העריץ התחבר ליורם ויהי איש עצתו, וַיִּתַּמָּם עם יורם באהבה מְגֻלָּה ועברתו שמר בלבו, מיום קחת יורם את חגית אהובתו לאשה · וזה הדבר אשר לא נשמר יורם ממנו ויחשבהו לאוהב לו: כי יוזבר העריץ אבי מתן היה

איש חמסים, רודף בצע מעשקות אשר עשה עשר ולא במשפט, ויבלע חיל זרים, והעשוקים לא יכלו להוציא את החמס מיד עושקם כח, כי היה יוזבד איש זרוע ונשוא פנים, וידכא בשער אנשי ריבו • ועירא אבי חגית היה גם הוא איש ריבו ובעל משפטו, כי התעשק עם יוזבד על אודות חלקת שדה דשנה ושמנה, אשר הסיג העריץ גבולה • וכאשר צרר יוזבד את עירא, כן אהב מתן בן העושק את חגית בת העשוק, ויוזבד זקן מאד בעת ההיא, וחגית היתה אז בנעוריה בית עירא אביה, ויאמר מתן לחגית: יקרבו ימי אבל אבי והשיבותי לאביך את חלקת שדהו וגם כל חלקת האדמה אשר אצל גבולה, רק הטי לי חסד נעוריך, כי יורש אחד אני לאבי ונחלתי רבה מאד • אך חגית עגבה על יורם האלוף בעת ההיא, ותתן תקוה בלב מתן, כי כן היתה לה מצות עירא אביה, ולבה בל עמה, כי ליורם היתה תשוקתה, ולו יעד אותה אביה בסתר • ויוזבד העריץ מת לשמחת לב מתן בנו ולשמחת כל העשוקים, וינסו דבר אל מתן, והנה לבו כלבב אביו • ויאמר מתן אל עירא אבי חגית: הנה אבי בעל משפטך מת, ועתה קחה נא את חלקת שדך, וכל השדות אשר אצל גבולה אנכי נותן לך שלומים למספר שני התבואות אשר אסף אבי משדך, ואם מצאתי חן בעיניך, הואל נא והרבה עלי מהר ומתן ותנה לי את חגית בתך אשר אהבתי לאשה • ויאמר עירא אל מתן: הן אביך עשק דלים רצץ אביונים ועליך תהיה קללתם, ואיככה אתן את בתי לאיש אשר יקבוהו רבים? ועתה אם יש את נפשך להתחתן בי, שמע לדברי, ואביך אני, קרא לכל העשוקים אל ביתך והשיבה להם את העשק אשר עשק אביך וסרה מעליך תלונתם. ויאמר מתן: הרבית ארוני במחיר בתך, ואולם לא יקר לי גם המחיר הזה באהבתי את חגית בתך מאד • ויאמר לו עירא: אם כה תעשה ונתתי לך את חגית בתי כאשר יתמו ימי אבל אביך •

וילך מתן מאת עירא שמח וטוב לב, ולא אִחַר לעשות ככל אשר שאל עירא ממנו, ויאסף את כל העשוקים אליו בלילה, ויאמר אליהם באזני ערים נאמנים: הלא אנשי ריב הייתם לאפי ותתעשקו עמו שנים רבות, וידיכם לא עשו תושיה, ותנסו דבר אלי ולא האזנתי אליכם, כי איש זרוע גם אני, ומי מכם יעוז לדבר אתי בשער, או מי יקשה אלי וישלם? ואולם דעו נא היום, כי לא בחיל ולא בכח ידכם, כי אם בצדקתי וביושר לבבי הנני משיב לכם הגע אחד את אשר בקשתם ולא מצאתם שנים רבות, את האלהים אני ירא! · ויברכוהו העשוקים, ויאכלו וישתו עמו בלילה ההוא, וילכו ממנו שמחים וטובי לב · אף הקים מתן את דברו, וַיָּשֶׁב לעשוקים את נחלתם, וישתאו וישתוממו כל שומעי צדקת מתן, ויגידו ישרו בשערים וישימוהו לשופט · ויהי למועד אשר יעד לו עירא לתת לו את חגית בתו לאשה, והנה כאב אנוש, כי בבוא מתן אל בית עירא לקחת את חגית אשר נכסף אליה, ולא מצאה, ועירא אמר לו: בושתי מאד כי נתנה חגית בתי את דודיה ליורם האלוף ואנכי לא ידעתי · ומתן הבין כי רמוהו עירא וחגית מרמת ערומים, וכי צדקתו אשר עשה אין להשיב, ויכם שנאתו במשאון, ויאמר: אין זאת כי אם ליורם הוכיח ה׳ את בתך, ואנכי לא נחמתי בכל זאת על הטוב אשר עשיתי, כי אם התיצבתי על דרך טוב, לא אסור עוד ממנה, ומעיל צדקה אשר לבשתי לא אפשוט מעלי, יתן ה׳ ומצאה בתך מרגוע בבית יורם אישה, וישמח לבי גם אני לראות אותה מאֻשרה · ויאחז עירא ביד מתן ויאמר: על כן יודוך ישרים וישתוממו על צדקתך, ועתה הגדל נא חסדך עמדי ולכה עמדי אל בית יורם, ואמרת לו ולבתי כי סלחת למו על אשר גמלוך לא כצדקתך וכבר לבבך, כי בעבור זאת ערבה שמחתם · ויאמר לו מתן: הבה נלכה! וילכו יחדו אל יורם, ויספר לו עירא את צדקת מתן, כי סלח למו אשר גמלוהו רעה ·

(ה)

ויאמר יורם למתן: לכן הנני רואה פניך כפני אלהים, ועתה היה לי אוהב נאמן והשיבותי אהבה אל חיקך; ומן העת ההיא התהלך מתן עם יורם כרע כאח לו, ובסתר לבבו חרש עליו רעה להצמיתו בעת אשר תמצא ידו ·

וְחֲנַנְאֵל אחד משועי אפרים היושב בשמרון עלה מדי חג בחגו ירושלימה להֵרָאוֹת את פני ה׳ · ויהי היום ויעל חננאל ירושלימה לחג את חג הסכות, ויבא אתו את תִּרְצָה בתו, נערה יפת תאר ויפת מראה בת שבע עשרה שנה, וכל בני האלופים חמדו את יפיה, ויראנה גם ידידיה ותחשק נפשו בה, ויעש משתה ויקרא ליורם אוהבו ולנשיו ולחננאל ולבתו ולבני הנביאים ולכל יראי ה׳, ויהי כאשר טוב לבם ביין ויאמר ידידיה אל חננאל: הן כל יקר תראינה עיני אדם בציון, תהיה נא גם בתך כאחת יקרותיה ותפרח כשושנה על הררי ציון · ויאמר לו חננאל: פרח תפרח אם אטענה בכרם חמד אשר ישתה מטל שמים · ויאמר לו ידידיה: אהיה נא אנכי כרם חמד לבתך, הן יראת שדי לי כטל שמים וגם משמני ארץ לא אצל אלהים ממני, כי ברכני ה׳ בהון רב · ויאמר לו חננאל: הן זה שנה תמימה אשר דפקו שועי אפרים דלתותי וישחרוני לתת להם את תרצה בתי, אך נפש בתי בחלה בהם ובעשרם, באמרה אלי: חבור עצבים אפרים על כן שנאתים, ונפשי חפצה להיות לאיש יהודה וליושב ירושלים, ואביאנה הלום לתתה לאשר תחפוץ בו; ועתה דבר נא על לב הנערה, ואם חפצה היא בך וברכתי אתכם בשם ה׳. ויגש ידידיה אל תרצה ויאמר לה: הגידי נא לי עדינה! מה ציון בעיניך ומה אנשיה? ותאמר לו תרצה: ציון כגן עדן לפני ואנשיה כמלאכי אלהים · ויאמר לה ידידיה: לכן אתגאה הפעם על פי דבריך כי יושב ירושלים אני · ותאמר לו תרצה: יתגאו כל יושבי ירושלים אם ידמו לך · ויאמר לה ידידיה: רב לי אם זך וישר פָּעֳלִי בעיניך, ומי יתן וְיֵרָאֶה פעלי והדרי על נפש האהובה

לי! ותאמר תרצה: הנפש ההיא תהיה ברוכה לה׳. ויאמר ידידיה: היי נא עדינה את ברוכה לה׳ ולי. ותרצה ענתהו בענות חן לאמר: היה נא ארוני לי לפה אל אבי, ואשר יגיד לו פיך אותה חשב לבבי. מדי דברה נגש חננאל אליהם בעמדם בירכתי הבית ויאמר: לו בתי לעצתי תקשיבי, הנה האיש הנצב לפניך אותו ראיתי בתפארת אדם. וישחק ידידיה ויאמר: ואולם לא כראותך תראני בתך העדינה, כי כמלאך אלהים ראתני. ויאמר חננאל: לכן אהיה אנכי כמלאך בא בשם ה׳ לחבר את נפשותיכם ולברך אתכם לפני ה׳ השוכן בציון. ותאמר תרצה לידידיה: הן אחד מצאתיך ואחת אהיה נא לך גם אני, ובדבר הזה הנני לך. ויאמר לה ידידיה! יחידתי תהיי לי עדינה ואחרת לא תתערב בנו, בדברים האלה נוסדה אגודתם יחד, וידידיה נתן מתנות לבני הנביאים ביד נדיבה, וממחרת היום ההוא היתה תרצה לידידיה לאשה. ויואל חננאל לשבת עם ידידיה חתנו בציון שנה תמימה, ונפשו רותה עונג לראות את בתו מאֻשרה בציון, כי אהב אותה ידידיה כאישון עינו.

ויהי מקץ שנה לשבת חננאל בציון, והפלשתים פשטו בערי השפלה והנגב ליהודה, וילכדו ערים ובנותיהן, ויורם אשר היה משרי הצבאות, היה נכון גם הוא לצאת למלחמה על הפלשתים, ותלד לו חגית אשתו בעת ההיא בן שלישי ויקרא שמו עֲזְרִיקָם, לאמר: אלהים יעזרנו מקמינו. וחלאה שפחת חגית ילדה בעת ההיא בן לעכן אישה ותקרא את שמו נָבָל, ותצו חגית את חלאה לתת את נבל בנה על ידי אחת השפחות, ולהיות מינקת לעזריקם בנה, ויחר לעכן מאד על אודות בנו. ונעמה הרתה ללדת בעת ההיא ויאהב אותה יורם משנה אהבה, ותרצה גם היא הרתה ללדת, ויקרא יורם לידידיה אל בית הקיץ אשר לו על הר הזיתים ויאמר לו: הנני יוצא מחר למלחמה, ומי יודע אם אשובה בשלום אל ביתי, לכן נכרתה ברית עולם אשר תקום גם לזרענו אחרינו, אולי

(ו)

אספה במלחמה, או אלך שבי לפני צר, והיית לאב לביתי ושמת עיניך על צאצאי, ופקדת פקידים על נחלותי כטוב וכישר בעיניך, זולתי סִתְרִי מבני הנביאים היושב על נחלותי אשר בכרמל, וַאֲבִישַׁי אחיו הזקן, אותם לא תהדוף ממצבם, כי יראי אלהים הם וקרובים אל נעמה אשתי; הנה נשותינו נעמה ותרצה הרות, ואם תלד האחת בן והשנית בת, אז נתחתן איש באחיו, כי כאהבתי אותך כן תאהב נעמה אשתי את תרצה אשתך, ומה תגדל האהבה בצאצאינו! ותבואות הכרמל תהיינה לכלכל את בני הנביאים למודי ה׳, ומדי חג בחַג יַעֲרֹךְ שולחן לארבע מאות אביוני אדם יתומים ואלמנות, כאשר בהיותי בביתי, והנני נותן לך את בית הקיץ הזה מתנה. ויאמר לו ידידיה: הן כל חפצים לא ישוו באהבה, אך אזכרתה יקרה מאד לאוהבים נאמנים, הא לך חותמי, שימנו על ימינך והיה לך מנחת זכרון מזכרת אהבתנו הנאמנה, והשיבך ה׳ בשלום וזבחנו יחדו זבחי תודה לה׳ ושמחנו בבית הקיץ הזה, אנחנו ונפשות ביתנו, וישקו איש את רעהו ויבכו, ויפרדו איש מעל אחיו. וממחרת היום ההוא כעלות השחר קרא יורם לנשיו ולבני ביתו ויברכם, וישק לנשיו, ויבך על צוארי נעמה ויצא עם הצבא.

אחרי הדברים האלה ילדה תרצה בת לידידיה ותקרא שמה תָמָר, ויעש חננאל טבעת אשר שמו ושם תמר מְפֻתחים בה מעשה ידי אמן, ויתננה לתרצה בתו ויאמר: אות היא לתמר בתך כי בין בני תחלק נחלה, ונשאה תמר את הטבעת הזאת על ידה כאשר תגדל, וישב חננאל עוד ירח ימים בציון ויברך את בניו וישב אל ביתו שמרונה.

ומבשר בא להגיד כי נפל יורם שבי בידי הפלשתים, ותִרב התוגה בבית ידידיה, ותבך נעמה מאין הפוגות, אך חגית ראתה בצרת נפש נעמה ותנחם בה אחרי שבות אישה. ותאמר: עתה לא ירום ראש נעמה עלי! ואנכי אהיה גברת

הבית ׳ ובן עשתה, כי הרחיבה ממשלתה במשרתי ביתה, ותיסרם מוסר אכזרי אם סרו מדבריה; ונעמה לא שמה לבה לזאת, כי התאבלה על אישה כי איננו ׳ ועכן נשא בשניו בראותו כי כבדה יד חגית על חלאה אשתו לענותה ולהכותה בחרפה כאחת השפחות, וישח וימס לבו בקרבו, ויבקש תחבֻלה למצא ְחָוָחה לנפשו ולנפש אשתו ׳

ב

ומתן השופט כראותו כי לא האמין יורם בו כי אם בידידיה אשר שמהו לאב לביתו, ויחר אפו ביורם ויקנא בידידיה, וישמח לשמועה כי נשבה יורם, ויאמר בלבו הן זה היום שקויתיו לשית קציר לבית יורם, ובבואו אל ביתו נחם את נעמה ואת חגית בפיו ובשפתיו, ולבו שש לראות חגית כאלמנה חיה עגונה אל אישה. ויהי היום ויבא אל בית חגית וירא והנה היא מכה את חלאה בעברה מכה רבה מאד, וכבוא מתן רפתה ממנה, ותאמר אל מתן: את שפחתי זאת יעדתי להיות מינקת לעוריקם בני, ואצא מחדרי כמעט ואשובה והנה חלאה איננה, כי באה אל בית השפחות ותינק את נבל בנה השקץ ׳ ועכן אשר עמד וראה את אשתו נקלה לעיניו ויבך, ויאמר אל מתן: שפוט נא אתה אדוני, אנכי ראיתי את בני העולל עזוב בערשו ומן השפחות אין דורשת לו והוא בוכה מאין הפוגות, ואקרא לאמו להיניקהו; ואם עולה היא הלא העון בי ועלי גברת תנחת ידך ׳ ותתן עליו חגית בקולה ככפירה לאמר: הוי עבד נקלה ונרצע, ומי בקש זאת מידך לשבת פה? הלא חפץ יורם אישי לשלח אותך חפשי טרם צאתו למלחמה, ואתה אמרת אהבתי את ארוני, את אשתי ובני, לכן שים יד לפה, פן תכבד גם עליך ידי ׳ ומתן ראה, שמע ולא ענה דבר ׳ ויאמר בלבו: אפח באוד העשן הזה בעכן והיה ללפיד בוער, והניחותי חמתי בחגית אשת עברתי ׳ ויהי בלילה ויבא עכן אל בית מתן ויאמר אליו:

הלא ראית אדוני עָתתי, שפטה משפטי, הבה נא עצה ועזרה מיד הרשעת, האם תמו העבדים והשפחות לגוע? ויאמר לו מתן: הנה המתך בוערת כאש, שלח בה את כל נאות יורם אדוניך, ובערה בבתים וביושביהם והגיהות חמתך באשת עברתך • ועליצות עכן הפיצה ברק אור מעיניו, ויאמר: האמת הדבר אלי אדוני או תלעג לי? ויאמר לו מתן: הוי כסיל ובער, האלעג לרש כמוך שבע קלון והרפה? ויאמר לו עכן: ולמה תשא נעמה עון הגית המרשעת והיא אשה טובת לב? ויאמר לו מתן, שמע עצתי ואחר תדבר, הַצֵּת אש בבית הגית ובבתי העבדים והשפחות, ואת בנך תציל כי אותו תמיר בעזריקם, כי שניהם בני ירח ימים הם, וירידיה ותרצה לא יכירוהו, כי בשנאתם את הגית הארורה לא שמו עיניהם על בנה, ועל בית נעמה תכסה, לא תבער בו אש, למען יכבד העָון עליה, כי יאמרו: קנאת נעמה אכלה את נאות יורם, ואנכי אכונן מעשי בערמה להבריח את נעמה אשר לא תשוב עוד, ומבית אדוניך לא ישאר איש, ולנבל בנך עזריקם יקרא ויירש את הון אדוניך, את עדותיו וכרמיו, עדריו ויקביו; זה קצירך, והלקט לי הוא, כי לפני הציתך אש בנאות יורם, תריק את בית אוצרו, אשר סגֻלת כל יקר בו, ואנכי אשלח לך את חֶפֶר ואת בוּקִיָה, שני אנשים ערומים ונוכלים, ותמימי דרך בעיני כל יושבי קריה, והם יביאו היקרות אלי; הן מפתח בית האוצר בידי, בהיותי נאמן בבית יורם עשיתי לי מאז מפתח כמפתח אשר היה בידו, כי על ידו אבדתי הון אבי, וסגֻלת אוצרו תהיינה לי שלומים לחגית ולדוני •

ולב עכן פחד ורחב ויתר ממקומו בהמון עליצותיו, ויאמר: אך זאת היא עצה, לא שמועה שאול ואבדון! ויאמר לו מתן: אל תבהל ברוחך, בוא אלי שנית והוריתיך את כל אשר תעשה • ויעש כן עכן ויתיעצו על צפונותיהם, ודבר חליפות הבנים הסתירו גם מחפר ובוקיה:

ויהי בליל חשך ואפלה, ליל ענן ורוח, וכל בני בית יורם הוזים שוכבים, ועכן הריק את בית האוצר, וחפר ובוקיה נשאו כל שכיות חמדתו אל מתן השופט, אשר טמן אותם במערה, ויעל עכן על הגגות לזרות על נאות יורם גפרית, וירד ויוציא את נבל בנו מבית השפחות ויסגור דלתים ובריח מחוץ, וחלאה אשתו עשתה כן לבית חגית גברתה, ויצת עכן אש בארבע כנות הבתים, ותעל לבת אש ויתאבכו גאות עשן • ויהי כאשר אכלה האש סביב, ויבא עכן אל בית נעמה השלום מפחד וידיו על ראשו ויאמר: אהה גברתי! אש אוכלת נאות יורם ואין מכבה, ואשתי קפצה עם עוזיקם בן חגית בעד החלון, וחגית רצתה להציל את שני בניה הנותרים והלהבה להטה בה, אהה! כי גם בני נשרף בבית העבדים והשפחות! עודנו מדבר וחפר ובוקיה עברו לפני חלון נעמה ויאמרו איש אל רעהו: אהה! קנאת נעמה אוכלת בית יורם! וחלחלה אחזה את נעמה ותבך ותאמר הן חורש בליעל כלה היום רעתו, ועלי יחשבו עון הבערה, אויה לי! אנה אני באה? ויאמר לה עכן: לבשי גברתי בגדי גבר והתחפשת ונסת עד יעבור זעם, בטרם יבואו הלום גואלי דם חגית להתגולל ולהתנפל עליך • ותמהר נעמה לעשות כדבר עכן ותצא בעד החלון למלט נפשה, ועכן אמר אל שתי שפחותיה צאינה מפה והסתרתי אתכן במקום שקט ובטוח עד יעבור זעם, ויסתירן עכן בבית האוצר ויסגור דלתיו בעדן ויצת אש בארבע פנותיו, והשפחות צרחו בקול מר עד אשר להטה בהן הלהבה ולא נשמע עוד קולן, ויאמר עכן לחלאה אשתו אין איש עוד בבית יורם יודע אתנו עד כה, חבקי הפעם את נבל בננו וקראי לו עוזיקם • עודם מדברים והנה שכני בית יורם מסביב הקיצו ויבואו, ועכן וחלאה שנו את טעמם והנה הם צועקים ומיללים, וגם ידידיה ותרצה לא אחרו לבוא, ויספקו כפיהם ויקראו אהה! שוד ושבר! וימהרו לבוא אל בית נעמה והנה הבית ריק, ויצאו וישאלו את עכן וחלאה: אנה באה נעמה?

ויאמר עכן: אהה! שוד משדי בא, אנכי אחרתי היום על עבודתי בשדות, ויהי בבואי והנה צתנת גפרית עולה באפי, ואמהר אל חגית גברתי להציל אותה ואת בניה, והנה היא מורידה את עזריקם בנה בעד החלון אל חלאה אשתי, ותשב להציל את שני בניה הנותרים והלהבה להטה בה ולא יכלה למלט גם נפשה, ואבואה אל בית נעמה ולא מצאתיה, ואמהר להציל את בני מבית העבדים והשפחות ולא יכולתי עוד, וחלאה זעקה מרה: אהה לקנאת נשי יורם כי קשתה כשאול ותאכל נפשות נקיים! אהה לבן בטני כי נשרף! ויאמר עכן: הן תמול התקוטטה חגית בנעמה ותכעיסנה תמרורים, ותאמר: „רב לך נעמה לקחת לך קרנים באהבת יורם אישנו, הן אין עוד יורם בביתו ובָני יורשים אותו, ואת תהרי תחילין וילדת רוח, ובני יגדלו ויגרשוך מהסתפח בנחלתם, כי נכריה את פה״. וידידיה ותרצה עמדו מרעידים ושוממים ויספקו כף. וגואלי הם חגית באו ויזעקו: איה נעמה המרשעת המבערת הבערה? ויאמר ידידיה לעכן ולחלאה: שאו את עזריקם אל ביתי, ואַתְּ חלאה שבי אתו בביתי והיי לו מינקת, למען לא יאבד ניר ליורם עמיתי ולא תסבה נחלתו. וגואלי דם חגית צעקו בחרון אף: איה נעמה המרשעת? איה הכפירה? מי יתננה פה לכבות בדמה את השרפה הזאת! ויאמר ידידיה: נחכה נא, כי ימים יודיעו אנה היא באה.

ונעמה השה מפלט לה אל אבישי קרובה פקיד עדרי יורם בבית לחם, ויעלהנה אל סתרי אחיו ויסתירנה שם במסתרי הכרמל, ומקץ שנים עשר יום ילדה תאומים, בן ובת, ותקרא לבנה אַמְנון ולבתה קְנִיָּנָה. וילך סתרי ירושלימה לדבר דבר על אודות נחלת יורם, כי שמע כי ידידיה פקידו. ויהי בהיותו בירושלים, והכר ובוקיה עלו השערה אל הזקנים, ויגידו להם לאמר: מגבול ארץ פלשתים באנו, ונפגע בדרך היורדת עֶקְרוֹנָה את נעמה אשת יורם נשואה בעגלה רתומה לרכש ויושבת לימין

איש רך בשנים, ואחריהם גמלים נושאים כל טוב, ושתי שפחות רוכבות עליהם, ונשאל את נעמה: למי אלה? ותאמר אלינו: את אלה אוביל שי למורא, מנחה לסרני פלשתים לפרות בה את יורם אישי, והאיש הזה הוא המבשר השלוח ממנו · ונאמר אל נעמה: יצליח ה' את דרכך והשיבות את אישך בשלום אל ארץ מולדתו · ויהי כאשר באנו ירושלימה ותחרשנה אזנינו בשמענו את השערוריה אשר נהיתה בבית יורם, ונבא אל זקנינו לספר ככל אשר ראו עינינו וכאשר שמעו אזנינו · ויענו השופטים פה אחד: אכן נודע הדבר · ויאמר מתן השופט תכתב השערוריה הזאת זכרון בספר, ונכתם עון נעמה לפני יושבי שער · ויספר מתן הדברים לידידיה ויספוק כפיו ויאמר: ברור הוא כשמש בצהרים, אכן קנאת בית יורם אכלה נפשות; הה! שוד ופרץ כתֻמם יחד באו על גבר עמיתי, כי אשת חיקו נעמה האהובה בגדה בו, וכמעט גלה לארץ אויב, ונעמה הציתה אש בביתו ותך חרם את אשת תרמה על בניה יחד, ותשלך משכנותיו, ותשכח מרחספרי בטנה לנוע רגליה ללכת אחרי מאהבה אל ארץ אחרת. ותאמר תרצה: „אכן אין טוב לגבר, כי אם לקחת לו אשה אחת ולראות עמה חיים ואהבה, כן עשית אתה אישי, וכן נעשה לתמר בתנו ביום שידֻבר בה". ויאמר ידידיה, הן נעמה נבלה עשתה, אות היא כי לא ישרה נפשה בה מאז, ומה פרי בטנה כי יחשב על משפחת יורם? לכן הן עזריקם הוא היורש האחד לבית יורם, ולו יעודה תמר בתנו, ואחרת לא יקח עליה, ויבט ידידיה בעין חמלה על עזריקם, כי פליטת בית יורם הוא · ותרצה אשתו ילדה בן לתקופת השנה ותקרא שמו תֵּימָן, ויגדלו שלשת הילדים בבית ידידיה, אך תמר ותימן גדלו כנטעי נעמנים, ועזריקם גדל כקוץ מכאיב, כי יצר מחשבות לבו רע מנעוריו, ולא תאר ולא הדר לו, אך ידידיה לא הביט אל מראהו בזכרו ברית אביו ·

וסתרי ראה כי כלתה הרעה לנעמה, כי קמו בה עדי שקר ואין מי יכזיבם, ויסתר את נעמה ובניה במסתרי הכרמל,

ואשתו הביאה למו מזון ומחיה; ויהי כאשר גמלה נעמה את ילדיה, וישלח סתרי את אמנון אל אבישי אחיו, ויתנהו אבישי אל רועה זקן לְאָמְנוֹ, כי אמר לו כי קנהו מאיש זר אשר מצאהו בשדה. ויגדל אמנון בבית הרועה, ויהי יפה תאר מאד, ואיש לא שת אליו לבו, אך אבישי פקדהו באהבה וחן, ובמות הרועה לקחהו לרעות בצאן יורם, ויחשבוהו הרועים לקנין כסף לאבישי, ומקץ שש שנים יצאה נעמה ממחבואה, ויתן לה סתרי אהל בנוי בנקיק סלע וברושים סביבותיו, ותשב שם עם בתה ועם אשה זקנה, ותלקט בשדות יורם אישה עם עניות המקום ההוא, אשר חשבוה לפלשתית אשר היתה לאיש יהודה ואשר מת אישה, כי כן הגידה למו.

ג

בשנה הרביעית לחזקיהו מלך יהודה גמלה רעת אפרים, ואל קנא אשר שם עיניו לרעה מאז בממלכה החטאה הזאת, הביא עליה את תער השכירה, את מלך אשור אשר שטף על ארצה כנחל איתן, וישטוף עגלות בית און וגלולי דן, ויסחף את עובדיהם ויזרמם לחלח וחבור, נהרי גוזן וערי מָדָי. ובת יהודה התאוששה בראותה את מוסר אלהיה ואת ידו כי כבדה על משובה ישראל אחותה, ותוסף אֹמֶץ להתחזק במעוזה, ותאחז דרכי אלהים, ותקשב באהבה לבן דוד מלכה, לחזקיה ידיד אלהים, אשר שכן לבטח בהָמֵר ארץ אפרים; על כן עמד טעם עמו בו כל ימי ממלכתו.

בעת ההיא ופליט בא מגלות אפרים אל ירכתי ציון צפונה, וישלך אליל אל אחת הפתחים וידבר את הדברים האלה: „שכב פה בבשתך עץ פסלי, אל לא יועיל בארץ יהודה, עשר שנים כהנתי לך, נשאתיך, סבלתיך, אף רוממתיך בעיני עובדיך, נתתי למו מורא ויראוך, אני הייתי לך לפה ואתה

היית לי לאלהים · עם חבר כהנים יחדו דרך רצחתי שכמה, עשקתי, רצותי לאַות נפשי, וחפצך היה לי לפתחון פה, שתיתי מיין נסכך, אכלתי מבשר זבחיך, אף שמלותי לעורי ממך היו לי · מה טובים היו לי הימים הראשונים, אך אהה לימים האלה, הן שָׁתותיך נהרסו, עגלות בית און בגולה הלכו, ואתה אנה תבוא? אם לציון אשאך, הלא נוע תנוע בה מפני אל נאור ואדיר השוכן בקרבה, וגם לי תהיה למוקש · שכב פה עץ פסלי, ערום ועריה בשת, הבה לי צפוי כספך ואפֻדת מסכת זהבך, כי לא לעזר ולא להועיל המה לך, ולי יהיו שכר חלף עבודתי אותך" :

כן דבר הפליט ושמו זִמְרִי, והוא אחד כהני הבעל הריקים והפוחזים, אשר עמדו כפראים עלי דרך, וימנעו רגלי בני ישראל מלכת לציון, להשתחוות לה' בהר הקדש; וַיִּגֶל זמרי עם גלות שמרון, ובהיותו קל ברגליו בטח להמלט לעת מצוא, ובדעתו את חננאל שוע שומרון בקש מאתו להגיד לו את שם חתנו בירושלים, ויעבר את נהר כבר וילך הלאה, ויתן לו חננאל ספר חתום וחותם לשאתם אל ידידיה חתנו · ויהי בברחו מפני צר, וישא פסלו בידו כל הדרך, כי אמר, אולי ימצא לו מעמד באחד המקומות לשוב ולכהן לפניו, אך כראותו כי בכל ארץ יהודה אין איש פונה אל האלילים, וינצל את עדיו אשר עליו וישליכהו אל אחת הפחתים, ויבא ירושלימה דרך שער אפרים בין הערבים · רחובות קריה המו ערנה מארם, עוד המון העם כמשק גבים שוקק בהן, הזקנים יושבים בכבוד והדר בשערי משפט, וצבים וכרכרות נושאים אלופי יהודה ושועיה, ירוצון וישתקשקו ברחובות; וזמרי אשר ראה עֳני שלש שנים במצור ובמצוק בשערי שומרון, עת חנה מלך אשור כדור עליה, השתאה עתה לכל מראה עיניו · ויען ויאמר: מה נעדרה שומרון ומה נהדרה ציון! רוע התרועעה שומרון, ובת ציון תריע מתרועת מלך בה, פּוֹר התפוררה ארץ

אפרים, וארץ יהודה מפארה! הן שמים חדשים וארץ חדשה ראו עיני פה, ארץ נעמה ויושביה שוקטים על שמריהם, שמים טהורים על ראשיהם, ושחקים ירעיפו עליהם צדק, כי מלכה הציג בשער משפט, וצדק שם לָקו; משפט וצדק אכן צנה וסוחרה הם לעשיר, כי ישמרו את הונו מנגוע בו יד, אך כצנינים הם לאיש רש כמוני אשר נשבר משען לחמי ומימי? כי בער חוקיהו את הבעלים מארצו; ואולם מי יודע? אולי חקותיהם ישתמרו עוד בלב רבים מבני עמו, מה חקות הבעלים? הלא תוך והוות, ומה עבודתם? הלא עשק מרמה, חמס ורצח. הבה! אחפש את ירושלים בנרות ואמצא גם בה אנשי מרמה, כי אין עיר אשר שגבה ממנה; הן רבים עשיריה, ועצֻמים הם המקנאים בם, ואם תתחבר קנאה למרמה ומרמה לכח ידים, האח! שם נודעה יד הבעלים, ומה לנו פסיליהם? הלא עבודתם שלמה בלבבנו, בפינו ובידינו, אז יתרומם אביון מאשפות והנקלה יהיה לנכבד. הן צדק יושב לכסא פה, ומישרים יגורו בשערים, לכן יהיה צדק אזור מתני גם אני לעין רואים, ותרמית משכיות לבבי, והיתה צדקת שפתי כחומה נשגבה לזממי לבבי, כי אכוף כאגמון ראשי ושפתי תבענה מוסר ויראת שדי, כי באלה יסתוללו רבים וכן שלמים ובם שָׁמֵן חלקם. ועתה מי עור כעבד ה׳, ומי חרש כתמים דרך? כי לא יבחנו אלה לב גבר ולא יבואו עד תכונתו, טרם צמחו מחשבות לבו לניב שפתים, וטרם גמל ניב שפתים לפועל כפים, ואם פעלי ירצה למראה עיניהם, מי יבחן כליותי ולבי? אכן פה תתחפש מרמה ושאלה שמלה מאת האמת צרתה, וכל רואיה ישתחוו לה.

וזמרי בצע אמרתו, כי ממחרת היום ההוא עלה על הר בית ה׳, ויגש אל עֲזַרְיָהוּ ראש הכהנים לבית צדוק והוא יושב בלשכה, ויאמר אליו: הטה נא ארוני אזן אל דברי עבדך, בן שוע אפרים אני, מיום העתקתני אמי משדים גדלני אבי ביראת הבעלים ובאמונת נביאיהם וכהניהם, דבר ה׳ היה לי

לחרפה, ותוכחת נביאיו ללעג, הן אבי האכילני בסר, הלנצח תקהינה שני בו? נפקחו עיני לראות כי קמה עצת ה' אשר דבר ביד עבדיו הנביאים, אפרים היה לשמה ביום תוכחה ויגל מעל אדמתו, ושמרון התהפכה בציריה שלש שנים כחולה על ערש דוי, אך עלה מות בחלונה, וכהניה ונביאיה רופאי האליל, אשר הקריבו לשחת נפשה במשאות שוא ומדוחים, כולם יעטו על שפם ויחפרו מפחזותם, ואני בחסד אל נמלטתי מיד צר, כי יודע אלהים נפשי הנכספה לחצרות קדשו; עתה הנה באתי, רעב לדבר ה'. וצמא לחסדו, אחלה פניך אתה הכהן הגדול אשר שמן המשחה יצוק על ראשך, הורני נא במה אקדם לה' ובמה אכפרה פניו על חרפת עלומי? אם בעולות ובזבחים? הן עני ורש אנכי, ורק את נפשי אליו אשא, הורני נא אדוני לא בכסף ולא במחיר כי אם בחסד ובצדקה · ויאמר לו הכהן: חלילה לבני אהרן אנשי חסד ותופשי תורה מקחת מאומה ממבקשי תורה מפיהם, הלא לחמנו נתן מימינו נאמנים, המעשר והתרומה; וכל ישענו וחפצנו להורות כל איש החפץ קרבת אלהים · דע לך אפוא כי רוח נשברה נבחרה לה' מחלב אילים, בקר נא בהיכל ה' יום יום ותדע ארחות חיים; ואולם הגידה נא לי, היש לך גואל ומודע בציון? ויאמר זמרי: היום אדרוש למשכן ידידיה שר הרכוש אשר למלך, כי אליו הביאותי ספר מאת חננאל חותנו אשר הגלה עם גלות שמרון · ויאמר לו הכהן: שבה פה עד בין הערבים, כי בבקר ובערב, בהקרב הכהנים את עולת התמיד, יבוא ידידיה להשתחוות לה' בחצרות קדשו, כי חסיד הוא, ואנכי ארבר לו טוב עליך, ובקש לך מרגוע בביתו או בבית אחד אלופי יהודה ·

וידידיה בא כפעם בפעם בין הערבים, ויהי כאשר כלה להשתחוות לה', וידבר הכהן טוב על זמרי, ויקחהו ידידיה אל ביתו, ויתן לו זמרי את הספר, ואת החותם צפן אתו, כי אמר: אולי יהיה דרוש לחפץ תרמיתו, ויקרא ידידיה את

הספר באזני אשתו ובני ביתו כדברים האלה:

„שמעי תרצה בתי והקשיבה ידידיה חתני לדברי חננאל אביכם ההולך בגולה. הלא שמעתם זעקת אפרים! הלא יללת שומרון עד שערי ציון באה, אהה ליום עברה, כי נדמה שומרון, מלכה ועמה הלך בגולה! ואנכי מראש חזיתי כי עשוק אפרים, ואתן כל אשר לי בכסף בזהב ובאבני חפץ, ואטמון אוצרותי במקום נעלם מעין אדם, כי אמרתי, יעברו ימי המבוכה ונשאתי את פקודתי ציונה, ונטעתי גם את בָּנַי על אדמתה. כן חשב לבי, ואחרית חשב אל זועם, כי כל בני יחד ספו תמו מן בלהות בשלשת שְׁני המצור והמצוק, ויום העברה בא ותבקע העיר לפני צר, ואנכי עזבתי את קברות בני ואת מטמוני אוצרותי ללכת בראש גולים. הלכתי עם הגולה ונבוא עד נהר כבר ביום השביעי בנשף, אכלתי לחם דמעה ואישן על שפת הנחל, ואראה בחלומי והנה עלם יפה עינים, הדור בלבושו, חגור חרב על ירך, וכובע ישועות בראשו, קווצותיו תלתלים שחורות כעורב מכתירות קדקדו, לחייו אדומים, מצחו זך משלג, צח מחלב, והוא רוכב על סוסו ועומד לפני, ואנכי בראותי ספיר גזרתו, בכיתי מרה ואקרא: אהה ה׳ אלהים! הלא גם לי היו בנים יפי תאר כעלם הזה, ומהם לא נותר לי אחד, לשית ידו על עיני לרשת יגיעי. ויהי כשמוע העלם את שיחי, וירד מעל סוסו ויחזק ביד ימיני, ויען ויאמר לי בחן שפתיו לאמר: הן נפשי אשר תחשוק בנפש תמר בת תרצה בתך, תחשוק נפשך מארץ שבותך, וגאלתיך ושבת עמדי ציונה אל מחמדי נפשך לֵאור שם באור ה׳. ואשאל לשמו ולבית אביו ויאמר: „סתומים וחתומים יהיו דברי לך ובקרב שנים יִוָּדְעוּ", ויראני את הטבעת אשר נתתי לתמר, ויאמר: „זאת אות הברית אשר נתנה לי תמר ידידות נפשי". מן הדברים האלה התעוררה נפשי, הקיצותי והנה חלום. אך חלום נפלא ויקר לי בימי עניי ומרודי, נשאתי לשמים עיני, והנה

הכוכבים מזהירים ברקיע וחשך יכסה ארץ, ואקרא אל ה׳ לאמר: כן יזהירו דברי החלום על מחשבי נפשי. ישנתי שנית, ואראה בחלומי והנה אנכי יושב בהיכל שן אשר לכם, ותמר נצבת ככלה לימין העלם והיא עדויה רקמה וכלילת יופי, ועיניכם רואות ושמחת עולם על ראשכם. וכמעט פתח העלם פיו לדבר אלי דבר, והנה יד אוחזת בערפי ותעירני, הקיצותי והנה אזני שומעות קול נוגש הקורא אלי: מה לך נרדם! קומה ולכה עם בני הגולה כי העיר השחר. קמתי במר נפשי, הלכתי עם בני הגולה ורוחי נבקה בקרבי, ולבי השתומם על השָנות החלום, ואשאל ביודעי חלום לפתור אותו, ויגידו לי, כי לא דבר ריק הוא, ונפשי קותה כי בוא יבוא אוהב תמר ופדה אותי מיד צר, ויירש את כל הוני הטמון; ואתם בני שמרו נא גם אתם את דבר החלום הזה, ואתם ותמר וכל אשר לכם שלום.

וידידיה ותרצה בכו לדברי הספר. וזמרי אמר: אל נא תבכו לו, כי שלום לו אחרי צאתו למרחב ממצור וממצוק שלשת השנים, הלא בין בני עמו יֵשב באשור, וחלומותיו הטובים אשר חלם על נהר כבר תנחומות לנפשו, כי בם יהגה לבו ויבטח כי בוא יבואו. ותרצה שמה עיניה על עזריקם מדי דבר זמרי תנחומותיו, וידידיה הוציא את עזריקם מן הבית, ויאמר אל תרצה: אל נא תמתי, אל נא תאמיני בחלומות אשר ינחמו את אביך מיגונו, ואל תערכי את עזריקם אל העלם אשר ראה בחזיון ליל, פן תנכרי אותותיו והסירות את לב תמר מאחרי עזריקם, יען אשר שערות ראשו לא שחורות כי אם צהובות, ולא רם הקומה הוא כעלם אשר ראה אביך בחלום; ואולם אנכי כרתי ברית ליורם רעי, ולא יפר החלום את בריתנו אשר כרתנו בהקיץ. ותאמר תרצה: ומי יודע, אולי ילדה נעמה בן אשר תארו כתאר העלם אשר ראה אבי בחלום? ויאמר ידידיה: הן נעמה הלכה אחרי מאהבה, ואם בן ילדה

מי יגול מעליו חרפת אמו ? הלא בן נעות המרדות ובן זנונים יקרא לו—ולו בא יורם , כי עתה לא ירחמהו בקנאתו לאמו , כי אם גרש יגרשנו ; אך למה נדבר דברי רוח ? התשוב עוד נעמה הלום אחרי עשותה נבלה אשר כל השומע ישום וישרוק עליה ? הלא צפויה היא אל חרב המשפט ; אל נא תמתי , אל נא נזכיר עוד את שמה , כי חרפה היא לבית יורם ·

וידידיה היה נודע ביהודה בתמתו עם אלהיו ובאהבתו את בני איש , כי לא שם לבו לחקור לב גבר , כי אם ראהו למראה עיניו והכרת פניו ענתה בצדקת לבבו לפניו · על כן רבו אהוביו אשר קנו את לבו במראה ענוה, ולא נפלאת היא כי מצא זמרי חן בעיניו בענות מראהו , ואף כי אחרי אשר דבר הכהן טוב עליו · ויאמר ידידיה אל זמרי : הנה נתתי לך היום יד ושם בביתי והיית בן משק ביתי מן היום הזה · ויאמר זמרי : הנני ארוני לשרתך בבר לבבי ובאמונתי ·

וזמרי לא הסכין מעודו לעבוד עבודה , כי לבו הלך תמיד אחרי בצעו · ויהי בשמעו את כל דברי בית ידידיה, וירא ראשית לו , כי יהיו ידים לפעל תרמיתו · ויצפון אתו את החותם אשר נתן לו חננאל לאות , ויאמר בלבו : החותם הזה יהיה לי סגולה ואדעה את אשר אעשה בו ·

ועזריקם ישב בבית ידידיה בעת ההיא, והוא בן עשר שנים נער את תימן ותמר בני ידידיה ; במעלליו התנכר עזריקם בימי ילדותו , כי מרה את רוח תימן ותמר , ויעצבם ויתקוטט בם למרות עיני ידידיה ותרצה ; על כן אמרה תרצה : הלא כעץ כן פריו , וכאשר היתה תגית אשת מדנים , כן לא ישבות גם בנה מריב . ותמר ותימן אחיה שנאו את עזריקם תכלית שנאה ; ובראות ידידיה כי עזריקם בן יורם רעהו כמשטמה בביתו , ויושיבהו על נחלות אביו , למען לא יתקוטטו בו בניו , ולמען הטות לב תמר אליו כאשר ירחק ממנה , ויצו ידידיה את עכן בן משק בית יורם לשום עיניו על הילד ולשמרו כאישון עינו ,

ולהביאו אל ביתו מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו ובכל מועדי ה׳, ויעש בן עכן, ויחשבה לו זאת ידידיה לצדקה ׃

ועזריקם הולך וגדל בקוץ מכאיב בבית יורם, וכאשר גדל כן נשחת מראהו, וכאשר גדלה תמר כן נחמד תארה; ולא בתארם לבד כי גם בדרכיהם נפרדו מאד: עין עזריקם רעה במשרתי ביתו, וידיו קפץ מדל ואביון, ותמר הטתה חסד למשרתי בית אביה, ותפק לרעב נפשה ׃ עזריקם התהלל בעשרו ובכבוד בית אביו, ויבז בעיניו לדבר עם נערים כגילו אשר לא מבני אלופים המה; ותמר התהלכה בענות רוחה בין רעותיה, לא בזתה ולא שקצה גם בנות דלת העם ׃ עזריקם היה כפסל עץ אשר ירקענו הצורף בזהב, לכסות מגרעות ערכו מעין רואים; ותמר כספיר משבץ בזהב, אשר לא ירבה הזהב מחירו, כי אם ישוה עליו הוד והדר ביתר שאת ׃ עזריקם היה זר במראהו, ובהיותו בן שש עשרה שנה היה שפל קומה, שערותיו צהובות, ראשו כגלת זהב על כתפותיו הרחבות, פניו נקודים; ותמר דמתה לתמר ביפיה ובהדרה, ובהיותה בת שש עשרה שנה היתה עלמה כלילת יופי, ותאר פניה, הליכותיה ומדברותיה, נעימות ונדיבות, ותגדל ותפרח בנועם וחן, ותהי שעשועים להוריה וחמדות לכל רואיה ׃ סוף דבר עזריקם ותמר נפרדו בתארם, ברוחם ובמעלליהם; רק רוח ידידיה הוא קבצם, כי ברית כרת ליורם ואיך יחללנה? על כן לא הטה אזנו לבני האלופים אשר חלו פניו על דבר תמר ׃

ומכתב חננאל היה שמור במלתחת תרצה, ותמר קראתהו כאשר גדלה, ותהי שוגה בחלום חננאל על אודותה, ומרוב הגיונה בו החל רוח החזיון לפעמה, ומראה העלם הנחמד נראה לה בחזיון ליל; וכאשר אהבה תמונתו בחלום, כן שנאה תמונת עזריקם בהקיץ, ותתנודד כראותה אותו ׃ ויהי ספר חננאל כרקב בעצמות עזריקם, ויהי היום ויקרא עזריקם לזמרי אל ביתו ויאמר לו: ראה נא כי אתה הסבות את לב

תמר ממני בספרך אשר הביאות מאת חננאל, כי רוחה זרה לי ושפתיה והגיונה רק בחלום חננאל, ובעלם אשר לא היה ולא נברא; ועתה זמרי, הן אתה הסבות את לבה ממני אחורנית בלי דעת, לכן עשה בחכמה ובדעת לשובב תמר אלי, ואנכי אגמלך טוב ככל אשר תשאל ממני • ויאמר לו זמרי: אנכי ידעתי כי יקרה לך תמר מכל הון, וכי רחק לבה ממך ובכל הון לא תקנהו, ובכל זאת לא יבצר מאומה מתרמית, ויד רמיה לא תעשה תושיה בלא כסף, ואם פתוח תפתח את ידך, הנני נכון ודרוש לחפצך, אף נוססה בי רוח עצה, ואתה חכה לי שלשת ימים וחשבתי מחשבות •

ויהי ביום השלישי ועזריקם שאל את זמרי: מה עצתו? ויאמר לו זמרי: הן ראשית עצתי לך אמונה, להאמין בדברי; כי הנה עצתי אתי להשבית מלב תמר את דבר החלום אשר היה בעוכרך, ואחרי כן אבקש תחבולות לשובב לבה אליך • ואתה הבה לי שלש מאות שקל כסף, כי אותם אתן לאיש אשר יבצע מחשבותי, הוא אשר דברתי לך: האמינה בי, כי עשה אעשה גם יכול אוכל • ויאמר עזריקם: הלא ידעת כי כסף יקר בעיני מאד, ואולם יקרה לי ממנו תמר, ועשרת מונים כמכסת הכסף הזה תקח מידי אחרי בצעך מעשיך •

ויבקש לו זמרי איש אשר רחוקה עירו בקצה גבול יהודה, ויתן לו את החותם אשר נתן לו חננאל לאות, ויתן לו משאת כסף וישם דבריו בפיו ויצוהו להגידם לידידיה • ויבא האיש אל ידידיה ויאמר לו: מאשור שב עבדך, וארא שם את חננאל חותנך שוכב על ערש דוי, ויקרא אלי ויאמר: „הלא מארץ יהודה אתה: הא לך חותמי ונשאת אותו אל ידידיה חתני, אם ישיב ה׳ את שבותך, ואמרת לו כי אוצרי טמון, אך השבעה לי לבלתי גלות דברי לאיש אחר" אך טרם כלה חננאל דברו, והנה הוא נאלם דומיה מחבלי מות אשר סבבוהו, וישכב על משכבו כבול עץ כיום תמים וימת • ועתה בשוב ה׳

את שבותי אל ארצי הביאותי לך את חותמו · ויהי כשמוע ידידיה את דברי האיש ויבך, ויביאהו לפני תרצה אשתו ויספר לה דבריו ויאמר : אהה לתקוה כי נכזבה ! אך תרצה לא האמינה באיטה, כי אמרה : אולי ערום יערים להשבית זכר החלום מלב תמר · וישבע לה ידידיה כי אין בלבו רמיה, ותאמן לו ותבך מרה על מות אביה, אף תמר התאבלה גם היא על חננאל ולא חדלה לתעב את עזריקם בכל זאת · ויהי כאשר הוכיח אביה דרכה על פניה, ותענהו לאמר : יְכֻבַּד עזריקם וישב בביתו וכבדתיו, אך כמעט יבוא לראות פני ויבוא עמו קלון, כי אבזה צלמו ומעלליו, ומה אעשה? · ותרצה אמרה אל ידידיה : הרף מבתנו עד מלאת לה שמנה עשרה או עשרים שנה, כי לא תאחר לשאת מכאובים מידי עזריקם ·

ועזריקם ראה כי בפי זמרי הוא ובשפתיו, ויפחד פן יגלה תרמיתו בסתר לתמר בעבור הבצע, ויתן לזמרי אלף שקל כסף, ויהי זמרי לאיש סודו מן היום ההוא ·

ד

ויהי היום למועד חדש האביב, ותמר חלתה את פני אביה לתתה לצאת עם בנות ציון העדינות משאון קריה וללון באחד הכפרים, ואביה אשר לא מנע מחפצה שלח אותה עם מֵעֲבָה אמתה אל אבישי בבית לחם אשר רעו הרועים שם את עדר יורם, ויצונה לשוב בעוד שלשת ימים ; ואת תימן בנו שלח אל סתרי הכרמלה לשבת שם עד ימי בכורי הענבים, להביא הבכורים ירושלימה, וישלח שלשה עבדים עמו ·

ובית לחם, ערש מלכי יהודה, נשקפה מנגב לירושלים, בנויה על תלה על ראש גבנון הדר, סביבותיה בארות בארות ועינות מים טהורים כבדולח ומתוקים לחיך שותיהם · ביפה נוף הזה יגדלו זיתים רעננים וגפני עסים מתלעים באשכלות בכוריהם,

גבעותיה חוגרות גיל, ועמקיה עדויי רקמת פרחים ושושנים, שם ירקדו בני צאן ושם ירעו עדרי בקר, וארצה זבת חלב ודבש; משם הפר המלך שלמה שלש ברכות להקוות אליהן מימי המקום ההוא, גם תעלות עשה לו להביא המים לירושלים קרית משושו · פני הברכות כנחפים בכסף וסביבותיהן ערבים מרהיבי עין, ותורים ובני יונה מתעלסים באהבים בין עפאיהם; במקומות האלה רעה אמנון את צאן אבישי פקיד יורם אביו, ויתחשב בין ילדי הרועים, ורועי המקום אהבוהו מאד על יפיו ועל מנגינותיו, כי פרט על פי נבל, וישר שירים נעימים להרנין לבותם ·

והאביב קבץ אל בית לחם את כל בני ציון היקרים ובנותיה היפות והענֻגות, ותמר באה גם היא אל בית אבישי כלולה בהדרה ולבושה רקמה וארגמן, ותצא עם מעכה אמתה אל נאות הרועים, ותעבור על פני המקום אשר הרביץ שם אמנון את עדרו, והרועים ראוה כן תמהו · ויאמרו איש אל רעהו: ראו נא היפה בבנות ציון! ואמנון אמר אליהם, הוי רועים הרואים את הגבוה מהם, נשפיל נא לראות את רבצי עדרינו, ואל נשא עינינו לראות בבנות מרום עם הארץ · ובכל זאת הביט אמנון אחריה מרחוק, ויתבונן בהליכותיה · השמש יצקה אור יקרות וחום צח על נאות הרועים, פלגים יבלי מים המו בשאון זרמתם, המולת עָלֶה נדף מרוח צח הנושב בין העפאים, זמיר צפרים, ושריקות העדרים והֵד הרים העונה למו בהוד קולו · כל הנעימות האלה העירו את רוח הרועים, והנה זמרת חלילים נשמעה על כל נאות הרועים, ותמר שבה עם מעכה על הדרך אשר הלכה בה, ולקול מנגינות הרועים צללו שפתי אמנון גם הוא, וישא קול ערב, וישר לאמר:

עֲדָנֶיךָ אֱלֹהִים לְשַׂר וְלָרָשׁ יָקָרוּ ,
לֹא כָאֵלֶּה תַּעֲנֻגוֹת בְּנֵי אָדָם ·
בָּם שָׂרִים לִפְנֵי רָשִׁים נִכָּרוּ ,
הֶבֶל הֵמָּה בֶּעָפָר יְסוֹדָם ·
לְדַלִּים וְלָרוֹזְנִים יִזְרַח שֶׁמֶשׁ צְדָקָה ,
יַחְדָּו יִתְעַנְּגוּ עַל נְעִימוֹת הָאָבִיב ·
רוּחַ אֱלֹהִים עַל נְאוֹת שָׂדַי הֻצָּקָה ,
אַךְ שָׂשׂוֹן וּתְרוּעָה לָמוֹ מִסָּבִיב ·
שְׁאוֹן קִרְיָה חֵלֶק אֱלֹהִים לְשׁוֹעִים ,
יָבוֹא הָאָבִיב וְנַפְשָׁם בּוֹ קָצָה ·
וְלָנוּ בַּכְּפָרִים עַל נְאוֹת הָרוֹעִים ,
וּבְמַחֲמַדֵּיהֶם נַפְשָׁם חָפֵצָה ·
נֵזֶר תִּפְאָרָה עִם אֲבָנִים יְקָרוֹת ,
תִּהְיֶינָה לְרָאשֵׁי הַגְּבִיר וְהַגְּבִירָה ,
שׁוֹשַׁנֵּי עֲמָקִים לְרוֹעֶה עֲמָרוֹת ,
יָשִׂים עַל רֹאשׁ רַעְיָתוֹ הַבְּחִירָה .

שמעי מעכה , אמרה תמר אל אמתה , אשר ישבה אתה על יד הנחל בעשרים אמה הרחק מן אמנון הרועה , שמעי מעכה אם לא ערלה אזנך , והביטי אם לא טח עיניך מראות · ותאמר מעכה : אכן מלא חפנים חן ענג וגיל פזר האביב פה על כל מדרך כף רגל , אשר לא שערום יושבי קריה הספונים באהליהם , קומי גברתי ונעלה נא על הגבעה לראות מחולות מַחֲנָיִם , שם רועים ורועות עלזי לב יעדו תֻפים ויצאו במחול משחקים , ובנות האלופים מביטות כם ·—הרפי ממני , ענתה

תמר, נטועה אנכי פה במסמרים, כי כל נעימות מראות הלילה אשר חזיתי מאז בחלומות, ראיתי הפעם בהקיץ, האח! ראתה עיני את העלם אשר ראה אותו חננאל אבי בחלום, בתבניתו בתארו, לא הסר בו דבר; שימי נא עיניך אל העלם הרועה אשר ישיר את שירו, ראי את קווצות תלתליו השחורות כעורב, ואת ספיר גזרתו, הנה הוא צח מחלב זך משלג, מה אדמו לחייו ומה נעים קולו וחן שפתיו, גם מחזיק הוא קשת בידו; לו חבש כובע בראשו, כי עתה היה כגבור הודו במלחמה· ומעכה הביטה אל אמנון ותחמוד יפיו בלבה ותאמר אל תמר: אל נא גברתי תשגי בחלומות פן יוליכוך שולל, והיית משגעה ממראה עיניך אשר תראי, הלא חננאל מת וכל חזיוניו הבל; ועל דבר הקשת אשר הוא מחזיק בידו, אגיד לך פשר דבר: החנם יבואו הרועים בחצים ובקשת אל מקום מרעיתם בעת האביב בגאון הירדן, בעלות אריה מסבכו, וכפירים ונמרים וכל פריצי חיות יעזבו מעונתם בהגיע אליהם שטף מי הנהר, לעת כזאת יפרעו הפראים פרעות, ירעו אף ישחיתו על ארץ רבה, וטרפו אדם ובהמה רבה אשר ירחיקו ממקום אדם רב, על כן יתאזרו הרועים כגבורים; לכן גברתי נלכה מפה ונבואה בין מקהלות אשר נאספו שם על הגבעה· ותמר לא הקשיבה לכל דברי מעכה, ותגש אל אמנון ותאמר לו: הבה לי עלם את עטרת השושנים אשר בידך, אם לבך טוב כאשר נחמדים פניך למראה· ופני אמנון חורו בדבר תמר אליו, ויאמר אליה: הא לך גברתי אם תשפילי לקחת כזאת רצון מיד עבדך· ותאמר לו תמר: שמעתי את דבריך אשר אמרת, „שושני עמקים לרועה עטרות, ישים על ראש רעיתו הבחירה" ועתה הגידה נא לי: מי היא רעיתך הבחירה? כי חפצה אנכי לראותה, ולתת לה מתן חלף עטרת השושנים אשר צפנת

לה, ואשר לקחתיה אנכי מידך· ואמנון השפיל עיניו לארץ ויאמר: חי נפשך גברתי! כי גם אנכי לא ראיתי את רעיתי בין רבבות הנערות אשר ראו עיני עד כה. ותאמר לו תמר: ראה נא עלם יהיר! כי תבקש את רעיתך בין רבבות, ובכן תהיה בחירתך דגולה מרבבה—ומעכה אמתה אחזה בידה ותאמר: הרפי נא גברתי! נקומה ונלכה כי הנה איש בא, ולא לכבוד הוא לך לדבר דברי רוח· עודנה מדברת ועוץ עבד אבישי בא, ותלך לה תמר עם מעכה, וישאל עוץ את אמנון לאמר: מה דברה אתך בת ידידיה? ויאמר אמנון: האמנם בת ידידיה היא ואנכי לא ידעתי! האח! נפת תטופנה שפתותיה כרסיסי טל אורות הנוטפים משושני שחר, חמסי עליך עוץ! כי בבואך הפרעת דבריה עמדי· ויאמר לו עוץ: ראה נא, מה רמו עיניך אמנון! ואולם נעימה תמר מאד ביפיה ובהדרה, בענותה ובצדקתה· הן גבהו מאד בנות ציון אשר מאנה לנגוע נפיהן ביד דל ואביון, על כן ישוב מהן דך נכלם; לא כן היא תמר, כי את כפה המעלפת ספירים תפרוש לעני, ובנדבת פיה תעודד ענוים· היום ראיתיה כעלות השחר משכימה לכרמים, ותהי בעיני כשושנה ענוגה רוחצת בטל שמים· ויאמר אמנון: ואנכי ראיתיה נאוה כירושלים ויפה כצפירה, עלמה עדינה ויעלת חן, אשר ענוה ויופי נפגשו בה, חן וחסד תמים בנפשה· ואולם למה אחלל תפארתה במהללי פי? רבות יהגה בה לבי, והדרתה שֻׂדרה על שפתי· באחת אדבר לך עוץ: אם בין כוכבי אֵל תגביה העלמה הזאת שבת, תאיר ביניהם כאילת השחר, תתהלך עלי אדמות ושושנים יחורו מפניה· ויאמר עוץ: רב לך אמנון לדבר גבוה גבוה, השכחת כי רועה אתה? לכן שית לבך לעדרים ורעה צאנך, ואל תרעה רוח·

ותמר אמרה אל מעכה אמתה בלכתה מאת אמנון לאמר: מי יתן שבתי כל ימי חיי בנאות הרועים האלה, כי נעים לי

נֵזֶר פְּרָחִים אֲשֶׁר יִהְיֶה לַעֲטֶרֶת צְבִי עַל רָאשֵׁי הָרוֹעִים וְהָרוֹעוֹת, מִשְּׁבִיסִים וְהַשַּׂהֲרֹנִים אֲשֶׁר יַעֲדוּ קָדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן, וְקוֹל חָלִיל הָרוֹעִים עַל נְאוֹת שָׂדַי, עָרֵב לְאָזְנַי מִקּוֹל כִּנּוֹר וְעוּגָב בְּבָתֵּי הַמִּשְׁתֶּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלָיִם. וַתִּצְחַק מַעֲכָה וַתֹּאמַר: כִּי הָעֶלֶם הָרוֹעֶה שֶׁפֶךְ רוּחַ חֵן עַל נְאוֹת הָרוֹעִים, עַל כֵּן תִּרְאִי חֶזְיוֹנוֹת לַיְלָה בְּהָקִיץ; וְאוּלָם אָנֹכִי הֵעִידוֹתִי בָךְ גְּבִרְתִּי כִּי הַתְּלָיִ לִבֵּךְ יוֹלִיכוּךְ שׁוֹלָל, כִּי לוּ גַם חַי הוּא חֲנַנְאֵל, מִי יִקַּח אֶת הָרוֹעֶה אַחֲרֵי כָבוֹד וּגְדֻלּוֹת לְרוֹמְמוּ עָדֶיךָ? וַתֹּאמֶר לָהּ תָּמָר: רַב לָךְ פְּתָיוּת הֲתֵל בִּי, הֵן רוֹעֶה הוּא, אַךְ רוּחַ נְדִיבָה יְצוּקָה בְּקִרְבּוֹ, וּבִגְדֵי הָרוֹעִים לֹא עִמְמוּהוּ, מַה נָּעֲמוּ שִׁירָיו, וּמַה נָּאוֶה מִדְבָּרוֹ, וּמַה נֶּחְמָד מַרְאֵהוּ? עֵינָיו מְפִיקוֹת חֵן וְאַהֲבָה, שִׂפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים; לוּ הֲבִיאוֹתִיו אֶל בֵּית אִמִּי וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיהָ, כִּי עַתָּה גַם הִיא כְּמוֹנִי תְדַבֵּר, וְאוֹתוֹתָיו לֹא תְנַכֵּר, כִּי הָעֶלֶם אֲשֶׁר רָאָה חֲנַנְאֵל בַּחֲלוֹם, בְּצַלְמוֹ וּבְתַבְנִיתוֹ הוּא. וּבְדַבְּרָן אֶת דִּבְרֵיהֶן בָּאוּ אֶל בֵּית אֲבִישַׁי. וַיְהִי לְעֵת עֶרֶב וְאַמְנוֹן אָסַף אֶת עֶדְרוֹ וַיֵּלֶךְ אֶל בֵּית הָרוֹעִים לָלוּן, וְתָמָר גַּם הִיא בָּאָה אֶל חֲדַר מְלוֹנָהּ לִישֹׁן? אַךְ נָדְדָה שְׁנָתָהּ וְעֵינֶיהָ כָּלוּ לְאוֹר שַׁחַר, כִּי אָמְרָה לָלֶכֶת לְבַדָּהּ אֶל הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר רָאֲתָה שָׁם אֶת הָעֶלֶם בְּיוֹם אֶתְמוֹל, וּלְדַבֵּר אִתּוֹ עַל כָּל אֹדוֹתָיו.

בַּלַּיְלָה הַהוּא פָּרְצוּ כְפִירִים בְּעֶדְרֵי צֹאן וַיִּפְרְעוּ בָם פְּרָעוֹת. וַיָּקוּמוּ הָרוֹעִים וַיִּרְאוּ כִּי נִפְקְדוּ עֶדְרֵיהֶם, וַיַּחְגְּרוּ חֲנִיתוֹת וַיִּשְׂאוּ קְשָׁתוֹת דְּרוּכוֹת וַיֶּאֶרְבוּ לָמוֹ בַּעֲמָקִים וּבְחוֹרָשׁוֹת. וְתָמָר אֲשֶׁר לֹא יָדְעָה מְאוּמָה מִכָּל הַפְּחָדִים הָאֵלֶּה, הִשְׁכִּימָה קוּם כַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר, וַתֵּלֶךְ לְבַדָּהּ אֶל הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר דִּבְּרָה שָׁם עִם הָעֶלֶם הָרוֹעֶה. וְהִנֵּה קוֹל הָרוֹעִים נִשְׁמַע מֵרָחוֹק, הַקּוֹרְאִים מָלֵא אַחֲרֵי אַרְיֵה מַשְׁחִית, אֲשֶׁר חָנַק צֹאן וּבָקָר מֵעֶדְרֵיהֶם, וַאֲשֶׁר חָמַק עָבַר וְעִקְּבוֹתָיו לֹא נוֹדְעוּ לָמוֹ, וְתָמָר אֲשֶׁר לֹא יָדְעָה מַה קּוֹל עֲנוֹת הַזֶּה לֹא שָׂמָה לִבָּהּ לְזֹאת, וַתְּלַקֵּט פְּרָחִים בְּלֶכְתָּהּ וַתַּעַשׂ לָהּ נֵזֶר פְּרָחִים יָפֶה מְאֹד, וַתָּבֹא אֶל הַמָּקוֹם הַהוּא, אֶל

שפת יובל המים אשר רעה אמנון שם את צאנו ביום אתמול, והנה לבבה פחד ורחב, כי ראתה את אמנון משפת יובל השני משקה את הצאן, כיונים על אפיקי מים כן שתו שניהם את עיניהם על פני מראה המים אשר השביעם נעימות; כי את שכיות חמדתם ראו עיניהם במים הנאמנים, עקב בשתם להביט מראיהם פנים אל פנים · אך תמר פתחה פיה בחן ותאמר: הנני עלם יקיר לשלם לך נשיי · כדברה זאת הראתהו את זר פרחיה · ויאמר לה העלם: ראי נא גברתי כי זרם מים עובר ביני ובינך וידי לא תשיגהו · ותאמר לו תמר: אם קצרה ידך, לכן ידי רב לי, ותשלך את זר פרחיה אל שפת יובל המים אשר אמנון שם, ואמנון קרא בקול פחדים: אהה גברתי! ותשא תמר עיניה והנה פחד פתאום ואימת מות, כי מסתר קנה החורשה יצא אריה משחית איום ונורא מראהו, שערותיו כמסמרים נטויות על כתפותיו וזנבו כארז, עיניו מזרות זיקות אש, גרונו כקבר פתוח ולשונו כלשון אש אדומה, יבשה וצמאה לדם חללים, והנה הוא מזנק בהשקט ובבטחה, קפץ ודהר וכונן צעדי אונו אל העדר אשר ראה מעבר ליובל המים, יסוג אחור ויתאזר עז לקפוץ פעם אחת אל העדר אשר לטש עיניו לו; ואמנון כונן קשתו חיש מהרה כברק ורעם, עוד רגע אחד והאריה שאג בקול נורא ולא יסף עוד, כי חץ אמנון פלח כליותיו ויפול שדוד כעשר אמות הרחק מתמר, המתעלפת והנמוגה מאימת מות; אך לב אמנון אשר התאזר עז לקראת האריה נמס בראותו עתה את העלמה היפה מתעלפת, ויעזוב את עדרו ויחץ עד צואר והנה הוא כאיש נרהב לפני תמר, אשר גלמה ראו עיניו, ויקרא אליה בקולו קול עז ודמעותיו נטפו כמים חיים על לחייה, ויעירנה ויעוררנה עד אשר התעוררה תמר, והנה עיניה פקוחות רואות את מפלת האריה המת, ואזניה קשובות אל דברי העלם המדבר על לבה לאמר; השקטי בת נדיב אל תערצי, עבר

(ה)

אסון, חלפה אימת מות, כי אמץ ה׳ את זרוע עבדך וחצי פלח כליות הטורף ויתן אותו כפרך, הנה הוא מתבוסס בדמו לעיניך, הביטי בו והתאוששי; אך עוד לב תמר פג ורוחה נפעמה מפחד פתאום ומגיל, עוד עיניה המלאות דמע נשואות פעם לשמים ופעם לידיד לבה מציל נפשה, לבה חורש המון תודות ומלה אין בלשונה; ואמנון הוסיף להקם סערת לבה לדממה עד השיבו אותה לאיתנה· אחרי כן פתחה תמר פיה, ותאמר: אל עושה פלא! מי גבר יראה מות וחיים כרגע ורוחו תכון בקרבו? אנכי עלמה רכה וענוגה ראיתים בהפגשם יחד, ואיך אעצור כח מסערת רוחי? הנה האריה לפני, מה נורא מראהו! סביבות שניו אימה ומלתעותיו כחרבות חדות, כמו ילטוש עיניו לי לקרוע סגור לבבי ולגרם עצמותי· ותחזק תמר בימין אמנון ותאמר: אך ימינך וזרועך עלם יקר! הצילוני מהיות טרף לו, כאח לצרה נולדת לי וכמלאך מושיע חשת לרוחתי, הן חסדך גדול עלי וכל תודות לא ישוו בו· ויאמר אמנון: לה׳ הישועה והוא נתן לאל ידי להכריע פריץ חיות הזה, קומי וברכי אל מושיעך· ותשאלהו תמר לשמו, ויאמר הרועה: אמנון שמי· ותאמר לו תמר: לכן אמנון בשמך אקראך; כי אמנון מציל נפשי! הואל נא וקח את הצמידים אשר על ידי, והיו לך מנחת זכרון, לא לגמול פעולתך, כי אם להזכר שמי לפניך למען לא תנשני; ואולם שכרך את אבי, כי הוא ינופף את ידו הנדיבה, ויקימך על; כי לא לעלם יקיר כמוך שבת בין שפתים ולהתבולל בין חשוכים, להראות להיתו יער ידך ולהשמיע לעצי שדה מדברך כי נאוה; הן ידידיה אבי אלוף ביהודה אשר עשרו רב מאד, הלא כביר מצאה ידי לרומם קרנך בכבוד· ויאמר לה אמנון: אל נא תפצרי בי בת נדיב לקחת מנחת זכרון מידך, זכרי נא כי רועה אנכי, ואם אזכרך ושכחתי תבל ומלואה; כדברו זאת נזלו נטפי דמעה על לחייו· ותאמר לו תמר: הן דמעותיך המזהירות

כפנינים על לחייך, לאות ולעד לי כי לא תנשני כאשר לא נשיתיך עד היום · ואיה ראיתיני עדינה? שאלה אמנון כלו משתומם—בחלומות! ענתהו תמר בצחוק וחן, אך אלהים עשה את היום הזה ויראני אותך בהקיץ · ויאמר אמנון: כפרי נא לי גברתי כי לא אבין חידתך · ותצחק תמר ותאמר: לכן כעלותך ירושלימה לחג את חג השבועות, תסור אל בית אבי, כי שם יפתח לך פתח תקוה להתהדר בגבורים אנשי המלחמה, או להכבד בין בני הנביאים למודי ה׳ אשר ירווין מרשן בית אבי; שם תבין חידתי, ואבינה מה תאמר לי · ראה! השבעתיך בצבאות או באילות השדה להשלים חפצי, כי אולי דרוש יהיה לחפצך, ועתה התענג על רוב שלום וזכור את תמר אשר תחכה לך בכליון עינים, ואשר לא תשכח את אמנון לנצח · עודנה מדברת ומעכה אמתה באה לבקש אותה, ותתחלחל בראותה את מפלת הארית, ותספר לה תמר את הישועה אשר עשה לה הרועה · ותאמר מעכה הלא מידך היתה זאת לך · ותשביענה תמר לבלתי הבא את דבתה רעה אל אביה, כי אם להגיד לו כי העלם הזה הציל אותה ממות, ומעכה אשר קותה לה למצוא את אשר בקשה תמר, שמחה בשמעה כי חפצה תמר להביאו בצל קורתה, ותלכנה שתיהן לשוב אל בית אבישי · ואמנון פשט את עור הארית לעשות ממנו כר לפרדו, ותמר הביטה אחריה לרגעים ·

ויהי היום ועוץ בא אל צאן מרעיתו וימצא את אמנון תפוש ברוב סרעפיו בקרבו, יושב ומביט על חבצלת המֻכָּה משרב ומחום שמש ומדבר את הדברים האלה: מה יפית חבצלת רכה וענוגה בהבקע עליך עפעפי שחר, עת רויה כוסך מטל שמים, ראוך עצים רמי הקומה ויקנאו בך, מה נעמת עדינה לעין רואים בהופיע עליך הבקר אורו, עת רסיסי טל אורות הזהירו בגביעיך הנחמדים, כן רוית וכן נהרת עד נכון היום ותהי שעשועים; אך הנה הכך שרב ותם,

(ו)

יבש וחרב בך טל שמים ופניך חורו, אבלו נבלו ויהי לחמלת לב; אכן גם בעשבות שדי עינינו רואות את מורנו, ומכל מראה עינינו נקח מוסר, כספר נגלו לפנינו השמים, והארץ וכל צבאיה כמגלה פרושה למראה עינינו, מכתב אלהים חרות בם, ויאמר לאדם: קרא בספר הגדול הזה כל ימי חייך, או אז תבין ותשכיל בכל אשר תעשה, כי כחבצלת הזאת כן ינוב וכן יפרח גבר בשחר טל ילדותו, עד אשר תציץ ותפרח בקרבו האהבה בתענוגיה להשבית מטהרו, ובחֻמה, נדעכה נפשו ממקומה, נבול תבול מבלי מצוא את אשר תבקש.

מה היה לך אמנון? שאלהו עוץ, הנה זה כמה ימים זרות אתבונן בך, שנית פניך ומעגלותיך ינועון ולא אדע, במחשבי יער תחמוד לשבת כצפור בודד, ועל כל אפיקי מים תערוג כאיל; מעת אשר תזרח השמש על נאות שדי עד אשר יפוח היום, תקפוץ מהר לגבעה ומגבעה לעמק מבלי דעת מה תבקש, כעת אטוש את העדר על ידיך, והנה צאן מרעיתנו נפוצה לדרוש אחרי ירוק, תועה אל כל עבר ופאה, ואתה לא תשית למו לבך, כי לבך יהגה חזיונות ופיך יביע מליצה, חידות לי.

שמעה נא עוץ, ענה אמנון, שמעה נא נוראות מפי, הלא ידעת את תמר אשר לא ערב לבי להגות בה, אך הצלתיה מן האריה המשחית אשר דלקוהו רועינו, הנה נבלתו טמונה בחורשה, ותשחרני תמר באהבה לשבת בצל קורת אביה; על כן אתנודד בזכרי את הכבוד אשר תאמר תמר לקחת אותי אחריו. וישתומם עוץ בשמעו זאת ויאמר: כזאת עשית ולא הגדת לאיש, צר לי עליך אמנון! הן מחשבות כאלה כיונים נחפים בירקרק חרוץ, אך כעורבי נחל יקרו עצמות מלאות עלומים, התעוף אחרי החסידה בשמים? התרוץ אחרי האילה השלוחה על ההרים הרמים? שְׁכַח זאת, ושכח עמל ותלאה.

ויספר זאת עוץ לאבישי, וישתומם אבישי ויחרד, וישלחהו לבצרה לקנות שם צאן. וישלח ידידיה לקרא לו ויגידו לו כי בבצרה הוא.

ה

ותימן בא במצות ידידיה אביו אל סתרי הכרמלה, וישמח סתרי לקראתו, ויהי היום וישכימו יחדו אל הכרמים, השחר הופיע זהרו על הדר הכרמל ובכרמים ירנן ויריע. הבוצרים והבוצרות פצחו רנה וישירו שירי יין ושירי דודים יחדו, ותימן בא אל מבחר כרמיו עם שלשת עבדיו ויאמר להם: שימו לבבכם על כל ענף קשור בגמא לאות כי קדוש הוא, והרימותם את פריו לבד, כי בכורי ראשית הם משפט הכהנים; הנה שם גפן פוריה משלחת בעמק יונקותיה ועל גבעות נטישותיה, תחשוף שפע ברכה לעין רואים, זמורותיה כפופות תחת משא אשכלותיהן אשר הבשילו ענבים מלאי חמר, מה נעמו בנוצצם כברקת בזהר אדמדם חכלילי; שם תאנים ורמונים מלאי עסים יציצו מבעד לעלים רעננים הסוככים אותם, הן נשקפים המה לי, כמו ישחרוני להובילם שי אל מקום קדוש, אכן למו משפט הבכורים, ליושבים לפני ה׳ יהיה תירושם ועסיסם; שם נהמר מעשה זית, ישוה הודו על פרי חמדתו, כלו דשן ושמן ומלא יצהר, נסכו יערב לאל המריק ברכתו לארמתנו. ויפן תימן אל הבוצרים ויאמר: השמרו לכם פן תעוללו, אכלו ענבים כנפשכם, ואל תמנעום מקשה רוח ומרי נפש אשר יבואו הלום לשבח ענים ועמלם, לא תגרשום ולא תגערו בם; כי מי יודע מה ילד יום, אולי גם בנינו ובנותינו רעבים וצמאים ילכו לבקש טרף נפשם בשדות ובכרמים לא להם; השאירו למו עוללות, כי הם המכם אשר נרים לה׳ השולח ברכתו לנו

וידי הבוצרים והבוצרות אמונות לעשות מעשיהם,

לשונם מלאה רנה ושפתותיהם תרועה, ילדים וילדות מריקים הסלים המלאים אשכלות, אל הכדים, והגברים נושאי בכתף ישָׂאום אל היקבים; והנה שני יוגבים מדברים, זה יאמר: שקוי ארום וצח כטל שמים לפני אָדם פני קדים. ורעהו ישיב: משקה מובא בית אלהים, כלו ממתקים ממגד שמש. ולעומתם הדורכים יענו: הידד! הידד! יין משמח אלהים ואנשים, ממנו ינסך על המזבח, ממנו ישתו ישישים, ישובו לימי עלומיהם, רֵעים—ויתעלסו באהבים. הגיעה עת הצהרים, ידי הבוצרים והבוצרות עיפו, וישלחו להם שטות בכל פנות הכרם לצחק ולהחליף כה בהתולים משמחי לב׳ וטהורים מכל שמץ דברי זמה, והנה: פה עלם עולה בתמר, ידיו אוחזות בסנסניו ורגליו כושלות באין מעמד, יפול לארץ והיה לשחוק; שם עלמה רודפת אחרי עלם אחד אשר דבר דברים כמתלהמים באזניה, ובידיה אשכול לסרחו, תשיגהו תכתש האשכול על לחייו והנה פניו מתֻלעים, עליו ימלאו הרואים שחוק פיהם, כן המו וישקו עד אכלם בצהרים. ותימן מתהלך אתת הנה ואחת הנה בכרם, והנה בין נטישות הגפנים נערה אחת מעוללת פרט הכרם, מבלי שים לב אל מַשַּׁק בני הנעורים ואל מצהלותיהם, ואם שחקה מעט, השחוק עבר על שפתיה שושנים כרוח צח על חבצלת השרון, וישם נוספות על הוד יפעתה ועל נעימות תארה, אך כמעט עבר שחוק, ורוח כהה מלא נועם והדר נשקף כמקדם מעיניה יונים, ותימן עומד ומתבונן בה, לבו ישתומם על יופי יקרה, יקר אשר לא ראו עיניו ערנה, מבלתי יכלת לגרוע עיניו ממנה עדי רגע או למוש ממקומו. ויתאנח ויאמר אל לבו: הן סגולה כזאת תפול חבל בנעימים לבן דלת העם, ולי הוכיח ה׳ כבוד, עשר ובת אלוף ביהודה; תן כל אלה ה׳, למי תתן, תן כבוד למושלים, עשר לאנשי חסר, בת אלוף ביהודה לאוהבי עדי עדים, משי ורקמה, ולי תנה את העלמה הזאת אשר לא אמירנה בבְנות

מלכים ביקרותיהן. תנה לי חלקת שדה וכרם על אדמתך הרחבה ואהל קטן לשבת בו עם היחידה הזאת, ומאשר אנכי בארץ. עודנו עומד ומדבר אל לבו, טרם שאל את פי הנערה מה שמה ומה שם הוריה, והנה אחד מעבדיו בא וישחר את פניו בשם הבוצרים והיוגבים לבוא אליהם; כי לא ישבו האנשים לאכל טרם יברך תימן את הלחם ואת היין, וטרם יברכוהו הם בשם ה׳, כי סתרי לא היה בכרם הזה. וילך תימן ויבא אליהם וימלא משאלתם, וישב אל המקום אשר עמד שם, והנערה איננה, ויחפשנה בכל הגן ולא מצאה, ויחפשנה גם ביום השני בכל הכרמים ולא מצאה, ויתנודד תימן מאד, וכן עבר לו גם היום השלישי בדאבון נפש.

ויהי ביום הרביעי ותימן עם שני עבדיו הלכו לצוד ציד בראש הכרמל, והנה צבי נחמד רץ בצואר נטוי, כמו מתגאה הוא בקרניו הרמות המכתירות את ראשו כנזר לשומו מלך היער, קול מצעדי גבר החרידהו מרבצו, ובשטף עובר נס הוא במעקשים ונלוזים להמלט על נפשו, ולהביא רודפיו במבוכה ירוץ ויביט אחריו; אך תחת צאתו למרחב, בא בין סבכי העצים. ותימן אמר אל עבדיו ללכת אל עמק יער הכרמל, והוא התהלך לאטו ויתע, ויתן קולו קול עוז אל עבדיו להשיבם ואין קול ואין עונה אליו, וילך ויתע מבלי דעת להימין או להשמאיל; והנה מרחוק ראו עיניו כשמלות לבנות מרחפות וטופפות לרגלי הולך, וישם רגליו כאילות וימהר לרוץ שמה, ויהי בגשתו אל המקום, והנה העלמה אשר ראה בכרמו היא זאת, הנשקפה כמו שחר מבין מחשכי סבכי היער, והיא מתהלכת סביבות אהל משכנה הבנוי בנקיק סלע, ובראותה את תימן נסוגה אחור ותחרד, ויאמר לה תימן: אל תפחדי יפתי! ואחת אשאלך אחרי אשר הקרך ה׳ לפני, השיבי לי את אשר לקחת ממני. אל נא ארוני, ענתהו הנערה בדמעתה על לחיה, אל תשת עלי חטאת כזאת!

חלילה לאמתך מקחת מאומה מאשר לא לה, כי באתי אל כרם ארוני זה ארבעת יום, אשכלותיך לא אכלתי ולא דבקה בידי מאומה, זולתי העוללות, כי עוללות הבציר ולקט הקציר הם כל מחית אמתך ואמה. ומי זאת אמך? הוסיף תימן לשאול, ומה שבט אביך ואלפו? — אמי פלשתית, ענתה העלמה, ואת אבי לא ידעתי, אך אלפי נודע לאמי. וישאל תימן למקום משכן אמה, ותאמר לו העלמה: הנה הוא באהל הבנוי לו בנקיק הסלע הזה; אך אמי נסעה מפה וביום השלישי תשוב הלום, אך הגידה נא לי ארוני מדוע חרדת עלי את החרדה הזאת, כי תדרוש ממני להשיב לך את אשר לא לקחתי? ויאמר תימן: רבות לקחת ממני, רבות—אשר כל הון לא ישוה בם, השיבי לי אילת אהבים, השיבי שנה לעיני ומנוחה לנפשי; כי שתי אלה נדדו ממני מעת ראיתיך. והעלמה נבוכה מאד מדי דברו, כי לא הבינה פשר דבריו. ותאמר לתימן: ומה חזית באמתך? — תבל ומלואה, ענה אותה תימן. ויסר את טבעתו מעל ידו ויתננה לה, ויאמר: הגידי לי שמך! ותאמר העלמה: שושנה יקראו לי אנשי המקום. ויאמר לה תימן: שמך נאה לך, ואתְּ דעי לך שושנה עדינה, כי כספיר המשֻׁבץ בטבעת הזאת, כן ספיר גזרתך חקוק בלבי; ואחת משתי אלה תקרני: או ארוממך לשבת עמדי בהיכלי שן, או אשפול לשבת אתך באהל הזה. והעלמה עמדה משתוממת ותתבונן בתימן מבלי דעת פשר דבריו, ותאמר לו: מה טוב אתה אדוני ומה יקר חסדך, אך אנכי יושבת פה עם אמי וצר המקום לך לשבת אתנו, ומדוע תעזוב היכלי חמדה לשבת במקום לא אדם בו? אך בוא נא אדוני הלום ביום השלישי, והשלימה אמי חפצך, ואנכי לא ידעתי מה. ולא יכול תימן להבליג על רוח תעוקתו, וישק לה ויאמר: כן דברת עדינה, אנכי אדבר עם אמך, ואתה הראיני נא מוצא המקום ומבואו, ותראהו שושנה נתיב לבוא בו אל סתרו, וילך

מאתה לשוב לביתו, ונפשו חכתה בכליון עינים ליום השלישי.

וסתרי הכין ביום השני בכורי הבציר, ויאץ בתימן להובילם ירושלימה, וישימו מבחר כל פרי בסלי כסף וזהב, ויתלו סביבותיהם גוזלי תורים ובני יונה, ויעמסו את הסלים על כתף עירים וישכימו בבקר ויסעו. והנה שור מקרין מפרים הולך לפניהם, נהדר בגאון קרניו המצֻפות זהב ובעטרת עלי זית אשר תציץ כנזר על ראשו, להראות כי הוא מלך על בהמות שדי, רב תבואות בכחו ועזרתה בו לבן אדם, לפתח אדמתו ולשדד עמקים אחריו. ועתה אחרי כלות עבודתו הקשה אשר עֻבד בו, הנה הוא קורא לשלום לגבעות ולעמקים, אשר הוציא מהם יבול למכביר, לאכלה ולא לשבע נפשו, כי דרכו בקרש ירושלימה, שם יִתּום חייו, ובמותו ישמח אלהים ואנשים, בתתו את חלבו ודמו לאשי ה׳, ומשמן בשרו מטעמים לבעליו.

ותימן אמר אל עבדיו בעוד כברת ארץ הרחק מן הכרמל לאמר: סעו למסעיכם והתנהלו לאטכם, ואנכי אשובה אחור הכרמלה, כי עוד דבר לי שם, ולעת ערב אשובה אליכם. וירכב תימן על פרדו כעל עב קל לבוא אל משכן שושנה. ויהי כבואו שמה, והנה הה! את אשר בקש לא מצא, זולתי אשה זקנה אשר נתנה לו אבן הספיר אשר היתה משֻבצה בטבעתו, ותאמר לו: כה אמרה לך האשה הפלשתית אשר שכנה פה, על דברת שושנה בתה: „נעתק הספיר מן הטבעת ולא יחֻבר לו בכל מאמצי כח", ויספוק תימן את כפיו ויאמר: אנה באו שתי הנשים? הגידי נא לי, וכל אשר תשאלי אתן לך. ותאמר לו הזקנה: במוני כמוך יודעת אינני אנה באו, רק את הדברים אשר שמה הפלשתית בפי אותם הגדתי לך; גם זאת הגידה לי, כי אל המקום הזה לא תשוב עוד. וישב תימן אל עבדיו במפח נפש, ורוחו נבקה בקרבו מבלי דעת פשר דבר. וירדוף את עבדיו וישיגם,

ויסעו יהרו ויבאו ירושלימה · ויקרב ידידיה את הבכורים בטנא כמשפט, ותימן היה סר וזעף מבלי הגד להוריו על מה הוא נעצב ·

ו

עַל מִשְׁכָּבִי בַּלֵּילוֹת בִּקַּשְׁתִּי אֵת שֶׁאָהֲבָה נַפְשִׁי · —

(שה״ש ג׳ א׳)

בארבעה עשר לירח האיתנים, ותמר נשקפת בעד חלון חדרה הפונה אל רחוב המזרח, וכפה פרושה לגר, לעני, ליתום ולאלמנה, לתת למו מתנות כסף נדבה לימי החג; אף תשלחם אל גרנות אביה ואל יקביו, אשר בם חלקו למו תימן וזמרי דגן תירוש ויצהר · ותרצה באה החדרה ואחריה אחד ממשרתי ביתה נושא חמש חליפות שמלות, ובגדי מחלצות, אשר צותה להכין לאמנון הרועה אשר הציל נפש תמר בתה · ותאמר אל תמר: הלא אמרת לי בתי כי קומת העלם בית הלחמי כקומת הנער הזה וכגבהו, והנער הזה לבש את המחלצות האלה והנה הן כמדו; לכן תהיינה אלה ערוכות ושמורות בחדרך עד בוא העלם הלום והיו לו · ותאמר תמר לאמה: הלא יקרה נפשי בעיניך מחליפות השמלות האלה · ותשחק תרצה ותאמר: אך יקרות תהיינה השמלות לרועה אשר לא הסכין ללבוש מחלצות, ותאמר תרצה לנער: ואת שלשים המעילים החרשים קח ונשאתם אל בני הנביאים, ואמרת להם כי אתנו יאכלו מחר בצהרים · ותצא תרצה, ותמר לקחה חמש חליפות השמלות אשר לאמנון ידיד לבבה, ותשימם במלתחה, ותשב לעבודת הצדקה אשר עשתה בחפץ כפיה ובנדבת פיה עד הצהרים, והנה עזריקם בא אל חדרה ויאמר אליה: לא נאוה עבודת הצדקה לידים רכות וענוגות, המעט

ממך תת לדלים מתנות ידיך, כי תגרעי גם שיחה לפני כל חרפת אדם ובזוי עם·—אך הגידה נא לי עזריקם, ענתה תמר: מי נתן אביוני אדם אלה לחרם ולגדופים, ולמה תבזה צלמם? האם פעלו און, חמסו או גזלו? ומי יודע אולי מתמתם בא למו רישם ומחסורם; איש אשר יקשית לבו מהם, לבו יצוק בו כמו חלמיש צור, אשר לא ימוגגוהו רביבי דמעותיהם·— ערב למו לחם עצלות, ענה עזריקם: נרפים הם! על כן רוששו, אך איש אשר מאנו ידיו לעשות, אל יתאוה פיו לאכול; אנכי לכן צויתי את עכן בן משק ביתי, לתת למו די מחסורם וליסרם שבע על עצלותם, אף ידיו עשו תושיה, ובזאת חזקתי אמצתי זרועם לעבודה, ורבים מהם חדלו לדפוק דלתי·— אמנם, ענתה תמר: חדלו אביונים לדפוק דלתיך, כי מאורת צפעוני למו פתח ביתך; ואולם מי יתן ויפתחו האומללים האלה שפתיהם עמך, מי יתן וישלחו רסן מפניך, כי עתה יענו ויאמרו אליך לאמר: הגידה נא לנו עזריקם, במה נפלינו ממך? כי תאמר נרפים אנחנו, ואולם הגידה נא לנו רב פעלים, מה מעשיך ומה ישעך והפצך אתה בעשר אשר חננך ה׳, הלפנק נפשך בענג וברך, על שולחן מלא דשן להניע ידך אל פיך ושניך בין שפתיך, הלא זאת כל מעשיך? שימה נא גם עלינו עבודה כזאת ולא נלך בנקיון שנים· ויאמר לה עזריקם: אל נא תמר תהיי פה לדלים נבזים לדבר עתק על אלוף ביהודה, אלוף נעוריך· ותאמר לו תמר: שא נא עזריקם ואשאלך, מרוע מהרת הפעם לבוא אל בית אבי בטרם בא החג, למצוא עלי תנואות? ויאמר לה עזריקם: כי לא מצאתי הפעם כל חפץ בביתי על כן באתי עדיך לראות, אם טובים אלי פניך ומה בפיך, והנה את אשר קויתי לא ראיתי ולא שמעתי; אכן נפשך יודעת מאד, כי יפת תאר את, על כן תבטחי ביפיך ותדעי כי לא אשיב על תוכחתך· מדי דברי זאת חבק את תמר בידיו, ויאמר לה: חמסי על אלהים אשר

הרבה לך חן ויפי, כי לולא זאת כי עתה בלשון אחרת דברתי אליך • ותסר תמר את ידי עזריקם מעליה בשאט נפש, ותאמר לו: רב לך לצחק בי, אנא הרף ממני, גם אנכי כמוך ארבה, חמסי על אלהים אשר נתנני לחן בעיניך • ויאמר עזריקם: הגידי נא לי שאהבה נפשי, במה אמצא חן בעיניך? ותאמר לו תמר: בשנאתך אותי • ופני עזריקם סרו, ויאמר: מי יתנני אביר לב לנתק עבותות אהבתי אותך, וימסו אסורי • ותאמר לו תמר: הלא אסור אתה ממראה עיניך; ואולם מי יתן תבהנני למשמע אזניך ולא למראה עיניך, ונתקו מוסרותיך בהריחם אש חמתך • ויאמר עזריקם: חמה אין לי, כי מראה עיני יעצרני מקצוף עליך, מי יתן התעברתי בך, כי עתה השיבותי לך שבעתים אל חיקך את חרפתך אשר תחרפיני, לכן זאת אעשה לך עקב המרותך עיני כבודי, אנכי אקדים לקחת לי נשים אחרות ונכבדתי בתוכן, כי יהיה להן חפצי לקו ורצוני למשקלת, או אז תאלפי ארחותיהן גם את, וידעת לכבד אלוף ביהודה • ותענהו תמר באנחה לאמר: הלא מאז הכרתי דרכיך, ותגדל עלי חסדך ללמדני גם ארחות נשיך אשר תקח לך, למען אשכיל וארע ערך אלוף ביהודה כמוך, אך הלא כל זאת עוד חזון למועד; ואולם עתה אחלה פניך אלוף ביהודה, אם נא מצאתי חן בעיניך, הרף ממני, כי כבודך כבד הפעם ממני ונפשי מבקשת מנוחה • ויאמר לה עזריקם: הלא מיום דעתי אותך היית לי תמיד למורת רוח; ואולם זה חמשה ירחים, מיום נמלטת מן האריה, רוח עועים מסוך בקרבך מפחדו אשר נפל עליך, והנך משובה וסוררת כפראים במדבר • לכן ענתה תמר: לכן הניחה לי ואשב גלמודה כפרא בודד לו • ויעזבנה עזריקם בחרי אף ויצא מאת פניה • ותמר אמרה: עד אנה ילאני חדל אישים הזה, השם קץ לחשך הוא ישים קץ לאהבת עזריקם אותי •

עוריקם חלף הלך לו, ותמר נִשארה בדד בחדרה סרה וזעפה, והיא יושבת ונשקפת בעד החלון על פני רחוב המזרח · השמש פנה לערוב, ממנו יפוזו קוי פז על מגדל דוד, וקרני זהר כשביבי אש וכמראה הבזק נוצצות רצוא ושוב מן המגנים והשלטים התלוים עליו, כלו מחמדים למראה עין; רחובות ציון הומות מאדם רב, בני קריה ובאי מועד מערים אחרות ירוצון וישׂקו, איש איש יעזבו מעשיהם וכוננים צעדיהם אל משכנותם לשמח את נִשותיהם ובני ביתם, בליל התקדש חג הסכות · ותמר עצובת רוח, עיניה לנכחה יביטו על החזיון אשר לפניה, ונפשה נכספה לחזיון לבה · הדלת סבבה על צירה, והיא לא הקשיבה, גם נגשה אליה מעכה אמתה והיא לא התבוננה בה, ותאמר לה מעכה: מה לך גברתי, כי רוחך סרה עת כל פנים יצהלו? הן עשתנותיך משוטטות למרחקים · לא, ענתה תמר, לא למרחקים משוטטות עשתנותי, כי אם נשואות הן, בין השמים ובין הארץ, בין אמנון ובין עוריקם; על משמרתי אנכי עומדת פה מן הבקר עד נוס הצללים, ומצפה בכליון עינים לראות בסור אמנון אל בית אבי, כאשר דבר לי בבית להם; ועתה עיני רואות הליכות המון רבה, באי מועד מערים אחרות המשוטטים לרבבות ברחובותינו, ועקבות אמנון לא נודעו לי; הנה השמש בא, והוא עודנו לא בא אל ביתנו, ומי יודע דבר מה קרהו? ואנכי ידעתי מפי עובר ארח, כי יצא מבצרה זה עשרה ימים לשוב אל ביתו, אולי קרהו אסון בדרך, כי עדרים הוא מנהל מבצרה · רוחי מרחפת על פני תהום שעפים אין חקר, אשר יתהפכו עלי לרגעים בהגיגי בו, על כן סרה רוחי ולבי מתנודד ·

היום פנה ואתא לילה ליל התקדש חג, הגברים השליכו משכנותיהם והיכליהם וישבו בסכות, והנה איש אל רעהו יקרא: מקרא קדש! להקות שועים ואצילים תפגשנה

(יא)

בפנים צוהלים, והמונים המונים מתאספים ליין ולשכר, באשר עדת אנשים שם ששון וקול רנה, ועיר אלהים צהלה ושמחה! ותמר נעצבה אל אמנון כי איננו, ולזכרו תאות נפשה, בעצב ויגון עלתה על ערש יצועה ותישן שנת נדודים·

השמש יצאה על הארץ ותשלח קויה בין החלונות, והנה ברק נגהם מתרוצץ ומשעשע סביבות יריעות ארגמן, העוטרות את ערש תמר כמסך מבדיל בין חביון אפריונה ובין אור הבקר, לבלתי תת נגהו לקרבה אל הרכה והענוגה ולהעירנה משנתה; ובחשך סתרה עוד ירחפו על רוחה הנרדמה חלומות והזיונות בקר, המשתקשקות בנעימות כנפיהם על נפשה המתעוררת המשתעשעת בם· כל מראות לילה וכל הזיונות יטהרו לאור בקר מסיגי שוא ותפל; מהם אשר יתעופפו כצפרים עפות ונשכחו, ומהם אשר ילכדו בעופם, יאחזו בלב וידובבו שפתי ישנים· ותמר הקיצה לשם אמנון אשר נשמע על פיה, כי בחלום דברה בו, אך לא שבעה בהקיץ תמונתו· ומעכה אמתה נגשה אליה בלט ותאמר: עורי והתעוררי נא גברתי כי חג היום לה', קומי לבשי עדיך ונלכה לחזות בנעם ה' בהר הקדש ולהתעלס בשמחת גויו, הנה הוציאו בקר מרפתים וצאן ממכלאות לשלמים ולעולות, מהרי נא גברתי! מדי דברה זאת גלתה את יריעת המסך, ואור נגה על פני תמר· ותאמר תמר! מה נעים השמש בהגיהו, כאור פני אמנון אשר האיר עתה אל עבר פני בחלום, לו כן בהקיץ אחזה פניו· ותצחק מעכה ותאמר: אור שבעתים זרוע לך גברתי בהקיץ, והחלומות אך שוא ידברו· ותמר קמה ותלבש מחלצות ותעד עדיה, ותלך עם מעכה אמתה לעלות אל הר בית ה' ולראות שם המון עם רב, עם אלהי אברהם הבאים להראות את פני האדון ה' צבאות; והנה מכל עבר ופאה ינהרו המונים המונים אל הר ה', וצאן ובקר לרוב נהוגים אחריהם לעולות ולשלמים, ותמר ומעכה

עוברות בגשר ההולך מרוכסי הר ציון עד הר המוריה, הוא הגשר אשר בנה שלמה לעלות בו מהיכלו אל בית ה׳, משם נראה המון חוגג עובר בסך והולך ברגש אל בית אלהים בקול רנה ותודה, ותאמר תמר: אמנון בחירי דגול מרבבות אלה! מי יתן ידעתי ואמצאהו בהמון הזה! אך מה אדבר? לו היה פה בציון, כי עתה סר אל בית אבי אמש, כי לא הוא ישנה את דברו • ובהגיעה אל הר בית ה׳ כרעה על ברכיה ותאמר: אנא אל שולח עזרה מקדש, גנון נא ברוב רחמיך על אמנון, ולא תאֻנה אליו רעה באשר הוא שם; הן יצא מפיו דבר ולא ישוב, לסור אל בית אבי, אל נא תקצוף אלהים על קולו, כי לא במרד ובמעל מנע רגליו מבוא הלום, עליון! הלא אתה יודע שבתו, צאתו ובואו ואת לבו הטהור, משוך נא לו חסדך ועטרהו רצון • ותתהלך תמר עם מעכה אמתה בהר הקדש, ואחרי כן שבה אל ביתה, ומשרתי בית ידידיה הביאו בשר השלמים הנשחטים להכין מאכל הצהרים לקרואים, ותאמר תמר לתרצה אמה: אסעדה נא לבי בממתקים ובעסים רמונים, אחר אלכה נא עם מעכה בשוקים וברחובות לראות בבני הערים האחרות באי מועד ואשובה בצהרים • ותאמר לה תרצה: עשי כן בתי, אך אל תאחרי, אך מה זאת בתי כי לא סר העלם בית הלחמי אל ביתנו? ותאמר לה תמר: גם אנכי לא ידעתי פשר דבר, כי לא דובר שקר הוא ויכזב—ותביא מעכה לתמר ממתקים ותאכל, ואחרי כן הלכה עם מעכה, ותסובב שוקים ורחובות, ועיניה אל כל עבר ופאה לראות אולי יקרה אמנון לפניה — ותתמהמה עד הצהרים, ומעכה האיצה בה לשוב אל ביתה באמרה: כי עת הצהרים הגיעה כאשר נראה בצל מעלות אחז, ותתאנח תמר, ותאמר: נלכה ונשובה, כי אשר בקשתי לא מצאתי •

ואמנון דרש למשכן ידידיה, ויבא שמה בעת אשר התהלכה תמר בחוצות לבקשהו, ויהי כבואו הביתה, ויאמר לו ידידיה: בן מי אתה העלם? ויאמר לו אמנון: רועה

אנכי בצאן אבישי פקידך, ותמר בת ארוני צותני לסור הלום בבואי להראות את פני ה׳, וישמור עבדך היום את מצותה • וישם ידידיה עיניו עליו, ויאמר: השמך אמנון? ויאמר לו הנער: אמנון שם עבדך — האתה זה הצלת את תמר בתי מאריה משחית? הוסיף ידידיה לשאלו, — אלהים נתן לאל יד עבדך, ענהו אמנון בענות חן — אלהים יחנך בני! אמר ידידיה, והיית לאיש נכבד בציון, הנה פעולתך אתי ובגמול ידיך אשיב לך • ויציגהו ידידיה לפני תרצה אשתו ולפני תימן בנו, ויאמר: הנה אמנון הרועה אשר הציל את תמר בתנו • ותשמח תרצה לקראתו ותאמר: ברוך אתה עלם נחמד ויקר לה׳, כי הצלת נפש בתי בהיותה צפויה אלי טרף, לו רפו ידיך או צרו צעדיך רגע, ושם תמר נשכח כמתים מחלד, לכן משנה שמחה נשמח היום, ודע כי יש שכר לפעולתך • ויען אמנון בענוה: הן שכרי אתי ופעולתי את אלהים • ותאמר תרצה: הסירה אמנון בגדי הרועים והלבישו אותך מחלצות אשר הכינותי לך אמש, כי לא רועה יאמר לך עוד אחרי בואך בצל קורתי • ותצו תרצה את משרתיה ויביאוהו אל התא וירחצוהו ויסכו בשרו בשמן המור ויחליפו שמלותיו, ויביאוהו אל הבית הדור בלבושו ויפה מאד בתארו, ותדבק בו נפש תימן מאד • וידידיה אמר לו: שבה פה עם תימן בני עד שובי ואכלת אתנו בצהרים • וילך לו ידידיה, ותימן הביא את אמנון אל חדר תמר ויאמר לו: עוד מעט תבוא תמר ולא תכיר את מציל נפשה, כי המחלצות שנו פניך ומה נאוו לך! וישמח בו תימן מאד ולא גרע עיניו ממנו מדי דברו אתו • עודם מדברים והנה תמר אחוזה בידי תרצה אמה באה החדרה ומעכה אחריהן • וכראות תמר את אמנון ביפיו ובהדרו, אדמו פניה ולבה פחד ורחב, ותתאמץ להסתיר ששון לבה מעיני רואים, ותאמר: האח! ראתה עיני את מציל נפשי בצל קורתי! ואמנון קם עמד לפניה וכמעט פג לבו •

ותאמר לו תמר: הקימות את דברך ונאמן רוח אתה, וראה נא כי לא לשוכחי טובה פעלת טוב · ותאמר לו תרצה: רב טוב צפון לעשי טוב, ותחת שבתך עד כה בין רבצי עדרים, תשב מעתה במושב שרים · ותימן אשר לא שבעו עיניו מראות הדר אמנון, דבר באזני תרצה אמו לאמר: ראי נא אמי מראה העלם הזה כמראה העלם אשר ראה חננאל אביך במראות הלילה על נהר כבר, לא חסר בו דבר · גש הלאה! ענתהו תרצה · ומה זה דבר תימן? שאלה תמר את אמה: דבר תפל ושיח סיג, ענתה תרצה; ובכל זאת לא יכלה לנכר אותותיו ותשמור הדבר בלבה ·

וחדר תמר ספון בארז ומשוח בששר, חלונותיו מעבר האחד שקופים אל פני רחוב המזרח, וחלונותיו מעבר השני פתוחים אל גן נחמד, ועצי מור כפרים עם נרדים שולחים ענפיהם בם ונותנים ריחם בחדר, והוא מקטר מור וכל ראשי בשמים; והנה מעבר לחלון הפונה אל רחוב המזרח מחוץ, איש עומד ומדבר, ויגש תימן אל החלון וירא איש בא בשנים אשר יחוג וינוע מבלתי יכלת לעמוד על רגליו, והכרת פניו האדומים כתולע ענתה בו, כי בא הארום הארום אל קרבו · ויאמר לו תימן: מה שמך ומאין אתה? ויאמר האיש מחברון עבדך · ויאמר תימן: אולי אתה מבני הענק יושבי קרית ארבע היא חברון, כי כענק שתית יין ויהי לך סבאך לחרפה · ויאמר האיש: אכן טוב יין למר נפש כמוני, וסבאי לא מבני ציון היה לי · ותרצה נגשה אל החלון גם היא מדי דברו, ותאמר אל האיש: מה לך פה שכור כי תפשוק שפתיך בחוץ? בואה הביתה ודבר דבריך · ויאמר האיש: אל תראוני גברתי שאני חג ונע כשכור, כי עוד אור עיני אתי, ואת איש חסרי אנכי רואה בצל קורתך; מחברון עלה עבדך לשם אלהי ציון, ויהי בהיותי בדרך ויפגעו בי שודדים אשר חמדו למו את בקרי

וצאני ומתנת ידי אשר העמסתי עליהם כברכת ה׳ אותי, ואנכי התיצבתי בפניהם, ובראותי כי לא אוכל למו, אז אמרתי: יקחם אפל, יקחו כל אשר לי והיתה לי נפשי לשלל, ויחשפוני השודדים חשפה ויציגוני ככלי ריק. הגידי נא גברתי הֲיֵאָו פני איש ריקם את פני האדון ה׳, ואף כי לבוא ירושלימה בנפש ריקה? כי רָעֵב וְצָמֵא באתי אתמול בשערי ציון, והנה עיר מלאה תשואות, ונפשי ריקה, הלא זאת היא חרפה, הה, חרפת רעב מי יוכל שאתה! חליתי פני שועים למלא נפשי הרעבה ולכסות מערומי, ואין פונה מהם אלי, כי המה יערכו את האיש לפי ערך מלבושיו; פגעתי בבני אלופים, והם—אותות שאלוני, בקע למו בטן להראותם כי מעי המרמרו, על כן לא ירחמכם עושכם, אמרתי למו, ואלך בנפש מרה; אז ראני העלם יפה העינים הזה, וכרגע גם בטני גם חלצי ברכוהו; כי נתן לי שמלה לעורי גם לחם, יין ובשר לימי החג; אך אחרי עשותו מעשה הצדקה חמק עבר ממני לראבון נפשי, ואנכי הגיתי בכל פעלו ובמעשה צדקתו, ותדד שנתי מעיני כל הלילה; אם לא מלאך ה׳ הוא, דברתי אני אל לבי, והשכמתי בבקר, ובקשתיו בראש הומיות, והניעותי עיר ומתים, קריה ויושבי בה, עד אשר אמצאהו, דברתי אף עשיתי, הניעותי היום בבקר עיר ומלואה כאשר ינוע בכברה, עליתי אל הר בית ה׳, והנה האח ראתהו עיני! נגשתי אליו בנפש ברכה, נסיתי לברכהו על חסדו אשר עשה עמדי, ויתנכר אלי, אחזתיו חבקתיו בזרועותי, והוא שחק אלי, ויאמר: הרף ממני והניחה לי ללכת, כי לא אנכי האיש אשר אתה מבקש · ואהי כמתעתע בעיני, ובכל זאת שמרתי צעדיו ולא גרעתי עיני ממנו, ואלך אחריו מרחוק עד בואו אל הבית הזה; ועתה שפטי נא גברתי ביני ובין העלם הזה, כי לא אמוש עוד מפה עד אשר ישא ברכה מאתי · ותצחק תרצה אל אמנון ותאמר: גשה הלום עלם

נדיב לב ושא ברכה מאת מברכך • ויגש אמנון אל החלון ויאמר אל האיש : הסירה איש פלאי את יינך , כי תועה אתה מן היין • ויאמר האיש : לכן השבעה לי כיום , כי לא אתה גמלתני הסד • כן האיש דובר ! ענו תרצה , תימן ותמר פה אחד • ואמנון נבוך , ויאמר אל האיש : בואה אלי מחר , הלא משכני בשער הדגים בבית ימנה הכרמלי , ויאמר האיש : מוצא שפתיך קדוש לי , ובה׳ השוכן בציון נשבעתי , כי כאשר תסתיר צדקתך, כן אגלנה אני וקראתי חסדך בשערים, החרפה היא לך ? יברך ה׳ כל אלופי יהודה בבנים כמוך , ועיר דוד תכון לעד •

ויכל האיש דבריו וילך , ותרצה ותמר השתוממו לשמע צדקת אמנון ורוחו הנדיבה , ותימן חבק את אמנון בזרועותיו ויאמר : נפלאים לי מעשיך אמנון ! ונפשי אהבתך מאד , ואני כרע כאח לי אתהלך אתך • עודם מדברים והנה עזריקם בא אל חדרי תמר , והשכור אשר כמעט חלף הלך לו , שב שנית אל החלון , ויאמר : הנה בן האלוף אשר השיב אתמול פני ריקם ברברי אליו תחנונים ; ואשר גער בי בשצף קצף , את הסדו עזב וישחת רחמיו בהיות לאל ידו לתמכני , אביר לב הוא , לא יבוא פתחי נדיבים • ויגער בו עזריקם ויאמר : ומי בקש מן האספסוף הזה לבוא שערי ירושלים ? החסרי שכורים אנחנו פה ? סור לך מהר מזה , פן אסגירך אל השוטרים והסירו יינך מעליך בשבטים , ולמדוך לדבר בלשון אחרת אל אלופי יהודה • ויאמר השכור : נכונו שבטים לאבירי לב הרחוקים מצדקה , ולאלופינו המְסֻבָּלִים בבשר שמן ועב וכל רוח אדם אין בקרבם • ויגש אליו אמנון ויאמר לו : הוי תועה מן היין , חדל לך מדבר עזות לבן נדיבים • ויאמר לו השכור , הן רוח נדיבה בקרבך , רְעֵה את האלוף הזה בשבט פיך , כי לא לאלופי יהודה הוא , כי אם לפרי בשן ולאביריו בעלי קרנים • ויהי כראות האיש כי קם עזריקם לצאת החוצה

ולתפשו, ויברח ויתחמק ויתבולל בין ההמון הרב • ותימן דבר באזני אמנון לאמר : דע לך כי העלם הזה הוא עוזריקם, ולו יעודה תמר אחותי, וקויתי כי יגמלך טוב על החסד אשר עשית לידידות נפשו • ועזריקם ראה ברבר תימן עם אמנון ידידות, ויתבונן בתמר כי תלבבהו בעיניה ותמשכהו חסד, ויאמר לתרצה : בן מי הוא זה העלם ומה עירו ? ותאמר תרצה : הלא זה אמנון בית הלחמי אשר הציל את ידידות נפשך מאריה • הזה אמנון הרועה ? קרא עוזריקם כלו משתומם • ותאמר תרצה : רועה היה עד כה בצאן יורם אביך • ויאמר עוזריקם : ששתי מאד על כה ידיו, כי לא יפקדו עדרי, וכי ישמרם מפריצי חיות, לכן יבטח בי כי אגמלהו טוב לפי עבודתו, וגם אשמר לו חסדי על החסד אשר עשה לתמר והיה לי לאביר הרועים ; ואולם זרות אתבונן בו, הכי רועה הוא ולבש מחלצות כאחד השועים ? האם קצה נפשו ברבצי הרועים אחרי הראותו שם את כחו ואמץ רוחו ? ותאמר תמר : הן לא יחליף אדם רוחו ונפשו, אך את שמלותיו יחליף חרשים לבקרים באשר הוא שם • כן דברת תמר, ענה עוזריקם ברגז, כי גם אתה לא החלפת את רוחך הרעה מיום אתמול, הן אנכי שאלתי : למה ילבשו הרועים בגדי אצילים, ואת ענית אותי אחרת • ותאמר תרצה : אף אמנם לא מאצילי הארץ אמנון ; ובכל זאת אצל אלהים לנפשו ברכה אשר גברה על ברכת הוריו ומשפחתו, כי נחה עליו רוח נדיבה, גבורה וחן, ובאהבתך את תמר הלא תאהב את העלם הזה אשר עשה עמה חיים וחסד • ויאמר עוזריקם אל אמנון : הלא שלחך אבישי לקנות צאן מבצרה, ומה העדרים אשר הביאות, השמנים הם אם רזים ? ויאמר אמנון : טובים הם ארוני, אך לא עת היא היום לדבר דבר על אודותם, כי חג היום לה׳ • ויאמר עוזריקם : אלהים לא יחשוב זאת לעון לנו, כי מן העדרים נקח עולות לה׳ • ואתה עלם אמיץ לב ! התחזק

והיה לאיש, אל תבוש במעשיך, כי אם עבוד עבודתך באמונה, ואם מן הצעירים ומדלת העם אתה, שמח בכת ידך ובאמץ לבבך · וה' הוא הרואה ללב גבר, ענתה תמר: לא כן בני אדם חסרי לב הרואים למראה עין, אשר בראותם איש, וכוננו לחקר אבותיו והונו, מעשהו, מלאכתו ועבודתו, ולפיהם יעריכוהו · ויאמר עזריקם: הן אדם אנכי ולא אל, ובכל זאת חקרתי את לבבך וידעתיו כי לא נכון הוא בקרבך, וטרם פצית פיך לדבר ראיתי כי קרבות תחפצי, הוא אשר דברתי אתמול: רוח אחרת היתה אתך, ואנכי לא ידעתי מאין באה בך הרוח? ותרצה ראתה כי ראש דבריהם ראשית מדון, ותאמר: לכו נא הגברים אל הסכה וסעדו לבכם ביין תירוש ושכר, עד בוא אישי ואכלנו בצהרים · ויאמר עזריקם: אנכי לא אטעם מאומה עד בוא אחד הכהנים להגיד לי כי חמשים העולות אשר הקרבתי היום עלו כליל יחדו על מזבח ה', כי איך ידשן אדם נפשו טרם ידשן ה' עולתו? · ויאמר לו תימן: הן הרבית עולות לדשן מזבח ה', ולמה לא הקרבת שלמים לדשן נפשות הכהנים ונפשות עניי עם? · ותאמר תמר: ומי ישלח ידו להחרפת אדם ובזויי עם, או מי יגרע שיחה לפניהם? איש אשר מאנו ידיו לעשות אל יתאוה פיו לאכול, אין טוב כי אם ליסרם שבע על עצלותם ולחזק זרועם לעבודה, למען לא יוסיפו לדפוק דלתינו—ותאמר לה תרצה: מה זאת תדברי בתי? ואמנון ותימן גם הם השתוממו בשמעם דבריה · ותאמר תמר: חי נפשי כי לא מלבי דברתי כאלה, כי הלקח הטוב הזה שמעו אזני ביום אתמול כפי נכבד העם על ארות בזויי עם · מדי דברה זאת, שמה עיניה על עזריקם הנכלם מדבריה · עודם מחרישים ומביטים איש אל רעהו ואשה אל רעותה, והנה משרת עזריקם בא להגיד לו כי שערוריה נהיתה בביתו, וישלהנו עכן בן משק ביתו לקרא לאדוניו · וימהר עזריקם ללכת אל ביתו, ויהי אך יצוא יצא עזריקם, ומשרתו

הנני בא לקרוא לו גם הוא, ותעצרהו תרצה, ותתן לו יין ויטת, ותשאלהו להגיד לה מה זאת נהיתה בבית עזריקם? ויפן הנער כה וכה, ויען ויאמר: אבן פה נודע לי כי חג היום לה׳, לא כן בבית אדוני, אשר שבת בו משוש חגים, כי לבד הלחם היבש אשר אכלתי היום לא בא אל פי עבדך מאומה, ועיני עבדי אדוני כלות ליום בוא בתך העדינה אל ביתו, כי היא תשנה למוב דרכו—ותכר אמרה באזני אחיה לאמר: היום ההוא לא יבוא—ותפצר בו תרצה להגיד לה מה זאת נהיתה בבית אדוניו כי חרדו עליו את החרדה הזאת? ויאמר הנער: הלא ידעת גברתי, כי היה משפט יורם מדי חג בחגו לערוך שולחן לארבע מאות אביוני אדם, לגר, ליתום ולאלמנה, ומאז גדל עזריקם שנה משפטו, כי צוה את עכן בן משק ביתו לחלק לעניי עם מגרנו ומיקבו בטרם בוא החג, אך עכן הוא איש רע ובליעל, כי יקפוץ את ידו מתת למו מאומה; ויהי כבוא העניים ביום אתמול לבקש מאת עכן חקם, ויאמר להם? לכו לכם ושובו לפנות ערב כבוא אדני לפתוח אוצרותיו, אך לא בא אדוני אל ביתו ביום אתמול; ויבואו היום שני אנשים ויאמרו לעכן: „יען אשר מנע אדוניך מחפץ דלים, ותקפוץ גם אתה כפיך מאביוני אדם, לכן הנה ימים באים ואת עזריקם ואת עכן ישליך הבית הזה כזית נצתו, והקיא יקיא אתכם כגוי אשר צדקה לא עשה“; ככלותם לדבר דבריהם ועדת אביוני אדם סבבה את בית אדוני ויקללו את נוהו קללה נמרצת, וישלחני עכן לקרוא לאדני; הלא מיד עכן היתה לו כל זאת! כי היה הבליעל הזה אדון על ביתו, להרעיב נפשות משרתיו ונפשות אביונים. ותאמר לו תרצה: אל נא תגלה קלון בית ארוניך בשער. ויאמר הנער: חלילה לי מעשות כדבר הזה. עודם מדברים ועזריקם שב, וכראותו את נערו חרק עליו בשניו וילטוש עיניו לו, ויצא הנער לשוב אל ביתו, ועזריקם אמר אל היושבים אתו לאמר: הן ברכני ה׳ בעשר רב ויתן לי

משרתים למורת רוחי, פוחזים בוערים ושכורים, מבן משק ביתי עד צעירי הנערים, כלם שגו ביין; הן אנכי מיום אשר הייתי לאיש, שמתי עבודת הצדקה על עכן, הידוע ארע כי שתה אתמול יין מרבה להכיל, וישכח מצותי על ארות עניי הארם, כי לא נתן למו מאומה, ועלי היתה קללתם? ולכן לא יוסיפו-משרתי ביתי לפנק בשרם ביין ובשמן כי אם נזירים יהיו לי מן היום והלאה· ואנכי! ענתה תמר בלעגי שפה, ואנכי אדמה, כי מלאו ימי נזרם זה כמה ועוד לא חללום· ויהי עזריקם עוין את תמר, אך לא יספו לדבר עוד, כי בא ידידיה עם שלשים בני הנביאים הקרואים לאכול אתו, וגם סתרי הירמותי בא אתו; וכראותו את אמנון, ויאמר לו: השלום לך עלם נחמד האמון אצל אבישי אחי? ויאמר לו אמנון: שלום אדוני· ויאמר ידידיה: ולמה לא קראו לאבישי לאכול עמנו בצהרים? ויען אחד ממשרתיו: הן בוא יבוא עוד מעט· ותימן אשר השקיף בעד החלון אמר, הנה הוא בא! ויבא אבישי אל הבית, ויאמר לו ידידיה: מה יֵעָשׂה לנער האמון אתך, עקב אשר הציל את נפש בתי? ויאמר אבישי, אנכי תכנתי את רוחו וארע: כי הָבֵן משל ומליצה נבחר לו מכל הון; כי על כן ילמד לשונו דבר צחות, ובנאות הרועים ישיר משירי ציון כי אותם אהב· ויאמר ידידיה לנער: הלא תגיד לי אתה חפצך כי אותו אשלים· ויאמר אמנון: אם נא מצאתי חן בעיניך אדוני, ונתת לי מהלכים בין העומדים האלה; כדברו זאת שלח אצבעו על בני הנביאים העומדים לפניו· ויאמר לו ידידיה: הנך מסתופף בהיכלי מן היום הזה והלאה, והיית מאוכלי שלחני; ואתם בני הנביאים! קרבו את העלם הנחמד הזה בימין צדקכם, אם חפצים אתם קרבתי, אִצלו נא מרוחכם עליו ותנו לו לקח טוב, להבין משל, מליצה וצחות, ולדעת את ה׳· ויענו בני הנביאים פה אחד ויאמרו: יען חפץ העלם הזה בנו ורורף לדעת את ה׳, לכן אך טוב חסד

ושלום ירדפוהו, ומהלל יהיה בשערי ציון · ויאמר ידידיה הנה השולחן ערוך בסכה אשר בגן, נבואה נא שמה ונשבעה מטוב ה', אחר נדבר דברינו:

ז

וסכת ידידיה עשויה בתוך גנו הנחמד בין כל שכיות החמדה, סביבותיה ערוגות הבושם ועצים מסבכים ומתלכדים יחד בקנה ואגמון, וענפי עץ עבות כרותים יסוכוה, וישבו כל הקרואים סביבות לשולחן, וידידיה בראשם, ויאכלו וישתו וייטיבו לבם · ותמר נשקפה בעד חלונה הפתוח אל הגן, לבושה ארגמן ורקמה, במצחה הזך כשלג ילין הוד, ובלחייה המאדמים כענב חכלילי חן והדר, ועפעפיה כעפעפי שחר, ובחנו לרגעים את אמנון אשר נקשרה בו נפשה, אך תסב עיניה מעוריקם שנוא נפשה; ועזריקם ישב לימין ידידיה, ואחריו תימן, ואחריו אמנון, ואחריהם סתרי, אבישי ובני הנביאים ·

וידידיה אמר: מה טוב ומה נעים שבתנו יחד בנוה שלום ובמשכנות מבטחים, כן תמיד יצפננו אל בסכו, והיינו שאננים בצלו מפחד סנחריב מלך אשור, אשר נטה ידו להרגיז ממלכות · ויאמר אחד מבני הנביאים: לו שלום ואמת יהיה לנו מבית, כי עתה נבטח ולא נפחד מתנופת יד סנחריב מחוץ; אך זה ענין רע כי נטה שבנא ידו להשבית שלום מעיר אלהים, כי יחלק לב העם, ויאמר: אין ישועתה לנו באלהים ולא מבטח במשיחו; אך הנה ה' מטלטלהו טלטלה, וצנוף יצנפהו צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים, כאשר דבר ביד ישעיהו עבדו, ויען אשר יפריע שלום, לכן תזנח משלום נפשו · ויאמר סתרי: למה נפחד מיום רעה? ואלהים דבר שלום אל עמו ואל חסידיו; הבה נשיר לנו שיר שלום · ויאמר ידידיה: ישיר לנו אמנון בית הלהמי משירי ציון, כי הגיד לנו אבישי כי קולו ערב ומדברו נאוה, ויאמר אמנון: קטנתי

מפצות פי לפני נכבדי קריה; ובכל זאת, איך אמנע מחפץ אדוני, אחרי בואי בצל קורתך? אנכי לשלום, אנכי אשירה· ויען ויאמר:

סְכַּת שָׁלוֹם פְּרוֹשׂ נָא עָלֵינוּ ·
אֱלֹהֵי צִיּוֹן מָגֵן צִלֵּנוּ ·
כְּיוֹם צֵאתֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם.
שַׂגְּבֵנוּ יֶשַׁע אֵל לְמוֹשָׁעוֹת ·
יְמִינְךָ אֵל! תּוֹרֵנוּ נִפְלָאוֹת ·
מֵהֵיכָלְךָ עַל יְרוּשָׁלָיִם.

גָּעַרְתָּ בְּאַף אַשּׁוּר · כָּרַע בֵּל ·
אָז תִּשְׂמַח צִיּוֹן חוֹמוֹת וָחֵל ·
יַחַד הֲרָרֶיהָ יִפְצְחוּ רִנָּה;
שָׁלוֹם כֵּם יָהּ בַּשָּׁמַיִם הוֹדוֹ ·
שָׁלוֹם כֵּם מְשִׁיחוֹ עַל אֶרֶץ יְסוֹדוֹ ·
שָׁלוֹם עֲדֵי עַד יַעְטְרֵנוּ כַּצִּנָּה.

סְכַּת שָׁלוֹם פְּרוֹשׂ נָא עָלֵינוּ ·
בְּאֶבְרָתְךָ שַׁדַּי תָּסֹךְ לְרֹאשֵׁנוּ ·
נִטְּלֵנוּ נַשְּׂאֵנוּ עַל כַּפַּיִם;
יִפְרַח בְּיָמֵינוּ שָׁלוֹם כַּזַּיִת ·
רִיב לְשׁוֹנוֹת לַשָּׁמִיר וְלַשַּׁיִת ·
שְׂפוֹת לָנוּ שָׁלוֹם מָנָה אַחַת אַפָּיִם.

ובני הנביאים אשר הקשיבו לנעם שירו, השתאו לו; והנה המה נדברים. אלה יאמרו: בין נואמי נאום יתהדר, ואלה יענו: לוּ היה משבט הלוי, כי עתה השמיע קולו הָעָרֵב בחצרות בית ה׳ להרנין לב. וידידיה אמר לוּ היה אלוף ביהודה. לוּ היה אלוף נעורי—ענתה תמר ואמרה באזני מעכה אמתה, בשומה עיניה על ספיר גזרתו. ועזריקם התבונן כי לא תגרע תמר עיניה מאמנון, וקנאתו בערה בו; אך כסה שנאתו במשאון, ויאמר: הן דוברי צחות כהנה וכהנה תלד ציון תרשים לבקרים, אך מי ישית לבו למו, כי הם שוכנים בקרית מלך רב, אשר עמה נדיבים בקרבה, וכבוד ה׳ עליהם נגלה לרגעים, אשר שריה ואלופיה, כהניה ונביאיה יחד הוברי צחות באזניהם כל היום; לא כן האכרים, עובדי האדמה ורועי מקנה, אשר אזניהם קשובות לשריקות העדרים כל היום, ועיניהם פקוחות על הליכותיהם, על כן נבערים המה מדעת את ה׳, ונלעגי לשון המה אין בינה, לכן נאמר על העלם הזה: ראה זה חדש הוא! ויענהו כתרי לאמר: הן נאוה לבן קריה להלל איש ואיש יולד בה; ואולם אנכי, שוכן יער וכרמל, אגיד לרועים ולאכרים ישרם, אך שאוני אלופי אם אביר מלין:

הן דִּבֵּר עזריקם דברים כמתלהמים באזנינו לאמר: לא ידעו האכרים את ה׳; על זאת אשיבהו: כי אמנם ילין כבוד בהיכלי חמדה, דעת אלהים—באהלי צדיקים, והודו—בהיכל קדשו; ואולם יראת שדי תלין בכפרים, ואף אם רחוקים המה מבית ה׳, הלא קרוב ה׳ בלבבם ובפיהם, וידו נודעת להם בכל עתותי השנה, בחריש ובקציר, בחסר לחם וברוב תבואות; יש אשר ימנעו שחקים טל ומטר, ועיני האכרים נשואות לשמים, ומיחלות לגשם נדבות, אשר יניף אלהים לארצם העיפה למים; ויש אשר יזלו שחקים, והריקו לאדמתם ברכות שמים מעל, עת יעטר אלהים שנת טובתו

אשר יטפו הרים עסים וירעפו מעגליהם דשן, וקול תודה ורנה נשמע מנאות שדי, קול שמחת הקציר וגיל הבציר מרנין לב, ואספו דגן ותירוש, ישבעו מטוב ה׳, ויתרם יחלקו לעניי עם; לינו בכפרים, וראיתם את שוכניהם משכימי קום בעוד דממת ליל שלטת על הארץ, וההרים והגבעות מסירים לאט לאט את מסכת הקיטור והאפל, מכסה הלילה אשר התכסו בה, אז הגברים יוצאים השדה לפעלם, ונשיהם טובות המראה והבריאות כפרות הבשן, עושות בצמר ובפשתים, להכין מלבוש לבני ביתן; עד כה וכה והנה מראש גבעות התומכות בגאותן שחקים, תציץ השמש בְּהִלָּהּ, ולקול זמיר צפרים וכנף רננים נעלסה בנועם המאור הגדול, ישא האכר גם הוא רנה ותפלה לאל משושו, ותפלתו תעלה כעתר ענן הקטורת השמימה; אז ישוב הביתה, ונות ביתו תשיש לקראתו, ונועם וחן מזהירים מעיניה, יעירו צאצאיהם ויאכלו יחד מטוב ה׳; עודם משתעשעים ומתעלסים יחד עד נכון היום, ובן ציון—עודנו סרוח על מטת השן ומתהפך על צדו כעוגה הפוכה; כמעט קם העצל ממטתו, ויתהלך אחת הנה ואחת הנה בחדרו, יתן קולו ומשרתו יחרד אליו, יזכהו בבורית ויסוכהו בשמן המור, אף יפארהו כפסל אשר אין לו ידים לעשות מאומה לנפשו, יביא לו מעיל, אפוד, אבנט ומצנפת, ופניו רעמו, כי מאס בם, ונפשו אִוְּתָה אטון מצרים, ופשתה אשר צמחה על מי שיחור. הוי הבל ורעות רוח! מי יתנני שר ושופט בציון, כי עתה העברתי סחר מצרים וצור מגבולותינו, המבלי אין אורגים ורוקמים בארצנו, נבקש כסות ושלמה מארצות אחרות לכסות מערומינו? האם לא נתחמם מגז כבשינו? אך—לבש הרך והענוג את בגדיו בפעם הזאת, ויצא ברחובות ציון, ויסוב את העיר משער הפנים עד שער בנימין, וממנו עד שער המים, ופגע בסוד כתורים, ובאו יחדו אל בית היין, ושתו ושכרו, אז יהיה

למו כל נלוז למישור • אל תשוטטו בראש הומיות, שם תרחף קנאה לסכסך איש ברעהו, שם לא יתחבא איש משוט לשון, כי גבר בעמיתו יתן דופי, ולעג לצדק וכשרון אשר נאצלו ממנו, שם מרמה נושקת בפיה ונושכת בשניה, ושם נקמה יוקדת כשאול, וארבה לדם לכבות מוקדיה; גם האהבה בתענוגיה הנעימה בין בני הכפרים, מעבטת אורחותיה בין יושבי קריה, כי כבוד והון כקיר ברזל בינם ובין מאוייהם, ותאות לבם רחקה מהם • אני ראיתי אוהבי כבוד ובצע מוכרים בנותיהם הרכות והענֻגות לחוטר גאוה, המתימר בכבוד תולדתו או בכבוד עשרו; הבנות האומללות האלה עולות בנשף על הגבעות לתנות בשיחן את הירח ולגלות להרים ריבן, כי נבול תבולנה כשושנים מפני הקרח הנורא, בהיותן טרף לשני נעוה־לב תועבת נפשן; כן לא ידעו בני קריה מנוחה יומם, ושנתם נגזלה בלילות • לא כאלה חלק בני הכפרים, אשר עונג ורך לא ידעו, דופי, קנאה ונקמה, זרו למו, אשר חפצם הוא כבודם, ומאוייהם—הונם ועשרם, על כן יפרחו בימי עלומיהם וינובון בשיבה, ויהללו את ה׳ על נחלתם אשר שפרה עליהם, ועל חבלי אשר נפל להם בנעימים • שאלו נא רופאי גלעד: איה משכנות המאֻשרים האלה? ונעלמו מהם, ולמי כל מחלה ומדוה, רעות ונגעי בני אדם? הלא לבני קריה, כל הבל ורעות רוח ידכאום לפני עש, אש נקמה תבער בם, תאותם נאצלה מגבהותם, ותולעת קנאה המוץ שקוי עצמותיהם; ואם לאלה תשיתו לב, כי עתה אלופי תצאו מקריה ושכנתם בשדה •

וידידיה אמר לסתרי: חשוך דבריך, אלה ליום צום ועצרה, כי אז תטיפם בשער באזני יושבי קריה, הלא חג היום לה׳, הבה נשתה! וימסוך יין לקרואים ויאמר: הריקו גביעכם, כן יריק ה׳ את ברכתו על שוכני הערים והכפרים יחדו; ותנה הכוסות תסבינה גם שנית גם שלישית על

הקרואים, וישתו וישכרו; ועזריקם שתה להסיר עצב מלבו אשר נמחץ מדברי היום ההוא, כי ענה גאותו בפניו מאד • וידידיה אמר לעזריקם: שמעתי על בן משק ביתך לאמר: קפץ עכן את ידו מתת מהון אדונו לדלים • ויאמר עזריקם: הלא על זאת גערתי בו היום, והנני שולח אחר ממשרתי ביתך לצוהו לפתוח את ידו היום לעניי עם • ויאמר ידידיה: טוב בני! לך בדרך צדקה כיורם אביך • ויעש כן עזריקם על אפו ועל חמתו • ובני הנביאים נתנו לאמנון את בריתם שלום, ובערב ברכו את ידידיה וביתו וילכו להם, ויחפוץ גם אמנון ללכת ויעצרהו ידידיה, ועזריקם קרא לתימן ולתמר ללכת אתו אל ביתו ולהתעלם עמו בלילה, ותמאן תמר ללכת, ויפצר בתימן וילך אתו, וילך גם זמרי אתם; וטרם הלך תימן אמר אל אביו: ישב נא אמנון אתנו • ויאמר ידידיה לאמנון: הנה יעדתי לך את עלית הקיר אשר בגן הזה לשבת בה, וכל מחסורך עלי, רק חזק והיה לאיש; ויקחהו ויעלהו שם לעיני אבישי וסתרי, ולעיני עזריקם ותימן • ויאמר: הנה לך מטה, כסא, שולחן ומנורה, גם נֵבֶל וכנור לפרוט עליהם, כי שמעתי כי יודע נגן אתה • ויאמר אמנון קטנתי ארני מכל החסד הזה; ואחרי כן הלכו איש איש למקומו, ואמנון ישב בעלית הקיר תפוש ברוב שרעפיו בקרבו •

וקול המון חוגג נשמע בכל קריה העליזה, אלה ירונו במרום ציון, ואלה יצהלו ברחובותיה, בחורים ובתולות יצאו במחול משחקים, ובאי בימים רואים, ויגילו בה׳ ובמלכם, כי פרח שלום בימיו • מנורות שמן ככוכבי השמים לרוב האירו על מכון הר ציון ועל כל מקראיה, ומגדל דוד עפל ובחן נדמו כמעלפי ספירים למראה עין, גם הירח הגיה אורו בהדרת קדש על עיר אלהים ציון, ואמנון נשקף בעד הלון חדרו על כל שביות החמדה הנשקפות לו ממרום ציון • והנה תמר עוברת בגן עם מעבה אמתה, וכראותה את אמנון שלחה את

מַעֲכָה בְּעָרְמָה לְהָבִיא לָהּ סֵפֶל עֲסִיס רִמּוֹנִים. וְהִיא נִגְּשָׁה אֶל אַמְנוֹן וַתֹּאמַר: נִכְבָּדוֹת מְדֻבָּר בָּךְ, עֶלֶם נֶחְמָד! בַּחֲלוֹם חֶזְיוֹן לַיִל, כִּי עֶלֶם בְּתַבְנִיתְךָ וּבְתָאֳרְךָ רָאָה חֲנַנְאֵל בַּחֲלוֹמוֹ, עֶלֶם אֲשֶׁר תָּרוּם קַרְנוֹ בְּבֵיתֵנוּ, וּמִי יִתֵּן וְיָבוֹא חֲלוֹם חֲנַנְאֵל אָבִי אִמִּי עָלֶיךָ, כִּי אַתָּה תַּעֲשֶׂה חַיִל וְרַב טוּב צָפוּן לָךְ, וְעַתָּה הַגִּידָה נָא לִי: מַה מּוֹלַדְתְּךָ כִּי אֵדַע? וְעֵינֵי אַמְנוֹן רָטְבוּ מִדִּמְעָה, וַיֹּאמֶר: אַל נָא עֲדִינָה הַיָּפָה בַּנָּשִׁים! אַל נָא תְּתַלִּי נַפְשִׁי בַּחֲלוֹמוֹת, כִּי מָה תֶּחֱזִי בִי כִּי תָרוּם בָּהּ קַרְנִי? וַאֲנִכִי אוּמְלַל מְאֹד, כִּי מוֹלַדְתִּי נֶעֶלְמָה גַם מֵאֲבִישַׁי אֲשֶׁר קָנַנִי מִילְדוּתִי מִידֵי אִישׁ זָר לוֹ. וַתֹּאמֶר לוֹ תָמָר: אַל נָא תֵּעָצֵב כִּי רַבּוֹת תֶּחֱזֶה בָךְ עֵין אָדָם: יֹפִי, אֹמֶץ, וְרוּחַ נְדִיבָה, וּמִי בְּכָל עַלְמוֹת צִיּוֹן אֲשֶׁר תִּרְאֶךָ וְלֹא תֶאֱהָבֶךָ? וַיֵּאָנַח אַמְנוֹן וַיֹּאמַר: מִי גֶבֶר בְּכָל הַקִּרְיָה הַזֹּאת אֲשֶׁר יַחְשֹׁב יָפְיִי לְהוֹן וְאֹמֶץ לְבָבִי לִכְבוֹד מִשְׁפָּחוֹת? וַתֹּאמֶר לוֹ תָמָר! וּמִי יוֹדֵעַ, אוּלַי נִמְצָאָה בַּקִּרְיָה הַזֹּאת עַלְמָה אֲשֶׁר טוֹבָה לָהּ אַהֲבָתְךָ מֵחַיִּים, וְלִמְקוֹר גִּזְעֲךָ לֹא תָשִׁית לֵב? וְלֹא יָכְלָה תָמָר לְכַלּוֹת אֶת דְּבָרֶיהָ, כִּי שָׁבָה מַעֲכָה וַתֹּאמֶר לָהּ לָלֶכֶת אֶל תִּרְצָה, אֲשֶׁר חִכְּתָה לָהּ לָצֵאת אִתָּהּ בִּרְחוֹבוֹת צִיּוֹן, וַתִּקְרָא גַם לְאַמְנוֹן, וַיֵּלְכוּ כֻלָּם יַחַד לָשׂוּשׂ מָשׂוֹשׂ בְּרֹאשׁ הוֹמִיּוֹת, וְתָמָר שָׁמְעָה כִּי מוֹלַדְתּוֹ כְמוּסָה, וְתִקְוָתָהּ חָזְקָה בָהּ, כִּי כֵן דִּבֵּר חֲלוֹם חֲנַנְאֵל לֵאמֹר: מוֹלַדְתּוֹ כְּמוּסָה וּבְקֶרֶב שָׁנִים תִּוָּדַע.

וְעֻזְרִיקָם שָׁאַל אֶת עָכָן בְּבוֹאוֹ אֶל בֵּיתוֹ עַל דְּבַר מַתְּנוֹת יָדוֹ לַדַּלִּים, וַיַּעֲנֵהוּ לֵאמֹר: פָּתַחְתִּי לָהֶם יָד רְחָבָה כְּמִצְוָתֶךָ, וָאֲחַלְּקָה לָמוֹ דָּגָן יַיִן וְתִירוֹשׁ לָרֹב. וַיִּחַר אַפּוֹ מְאֹד וְלֹא דִבֶּר לוֹ מְאוּמָה עַד שׁוּב תֵּימָן וְזִמְרִי אֶל בֵּיתָם, וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בוֹ עַל מְשָׁרְתָיו אֲשֶׁר הִבְאִישׁוּ אֶת רֵיחוֹ בְּעֵינֵי בֵּית יְדִידְיָה, וַיַּכֵּם מוּסַר אַכְזָרִי; וְאֶל עָכָן אָמַר: יָדוֹעַ תֵּדַע מִן הַיּוֹם הַזֶּה וָהָלְאָה, כִּי אִם כֹּה אָמַר אֵלֶיךָ: מַלֵּא לָאִישׁ הַזֶּה דֵּי מַחְסוֹרוֹ, וְשָׁנִיתָ אַתָּה אַחֲרֵי דְבָרִי, וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר עִם לְבָבִי, וְאַל תֵּפֶן אֶל נִדְבוֹת פִּי. וַיֹּאמֶר לוֹ עָכָן: מַדּוּעַ אֲדוֹנִי תְּשִׂימֵנִי כַּמַּטָּרָה לְקִלְלַת דַּלִּים, כִּי

תגול מעליך חרפת חורפיך להכילנה עלי? הוי עבד נבזה! ענהו עוזריקם, הלא תירא את חמת ארוניך כי קשתה, ולא קללת דל נקלה כמוך; אנכי אחת דברתי ולא אשנה, ואתה שמור מוצא פי, ואם לא, וחרדת לרגעים מפני תנופת ידי; הן אבי פנק נפשך מנוער, וידי תכבד עליך לעת זקנה· ויהי כי ירא עכן את חמת ארוניו ויעש כן מן היום ההוא והלאה, ויהי שמו לקללה·

ובני בית ירידיה שבו אל מקומם· המנורות אלה כבו ואלה כהו, בכל היכלי ירושלים, הדל שאון עליזים, וידום המון קריה, רק מפה ומפה נשמעו עוד זמרת הלומי יין, וקול ענות הצופים ושומרי העיר הקוראים איש אל רעהו: ברוך ה׳ מציון שוכן ירושלים הללויה! ואמנון עלה על ערש יצועו לתת לעפעפיו תנומה, ושנתו נדדה מעיניו, כי רוחו היה מלא מהדר ציון ומדברי תמר, ולבו הגה אימה לאמר: הן רחוקה ממני תמר כרחוק שמים מארץ, אולי יתבונן אביה בְאהבתי אותה, ויחשבני למכשול בביתו, ויגרשני בקלון ובחרפה; ולזכר עוזריקם אחז בשרו פלצות, הה! תמר תמה ואיומה, אמר לנפשו, הרים סביב לך ומשאתם אפחר, וישבע נדודים כל הלילה· עיני החרדים לדבר ה׳ קדמו אשמורות לעלות אל בית ה׳, ושמורות עיניו לא סֻגרו עֲרֵנָה· ושנת תמר נדדה גם היא, ותצא מחדרה עם מעכה לראש אשמורות, ותתהלך עמה בגן, ותסר אל עלית הקיר אשר שכן בה אמנון, והנה אור בה, ואמנון פורט על פי נבל, ושפתיו תענינה בקול נעים, לאמר:

א

אַךְ שַׁלְוָה, אַךְ שֶׁקֶט, בְּאֹהֶל רוֹעֶה,
לָמָּה תְּטֹשֵׁהוּ? הוֹי רוֹעֶה רוּחַ!
הוֹי הוֹלֵךְ בִּגְדֹלוֹת, הוֹלֵךְ תּוֹעֶה,
הָהּ, נָבוֹךְ! עָלֶיךָ נַפְשְׁךָ תָשׁוּחַ.

ב

נִפְלַאֲתָה לִי אַהֲבָתֵךְ תָּמָר עֲדִינָה!
נִשְׂגַּבְתְּ מֶנִּי, וְאֵלַיִךְ תְּשׁוּקָתִי,
אֶבֶן אֹפֶל הִתְרוֹמְמִי לְרֹאשׁ פִּנָּה!
מוֹלַדְתִּי הָהּ! הִיא הָיְתָה מְבוּכָתִי.

ג

מְאֻמְלָל עֲדִינָה! הָסֵבִּי עֵינָיִךְ!
לִבּוֹ אֵשׁ יוֹקֶדֶת, דִּמְעוֹתָיו רְבִיבִים;
לְבָחוּר מֵעַם הָאִירִי פָּנַיִךְ,
אַמְנוֹן בּוּז מִשְׁפָּחוֹת, וְאַתְּ בַּת נְדִיבִים.

ד

אַךְ שַׁלְוָה, אַךְ שֶׁקֶט, בְּאָהֳלֵי רוֹעִים?
לָמָּה נְטַשְׁתִּים, לָמָּה אֶרְדֹּף רוּחַ,
נְטוֹשׁ קִרְיַת צִיּוֹן, עִיר אַלּוּפִים וְשׁוֹעִים,
בֵּית לֶחֶם שׁוּבָה, שָׁם לְךָ יָנוּחַ.

ומעכה חשקה באמנון מיום ראתהו בבית לחם, ומיראתה קנאת גברתה הסתירה אהבתה בלבה, וכשמעה הפעם דברי אמנון אמרה לתמר: ראי נא גברתי! מה אומלל אמנון כי את נאות הרועים, באשר הסכין עליהם, עזב, לשבת עם נדיבים ולשבוע נרודים את פניך, כי הנה נשא עיניו אליך באפס תקוה; ומה תעני גברתי את, התשיבי אהבה אל חיקו לבשתך ולבשת הוריך· ומעכה דברה זאת בערמה, כי אמרה: ירחק אמנון מפה ואלכה אחריו והייתי לו לאשה· ותאמר לה תמר: לאמנון יאמר לבי, כי לגדולות בא הלום, הן מישרים יאהבוהו כל רואיו, אות היא כי רצהו ה׳, ומי יודע מה עתותיו בידו?

ח

וחפר ובוקיה רשו וידלו מאד, כי מארת ה׳ חלה בכל משלח ידיהם מן היום אשר עשו המזמתה לבית יורם, ויגל יבול ביתם ותקולל חלקתם בארץ, ויחלו פני מתן השופט לתמוך בידם כי מטה, עקב אשר היו דרושים לחפצו להתנכל בתגית אשת עברתו, להביא אוצרות יורם אל ביתו, ולענות בנעמה שקר· ויאמר להם מתן: הן מכל אוצרות יורם לא נשאר לי מאומה, רק עצבת בלבבי, ומה אפוא אתן לכם בעד חטאתכם? ואנכי גם אני נחמתי כי עשיתיה—ובכל זאת אנכי אבקש לכם משען לחם ממקום אחר, חכו לי מעט·

ויהי היום ויבא מתן אל עזריקם ויאמר לו: הנך יושב שקט ושאנן בביתך, ולא תדע כי רעה נגד פניך, כי הנה באו אלי חפר ובוקיה, ויאמרו אלי לאמר: אבל אשמים אנחנו על נעמה אשר עניגו בת שקר, והננו להגיד זאת לזקנים ומחו פשעה אשר טפלנו עליה בשקר· ואתה הלא שמעת מפי עכן, כי הרתה נעמה בברחה מבית אביך, ומי יודע, אולי ילדה בן לאביך, ושב ולקח ממך את תמר בת

ידידיה, כי לבן נעמה היא יעודה מילדותה, וקרע ממך גם מחצית נחלתך, ועתה קדמה פניהם למען תשב לבדך על נחלות יורם אביך באין מחריד; ראה נא כי אוהבך אני! על כן השבתי את חפר ובוקיה מהגד דבריהם בשער לפני הזקנים; אך יראתי פן יחזק עליהם מחסורם, והאנשים מרי נפש, ואמרו: אנחנו כאשר אבדנו אבדנו, ובצעו אמרתם ונשאו הם עונם, ומחצית נחלתך תהיה ליורש אחר אשר יצא מכחבואו. ויאמר עזריקם למתן: רבות עשית עמדי, ואת חסדך לא אשכח לנצח, ולחפר ולבוקיה אמלא די מחסורם אשר יחסר להם.

ויעש כן עזריקם לחפר ולבוקיה; ועכן ראה כי ירוויון זרים מדשן בית בנו, והוא וחלאה אשתו ויתר בניו נמכרים לצמיתות לעצמם ובשרם, ויחרוק שן וימס לבו בקרבו; ויבך באזני חלאה אשתו ויאמר: ארור מתן הבליעל אשר הדיחני בפחזותו לרומם קרן נבל בננו ולהרכיבהו אלוף לראשנו, הציקתני רוח בטני, כי נלאיתי לשאת בשרי בשני; ואנכי לא לארך ימים אתאפק, כי אם היום או מחר אגיד לו האמת, ויעבור עלי מה! ותאמר לו חלאה: חלילה לך עכן, כי פן תעבור על פיך דבר מה, ואנחנו וצאצאינו אבדנו, ומה אפוא ימריצך כי תחפוץ להודיע כבודך, כי אב היית לאלוף ביהודה? יעלז לבך במסתרים. ויאמר לה עכן: האלוף הזה עוד יאלפנו דעת בתנופת ידו וידעט איך נגזרנו? ואולם דעי לך כי לולא דאגתי ליתר צאצאינו, כי עתה לא שמתי לפי מחסום.

ויתאונן עכן רע באזני מתן על אדות בנו אשר ישביעהו בחרפה, ויאמר לו מתן: הן כבוד בנך זורח בחשך ואם תופיע אור על מחשביו ונגלתה גם חרפתו גם רעתך יחד, ונגזרת אתה ואשתך; ואם ידוה לבך על הקלון אשר תשבע מכבוד, הלא ירוח לך אם תרע מכאובי, כי רע ומר לי

ממך ; כי במעט רגע נקמתי חרפתי מחגית, ולארך ימים אנוש כאבי, בשומי אל לבי כי אני הסיתיך להאביד שריד מבית יורם, גבר תמים עמי, ולהבריח את נעמה אשר לא גמלתני רעה מעודה, ולמי כל כבודו ? הלא לבנך, הה ! אלה מוקד בעצמי, ממנה אלך קודר כל היום, אף לילות ייסרוני כליותי.—אהה ! ענה עכן גם הוא בספקו כף על ירך, מה זאת עשיתי, הלא טובה היה לי ולאשתי להתענות תחת יד חגית, מהתענות עתה תחת יד בננו האכזרי, הצפעוני, אשר גדלתי בבית יורם אדוני ; ולזכר נעמה אשתו האהובה תשוח עלי נפשי, כי מִי יודע אחריתה ? ויענהו מתן בשבר רוח, לכן עכן נִתֵּן בעפר פינו, נחשה ונדום. ולא שקר דבר מתן, כי היה כצל נהלך, ואיש לא ידע מרת נפשו, ומה הועילו לו אוצרות יורם הצפונות אתו במקום לא שזפתו עין, כי ירא להראותם.

ואמנון התהלך בין בני הנביאים, וכל בני בית ידידיה אהבוהו מאד, לבד זמרי אשר דבר אתו אהבה ושלום, ובקרבו שם ארבו ; כי היה דבר עזריקם אליו לאמר : רואה אנכי את אמנון הרועה בקוץ מכאיב לי בבית ידידיה, להסב לב תמר מאחרי, לכן עוץ עצה מה לעשות ; ומן העת ההיא פקח זמרי עיניו על דרכי אמנון ותמר, וכל אשר ראה ואשר שמע אותה הגיד לעזריקם, כי קוה שכר לפעולתו. ואמנון הולך ומשכיל בדרכיו, ויכבדוהו ידידיה ותרצה ויטו אליו חסד, ויאהבהו תימן כאחיו, ותמר חשקה בו. ויתן לו ידידיה נער לשרת לפניו ושמו פורה, ולא אבה אמנון להיות מאוכלי שולחן ידידיה יום יום, כי אם מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו, וגם בכל מועדי ה׳, וביתר הימים הביא לו פורה ארוחתו מבית ידידיה אל עלית הקיר אשר ישב בה, ועזריקם גם הוא היה קרוא בראשי

חדשים בשבתות ובמועדים לאכול עם ידידיה ׃

מקץ שלשת ירחים לשבת אמנון בבית ידידיה, ביום החדש, וידידיה ובני ביתו יושבים סביב לשולחנם, ואמנון אחר לבוא בפעם הזאת, ויהי בבואו ויושיבהו ידידיה לימין תימן, ועוריקם יושב משמאלו, ואחריו זמרי ׃ ויאמר ידידיה לאמנון : מה נמלצו היום דברי בן אמוץ בהטיפו מלתו על יושבי ציון! ואתה אמנון הלא פתחה אזנך לשמוע ולהבין דבר ׃ ויאמר עוריקם : ומי בכל יושבי ציון לא יבין לדברי המוכיחים בשערים? לא כן, ענהו ידידיה, לא כל אזן מלין תבחן, ולא כל לב יבין דבר לאשורו, האף אין זאת אמנון? ויען אמנון ויאמר : אמנם ארוני, נשגבו דברי בן אמוץ ביתר שאת על אמרות אלוה אשר יטיפו יתר החוזים ; כי יחם לבבו בשלהבת יה, ובחמו נדעכה נפשו ממקומה, תעזוב תבל ומלואה, תשחק להמונה ולשאונה, ורוחו יעלה אבר כנשרים, יגביה עוף בגאותו שחקים, ויתהלך חוג שמים בהליכות אל מלכו בקדש, אשר עיניו פקוחות לחזות מחזה שדי, מחזה בהיר, ואזניו קשובות לשמוע עצתו מרחוק ; משם עיניו משוטטות אל קצות ארץ, ועפעפיו יבחנו בני עמו, לחקור עלילותיהם, ולהבין אל כל מעשיהם ; ובראותו חטאת יהודה מתגוללת כפגר מובס בראש כל חוצות, יטוש ממרומי על כנשר טש אל טרפו, ישא אתו זעם אלהיו, יגעש, ירעש, ירעים בקול גאונו, ומפיו הוא חוצב להבות אש אוכלה, לשרוף חטאת מרי ולבער עון בצע ; אך רגע הוא באפו, וכעבור סופה והנה רוח צח מלא נעם וחן יעבור עליו, אז תמוגנה שפתיו נופת, אמרי שעשועים ותנחומות, להשביע בצחצחות נפשות שומעיו ; יש אשר יערוך לנגדנו את ה׳ צבאות יושב הכרובים, בהופיע הודו הנורא בחביון עוזו, וכביבותיו שרפים פורשי כנפים, הנכונים לעוף לכל אשר ישלחם הנאדר בקדש ;

יש אשר יביאנו בסוד אלוה, להשמיענו מה יעץ ומה דבר אל בקדשו; ויש אשר תשאנו רוחו אל ארצות לאומים מסביב, לראות עם השאת והשבר, שלות לאומים ומחתתם,—ישעיהו יחזה לנו המשא וכל החזיון נצב גלוי לעינינו, כמו תראינה עינינו דמות עם רב משוטטים לשבט או לחסד, וכמו תשמענה אזנינו שאון ממלכות, צוהלים או מיללים; כן הוא אביר הנביאים, וכן לשון למודים אשר נתן לו ה׳! את לבות השומעים, ניב שפתיו ימשוך אחריו בחזקת היד, רוחם ונפשם אליו יאסוף, ויטם לכל אשר יחפוץ ברב לקחו •

ואזני היושבים סביב לשולחן היו קשובות לנעימות אמרי אמנון עד תמם • ויען ידידיה ויאמר: לשונך אמנון עט סופר מהיר! כן תוסיף קנות חכמה וישמח לבי גם אני • ויאמר תימן: הן רבבות אזנים קשובות לדברי ראש החוזים, ולב אחד מאלף יבינם, ואולם דובר צחות, דגול מרבבה • ועזריקם נעוה משמוע ולא ענה דבר •

ויהי למועד אחר, וידידיה אמר לאמנון באזני בני ביתו לאמר: הן הצלת נפש בתי משני פריץ חיות, כי ידך רב לך, ולמה תקצר ידי מגמלך טוב לפי חסד? ועתה הואל וקח מידי משאת כסף כאשר תשית עלי והיה כפר לנפש בתי; וגם עזריקם יתן לך נחלת שדה וכרם, כי כל הון לא ישוה לו בנפש בתי אשר הצלת, קחה נא ועשית גם אתה לביתך • ויענהו אמנון לאמר: אחת דברתי, לא אקח מאומה; ואתה אדוני היה נא כגן לי כאשר היית עד כה, ושכרי הרבה מאד • נישרו דברי אמנון לתמר מאד, וידידיה שמר הדברים בלבו ולא דבר עוד מאומה; וכן עבר הסתו, תמר מתרפקת על דודה, ונפש אמנון גם היא ערגה לתמר באהבה נסתרה •

החדש הראשון חדש האביב בא, ואמנון הקדים לבוא אל בית ידידיה, וימצא שם את תימן ואת תמר לבדם, כי ידידיה לא שב עדנה מן השערים, ותרצה היתה בבית רעותה •

(יא)

ותשאל תמר את אמנון לשלום, ויאמר אמנון: שלום גברתי! ותאמר לו: ולמה אפוא סרו פניך אמנון? ויאמר תימן: כי נבהלה נפשי מן החזות הקשה אשר יגיד בן אמוץ על ציון, וחש הוא עתידות לו; פעם ישית לבו לבקיעי עיר דוד כי רבו, ופעם לצבאות חילה כי מעטו. ויענהו אמנון: הן לאלה וכאלה יביט מגן עיר דוד ה' צבאות שמו, ואנכי מה? ואולם דע לך תימן כי חיל ציון לא מעט כאשר תדמה. ויאמר תימן אכן רב הוא, כי ירדו מלאכי אלהים לצבוא על הר ציון ועל גבעתה. ויאמר לו אמנון: אם יראה אלהים כי אין איש, אז גם מן השמים ילחמו לנו; אך עוד לא אזלת ידנו, אשור כי יבוא בגבולנו, אז כל איש כקטן כגדול, כנקלה כנכבד, דרושים לחפץ ארץ מולדתם, מבטיחתם על שדי אמם, ומאשרתם מיום הציגם כף רגלם עליה, עד יום האספם בשלום אל אבותם לנוח בקרב אדמתה; האכרים עובדי האדמה, הכהנים והלוים שומרי משמרת ה', ואנשי מלאכה עושי מלאכת מחשבת, השופטים השומרים משפט וצדק על כנם, והשוטרים הרודים בעם, כלם שאולים, שאולים הם למשמרתם ולעבודתם כל ימי השלום—אך לא כן בימי מבוכה, כבוא כנהר צר על ארץ מולדתם, אשר הרתם וילדתם, אז יעזבו האכרים חלקת שדמותם, החרשים—את מלאכתם, יקומו השופטים מכסאות משפטם, ויצאו הכהנים מבין האולם ולמזבח, וכאיש אחד חברים נלוים הם אל אנשי הצבא, לצאת לעזרת ארצם ולישע משיחם. גם אנכי לשמע משא גיא חזיון מפי בן אמוץ, קול מבשר צבא רב, כמו שמעה אזני קול שופר, נפשי—תרועת מלחמה, לקול דברי איש האלהים התעוררה נפשי ורוחי לבשה עז; האח! אמרתי, מצאתי ידי, הן זרועי מושלה לי למשוך קשת גבורים, סוסי תחתי יגמא ארץ, אֶעֱוֶה אל רוכבי הצבא ואעשה נפלאות בחרבי ובקשתי, מה נהדרו צבאות רוכבינו ומה נאוו פעמי סוסיהם

בעמק המלך, בהרעיש אותם רוכביהם כארבה? בעמק הנחמד ההוא ירוצון וידהרו אבירינו, שם אדיר ה׳ לנו! שם ירד לפקד צבא מלחמתו לימין מלכנו; מי יתנני כאחד הגבורים האלה, ואשפוך דמי כמים המֻגרים על ארץ מולדתי, מקור חיתי, ואף כי עלם כמוני אשר דל חלקי בחיים, וכל תקוה אברה ממני.

ומדוע אמנון תאמר לתקותך נואש? שאלתהו תמר, אשר בכל עז נפשה מנעה עיניה מן דמעה, מדוע אמנון לֹא תְקַוֶּה? הלא טובה תקוה מחיים.—מידך אמנון היתה זאת לך, ענהו תימן, כי מדוע תנער כפיך מקחת מאבינו מתן רב כפר לנפש תמר? ואולם דע לך אמנון כי את נפשה רכשת, אף שבית שבי בלבה, חן, כבוד, ואולי—גם אהבה; מדי דברו זאת שחק לתמר, והיא אמרה לו: גש הלאה בוחן לב! ותלך מהם תמר ותבא החדרה; ותימן אמר לאמנון, חי נפשי כי אֲהַבָתְךָ תמר וכאה לה תחשבך, וגם אנכי אחי אקראך כל ימי חלדי, ואל אשר יהיה רוחך ללכת, אלכה גם אני; ידעתי כי ישלים אבי חפצך לתת לך יד ושם בין הרוכבים, גבורי החיל ואתך גם אני לראות עוזך וכבודך, ידעתי כי תורך נוראות ימינך, והיית שר וגדול ביהודה. דע לך אחי! כי גם ממני אבדה כל תקוה, ואל תראני שאני בן נדיבים, כי בכל הון אבי אין די השב שלות נפשי, אשר נגזלה ממני, בראש הכרמל היא נחבאה, שם ראו עיני נזר כל פאר, חמדת החיים, ושם התעופף חזיון חמודי, וישאר בלבי כליון נפש ונדודים; אך כמוס יהיה הדבר עמדי, לא אשאנו על שפתי, רק זאת דע לך, כי אהבת שִׁלּוּמִים אהבתך לי, שִׁלּוּמִים לאהבה אשר נאצלה ממני, על כן דבקה נפשי בך מאד:

האח! ענהו אמנון, רב לי, ורבות רכשתי בבית אביך, ומה לי כל הון? הן אהבה ענוגה היא, אהבת איש לרעהו, מקום מולדתה השמים, שם צניף תפארה היא ביד אלהים,

ותרד עלי ארמות לשפוך רוחה על כל בשר, לשעשע לב בני תמותה, כאם רכה תנחמם מיגונם, אף תשא אתם במשא עמלם ותלאותיהם, יוצר הכל אשר ברא לכל מזור תעלה, הוא עשה ויכוננה רפאות לרבבות נגעי בני אדם; האיש אשר נפלה לו אהבה חבל בנעימים, כוסו רויה ומלאה עסים להמתיק מרורותיו; בלעדה במה נחשב האדם? הלא כמטרה לכל חץ יעוף, ומשחק לכל תלאה, או כאניה נשברה בלב ימים באין משוט ובאין מַלָּח; איש אשר אין אוהב לו יבלה טפחות ימי חלדו ביגון ומכאובים; לא כן האיש אשר חננו ה׳ ברֵעים נאמנים, אשר דבריהם ישעשעוהו וינחמוהו לעתות בצרה, ודמעותיהם צרי מרפא לפצעיו, על כֵּן יקרה אהבה מכל הון. עודנו מדבר וידידיה בא ואחריו שבה תרצה גם היא, וישלחו לקרא גם לעזריקם, ויבא.

ויהי לעת האבל ויבקש תימן מאת אביו לדבר עם שרי הצבא, לשום את אמנון בין הרוכבים. ויאמר לו אביו: היום הזה אשלים חפצו; וכן היה, כי נתן לו ידידיה סוס מצרים, וירד אמנון אל עמק המלך ללמד ידיו לקרב; ובכל זאת לא מנע רגליו תמיד מעלות השערה לדרוש קרבת אלהים, ויהי בכל דרכיו משכיל.

ט.

הסתו עבר והקציר בשל, ועזריקם שלח את עכן לשכור קוצרים לשדותיו אשר סביבות ירושלים. וילך עכן אל שער הגיא ויבא בפנה נסתרה, אשר שוכניה דלת העם, קוצרים, בוצרים ויוגבים. וירא שם אהל קטן אשר קירותיו טבעו בארץ עד חלונותיו, ויבא אל האהל, וימצא בו אשה ונערה נדברות אשה לרעותה, וידיהן שלוחות בכישור; והאשה טובת חן ועצובת רוח, והנערה יפת תאר ויפת מראה מאד. ויאמר עכן אליהן: אלהים עמכן, נשי חיל!

ותאמרנה לו: יברכך ה׳ · ויאמר עכן: היש את נפשכן להניף מגל בקוצרים, או ללקט בעמרים אחרי הקוצרים, כי עניות אתן כאשר עיני תחזינה; הנה בא הקציר לשמחת לב אביוני אדם, כי תם הסתו עם דגן ישן יחדו—אך עוד מעט יניפו את העמר ואכלו עניי עם לחם, קלי וכרמל מיבול חדש · ועכן לא גרע עיניו משתי הנשים מדי דברו · ותאמר האשה: שומרות אנחנו את אהלנו ובשדה אחר לא נלך · ויאמר עכן: ובמה אתן מכלכלות נפשותיכן בציון? ותאמר האשה: מפרי כפינו, כי הוא קצירנו, הן ידינו עושות סדינים וחגורות, ומחירם לנו למחיה, ולחם עצלות לא נאכל, כי עצלות ראשית כל עון, ועון מוריד שאול · ויאמר עכן: אין זאת כי אם אלמנה את והנערה הזאת היא בתך, אך הנה יפת תואר היא מאד ולא לה לשבת באהל דל, כי יראנה אחד השועים והושיבנה בהיכלי שן. ותאמר האשה: הלא כן יאמר משל הקדמוני: בהיכלי שן, קנאה מצאה לה קן, ומאהל דל, כל און יחדל · וישם עכן את עיניו בהאשה, ויתר לבו ממקומו, כי הכיר את נעמה גברתו אשת יורם האהובה, ויתנכר אליה; ויצא מן האהל נבוך ושומם, ויבא אל ביתו ויגד לחלאה אשתו את מבוכתו, ויאמר: מעי המו לנעמה המענגה והמפנקה. ורחמי נכמרו לבת יורם. ארוננו, הפורחת בעניה כשושנה בישימון; אויה נא לנו! כי הרבינו להרע את בית יורם מבלי עשות טובה לנפשותינו · וחלאה גם היא נבהלה כשמעה זאת, ותאמר: השמר לך פן יעבור שמץ דבר על שפתיך ועוללת בעפר קרן בננו, וגם אחריתנו נכרתה, הן בעפר פיך ודום · ויאמר עכן אנכי זאת אעשה להן: אקנה מהן סדין או חגורה, וארבה במחירם מתבואות אסמי עזריקם, כי להן כל הון יורם · ותאמר חלאה: עשה זאת בהשכל ובדעת, אך יראתי פן יודע הדבר לאיש, ונגזרנו ·

ויהי לתקופת השנה למועד ההוא אשר הציל אמנון את תמר מן האריה, וידידיה אמר לעשות זבח משפחה, וישלח להגיד לעזריקם לבוא בראש הקרואים, ביום המחרת. וישלח עזריקם לקרא אליו את זמרי, וכבוא אליו ענה ואמר לו: לא אכחד ממך זמרי באשר אוהבי אתה, כי על אפי ועל חמתי המשתה אשר ידידיה עושה, להזכיר עוז ימין אמנון וחסדו אשר עשה לתמר; כי ידעתי כי יערה הרועה מחר גאון וגובה להפיל אור פני לעיני תמר. ויאמר זמרי: אמנם הדור אמנון מאה בלבושי הגבורים, בלבשו שריון ובחגרו חרב על ירך, כגבור הודו במלחמה, תראהו תמר, וגם כל רואיו חן חן יענו לו. לא, ענהו עזריקם באף, לא אלך מחר אל המשתה, ואמרתי כי חולה אני. ויאמר לו זמרי: הן אמנון נצב לשטן ולקיר ברזל בינך ובין תמר תאות נפשך, ומנעת רגליך לגשת אליה, התזכה בזה את ארחך, בפנותך אל שונאך ערף? זאת, לא זאת; ואולם שאל נא פריצי החיות ויורוך, את האריה ואת הכפיר—ויאלפוך לארוב למשנאיך; האריה ידכה ישוח עת יכסוף לטרוף, הכפיר יושב במסתרים עת יצמא לדם, לא ינהמו ולא ישאגו פריצי חיות ממעונתם, ועוברי בטח יפלו בעצומיהם — כמעשיהם יעשה כל ערום ואיש מזמות, הן לחיות נתן אלהים מלתעות חדות, ולאדם נתן לשון רמיה; ואולם טרפו מלתעות כפירים באלפיהן, ולשון רמיה ברבבותיה, שני אריות אדמו מדם, ומרמה תאכל טרפה ומחתה פיה ואמרה: לא פעלתי און; כנמר היא שוקדת על הרעה, ותתכסה בעור כבשה תמימה; לכן שמעה לי ואאלפך חכמה, זאת תורת האדם בעיר הזאת, החפץ חיים הוא ישמרנה והצליח דרכו, זאת היא: לחשוב און בלילה, ולבקש תורה מפי כהן ביום, לשוך בשנים ולקרוא שלום. וכן תעשה לאמנון: פיך ושפתיך ישאו לו שלום ואהבה, ובלבך תשים ארבך,

אם משטמה יוקדת בקרבך, אל תַּראנה החוצה, כי אם כעופרת תהיה חמתך נתכת בקרבך, אשר לא תעלה להבה בפניך, ועשן באפך; ואם כה תעשה תבלע את אמנון, ואתה תרחץ בנקיון כפיך. ויענהו עוזריקם לאמר: קסם על שפתך ודברי תרפים יוצאים מפיך; אך במה תפר את האחוה אשר בין אמנון ותימן, כי אגודתם נוסדה יחד? ויאמר זמרי: אדרוך לי קשת רמיה לירות במו אופל למו, כי כן יחרוך רמיה צידו, אנכי אהיה כטל לאמנון, להצמיח לו אהבה וחן בלב תמר ותימן, ומהללי ישגשגו כנטעי נעמנים ביום נטעם, אך לא יגמל פרים; כי אוציא ממסתרים סופה לשרש כל צמחי אהבה, ולסערם מלב תמר פעם אחת, כמוץ יסוער מגורן, ונתקתי את החוט המשֻׁלש ביד חרוצים, וסכסכתי זה בזה במועצות ודעת, עד יתאבכו גאות עשן משלשתם, להכהות עיניהם מראות הלהבה הבוערת בם; רק נשית חשך סתרנו, כי הוא יאיר לנו הדרך, גם הדיָגים יפרשו מכמרתם ביום ענן וערפל, ובעת אשר יגרשו מימי הנהר רפש וטיט.

וישם עוזריקם לפני זמרי יין וישת, ויאמר: הן מתוק היין בפינו, אך ידי אדם רב דרושות לחפצו: ידי נוטעים, כורמים, בוצרים, ויוגבים, הלא תבין לשכל מלי.—ויאמר עוזריקם: דבריך כמים עמוקים ולכל תכלית אתה חוקר, אך הגידה לי, מה ירזמון מליך? ויאמר לו זמרי: הן מתקה מרמה בפינו, אך ידי ערומים ונוכלים דרושות לחפצה, והידים האלה לא תעשינה תושיה בלתי אם תמלאנה—ראה נא כי ערום לבי נגדך, ואין כסות לכל מחשבותי אתך, ופתחת גם אתה גם לבך גם את ידיך לי לעת מצא חפץ. ויאמר לו עוזריקם: נגידים דברת לי היום, וכמו נגיד אקרבך, והיו לבי וידי פתוחות לך מן היום הזה, רק תבצענה ידיך אמרתך.

ויבא עוזריקם ביום ההוא אל אחד אסמיו, ויאמר: הנה אסמי מלאים מדגן ישן, אוציא נא את הישן מפני חדש,

ואתנהו במחיר, ומחלב חטה אשר באסם הזה יהיה לכסף מוצא לעת הזאת, לא תגע ידי בכסף האצור באוצרי, הבה! אראה, הידי או יד אמנון תעוז?.

ויהי ממחרת ועזריקם רחץ ויסך בשרו בשמן המור, וילבש מחלצות, וילך אל ידידיה, ויבא שם בבקר בטרם נאספו הקרואים, ויבא בחדר תמר וישאל לה לשלום, ותענהו: שלום אדוני. ויאמר לה עזריקם הלא עת הוא לקראני מאהבי ולא אדוני! ותענהו תמר: חי נפשי! כי לא ידעתי עוד דבר אתך, הן רבות הוכחתני בריבות שפתיך על מנעי כבוד ממך, על כן קדמתי היום פניך בכבוד כאשר יאתה לאלוף כמוך, ולמה חרה לך? עודנה מדברת והנה תימן בא, ויגש אל החלון הנשקף על פני רחוב המזרח וינופף ידו וירזום, ותגש תמר גם היא ותשקף בעד החלון, לראות אל מי יניף תימן יד, ותרא והנה אמנון הדור בלבושו רוכב על סוס מיוזן, כגבור הודו במלחמה, חגור חרב, לבוש שריון וכובע, ויושב בהדר וגאון על גב סוסו המכסה בעור האריה, ומראה כוסו כערוך לקרב, מנחיריו יצא עשן, ומפיו יז קצף, ירעש בהוד נחרו, ירקע ברגליו, יגמא וישאף עפר ארץ; אך רוכבו יבלום עדיו בעז ידו, יאחז ברסנו ויעצור בו, ויטהו ויגישהו אל החלון אשר נשקפו בו תימן ותמר. ויאמר לו תימן: אנה נחפז סוסך לשאתך? ויאמר אמנון, אל עמק המלך, כי יודע הוא מועדו לרוץ שם במעגל עם יתר הסוסים חבריו. וישאלהו תימן: ולמה לא ידע גם רוכבו מועדו! הלא מידך לנו היום המועד הזה, ולמה יפקד מושבך בין הקרואים? והנה הסוס מתקומם על שתי ארכבותיו, יתהולל וישאף לרוץ. ויאמר אמנון יודע אני נפש בהמתי, על כן ארוץ את סוסי בעמק המלך, ושבתי עוד מעט. ויאמר תימן: סוסך יהיר במכסה עור האריה אשר על גבו. ותאמר תמר: כי היה הסוס כאחד האדם נבוב הלב להתגאות במכסהו,

וישכח כי לא מידו הוא לו • ויצחק אמנון , וישלח רסן סוסו , וישאף רוח , וירץ כאילה שלוחה • ויאמר תימן באזני תמר ועזריקם : מה יפה מראה אמנון ומה נחמד ! צח ואדום, לבוש כגבור ביום קרב • ותאמר תמר : לו היתה המשרה נתונה ליופי , כי עתה לאמנון יאתה מלוכה ; כי הוא לדוד מלך ישראל נרמה.—לדוד בשנותו את טעמו , ענה עזריקם בלעגי שפה • ותבט עליו תמר בחרפה ובוז ולא ענתהו דבר • ויאמר לו תימן : ומדוע לא טוב טעמו בעיניך ? ויאמר עזריקם, כי משנה הוא את טעמו לרגעים , פעם יתרועע עם למודי ה׳ , ופעם אל מלומדי מלחמה יתחבר , ומחליפות עתותיו ישכח ראשיתו ואחריתו , כי רועה צאן היה בראשיתו , ורועה רוח יהיה באחריתו , וכל יגיעו לריק ; לו לקח מידי אביך מתן ומנחה ותהי זאת חכמתו ; כי מה יפיו , גבורתו , מנגינותיו ונועם לקחו ? האם תהיינה לו אלה כסות עינים לכסות על דלת משפחתו ועל רישו ? ויאמר לו תימן : בינה עזריקם לשכל טליך וראה כי תהפוכות תדבר , לו בן אלוף ביהודה היה כי עתה אמרתי , לו נאוה סכלות ואולת , כי מה לו חכמה והוא בכבוד אבותיו יתימר ויתהלל בעשרם ; אך מנע ה׳ אלה ממנו , ויתן לו תחתם : יופי , חכמה , וגבורה , התבזה מתנות אלהים אלה ? על שלש אלה נשאתי לו : ענהו עזריקם , אך על ארבעה לא אשיבנו , לשון למודים ! מה יתן ומה יוסיף לבוז משפחות לשון למודים ? התהיה לדבריהם שארית בלב מקשיביהם , האם דברם יהיה נצב לעולם ? הן כל בני ציון למודי ה׳ , וַעֲנִיֶּיהָ בני נביאים יתאמרו , כלם רודפי אמרים , שוגים במשל ומליצה , ישיתו בשמים פיהם להטיף מלתם על גוי ועל אדם יחד , ישיחו בדורות קדם ויגידו מראש ימים יוצרו • אך דורם—כעס , וימיהם—מכאובים , ממרום ידברו ועל הארץ אין למו משען לחם ; ועתה מה להם השמים ? השמים שמים לה׳ , ואיש נבון ימצא חפץ על הארץ אשר נתן לו

אלהים למעון לו, ינסך בשמחה, וינסך מיין גפנו על המזבח; אך שאל נא למודי ה׳ אלה ויאמרו לך, „לא יערב לה׳ נסך ואין חפץ לו בזבחים״; ואולם אשאלם גם אני: הבסוד אלוה באתם ונגלה לכם חפצו?—משל ומליצה! עמל היא בעיני, וצחות—לשון עלגים. ויאמר לו תימן: אם על פיך יחיה גבר, כי עתה עמל יהיו גם משלי שלמה אשר יעתיקו אנשי חזקיהו בימינו, ושירי דוד לשון עלגים יחשבו; ואולם דע לך עזריקם כי אמריך נואש, ולו יפרו, כי עתה—כי עתה יצמיחו לענה ורוש, ענתה תמר בגשתה אל החלון לראות מתי ישוב אמנון. ועזריקם לא פנה אל תמר בפעם הזאת, כי ירא פן תתך חמתו כאש. ויאמר לתימן: אנכי באחת אשיבך ולא אוסיף, הלא כאשר לא נאוה למלכים שפת עלגים, כן לא יאתה למסכן מליצה וצחות, כי חכמתו בזויה; הן אלה למודי ה׳ כעניי הרוכלים בעיני, אשר אם ישאו בידיהם כסף לתתו במחיר: „אך בדיל הוא״ יענה הקונה ואוזל לו; הלא מנוד ראש הם בין האלופים, ולעג לקציני ירושלים, מי יתן החרש יחרישון.

כי תתרשנה אזניך מקול דבריהם, ענהו תימן, ואולם ראה נא כי יתר שאת לעניי הנבונים על בוערי אלופינו, כי כסף עשירים אתם יחד יתום, לא כן חכמת נבונים, כי נראה חכמים ימותו, אך חכמתם נצבה לעד ודבריהם לדור דורים, אשר נפשותיהם צרורות עם אלהיהם, ואחרון על עפר יקום, יתן כבוד לשמם ולזכרם, והיו תפארת לבניהם אחריהם, לא כן השועים הבוערים אשר נפשותיהם צרורות בצרורות כספם, ויגועו ואים? לא שם ולא זכר למו. אם תאבה עזריקם, ואם תמאן לשמוע, הרדל לך מדבר תועה!

ותמר אשר נלאתה משמוע את תהפוכות עזריקם אשר דבר בזדון לבו ובאש קנאתו, ענתה ואמרה: אנכי אשימה קנצי למלין, הלא מודעת זאת כי למן היום אשר בלל ה׳ את שפת כל

הארץ נפרדו בני איש ללשונותיהם, למחשבותיהם ולעלילותיהם: לב משכילים יהגה דעת, נדיבים ידברו נדיבות, ולצים רופפי קרים ירעו רוח וידברו הוות נפשם; וירושלים, הלא מלאה מכל אלה ככלוב מלא עוף, ילך לו אפוא גבר במסלתו, יבקש לו רֵעים כנפשו, ואיש איש יקצור את אשר זרע ·

ועזריקם זכר את הלקח הטוב אשר נתן לו זמרי, וינחם על הדופי אשר נתן באמנון, ויאמר: הלא רק דברים נסיתי אליך על אודות אמנון, אשר טובתו דורש גם אני; כי על כן חפצתי לתת לו מתן ומנחה, למען ישב שאנן על נחלתו, אולי שגיתי הביני לי תמר משוגתי וארפאנה · ותאמר לו תמר: הלא אם אתך תלין משוגתך, או תעזבנה, אתת היא לי ·

עודם מדברים וממטר סוחף נתך ארצה, ועזריקם נשא בשרו בשניו, ויעזוב שיחו על דבר אמנון, וידבר על דבר המטר אשר יפריעו קוצרי שדותיו ממעשיהם · ותמר עודנה נשקפה בעד החלון, והנה אמנון רוכב על סוסו הטש כנשר לשוב אל ביתו, כי עצרהו הגשם מהתרוצץ בעמק המלך · עוד מעט ואמנון וזמרי באו בחדר תמר, ויהי אך שם זמרי עיניו בעזריקם ובתמר, ויבן כי התגלע ריב ביניהם · ויאמר להם במה נדברתם הפעם? ויאמר תימן: התוכחנו יחד לדעת, במה יְזַכֶּה גבר את ארחו · וזמרי כפף כאגמון ראשו, ועיניו השפיל לארץ, ויאנח ויאמר: במה יְזַכֶּה ילוד אשה? הן מספר שערותינו יהיו חטאינו, ועון עקבינו יסבנו, כי יתור גבר אחרי לבו ועיניו לזנות אחריהם; עיני גבר ועלמה כי נפגשו עון פלילי הוא, אם שמע גבר קול אשה כי ערב ומדברה כי נאוה, זמה היא; ולא באלה לבד, כי אם גם במעשה ידיו, בצעדי רגליו, בדבר שפתיו ובטעם חכו, יחטא גבר על נפשו · ויאמר לו תימן: ומי יודע אולי גם בריח אפו יחטא גבר? ויאמר לו זמרי: הכשחוק הוא בעיניך? והיום קרני

בְּזֹאת, כִּי בָאתִי אֶל כֶּרֶם אָבִיךָ אֲשֶׁר לֹא חִלְּלוּהוּ עֲדֶנָּה, כִּי לֹא מָלְאוּ לוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים הָעֲרֵלִים, הַגְּפָנִים סְמָדַר נָתְנוּ רֵיחַ בְּאַפִּי וַיִּנְעַם לִי, הֲלֹא מִצְעָר הִיא! אַךְ לֹא טוֹב לַגֶּבֶר לָשֵׂאת גַּם חַטָּאת קְטַנָּה, לוּ יָכֹלְתִּי לְכַפֵּר חַטָּאתִי זֹאת בְּקָרְבָּן, כִּי עַתָּה הֵבֵאתִי שְׁתֵּי תוֹרִים לְחַטָּאת. וַיֹּאמֶר תֵּימָן: לוּ עַל פִּי זִמְרִי יִחְיֶה גֶבֶר, כִּי עַתָּה נִגְזַר צֹאן מִמִּכְלָאוֹת, וְתוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה יִכְלְיוּן מֵאֲרֻבּוֹתֵיהֶם, לֹא יִשְׂפּוֹק כָּל צֹאן קֵדָר לָאֲשָׁמוֹת, וְחַיַּת לְבָנוֹן אֵין דֵּי עוֹלָה, כִּי חַטָּאת רוֹבֶצֶת עַל כָּל צַעַד, וְעָוֹן וָפֶשַׁע עַל כָּל מִדְרַךְ כַּף רָגֶל, וְאֶרֶץ חָנְפָה תַּחַת הַהוֹלְכִים עָלֶיהָ, לוּ עֲוֹנוֹת כָּאֵלֶּה וְכָאֵלֶּה יֵחָשֵׁב לָנוּ הִ׳, כִּי עַתָּה כֻּלָּנוּ תַמְנוּ לִגְוֹעַ בַּעֲוֹנֵינוּ, לֹא זִמְרִי, לֹא לָאָדָם דַּרְכְּךָ, בָּהּ יֵלְכוּ מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים; אַךְ הֲלֹא יַעֲנֶה לָנוּ אַמְנוֹן אַף הוּא חֶלְקוֹ, רַק אַל נָא אַמְנוֹן תִּגְדּוֹר בִּגְזִית דֶּרֶךְ הִ׳, וְאַל תַּרְאֵנוּ דֶּרֶךְ הַחֲסִידָה בַּשָּׁמַיִם, כִּי עַל הָאָרֶץ נִתַּנּוּ. וַיַּעַן אַמְנוֹן בַּעֲנוֹת חֵן וַיֹּאמַר: לֹא לָאָדָם לָשׂוּם דַּרְכּוֹ, וְלֹא לַגֶּבֶר הִגִּיד מִשְׁפָּט, וּמָה אֲחַוֶּה לָכֶם דֵּעַ? אָכֵן כְּמַעֲלַת גֵּרָה אֶהְיֶה הַפַּעַם, לְהוֹצִיא מִלִּבִּי מִלִּין אֲשֶׁר בָּלַעְתִּי כְּבִכּוּרָה בְּטֶרֶם קַיִץ, וְאֵת אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אָזְנַי מִפִּי מִיכָה הַמּוֹרַשְׁתִּי אוֹתָהּ אַגִּיד לָכֶם, הֲלֹא זֶה דְבָרוֹ: הִגִּיד לְךָ אָדָם מַה טּוֹב וּמָה הִ׳ שׁוֹאֵל מֵעִמְּךָ, כִּי אִם עֲשׂוֹת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ. וַיֹּאמֶר תֵּימָן: אָכֵן אַמְנוֹן יוֹדֵעַ לְבָרֵר מִלִּין עַל כֵּן זַךְ וְיָשָׁר פָּעֳלוֹ.

וְתִרְצָה אֲשֶׁר דִּבְּרָה בְּכָל הָעֵת הַהִיא עִם רְעוּתָהּ אֲשֶׁר בָּאָה לְבַקֵּר בְּאָהֳלָהּ, בָּאָה עַתָּה בַּחֲדַר תָּמָר, וַתֹּאמַר: מַדּוּעַ כֻּלְּכֶם נֶאֱסָפִים פֹּה, בֹּאוּ הַבַּיְתָה כִּי הִנֵּה בָּא אִישִׁי עִם קְרוּאָיו. וַיַּעֲשׂוּ כֵן. וַיַּעַל יְדִידְיָה עִם קְרוּאָיו אֶל בֵּית הִ׳ וַיִּזְבַּח זִבְחֵי תוֹדָה בְּרִנָּה, וַיָּשׁוּבוּ יַחְדָּו, וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיֵּיטִיבוּ לִבָּם בַּיּוֹם הַהוּא, וַיָּשׁוּבוּ אִישׁ אִישׁ לְבֵיתוֹ אַחַר הַצָּהֳרַיִם אַחֲרֵי בָּרְכָם אֶת יְדִידְיָה וּבֵיתוֹ, וְעֻזְרִיקָם שָׁב סַר וְזָעֵף אֶל בֵּיתוֹ.

וְתֵימָן אָמַר אֶל זִמְרִי: הַגִּידָה לָנוּ זִמְרִי בַּמֶּה חָטָאנוּ הַיּוֹם? בְּטַעַם חִכֵּנוּ אוֹ בְּרֵיחַ אַפֵּנוּ? וַיֹּאמֶר לוֹ זִמְרִי: לָמָּה

תחטא הפעם בלעג שפתיך ? הלא אם נאוה שחוק לעול ימים, לא כן גבר כמוני אשר יראג מחטאתו, ודמוע תדמע עינו בזכרו חטאת נעוריו ופשעיו ·

וידידיה שמע את דבריהם, וישלח את זמרי לעשות מעשהו, וימלא פיו תוכחות ויאמר לתימן : מדוע בני תשחק לצדיק תמים ? הלא תאלף דרכיו גם אתה למען תשכיל ; ראה נא עמדו בבית ה׳ בלב נמס ובעינים דולפות אל אלוה, יראוהו הכהנים ויהללוהו, יראי ה׳—ויכבדוהו ; ותימן נכלם מדברי אביו · ויעל ידידיה השערה אל הזקנים, ותימן אמר לאמנון : בעוד שלשת ימים עוזבים אנחנו את בית החרף לשבת בבית הקיץ אשר לנו בהר הזיתים, והיית נכון לעלות עמי שמה לעת ערב · ותאמר תמר : שלשתנו נעלה שמה, כי חדל המטר ואור בהיר בשחקים ·

ועזריקם שב אל ביתו וחמתו בערה בו, ואחד מעבדיו גלה את אזנו בסתר, כי העמים עכן על חמורו מחלב חטה וילך, ויחר אף עזריקם מאד, אך חכה עד שוב עכן, וכבוא עכן וישאלהו עזריקם לאמר : איה אפוא חברת הגנבים אשר תשא למו הון אדוניך ? ועכן נבהל ונבוך מאד ולא יכול לענותו דבר ; ועזריקם העיר חמתו, ויאחז בשערות עכן וימרטם ויך בחרפה לחייו · וחמת עכן תקפתהו, ויאמר : הוי נבל בן בוז משפחות ! הרף ממני פן תמות נפשך עמי יחד ! ויתן עזריקם קולו למשרתיו ויאמר : אסרו את הנבזה הזה והורידוהו אל הבור, והורידו לו לחם צר ומים לחץ, וישב שם עד אשר תאבל עליו נפשו · ותגש אליו חלאה ותבך ותתחנן לפניו לחמול עליה, באשר מינקתו היתה, להשיב חרון אפו מאישה, ויהדפנה עזריקם בחרי אף · ויאמר לה עכן : אלה המכות אשר הכוני ידי ! ואת אל תפצרי בנקלה הזה · והעבדים אסרו את עכן ויורידוהו אל הבור, וישם עזריקם את העבד אשר הלשין את עכן לפקיד על ביתו, ויחקור עזריקם את

חלאה לדעת מי לקח מידי עכן את החטה; וחלאה ידעה כי נעמה היא זאת אשר לקחה מיד אישה את אשר לה, ותהי כלא יודעת בעיני עזריקם.

ז

והר הזיתים הוא מקום נחמד ופנה יקרה לבני ציון, ובצל זיתיו הרעננים יחסו כל אוהבי ענג ועדן, ויעלו בו אמנון, תימן ותמר בין הערבים. ותאמר תמר: בעוד שלשת ימים נצא מקריה לשכון פה, ולי מה יקר המקום הזה. ויאמר אמנון: נפלאה נפש האדם כי חליפות תאהב כל היום, כן תבחל נפש בני הכפרים במנוחות שאננות, ושאפו המון קרית אשר ידמו למצוא בו כל תענוגות בני אדם, ובני קריה ילאו להתהלך במקהלות עם ולראות כל פגעי בני אדם בראש הומיות, ונפשם שוקקה מנוחת יער ושקט נאות שדי, ומה יקר המקום הזה שחברו למו בו דממה ורגש יחדו; הן מקדם להר הזה נראו פני ים המלח, תבנית שוממות דור ודור וסמל דממת נצח, ולפאת ים נשקפה ירושלים כלה, מחזה כליל יופי. — הראית את ככר ים המלח? שאלתהו תמר. ראיתיו, ענה אמנון, בשובי מבצרה למועד חג השבועות; ואבותינו ספרו לנו: כי כגן עדן היתה הארץ ההיא לפני שחת אלהים את סדום ועמורה, ותחתיה נהפך כמו אש מרעת יושבי בה; ועתה היא ארץ נוראה, ארץ הרת־נפט, גפרית ומלח גם זפת בוערה ומעלה צחנה, עליה תאבל שממה, לא יעלה בה כל צמח, וזיז שדי לא ישמחנה; כנף רננים לא יתן שם זמירות, וכל עוף השמים נודד ממנה, גם פריצי חיות יחרדו ויברחו מן כל החבל ההוא, אשר קללת אלהים רובצת בו מדור דור; בתוהו יליל ישימון הזה ירחף השטן על כנפי צלמות, ומלך בלהות ישכון בחרבות סדום ועמורה,

הנשקפות מעל פני ים המלח; נאסף כל רגש חיים וקול המולה מארץ המלחה ההיא; אל חיק ים המלח ישתפך הירדן, ובו ישבת שאונו ותמות דגתו, כן תפער שאול פיה לבלוע שאון עריצים וחיתם יחד · ותאמר לו תמר: שעה מחזיון משואות נצח, ושא עיניך לראות עיר אלהים, מה נחמדו ראשי הומיות לעומדים פה! הבט אל תפארת שער המזרח וראה שער המים המלא תשואות לעת ערב, — כצאת השואבים לשאוב מים, שם קול שאון משער הסוסים, בו יעברו שרי יהודה ואציליה, ברכב בצבים ובכרכרות, בעלותם אל הר ה׳ ירעשון וישתקשקון אפניהם, ויהמו גלגליהם ממרחק, האח! מה נעים קול מרכבות בראשי ההרים, כשאון חרישי שואן מקצות ארץ · — הביטו שם, ענה תימן, שם בשער הדגים נראה דמות עם רב, מוכרים וקונים, כי יהפך על המקום ההוא שפע ימים וחיל מים אדירים, ושמעו שריקות העדרים בשער הצאן, אשר יקבצו לו צאן קדר ואילי נביות · האח! ענה אמנון, עיר הומיה מלאה תשואות! הנה ארמנותיה יושבים על משפטם, ומגדליה כבני ענק יעלה לעב שיאם, המונים המונים מתרוצצים ברחובותיה, וכוננים צעדיהם אל אשר תשאם רוחם, ואל אשר ימשכם חפצם, החפץ והרצון, הלא הם הצירים הנאמנים אשר עליהם יסובו כל מעללי איש; סוף דבר במקום הזה העין רואה חזיון תבל, האזן שומעת רגש תשואותיה, ולב נבון יחשב דרכו; כי המון בני איש ושאונם, ישעם וחפצם המה מהבל יחד, אם לא לה׳ המה; כי כבית ה׳ המרומם על הר המוריה ונשא מכל היכל וארמון, כן רצון השוכן בו נשגב ומרומם על רצון שוכני בתי חמר; כי רק על פיו יכונו דרכיהם ועלילותיהם, ובלעדו אך הבל יהמיון:

ותאמר תמר לאמנון: שירה נא לנו שירתך לציון, כאשר למקום הזה יאתה, כי נשקיף מפה על עיר ומלאה · ואמנון לא מנע מחפצה וישר שירתו לאמר:

(ו)

א

עִיר עֹז לָנוּ יְרוּשָׁלָיִם!
צִיּוֹן קִרְיַת מוֹעֲדֵנוּ!
בָּךְ בָּחַר רוֹכֵב שָׁמָיִם,
בָּךְ יַחַד כָּל מַחֲמַדֵּינוּ:

ב

יְשׁוּעָה יָשִׁית חוֹמוֹת וָחֵל,
צוּר מָעֻזֵּךְ נוֹצְרֵךְ לִרְגָעִים;
קִרְיַת חָנָה דָוִד, אֲרִיאֵל;
שְׁבִי בֶּטַח מִפַּחַד לְבָאִים.

ג

עִיר וָאֵם אַתְּ, כְּלִילַת יוֹפִי,
בָּךְ תְּרוּעַת מֶלֶךְ וְקוֹל הֲמוּלָה;
רַבָּתִי עָם, אֵין בָּךְ דוֹפִי,
לָעַד כֵּן שְׁבִי בְּנָוֵךְ שְׁתוּלָה.

ד

מַה יָּפָה פֹּה הַר הַזֵּיתִים!
עֲצֵי רַעֲנָן, דָּלִיּוֹת פֹּרִיּוֹת.
מַיִם נִשְׁקָפָה עִיר וּמְתִים,
שְׁאוֹן קִרְיָה וְרָאשֵׁי הוֹמִיּוֹת.

ה

מֵהַר מוֹעֵד, הַר הַמּוֹרִיָּה,
יוֹפִיעַ יוֹשֵׁב הַכְּרוּבִים;
וְהֵאִיר לְצִיּוֹן עִיר הוֹמִיָּה,
וְלַהֵט אַשּׁוּר פּוּטִים וְלוּבִים.

ו

עִיר עֹז לָנוּ שִׁמְעוּ לְאֻמִּים!
עִיר וָאֵם נְכוֹנָה עַל תִּלָּהּ,
עִיר אֱלֹהִים, יוֹשְׁבֶיהָ עֲצוּמִים,
כֵּן יְשַׂגְּבֶנָּה אֱלֹהִים סֶלָה.

האח! קרא תימן בנשקו לאמנון, האח! ראתה עיני אף שמעה אזני, ושירתך מה נעמה!—כנעימות עיר אלהים, ענתה תמר בעליצות נפשה. ויוסף אמנון ויאמר: מי ימלל תפארת ציון, ישמיע כל תהלתה בשירים; ראו נא שערי צדק ובם הוצג משפט, נכונים כסאות ליושבי על מדין, זקנים ושופטים, מחוקקים ובעלי אספות, יושבים בכבוד והדר, איש על משענתו; על כל עשק ומרוצה אשר יקרו בשוקים וברחובות, יקומו אנשי הריב, יעלו בשערים ויגישו משפטם לפני הזקנים, אשר יוציאוהו לאור; ברוך אלהי המשפט, אשר נתן לנו מלך טוב לישרים ונורא לסוררים, דורש משפט ומהיר צדק; אך עוד שמץ דבר לא נתבונן בעיר הזאת, הכי קרא לה בן אמוץ גיא חזיון; ועין רואה תראה בה חזיונית נפלאים. לא יתארם הצַיָּר בשרד, ולא יכתבם סופר מהיר בחרט אנוש

מי יבין לפעולת אלפי רבבות יהודה בבתי ירושלים, ברחובותיה ובמקדשי אל, ולא יעריץ את היוצר יחד לבם? אלה ילמדו את העם דעת, אלה יכלכלום, אלה ישפטום, תופשי תורה, עובדי אדמה, שופטים ושוטרים, איש את רעהו חליפות יעזרו; הביטו אל הר בית ה׳, מגישי זבחים ומנחה ינהרו וירוצון אליו; חזו בפתחי שערים, שם איש את רעהו ידחקון לשמוע דברי נביא ומוכיח בשער; שם בראשי הומיות, שר, שוע ורב פעלים ילכו בצעדי גאון לעשות מעשיהם באמונה, גוי צדיק כלו שומר אמונים! אכן עין בעין נראה, כי עיני ה׳ תמיד בעיר הזאת לנטות אליה כנהר שלום, לכן צרים ילטשו עיניהם לה, להביא אל קרבה תהו ולא סדרים; הוי אשור! הנה חרבך משכלת גוים שכחי אלהים, ותאכל שומרון, ותשת קציר לכל ממלכות האליל; ואולם פה ישוב צור חרבך מפני חרב רִוְּתָה בשמים, פה אדיר ה׳ לנו, ופה חציך יתמוללו, בעבי גבי מגננו! הנה היכל ה׳ בקרבנו, מלכנו ועמנו נשענים על אלהי מעוזם, ועיר עז לנו.

ככלות אמנון לדבר ותמר התעוררה ותאמר: דבריך אמנון נעמו מאד, וישביעו בצחצחות נפשי, לו ימים על שנה דברת כן, כי עתה שכחתי אכול ושתה; ואולם אשאלך והודיעני: האמנם ציון קריה נאמנה ולא תביט און בקרבה? ויאמר לה אמנון באהבה וחן לאמר: ראי נא גברת עדינה, הזיתים הרעננים השתלים בהר הזה, אשר יציצו ציץ למכביר, הישאו כל הציצים פרי, הלא ישליך הזית נִצָּתוֹ והיתה לבער, ורק עשיריה בה אשר תגמול והיתה פרי, כן ינובון אמרי אמת על שפתי איש, ואולם היגמלו כלם והיו פרי מעללים טובים? וכן הקריה ומלואה; ואולם הידוע נרע העשיריה בה אשר בחר ה׳? לכן נאמר על כל איש כי הוא זה, והוא עשירי קדש לה׳.

אם כן אפוא, ענתה תמר, מה יתרון לחכם על

הכסיל? ומדוע לא נכר איש חמודות לפני איש נתעב?— ויאמר לה תימן: אם אמנם יתכסו אוילים במשאון וחשך, החכם יאיר לנו את הלילה לאט לאט; דמיונו כירח, אשר אורו מצער בראשיתו, אך בעת אשר הוא יקר הולך, יהמו עליו זאבי ערב, יחרצו לו לשונם כלבים שומרי לילה, ונובחים מול הדרת נגהו, ואור פניו לא יפילון. — שא נא אחי ואשנה אחרי דבריך, ענתהו תמר: הן הירח יהל, וחום אין בקרבו, ואולם אחרית נבון כצאת השמש בגבורתו, אשר ישיש לו כל חי, ויאמר: האח, חמותי ראיתי אור! לא כן הכסיל, כי אם כשבלול טמון בל חזה שמש; כמורדי אור הוא, על כן מתעב הוא את יפעת זהרו. לא יראה אור בהיר לנצח. ידעתי, ענה תימן בשחוק, ידעתי את השבלול אשר עליו נשאת משל, השבלול הטמון בחשך והמתגלגל תחת שואה להראיב נפשך, הלא הוא — אל נא אחי: ענתהו תמר, אל תזכיר את שמו לחלל קדשי המקום הזה, הן בחשך הוא הולך ובחשך שמו יכסה, ורגלי לא תמוט ללכת אחריו, כאשר לא ימוטו הררי ציון בלב ימים; עברה עת רעה, ואבות לא יקריבו עוד את בניהם למולך, ואת בנותיהם לאליל תפוש זהב וכסף; אך אזכיר הפעם את שם האליל הנתעב, אבן כשקוץ משומם נדמה לי עזריקם, ומתעבת אנכי את הכסף ואת הזהב אשר יצפוהו מחוץ, כי בהם יקח לו קרנים, ומה תפארת אבותיו אשר בכבודם יתימר? חמסי על אבינו כי יזכור חסדי אבות לבן אשר יעולל בעפר קרנם, לא אחי! לא תמוט רגלי ללכת אחריו, באמונתי נשבעתי.

אנכי רדפתי אמונתך, ענה תימן, השגתיה בין המצרים ופה תבחן: הן אנכי מצאתי את השבלול, תועבת נפשך, ואת הגידי לי, מי הוא השמש משוש דרכך? הגידי אל תכחדי, ראי השבעתיך באמונתך. ותאמר תמר: הלא

נגלה השמש לעיני פקחים, למצער עבים יכסוהו, הם יכלו ואורו יִגָּלה —— אל נא אחותי תביעי חידות, הוסיף תימן • ויפן אל אמנון, ויאמר: הלא לבך מבין משל ומליצה, הופיע נא אור על אמרי אחותי כי אתה שמשה • — ואמנון ותמר נבוכו מדי דַבֵּר תימן, — ויאמר תימן: הן בשת פני שניכם אות, כי אבין משל אחותי, ואנכי מאז תכנתי רוחכם, אף ידעתי כי תשוקת שניכם עולה למקום אחד, ודרושה לחפץ אחד; ועתה, אם און היא לכם, שכחוה, ואם לא, מדוע אפוא בללה את שפתכם? השמיעוה באר היטב, ובאזני, אם תרעו אמונה • — ויאמר אמנון לתימן: הן היום הזה מלאה שנה תמימה לחיים ולחסד אשר עשיתי עם תמר, וחסדי • • • ולא יכול אמנון לכלות דבריו כי נאנק דום, ועיניו מלאו דמעה; ותמר גם היא הסבה עיניה מנגד אחיה, ותמח דמעתה אשר נזלה על לחייה, ותסב אל אמנון ותאמר: לא אמנון! לא יבול חסדך כציץ השדה, כי אם יפרח כשושנה בקרב לבבי • — כשושנה! קרא תימן, בזכרו את שושנה אשר ראה בהר הכרמל, הה! השושנה פורחת ביפיה ובהדרה, אך לב גבר יבול •

עודם מהרישים והוגים שלשתם ברוב שרעפיהם בקרבם, והנה הזיון המלה נראה לעיניהם, אשר העיר את רוחם, והנה פרס טורף פרוש כנפים, פיו פער וצפרניו צפרני ברזל, כמסמרות נטועים תחתיו, שואף רודף אחר יונה יפה־פיה, אשר נוצותיה נחפות בכסף, ואשר עיפה כמעט נפשה לטורף, וכראותם זאת ויתנו על הפרס בקולם, ויסב הטורף מעט, והיונה החליפה כח, אך עוד מעט והפרס שב לרדוף אחרי טרפו, והיונה חוגרת עז ומאמצת אברותיה המתנוססות בירקרק חרוץ, נודדת כנפיה ומשתקשקת בכל מאמצי כח להמָּלט מעושקה אל אחד השיחים, או אל חגוי סלע • ויחר אף תימן בהפרס, כי נכמרו רחמיו מאד על

היונה, וימהר וילקט אבנים וירדוף אחרי הטורף, וירחק לרוץ: ואמנון לא מש ממקומו, וידיו הרועדות אחזו בידי תמר בלי דעת, ויאמר: הה! יונתי תמתי, דמתה לתמר, ותמר גם היא החזיקה ידיה בידי אמנון, ותאמר: הלא ידך אשר הצילתני מן האריה, היא תצילני גם מן הפרס הרודף אחרי, ראה נשאתי ידי אל דביר הקדש, כי לך אני מיום בית לחם, ועוד תוסיף שנית קנות ידי מכף שואפי, והייתי לך עד עולם •

עד עולם לך אני! השיב אותה אמנון באמריה, ראי נא, עדינה, בהר הקדש נשבעתי גם אני: כי או עמך אראה חיים או אמות ערירי, אחת מצאתיך בין עלמות, ואחרת לא ארע עד עולם! ותסר תמר את טבעת חננאל מעל ידה ותחננה לאמנון, ותאמר: הן שם תמר החיה היום ושם חננאל המת מפתחים בה, והיתה לך הטבעת לאות, כי או חיים נעימים או המות הוכיח ה׳ לשנינו — וכמעט פתח אמנון פיו לדבר, והנה תימן יוצא מבין הזיתים, והוא עיף ויגע, ובידו היונה ויגש אליהם ויאמר: הפעם ראו עיני, כי אלהים יבקש את הנרדף ועושה משפט לעשוקים, כי לא יכלה עוד היונה למלט נפשה מיד עושקה כח, וגם זרועי לא הושיע לה, כמעט נשף בה רוח הפרס ופיו פער להשחיתה, והנה נשר קל טש ממרומים ויכונן מעופו אל הפרס, רגע אחד—והנה הפרס אחוז בצפרני הנשר, והיונה הנהלאה נפלה לארץ, כי עיפה נפשה ואקחנה לי •

כן תהיה אחרית כל רודף! ענתה תמר, בשומה עיניה באהבה וחן על אמנון אשר שם אותותיהם אותות • ויאמר תימן לאמנון בשחוק: אות היא כי לא יתן ה׳ לחית גם נפש תורך — ותאמר לו תמר • מה לך כי תבקש היום צפונות? לו כדבריך כן יהיה, כי קשורה נפשי בנפש אמנון, אך איה אפוא תקותי ועזריקם ירדוף אחרי כפרס? ויאמר תימן: לכן

יהיה אמנון הנשר ופרש כנפיו עליך, וגאלך מיד עוזריקם, וטרפהו בקנאתו • ותשתק תמר ותאמר: תנה לי את היונה אחרי אשר דמית אותה אלי • ויתן לה תימן את היונה ויאמר: נצרנה ותהי לך למשל • ותאמר תמר: נצורה תהיה לי כאישון עיני •

ותימן ותמר הביאו את אמנון אל בית הקיץ, ויראוהו את חדריו; ואחרי כן בא זמרי לקרוא למו, ויאמר להם: למה תתמהמהו פה ואביכם ואמכם מחכים לכם? ותימן ראה את טבעת אחותו על יד אמנון, ויהי כלא מתבונן בה, אך זמרי התבונן בה ויעלם עיניו ממנה, וידבר אתם על אודות דברים אחרים; מדי לכתם לשוב הביתה, ותימן דבר על לבו, לסלוח לו את אשר לעג לו היום, ויאמר זמרי: חי נפשי אדוני כי שכחתי חרפתך ואתה הזכרתני, חלילה לי מנטור •

יא

ויהי ממחרת בבקר וזמרי פגע בעוזריקם ברחוב, ויעברו על פני שער הצאן ושער הדגים, ויבואו עד השער הישנה אשר לירך שער המזרח צפונה, והמון רבה משוטטים ברחובות קריה • ויאמר זמרי לעוזריקם: מה רב ההמון הזה! בם מוכרים קונים נוכלים ופתאים יחדו; ומה נואלו בני איש, כי ישקלו כסף בכל מעשה ידי אדם, ביבול האדמה ובבהמות שדי, אך מחיר האדם מי יודע? כי כל חפץ נמצא באדם, צרוף לבו בכור כסף ויצא לך כלי למעשך • כלי חפץ או כלי משחית, או בריאה תבראהו, והיה לך האדם לשור מקרין ולדוב אורב • ויאמר לו עוזריקם: ראה אראה כי בטנך מלאה חרשות, בואה אל ביתי והגידה נא לי • ויאמר זמרי לא מקום דברים בבית, כי אבן מקיר תזעק, אף לא בראש הומיות, אשר על כל צעד שבע עינים, ואל כל אמר שבע אזנים קשובות, לצודהו בעופו מבין שפתים, כצוד בעל כנף • ויאמר לו עוזריקם: הנה

מקום אתי, נלכה אל בית היין אשר לכרמי; כי הוא נבון, ערום ומכסה כל דבר · ויאמר זמרי: ואנכי לא אגלה לו סוד, נלכה נא אל גיא התפת, מקום נשכח מני רגל בימי חזקיהו · ויאמר עזריקם: לו יהי כדברך, אך אם יהיה לך דבר אלי בלילה, אז תבוא בטח אל בית היין אשר לכרמי והוא ישלח לקרוא לי, כי איש סודי הוא; ובכל זאת את דברינו אכסה ממנו, לא ידעם איש זולתנו · וילכו ויבואו אל התפת וישבו בין הבכאים; ויאמר זמרי: תמול נועדו תימן אמנון ותמר בהר הזיתים ויאחרו שם עדי נשף, ויהי בבואי לקרא להם, ואתבונן את טבעת חננאל על ידי אמנון · ויתר עזריקם ממקומו ויאמר: אהה! כי הבהילוני דבריך פתאום, טבעת חננאל על יד אמנון הרועה! אהה! כי בא חלום חננאל, הוי זמרי! הלא אנכי בקשתי מאתך לשקץ את אמנון בעיני תמר, ואתה בחרת לך דרך עקש להללהו בפניה, למה עשית מעשיך בעצלתים, ותזנח לשרש פורה רוש ולענה עודנו באבו? והנה הוא מתערה כאזרח רענן, התכוף עתה כאגמון ראשו? ויאמר לו זמרי: צחוק עשית לי בדבריך, ובמה יכולתי לשקצו בעיני תמר? העיניה אנקר, לאמר כי לא תאר ולא הדר לו? ועין רואה תעידהו כי כלו מחמדים; אנכי אחת דברתי ולא אנחם, איש אשר אין על פניו מס׳ה צדק, כרנה אשר סנפיר וקשקשת אין לה, טמא! טמא! יקראו לו, לכן יהלל פי את אשר שנאה נפשי · אך מדוע לא גלית את אזני ידידיה על כבה? שאלהו עזריקם, ויאמר לו זמרי; האהיה אנכי לבדי יועץ תחבולות ועושה רמיה יתר? ויאמר לו עזריקם: עוץ נא עצה ומצא תחבולה, כי אמנון בוז המשפחות כעצם בגרוני, לא לבלוע ולא להקיא, הן החסידה בשמים יודעת מועדה, ואיש נבון כמוך איך לא ידע עת לכל חפץ? ואם חפץ אתה לעטוף מרתוק, שים דבריך בפי אחר והגידם

לידידיה • ויאמר לו זמרי : הוא אשר דברתי לך , צרוף לב איש בכסף ויצא לך כלי למעשך ; אנכי אסית את פורה נער אמנון מעבר האחד , ונקבתי לו את שכרו מאתך עקב אשר יארוב לאדונו , ואת מעכה אסית מעבר השני לדבר את אשר אשים בפיה , ועתה הבה כסף והניחה לי לעולל עלילות • ויאמר עזריקם : הלא מאז אמרתי לך , לא אחשוב כסף למאומה, רק קנה לי את תמר במחירו , ולך זמרי מה אתן ? שאל ממני עד מחצית הוני ולא אמנע ממך • ויאמר לו זמרי : השקט אל תירא , אנכי אדע עת לכל חפץ , וימים יודיעוני חכמה לחבל און ולהתנכל באמנון • וישובו יחדו העירה , ויתן לו עזריקם משאת כסף לתמוך את פורה ואת מעכה בשחד •

וידידיה וביתו יצאו מבית החרף וישבו בבית הקיץ אשר להם בהר הזיתים , וישב גם אמנון אתם , כי את עלית הקיר אשר ישב בה פנו לסתרי הירמותי , אשר בא מן הכרמל לשבת בציון שני שבועות , למצא חפץ ולדבר דבר

ויהי ביום השלישי לשבת ידידיה בבית הקיץ , ונער משרת מתן השופט בא אליו בלילה , לקרא לו ללכת אל מתן השופט • ויאמר לו ידידיה : מה לאדוניך כי חרד עלי את החרדה הזאת ללכת אליו בלילה ? ויאמר לו הנער : כי חרדת מות הבהילתהו פתאום • וירכב ידידיה על פרדו ויבא אל בית מתן וישב על מטתו , ויאמר : מה לך מתן ? וילטוש מתן עיניו לו , ולא יכול לענותו דבר • ותאמר לו אשת מתן : רוח עועים מסוך בקרב אישי ומכה הוא בשגעון ובתמהון לב • אכן , ענה ידידיה , ראיתיו סר וזעף זה ירח ימים , ואשאלהו לדעת פשר דבר , ויאמר לי : אך חלי הוא ואשאנו— כן ענה את כל אשר שאלוהו , אמרה אשתו , אך חליו דכא לעפר נפשו , ויהי סר וזעף יומם ובלילות הלכו עליו אימים , לא ידעתי אבנה ; כי בהגיע חצות ליל , חרד , קם ממשכבו ויספוק

את כפיו, וירקע ברגליו, ויגעש, וירעש, וידבר זרות ונוראות אשר בהגיגי אותן תסמר שערת בשרי, כן עבר ירח שוא, אשר מנה לי בו ה׳ לילות עמל ועוני; אך בלילה הזה נבהלתי מראות אף נעויתי משמוע, כי רבתה רוחו הרעה לבעתו, ויאץ בנערו לקרא לך.

מדי דברה כה ותחרד ותתר ממקומה, כי ראתה את עיני אישה מזורות אימה, ויתן מתן קולו קול פחדים: „אהה! חגית ובניה, הה! לביאה על גוריה — אויה לי מי יכבה מוקדי לבבי! — סורי, סורי אשה רעה, אל תטרפי נפשי באפך — מדוע לא יבער בית נעמה? — הה אשת כבד־עון, חטאת נפשי תרדפך חנם; הה! דברי עונות גברו מני! — אויה לי, מוקדי עולם״!

ולא יכול מתן דבר עוד כי אחזהו השבץ, ושפתיו נאלמו דומיה, ויקח מפתח מראשותיו ויתנהו אל ידידיה, ותאמר אשתו: הנה מפתח המערה אשר לא נגעה בו יד איש זולתו עד היום, אהה! כי ישליך אישי את משכנותיו, והנה הוא הולך למות, ותבך אשת מתן מרה. וידידיה נחם אותה ויאמר: הצרי אין בגלעד, אם רופא אין שם? הותילי כי יש תקוה, וה׳ ישלח עזרתו מקדש ויסעדהו מציון, ואת אל תפני אל דבריו, כי בשגעון ידבר; ואני הנני שב לביתי ומחר אבוא הלום בבקר. ויצא ידידיה מבית מתן ומחשבותיו נבוכו מדברי מתן, וירכב על פרדו, ויעבור את הרחוב האחד, גם את השני, גם את השלישי, והנה פני השמים פני להבים, וקיטור עשן ולהב אש עולה, וישב על הדרך אשר רכב בה, לגשת אל מקום המוקד, ויהי בגשתו אל המקום, והנה קול קורא: חושו לעזרה! בית מתן השופט בוער באש! ויבא ידידיה אל הבית, והנה המון אנשים נסבים עליו ואין מכבה, ולריח גפרית אשר עלה באפו הבין ידידיה, כי ידי אנשים הבעירו את הבערה. וישאל ידידיה את האנשים: האם הצילו נפשות בית מתן מיד

הלהבה · ויאמרו אליו : באנו הלום והנה האש אחזה בארבע פנות הבית , ואיש לא רצה להשליך נפשו אל תוך הלהבה להציל נפשות · והאש אכלה את בית מתן עד היסוד , וכמו השחר עלה ויהי לגחלים ; וידידיה לקח אתו את שוטרי העיר ויפתח את פתח המערה במפתח אשר נתן לו מתן , ומה גדלה חרדת נפשו במצאו שם כל כלי יקר וכל שכיות החמדה, אשר היו אצורים בבית האוצר אשר ליורם עמיתו · ויאמר : אכן נודע הדבר , ושפתי מתן ברור מללו בשגעון רוחו · ויצו ידידיה וישאו את כל היקרות אל הזקנים , עד אשר יחקרו וימצאו שרש דבר השערוריה אשר נהיתה בבית מתן , וידידיה מהר לשוב אל ביתו ·

ותרצה לא יכלה לתת לעפעפיה תנומה כל הלילה , כי לא ידעה מה החרדה הזאת אשר החרידו על אישה ללכת אל בית מתן בלילה , וחרדתה גדלה כאשר הגידו לה כי בערה אש בעיר · ותשכם כעלות השחר ותתהלך בין הזיתים , אחרי שלחה אחד ממשרתיה אל העיר להשיב את ידידיה ; והנה איש עולה ההרה ותשאלהו תרצה : מה נהיתה בעיר ? ויאמר האיש : אש אכלה בית מתן השופט ; ותספוק תרצה כפיה , כי כמעט יצאה נפשה בדברו , אך שבה רוחה כרגע בראותה את ידידיה עולה ההרה ; ותרץ לקראתו ותפול על צוארי אישה ותאמר , החרדתני היום אישי עד מאד , לו מנעת רגליך ללכת אל מתן , כי עתה לא התנודדה נפשי כל הלילה · ויאמר ידידיה : לו מנעתי רגלי כי עתה לא ראיתי ליל עמל ואון , אכן אין שלום לנפשי כי אם בשבתי אתך תמתי · ותאמר לו תרצה : ראה נא ! מה חלקו מחמאות פיך , ואנכי כיונה פותה אאמין בך , אך הגידה לי שאהבה נפשי , האמנם אכלה אש את בית מתן ? ויאמר ידידיה : אמת הדבר , אכלה האש את ביתו על יושביו יחד , ומתן מת מות בליעל · ויספר לה ידידיה את כל דברי הלילה ההוא מהחל ועד כלה , ויאמר אהה !

כי אבדה האמונה ונכרתה מן הארץ, כי בגד בוגדים בגד מתן ביורם בשבתו לבטח עמו · ותען תרצה בשממון: אהה לנעמה רעותי! כי נרדה בלי פשע ולא בגדה באלוף נעוריה כאשר דמינו · ויאמר ידידיה: כזאת אדמה גם אני הפעם; אך הנה ענו בה חפר ובוקיה אנשים אשר נמצאו נאמנים תמיד, ומי יכזיבם? אהה! כי נבוכו מחשבותי מאד; אך אעלה נא אל בית ה׳, כי שלום ושקט במכוני, ובשובי נוסיף לדבר בדבר הזה ·

ויעל ידידיה אל בית ה׳ בהקרב הכהנים את קרבן הבקר, וימצא שם את סתרי · ויהי כאשר כלה ידידיה להשתחוות לה׳ ויקרא לו ללכת עמו אל ביתו, ויספר לו את דבר השערוריה, וישום סתרי וישרוק, ויבואו אל בית הקיץ, ותשם תרצה לפניהם לאכול, ותאמר: פסו אמונים מבני אדם! ומי יפלה עתה בין ברי לבב ובין נעוי לב? ויאמר תימן: הזה האיש מתן, אשר פרש תמיד כפיו השמימה בעינים דולפות אל אלוה, גם הרבה זבחים ועולות תמיד? ויגער בו ידידיה ויאמר, הלא רבות הזהרתיך בני לבלתי התערב בדברי אנשים כבירים ממך ימים, כי לא אתה תורה דעה · ויאמר אל תרצה: אל נא נאשים תבל ויושבי בה בפשע איש אחד, נאמין כי יש אמונה, ואם יעקש איש דרכו הלא יִוָּדֵעַ ·

אמונה! קרא סתרי באנחה, הלא היא הערוכה בכל פה ושמורה בלב אחד מאלף יושבי קריה, אמונה! הן רבבות ישאו שמה על שפתותיהם, אלפים ישימוה כחותם על ידיהם לעין רואים, לכבוד ולתפארת; ורק עוד עשיריה בם אשר למוח תמיד יחגרוה על מתניהם, לכן איש אחד מאלף נמצא; כמה במושב חסידים יתחסדו, ובמקהלות תמימים יתממו, מגמת פני אלה אל הכבוד, ואלה אל הבצע; הן אלה וכאלה ילבשו צדקה כמדם בצאתם שער אֱלֵי קרת — ויסירו עָרִים

מעליהם בסתר אהלם; שא נא ידידיה ואגידה לך, אנכי לא כראותך ראיתי את מתן תמיד, על כן לא אשתומם הפעם לנבלה עשה; הן אלמנות שלח מתן ריקם, כי ידים ריקות פרשו אליו, ויתומים עשוקים צעקו חמס באזניו, עד כי נחר גרונם, והוא ענה אותם תמיד בחמאות פיו לאמר: „ואנכי מה כי תצעקו באזני? הלא שבט ומטה אנכי ביד המשפט, שבט מוסר שדי, ומטה זעם ה׳"—ושבטו ומטהו—בקש יבש נחשבו לידים מלאות, גם ריבו עם רעיו היה תמיד ריב לה׳, וחרב לשונו—חרב נוקמת לה׳, וכל חסדו כציץ השדה אשר עשה, בהשיבו לעשוקים חמס יוזבד אביו, היה כרשת פרושה להונות בה יונות פותות •

כן דברת, סתרי, ענה ידידיה: אך הגידה נא לי איככה אבחן דרכי איש? הבעד חלונות שקופים אראה ללב עמיתי? אנכי כראות אנוש ראיתי את מתן, וכל מעשיו ישרו למראה עיני, ואם עיני תהיה לרעה בבני איש כאשר תרמה אתה, הלא האנשים אשר ראיתים בבקר כמלאכי אלהים, ידמו לי כשדים וכמלאכי זעם לעת ערב, או אז יצערו אהובי וירבו שנואי נפשי מיום ליום, ובעיר ציון רבתי עם אשב כערער בערבה •

שא נא אלופי ומיודעי, ענהו סתרי, ישא נא ואורך להבדיל בין נָבָר לעקש, הלא לא אלמן יהודה בימים האלה מצדיקים תמימי דרך; צא וראה מלכנו ביפיו, אשר הדר וגאון, נועם וענות חן מזהירים על פניו, מקור חיים וחסד הוא לישרי לב, וחִתַּת אלהים לנפתלים, והבט על בן אמוץ ויתר נביאי ה׳, אשר צדקתם תשוה עליהם הוד והדרת קדש, הן אהובי אֵל אלה ידמו כשמש צדקה, אשר יופיע אור יקר וישפוך חֹם צח על צמח ה׳ ופרי רענן, וילהט חציר יבש; לא כן אנשי מרמה הלובשים אדרת שער למען כחש, אשר דברי פיהם כנחלי רתמים, לא להאיר ולא להחם, כי אם

לבער גם לאכול כל אשר למו מסביב ׃

ויאמר לו ידידיה ׃ הן לקחך טוב , אך מה יושיענו זה הנה נפקחו עינינו לראות היום , כי השערוריה אשר נהיתה בבית יורם , יסודתה באשמת מתן הבליעל ; אך מי פקד עליו עונו לשלם לו כגמול ידיו ? ומי הם קורחי האש בביתו גם בבית יורם ? הן עון נעמה נכתם לפני הזקנים על פי חפר ובוקיה , אך מתן ענה בה צדקתה בעבור עליו רוח רעה , ולמי אפוא נאמין ? ראה נא , כי הדברים מסכסכים אלה באלה , ומה אחרית נעמה וגורל פרי בטנה ׃

ויאמר לו סתרי ׃ אכן אלהי משפט ה׳ , ואם החל לגלות לנו עמוקות מני חשך , נבטח בו , כי יוציא הדבר לאור ונחפשו מזמות אנשי החמס אשר פרעו את נעמה לשמצה ׃ הה ! אלה וכאלה תקרינה בעיר רבתי עם , ואנכי אברך את ה׳ אשר הפיל לי חבל בנעימים , להיות בין שוכני יער וכרמל , כי מתעב אנכי שאון קריה מאז , שאון עריצים , מצמיתי בסתר רעיהם ; ואתה אלופי ומיודעי , מן היום הזה שית לבך אל כל אשר לך מסביב , הן אמונתך בה׳ — אמונת אומן ; אך אמונתך בבני איש — אולת ורעה רבה , ישמרך מהם אל , וישפות לך שלום ׃

ויאכל סתרי וישת , ויקם וילך ירושלימה לבוא בעלית הקיר , וישב שם עד המועד אשר יעד לו ׃

בלילה ההוא אשר בער בית מתן , ועזריקם וחפר ובוקיה נועדו בבית כרמי , ויאמרו חפר ובוקיה אל עזריקם לאמר ׃ עוד מעט ולשון אש תאכל לשון מתן , ולא יפשוק עוד שפתיו למחתה לך , גם את אשתו ואת בניו ואנשי ביתו תאכל , אשר לא ישאר פוצה פה ומצפצף ; ועתה מהר והעל את עכן מן הבור ודבר על לבו להטיב עמו ; כי אם תצמית בבור חייו , ונפקחו עיני הזקנים להבין דבר , ואחריתך

מרה. וימהר עזריקם לעשות כאשר יעצוהו חפר ובוקיה, ויעל את עכן מן הבור, ויכפר פניו בנחלת שדה וכרם אשר נתן לו ולבניו, ויאמר לעשות עמו טוב כהנה וכהנה, וישיבהו על כנו.

והזקנים הרבו לחקור ולדרוש את חפר ובוקיה, גם את עכן ואת חלאה, על אודות השערוריה אשר נהיתה מאז בבית יורם, ולא שנה אחד מהם מדבריהם אשר דברו לפני שנים רבות כמלא שערה, כי יראו לנפשותם; אז אמרו השופטים כה אחד: אין זאת כי אם שׂתה נעמה את ידה עם מתן לנקום נקמתם מחגית שנואת נפשם, וישיבו לעזריקם את כל סגולות יורם אביו הנמצאה בבית מתן, ויהי מתן לאלה ולשבועה; ונעמה האומללה שמעה דבת רבים אשר קללו את שמה וזכרה, ותהי כלא שומעת; כי אין מכיר אותה וכפלשתית נחשבה לדלת העם אשר שכנה בינידם.

יב

וכתרי כרם שובו הכרמלה אמר אל אמנון לאמר: שמחתי מאד לראותך כתפארת אדם לשבת בבית ידידיה אשר נחלת בו כבוד. ויאמר אמנון: מה יתן ומה יוסיף לי הכבוד הזה ואנכי בן בלי שם. ויאמר לו כתרי: עשה לך שם בהשכל ובדעת, כי הוא כבוד איש, והיה נכון ליום השלישי, כי יבוא אבישי אחי הלום, ודבר דברים גדולים עמך, ויקרא לו כתרי לשלום וישם לדרך פעמיו. ואמנון נשאר בעלית הקיר, וישב לבטח עם פורה נערו, אשר ארב לגנוב את טבעתו מעל ידו ולא יכול, כי היתה הטבעת צמודה על ידו, ומעכה גם היא לא לקחה עוד דברים סותרי להגידם לתמר.

ויהי היום ואמנון ישן בלילה על ערש יצועו, והנה קול דופק דלתי הדרו. ויקם אמנון ממשכבו בחרדה ויאמר:

מי זה קורא אלי בלילה ? והנה קול אבישי מדבר אליו לאמר : פתח אמנון דלתיך · ויפתח אמנון הדלת, ויבא אבישי הזקן בחדרו, ויאר אמנון נר ויאמר : מה לאדוני פה לעת כזאת · ויאמר לו אבישי : לבוש בגדיך ולכה עמדי, וימהר אמנון וירחץ בשרו במים וילבש בגדיו וילך אתו, ויעברו בשוקים וברחובות, ויבואו אל שער הגיא, ויאמר אבישי : פה עמוד והאזן אלי; הנה שמעתי אותך מתגודד כי בוז משפחות אתה· ויאמר אמנון : אכן אדוני, מולדתי תמרר חיי, כי לא ידעתי ראשיתי ואחריתי · ויאמר לו אבישי : השבעה לי כי לא תשמיע על שפתיך דבר מכל אשר תקשבנה אזניך הפעם · ויאמר אמנון : בה' נשבעתי כי לא אשמיע על פי את הדברים אשר אתה חפץ לכסותם, ומי יתן ויהיו תנחומות לנפשי · ויקח אבישי את אמנון ויביאהו אל אהל דל, והנה לעיני אמנון אשה טובת חן יושבת על שלחן מך הערך, ועל השלחן מנורת נחשת, ונרה יאיר אל עבר פניה אשר המרמרו מבכי, ולימין האשה יושבת עלמה יפה־פיה, אשר קמה עמדה בראותה את אמנון בא; ואמנון עומד מחריש ומשתאה לדעת, מה דבר הסתר הזה· ויאמר אבישי לאמנון : גשה הפעם ונשקה את ידי אמך זאת הורתך, אף חובב את העלמה הזאת כי היא אחותך אשר ילדתה אמך תאומים אתך · כשמוע זאת אמנון פג לבו מאד, והאשה נתנה קולה בבכי, ותגש אל אמנון ותחבקהו ותשק לו ותאמר : אתה בן אוני אשר לא ידעתני מיום גמלי אותך, והעלמה גם היא הביטה על אמנון בעיני חן מלאות דמע, ותאמר : האת עצמי ובשרי : האתה זה אמנון אחי אשר שמעתי שמך תמיד מפי אמי ? האתה זה אשר דמיתיך, כניתיך, ולא ידעתיך ? — ואבישי יצא מן האהל בהתודע האשה אל בנה, ותוסף האשה ותאמר : אלהים יחנך בן פורת; אך מדוע אתה שומם ומחריש בני ? ויפול אמנון

חליפות על צוארי אמו ואחותו ועפעפיו נזלו דמעות כנחל על לחייו, ושפתיו עוד נאלמו · ותאמר האשה: השמיעני ניב שפתיך כי נעים · ויבך אמנון ויאמר: הן אהבתך אמי, נשיקות פיך והמון רחמיך אלי התאפקו זה שנים רבות, עתה התקבצו יחד ברגע הזאת, ולבי צר מהכיל אותם; על כן נפעמתי · מה נעמת לי אמי, ומה יפיפית לי אחותי! כשושנים בארץ ציה דמיתיכן, אויה לי כי אראכן כעוטיות וכמסתתרות באהל דל · הודיעני נא אמי: מה שרש דבר נמצא בך, כי היית אלי כמתנכרה עד היום, הגידי לי, מה שמך ושם אחותי, מה משפחתי ובית אבי ביהודה? דעי לך אמי, כי לשוא איגע לעשות לי שם וכבוד, כי כבוז משפחות נחשבתי, ותאות לבי תאבד; הגידי לפני צרתך וארעה, הקצור קצרה ידי מהושיעך, ואם אין לאל ידי להצילך מעניך ומרודך, הן חפץ ידידיה לתת לי אחוזת נחלה בעד נפש תמר בתו אשר הצלתיה ממות, ואנכי מאנתי לקחת ממנו מאומה עד כה, עתה אקח גמול ידי והיה לכלכל נפשותיכן · ותאמר לו אמו: אחת אשאל מעמך בני יקירי, אל נא תפצר בי להגיד לך את כל אשר אכסה ממך, ואל תאיץ לדעת מה מולדתך ומה שם הוריך, אנכי שמץ דבר אגיד לך: כי היה אביך ממרום עם הארץ וימת, ואחרי מותו באו נושיו וינקשו לכל אשר לו, לו לא מלטתי נפשי ונפשותיכם, מחמדי בטני, כי עתה לקחו אותי ואתכם להתעמר בנו ולמכרנו ממכרת עבד ושפחה, וגם עתה יגורתי מפניהם כי אכזרים הם, ואם מעט זאת בעיניך, דע לך כי צרות כהנה וכהנה תהיינה לנו צוררות, אם נודעו מצפונינו; לכן אסתיר כל אודותי במעמקים, עד אשר יאיר ה׳ פניו על מולדתך, כבוא עת להננה; ועיני הרואות כי החל ה׳ להופיע על בית אביך, כי על כן הרים אותך ממרבץ הרועים להושיבך עם נדיב, ולתת לך יד ושם בביתו ·

ואמנון נאנח לדברי אמו ודמעתו על לחיו, ויאמר:

הן נתן לי ידידיה בביתו יד ושם לחבורתי ולפצעי, כי חפצי מרום מנגדי, הה! לו לא נטשתי נוה רועים, כי עתה שקטתי· ותאמר לו אמו: מה לך בני? מה חפצך, ומה מרום מנגדך? ואמנון לא יכל לעצור זרם דמעתו, ויאמר: ראי נא הטבעת אשר על ידי, אותה נתנה לי תמר בת ידידיה באהבתה אותי מאד, ונפשי גם אני דבקה בה באפס תקוה; ותרא אמו את הטבעת ותשם עיניה פעם באמנון בנה ופעם בבתה, אשר השתוממה גם היא למראה עיניה בזכרה את הטבעת אשר נתן לה תימן בן ידידיה בכרמל; ותשאלהו אמו להגיד לה מה השמות המפותחים בו; ויספר לה אמנון את כל הדברים מהחל ועד כלה· ותאמר לו אמו, הרגיעה את לבבך ובטח בה' — ותוסף לדבר על לב בנה עד אשר נבקעו עפעפי שחר, ואורו נגה בעד חלון האהל, ותחבק נעמה ותנשק לבנה ולבתה, ותאמר: כן יבקע כשחר אורכם, ועיני תראינה, ושש לבי עליכם· ויפול אמנון שנית על צוארי אמו ואחותו וישק להן, ויאמר: הלא אראכן בכל עת מעתה· ותאמר לו אמו: ברצותי לדבר עמך אשלח את עוץ נער אבישי איש חסדנו, ויעדתי לך מקום אשר תבוא שמה, ואתה בני שמור רגליך בלכתך אלי ושמור פתחי פיך· ויצא אמנון מאהל אמו ואחותו בלב שומם·

ופורה אשר היה אורב לכל מעשי אמנון, שמח מאד למקרה הלילה ההוא אשר היה זר בעיניו, ויהי אך יצוא יצאו אבישי ואמנון, והוא מהר ללכת אחריהם מרחוק, וישמור הליכותיהם עד בואם אל אהל שער הגיא, וימהר לשוב; כי אמר: פן ישוב אמנון כמעט ולא ימצאהו בחדרו, והתבונן בו שמץ דבר· וילך פורה ממחרת בבקר ויגל את אזני זמרי על אודות הדברים האלה· ויאמר לו זמרי: הסכלת עשה, כי למה לא השקפת בעד חלון האהל לדעת דבר לאשורו, לכן שים לבך על דרכו מעתה, כי לא דבר ריק הוא·

יג

ועכן דבר אל חלאה אשתו לאמר : הן פקד אלהים את עון מתן אשר הדיחנו , ואחריתו הנוראה הבהילה את רוחי ; כי ידעתי , כי לא ינקה ה׳ גם אותנו , לכן שמעי נא את אשר אני חושב להשיב נדחי יורם על אחוזתם · ותגער בו חלאה ותאמר : הלהונות בננו מאחוזתו אתה אומר , בעת אשר החל להראותנו חבדו ? ויאמר לה עכן : שמעי נא ואחר תעני , הנני להשיב נדחי יורם ולרומם בזה קרן בננו ; הנה לנעמה גברתנו בת , עלמה יפת תואר , אשר לא ראיתי כמוה , וידעתי כי אך ראה יראנה עזריקם , וחשקה נפשו בה מאד , ואנכי אתודע לנעמה , ואמרתי לה קושט אמרי אמת : כי מתן הצית אש בבית יורם אישה בחרות אפו בחגית , ומיראתו אותי גלה אזני ואמלט את נפש בני , ואומר : הנה הוא עזריקם , ועתה אדבר על לבה לתת את בתה לעזריקם לאשה , וישבה עמו בטח על נחלת אביה , ואיש לא ידע בכל זאת , כי יאמרו : לקח עזריקם בת אשה פלשתית · ותאמר לו חלאה : ומה יענה ידידיה ? הלא ידעת כי לא יתן את עזריקם לקחת אשה אחרת על בתו · ויאמר עכן : שמעי נא והביני דבר ; הן גלה זמרי את אזני כי טבעת חננאל על יד אמנון הרועה אשר אסף אותו ידידיה אל ביתו , ונפש תמר חשקה בו , לכן אגלה את אזני העלם בסתר : כי עוד חננאל חי , והיה כשמעו זאת ושם פניו אשורה , ואנכי ידעתי כי ישיב את חננאל מארץ שבותו ובא חלומו , כי תארו כתואר פני העלם אשר ראה חננאל בחזיון ליל , והיתה תמר לעלם הרועה , ובת נעמה גברתנו תהיה לבננו , וכפר עוננו וחטאתנו תכפר · ותאמר לו חלאה : ראה נא אישי כי בדרך חלקלקות אתה הולך , ושמור רגלך מלכד · ויאמר לה עכן : אל תיראי אשתי , הניחי לי לעשות כי אבצע אמרתי · ותאמר לו חלאה : ואיך

לא יפחד הנער אמנון מריב לשונות, ואיך ישליך נפשו מנגד לנבוע אשורה? ויאמר לה עכן: הנה הַדּוֹרָם כותר צידון פה, והוא מכיר אותי, הלא מודעת זאת כי שלום לצור ולצידון עם כל גויי הארץ, כי עוברים המה ארחות ימים ועושים מקנה וקנין בטבור הארץ, לא יעצרם ריב לשונות וחרב ומלחמה לא תהיינה-לשטן על דרכיהם; וארה אמנון לחברה ללכת עם הדורם, אשר יאמר לו כי צידוני הוא, וחיתה נפש אמנון בגללו; ידעתי כי לא ימנע אמנון רגליו מלכת, כי חשקה נפשו בנפש תמר מאד כאשר הגיד לי זמרי. ותאמר לו חלאה: רמו גם נשגבו תהִלּוֹתיך ממני, ואתה שים לבך על דרכיך פן תפול ברעה. ויאמר לה עכן: הלא לא ידע עזריקם שמץ דבר עד אשר יבצע אמנון מעשהו, והיה כי יראה בננו כי נקעה נפש תמר ממנו, והשתוחח עליו נפשו, והראיתיו אז את בת נעמה גברתנו ביפיה ובהדרה, ושכח את תמר וחבק בה, ונפשו תדבק בה מאד, בהגידי לו כי בת יורם הוא וכי הוא בני, כי לא לנצח אכסה עלילותי-ממנו.

וזמרי צוה את פורה ללכת ביום ההוא אל שער הגיא, ולחקור מי ומי שוכן באהל אשר בא אליו אמנון; ויעש כן פורה, וילך ויבא האהלה וימצא תואנה לשאול את האשה לאמר: הגידי נא לי, איה משכן שעף המואביה פה בכנה הזאת? ותענהו האשה לא ידעתי. ויצא פורה ויאמר בלבו: אכן נודע הדבר כי אוהב אמנון את העלמה היפה-פיה השוכנת באהל! ויחקור וידרוש את דלת העם השוכן שם, ויגידו לו כי אשה פלשתית היא השוכנת עם בתה באהל ההוא, וילך אל זמרי, והוא ישב אז בבית כרמי, וישיבהו דבר. ויביאהו זמרי החדרה, ויאמר לו: הנני נותן לך שלשים שקל כסף גמול ערמתך, ועוד כהנה תקח מידי בהצליחך באשר אשלחך הפעם,

לך אל תימן וגלית את אזנו בסתר לאמר : „התחמק אמנון הלילה מביתו , ואקום ואלך אחריו מרחוק ואבין נתיבותיו , ואראהו בא באהל שתי נשים , אשר התמהמה שם עד עלות השחר , ואבואה להגיד לך כי לא טוב דרך אמנון” ואמרת אל תימן לבל יגיד מי הוא זה אשר גלה את אזנו · — ויאמר פורה לזמרי בטח בערמתי כי ארע לכלכל דברי עם תימן , הנני הולך כרגע לבצע אמרתך · ויאמר לו זמרי : חכה עוד יום או יומים אולי תדע דבר על נכון , וידענו גם אנחנו לכלכל דברנו במועצות ודעת · ויאמר פורה : טוב הדבר , כי רק על פיך אעשה כל מעשי :

ויהי ביום השני אחר הצהרים , ועוץ בא אל אמנון ויוציאהו החוצה , ויאמר לו היה נכון בגיא התפת במקום פלוני אלמוני בין הבכאים , ונצבת שם כאשר יפות היום · ויאמר לו אמנון : טוב , אנכי אעשה כדברך ; ופורה שמע את דבריו אחרי הדלת והמזוזה , וילך ויגד הדברים לזמרי , ויאמר לו זמרי : עתה מהר אל תימן וגלית את אזנו על כל אשר אתה יודע , וימהר פורה להפק זממו ·

וזמרי אמר בלבו : הן ראיתי ראשית לי להפר את האחוה אשר בין תימן ואמנון , כי ימצא תימן באמנון דופי ולא יחשבהו עוד לעלם תמים ·

ואמנון שמר את המועד אשר יעד לו עוץ , ויבא אל מקום פלוני אלמוני בין הבכאים , והנה אמו ואחותו לקראתו לבושות בגדים שחורים ומכוסות בצעיפים , ואמנון היה שמח וטוב לב , כי לקחה אזנו דברים מפי עכן ביום אתמול , על אודות חננאל כי חי הוא , ועל דבר הדורם , ויהי נכון לשום לדרך פעמיו , וישמח מאד לראות את אמו ואת אחותו לפני נסעו אשורה , ורוחו סרה בראותו את אמו נבוכה , כי גם אזנה לקחה דברים מפי עכן , אשר מהם נבקה רוחה בקרבה · ואחותו לא ידעה עודנה מאומה , כי כן ענתה בה הכרת פניה · ותען

ותאמר לאחיה: הלעולם אחי אהיה לך כמתנכרה? הלנצח תהיה מוזר לי? הה, שבר רוח וכאב אנוש! ותבך נעמה בדברה זאת. ויאמר אמנון: אל נא אמי, אל נא תבכי ואל תמררי בבכי, כי מדמעותיך ימס לבי, הגידי נא לי שם אחותי העדינה. ותאמר לו אמו: הֲיֵרָוַח לך בדעתך כי שושנה שמה? ויאמר אמנון לאחותו: מה נאה לך שמך! כאבן יקרה אל נזר תפארה. ותאמר לו אמו: דע לך בני כי נהפכו העתות בימים האלה, כי נגלו לי עמוקות מני חשך, ואשר לא פללתי לשמוע אותה לקחה אזני, אולי יבא יום ונגלו גם לך התעלומות האלה ושוממת ושרקת עליהן; אך אודיעך הפעם כי לא תראה עוד את פנינו ימים רבים, כי יוצאות אנחנו היום מקריה לשבת במקום אחר עד עת מצוא. ויאמר אמנון גם אנכי נכון לשום לדרך פעמי בעוד שלשת ימים, כי אשר לא פללתי שמעה אזני גם אני, האח! האח! שמעה אזני כי עוד חננאל אבי תרצה חי, והטבעת אשר נתנה לי תמר היתה לי סגולה, ואני תקוה! כי בוא יבוא חלום חננאל, הלא עין בעין ראיתי כי דברים רבים נקרו ניאתיון; הן תארי כתאר העלם אשר ראה חננאל בחלומו, אנכי הצלתי נפש תמר ותאהבני ותתן לי את הטבעת הדרושה היום לחפצי, גם מולדתי כוסה, ואם באו האותות האלה הלא יש תקוה לאחריתי. ותאמר לו אמו: גול על ה׳ דרכך ובטח עליו, כי הוא ינהגך והביאך אל מחוז חפצך והשיבך בשלום, והביאות את חננאל אתך, או אז אראה בשמחה את פניך; ומי יודע אולי יערה ה׳ גם עלי רוח ממרום ולא אהיה עוד כעוטיה, ותבך נעמה מאד. ויספר לה אמנון: כי יארח לחברה ללכת עם סוהר צידון אשורה; וינשק לאמו ולאחותו, והן גם הן חבקוהו בזרועותיהן ותשקנה לו, ואחרי כן שב אמנון העירה מעבר מזה והן הלכו מעבר השני.

ויהי מדי לכתן והנה התימן לקראתן, ותכירהו פנינה

(ה)

כרגע, ותסג אחור, ותימן עת עיניו בה ויחרד וישתומם, ויקרא בתמהון לאמר: האח! האח! ראתה עיני את שושנה! ופנינה החרישה בדברו · ויאמר לה תימן: הלא את היא שושנה, אשר ראיתי בהר הכרמל, אשר הצַתְּ אש אהבה בלבי ותדדי ממני כחזיון ליל — ופנינה עמדה ותתבונן חליפות באמה ובתימן מבלי ענות דבר · ויוסף תימן ויאמר: השיבי לי שושנה עדינה את אשר לקחת ממני, השיבי שקט לנפשי ומרגוע ללבבי, כי רגע לבבתיני באחת מעיניך, ולארך ימים גזלת מנוחתי, ועתה לכי נא עמדי ואקחך אל אבי, ואמרתי לו: זאת היא מנוחתי כי אויתיה, ואם תמנעה ממני וָמֵתִּי. ותאמר לו נעמה: אל נא בן אלוף, אל תקרא לה שושנה, ואל תשא עיניך אל העלמה הזאת הזרה לך; כי היא מארשה לאיש · ויאמר לה תימן: הלא את היא אמה אשר השיבות אותי על ידי הזקנה לאמר: „נעתק הספיר מן הטבעת״ ועתה תאמרי לי: מארשה היא לאיש, ומי הוא זה האיש אשר מצא סגולה כזאת ולא ילבישנה רקמה כבת מלך? הלא עני ורש הוא, קראי לי את הרש והרביתי לו במחירה כסף וזהב, כי יורש אחד אני לידידיה הנדיב; ידעתי כי ישמח האיש במחירה, ואנכי אעלצה בבתך אשר בה כל חיי רוחי · ותאמר לו נעמה: המעט ממך כי נתן לך ה׳ הון ועושר ובקשת לך גם נשים יפות, ולרש אין כל, רב לכם בני האלופים! ויאמר תימן: אנא שושנה — פְּנִי בי! ותאמר האשה: הרף בן האלוף כדבר דברים לא ידעתי שחרם; כי לא שושנה שם בתי, לך לך הכרמלה ובקש את השושנה אשר לקחה לבבך, או לך הביתה ותן שנה לעיניך והקיצות והתעופף החלום · ויאמר לה תימן: אם אמנם שגיתי, דעי לך כי באהבת בתך שגיתי, זה לי שנה תמימה אשר אשגה בשושנה בחלום ובהקיץ · ותאמר לו האשה: שא נא ארוני השוגה בשושנים, הלא אם עלמות יפות כהנה וכהנה תראינה עיניך, כלן

בשושנים תהיינה לך, כי שושנים אותה נפשך ומי ישיבך; ואולם הלא כאלה וכאלה תמצא לרבבות בציון, שעה נא אליהן ומבתי הרף. ויפן תימן אל פנינה ויאמר: הגם את תתכחשי לי, תחרישי ותהי לי כמתנכרה? האמנם אלהים שוה עליך הוד והדר, חן ויופי, וימלא קרבך תוך ומרמה? חלילה לאל מעולה, לא לתועבה כי אם לאהבה יצרך אל, לכן שימי נא עיניך עלי והגידי לי: האמנם לא ראית פני מעודך? האמנם לא לקחת מידי טבעת בכרמל? ועתה דעי לך כי לא אמוש ממך עד אשר תגידי לי, מדוע נעתק הספיר מן הטבעת? ואם תגידי לי זאת, עוד אחת אשאלה מאתך. להראות אותי את האיש אשר ארש אותך, אראה נא את המאשר בך, ואדע מה אומלל אני. — ועיני פנינה ירדו דמע. ותאמר: שאל נא את פי אמי, כי לה אני וכטוב בעיניה תעשה. ותאמר לו נעמה: אנא בן אלוף, תגדל נא אמונתך בי, כאשר נפלאה אהבתך לבתי, והאמן, כי בעוד שלשת ימים תשיבך בתי דברים על כל ארותיה, רק ראה השבעתיך בצבאות ובאילות השדה אם תגיד שמץ דברינו. ויאמר תימן: חי נפשי וחי נפש בתך היקרה לי מנפשי, כי לא אגלה שמץ דבריה לאיש. ותאמר לו פנינה: לך ארוני לשלום, וחכה לדברי, ובה' נשבעתי כי אשיבך אמרים ביום השלישי.

וילך מהן תימן ויאמר בלבו: אין זאת כי אם ראה אמנון את העלמה ויאהבנה; אך מי גבר יראנה ולא תחשוק נפשו בה? אין עצה אחרת כי אם לתת תקוה בלב אמנון לקחת את תמר, ולהסיר לב הורי מאחרי עזריקם, או אז לא יוכל אמנון לקחת לו אשה אחרת על אחותי? אך אחכה נא ליום השלישי; הן הכרת פני העלמה ענתה בה כי לא זרה לה רוחי, אשמעה מה תאמר לי וארעה לכלכל דברי. —

ואמנון ישב בעלית הקיר ויתהפך מסבות בתחבולותיו

כי אחת נצבה לשטן על דרכו: אולי ייקר פדיון נפש חננאל, ובמה יפדהו? ותהי ראשית דברו לגלות ממחרת את אזני תמר על אודות מסעו אשורה, אולי תמצא תחבולות; ויוחל ליום מחר וילך ויגד לתמר כי דבר סתר לו אליה, וכי תהיה נכונה לקראתו במקום פלוני אלמוני בהר הזיתים לעת ערב.

ויהי לפנות ערב ואמנון עמד במקום אשר יעד לתמר, בין השיחים אשר מאחורי בית הקיץ; השמש נטה לערוב, הירח נראה ברקיע השמים, ואמנון חרת בצפורן שמיר את שמו ושם תמר על זית השתול שם. והנה תמר באה, וכראותה את מעשהו ענתה ואמרה: הן שמך חרות מאז על לוח לבבי במכתב אלהים. ויאמר לה אמנון: צמודים יהיו שמותינו פה, וכזית הזה כן תפרח אהבתנו בימי נעורינו, אף תנוב עד זקנה ושיבה, גם יהיה לנו הזית הזה להתנוסס, ודגלו עלינו אהבה; ועתה שמעי תמתי נצורות אשר לא פללת לשמוע, ואל תאיצי בי להודיעך מקורם, רב לך בדעתך כי קושט אמרי אמת הם, ומהם נפתח לנו פתח תקוה. ותאמר תמר: חלילה לי מעבור פיך. ויאמר אמנון: לכן שמעי אהובתי והשתוממי: חננאל עודנו חי! וביום מחר לעת ערב נכון אנכי לארח לחברה ללכת עם סוחר צידון אשורה, להשיב את חננאל מארץ שבותו. לשמע זאת פחד ורחב לב תמר, ותחזק בידי אמנון ותאמר: האשמע כזאת רגע פעם אחת, ורוחי לא תפעם בקרבי? ויאמר לה אמנון דעי לך שאהבה נפשי, כי לא אוסיף ראות פניך עד אשר אבצע אמרתי, ואת חלי נא את פני אביך ונתן לי אלף כסף והיה לפדיון נפש חננאל, אמרי נא לו בערמה: כי רוח אחרת היתה אתי לקחת מידו גמול מעללי, ידעתי כי לא ימנע אביך הדבר ממני. ותבך תמר בדברו. ואמנון גם הוא בכה ויאמר: הוחילי תמתי ליום שובי. וישא אמנון עיניו לשמש ויאמר: גם את שמש צדקה בבואך היי עד נאמן בבריתנו, והסתירי דבר עד

עת מצא, אז תופיעי על עצתנו, והלכו רעים אהובים לנוגה זרחך, והודו לאל יוצרך בורא אהבה. ותשא תמר כפיה ותאמר: ואנכי אעידה לי את הירח לעד, ושנית אשבע לך: כי לך אני עד עולם! ותאחז תמר ביד אמנון ותאמר: שמר נא את הטבעת מכל משמר. ויאמר אמנון: כאישון עיני אנצרנה, כי ממנה לנו תוצאות אהבה וחיים! ותאמר תמר: מחר הנני לבקש מאבי את הכסף הדרוש לחפצך, כי לא אוכל לבצע אמרתך היום, כי פג לבי מאד מבשורת פתאום אשר לקחה אזני, ומדאגתי לך; כי ימי מסעך לשנים תחשבנה לי.

עוד תמר מדברת ומחזקת ביד אמנון, וידידיה אביה הלך וקרב אליהם והם לא התבוננו בו, ויגש פתאום אליהם ויאמר: האח! ראתה עיני חזיון נחמד, ידי גבר ועלמה זרה משלבות, ואמנון ותמר נבהלו מפניו ולא יכלו לענותו דבר; וידידיה עמד ויתבונן בם, וירא את טבעת חננאל על יד אמנון, ויסירנה ממנה באין אמר ודברים, רק הניע ראש ויספוק כפיו, ואמנון ותמר נאנקו דום; וכראות ידידיה זאת, ויען ויאמר: הלא תכלמו אף תחפרו יחד! אך מה אדבר בבתי והיא כיונה פותה אין לב; אליך אמנון, אליך, אשים דברתי, הזאת אמונתך לפני? צדקתך ותום דרכיך לפני ה׳? הן חפצתי לתת לך גמול ידך כפר לנפש תמר ותנער כפיך מקחת, אך ראה נא, שכרך הרבה מאד: נפש תחת נפש! ועתה רב לך להתעות את לב בתי באמרי נואש, והיא לא תצלח, בקש לך נשים כערכך בירושלים וביהודה. ומבתי הרף, כי לא לך יעדתיה, ולא אותה הוכיח ה׳ לך, לך שוב לאהלך ואל תראה פני תמר עוד. ויחזק ידידיה ביד תמר ויביאנה אל ביתו, ויציגנה לפני תרצה אשתו, ויאמר לה: זאת חטאתך תרצה, ועתה רפאי משובתה, ויספר לה ככל אשר ראו עיניו.

ואמנון שב אל חדרו מלא כלמה וכאב נעכר, כי נתקו מזמותיו פעם אחת, ותשתוחח עליו נפשו כל הלילה; וזמרי התבונן בבית ידידיה, והנה תמר בוכיה במסתרים, ותימן מתנודד בכליון נפש; ומעכה הגידה לו שרש דבר אשר קרה את תמר גברתה, ופורה גם הוא הגיד לו כי שבע אמנון נדודים כל הלילה גם יגע באנחתו יומם, וילך זמרי להגיד לעזריקם כי נאחזו הדגים במצודתו・

יד

ויהי ביום השלישי למועד אשר יעדה פנינה לתימן, וילך תימן אל מקום פלוני אלמוני, ויוחל עד בוש בכליון עינים לראות את ידידות נפשו ואיננה; והנה נער נגש אליו ויאמר: מי אתה זה אדוני? ויאמר לו תימן: ומה לי ולך כי תשאלני? ויאמר לו הנער. בן אלוף אנכי מבקש פה, אשר נועד לו כה מקום לעת הזאת; ועתה הגידה לי אדוני, מי אתה? ויאמר לו תימן: בן ידידיה הנדיב אנכי・ויוציא הנער ספר חתום מחיקו, ויאמר: עלמה זרה לי נתנה לי הספר אתמול בבקר, ותתן לי שכרי ותאמר: שאהו מהר בערב אל בין הבכאים ונתת אותו אל בן ידידיה הנדיב, הנהו נצב שם; ואקח הספר מידה ואביאנו אליך אדוני, ויפתח תימן את הספר, ויקרא בו כדברים האלה:

„שגית אלופי תימן בדבר שפתיך ולא במראה עיניך, הבירוני עיניך ולא כן קראו לי שפתיך, אנכי היא אשר תבקש, אך לא שושנה אנכי, ולא זה שמי אשר נקראתי בו ביום הולדי, לכן כפר נא לי אדוני כי רמיתיך פעמים, בכרמל לא נודעתי לך בשמי, ובציון התכחשתי לך, וגם הפעם הזאת את הגות לבי אגלה לך, ואת שמי ואת עתותי אכחד ממך; בהקראי שושנה בכרמל שקטה הייתי ושאננה, לא ידעתי אהבה אחרת זולת אהבת אמי, אשר אהבתיה כאישון

עיני, אהבתיה — ולא חסרתי דבר, אהבתי אותך — ומנוחתי נעדרה, כרחל תמה הייתי טרם דעתי אותך ולא ידעתי נפשי, אז הרהיבוני עיניך, ירו דבריך אל סגור לבבי גם יכלו לי, עתה אדע נפשי מה אומללה היא! כמעט נשאתי עיני להביט אליך ואומרה לנפשי: אל תביטי לשמש כי מרום הוא מנגדך, ומיפעת זהרו תכהינה עיניך ותרב חשכה בלבבך •

השיבה ידיד לבבי! השיבה לשושנה טל ילדותה אשר לקחתה ממנה! השיבה לה בור לבבה, תֻמתה ומנוחתה, מרוע צרה עינך בראותך אותה פורחת בציה? שעֵה ממנה מחמד נפשי! כי חוחים כביב לשושנה, אם תאבה לגעת בה, רק את ידך תכאיב ואותה לא תשיג, ואם תשיגה והשבת מטהרה עודה בכפך, או רוח עריצים יתחפנה מבין זרועותיך, על כן אמרתי לך: שעה ממנה:

אנא ארוני! תיקר נא נפשי בעיניך, נפש נכספה לך ומפחדת לראותך, אהיה נא לך כחזיון ליל אשר נדד יוכם ונשכח לנצח, ואתה תהיה לי כמראה מלאך ה׳ אשר ירד בשלהבת יה מן השמים להצית אש בכבשה תמה ויתעופף, הה! אני היא העולה כליל על מוקדה; ואתה הַסֵך עליה דמעתך נסך—זאת היא שושנה מקוראתך, וזה גורלה, את חמודה ראו עיניה והיא נודדת להסתר מפניו; גם אתה אלופי, זה חסדך עמדי וזה כל פרי אהבתך אותי — הסתר דבר כאשר נשבעת לי, חמול על נפש אומללה ושכחנה כמת מלב, ואת אהבתך תן למאֻשרה ממנה״ •

ככלות תימן לקרוא את הספר ספק כפיו בתמהון לב ובמבוכה, ויקרא: הה! כליון נפש ושבר רוח, הה! שושנה נחמדה! פליאה דעת ממני חירתך, כמו נפלאה לי אהבתך, כי אלי תשוקתך גם את, ומי נצב לשטן לנו? אהה שושנה את פורחת פצמת את לבבי ומי ירפא את שבריו? ואם אמנם

אומללה את, הלא אומלל אני ממך, כי פעמים ראיתיך, ולא אוכל לשכחך לנצח. —

והנער אשר הביא לו את הספר, בראותו כי הוגו דברי הספר את רוחו תחת תת שמחה בלבו, ויאמר לתימן: אך שוא תקותי, כי שכר קויתי מידך ושכרי עשוק. ויאמר לו תימן: הראני מקום העלמה ואראך נדבת ידי. ויענהו הנער לאמר: איך אראך אדוני את מקומה ואנכי לא הטבתי לראות פניה? כי בנקבה לי את שמך שמחתי מאד, כי אמרתי: אכן יש שכר לפעולתי, כי בן נדיב הוא. ויאמר לו תימן: בואה אל ביתי ואל תגיד דבר, ושם אשלם שכרך. וילך הנער מאתו, ותימן שב אל ביתו בכאב לב, ויאמר בלבו: אשכימה מחר אל אמנון ואחקרהו, גם את סתרי אדרוש אולי מפי שניהם אדע שמץ דבר.

ואמנון ישב אז משמים בחדרו ויֵּלֶא לשית עצות בנפשו, ויאמר בלבו: אהה ליום השלישי שקויתיו והיום ההוא היה לי השך, כי שבעתי קלון מכבוד, כאב אנוש מאהבה, וכי עתה ירום עזריקם אויבי עלי, הה! איככה אוכל וראיתי חמדתי נתונה לאחר, ואנה אוליך את חרפתי? אין עצה אחרת כי אם להרחיק נדוד באפס תקוה; המחשבות האלה דכאו לעפר נפשו, ויבך בכי תמרורים. הלילה בא, ויקם שאון קריה לדממה, אך קם שאון בקרבו, והמון לבבו לתמר כי נעתקה ממנו, הולך ושואן ברעש. והנה ידידיה בא ובידו צרור כסף, ויחרד אמנון ויקם מפניו. ויאמר ידידיה: הוצא את נערך מפה, ויצא פורה וילך אל זמרי, כי ירא לעמוד אחר הדלת והמזוזה, פן יפתח ידידיה את הדלת ויראהו.

וידידיה שם עיניו על אמנון אשר חמרמרו פניו מבכי, ויען ויאמר: הנך בוכה אמנון, אכן השיבות אל לבבך כי אָוֶן פעלת, וכי בגדת בי בשבתי לבטח עמך! ואולם לא

להכביר מלין באתי אליך, ולא ללמדך לקח מוסר אשר לא למדוך בני הנביאים; אחת אשאל מעמך אמנון: היה נא תמים עמדי רגע, חלף החסד והאמת אשר חפצתי לעשות עמך בכל ימי חלדך, הגידה נא לי קושט אמרי אמת: האמנם כרתה לך תמר ברית אהבת עולם? ויאמר לו אמנון: אמנם אדוני נהיתה כזאת לתקופת השנה, למועד ההוא אשר גאלתי הייה בבית לחם, אך אשר נתנה לי בתך לאות ברית, אותה לקחת ממני ביום אתמול. ויאמר לו ידידיה: הן יצא לאור אמת בראשית שאלתי, וזאת אהבתי; אך הגידה לי אמנון: מה תעשה עתה בהפר אבי תמר את בריתה? ויאמר אמנון: אדדה כל שנותי על מר נפשי, אלך ערירי ואחרת לא ארע עד עולם, כי כן נשבעתי ולא אחלל את שבועתי; ויאמר ידידיה: הלא אב לתמר, וזאת רעתך כי לא זכרתו. ויאמר אמנון: כי לא זכר אותך גם האריה בארבו לנפש בתך. ויאמר לו ידידיה: הלא רק את נפש תמר הצלת, ואיך הרבית במהירה לקחת לך גם נפשה גם כבודה יחד, הלא כבוד תמר לי הוא, וכבודי לאחר לא תתן תמר בלעדי, אהה! כי נפקחו עיני לראות דרכך! ועתה אם אינך חפץ להקימני לאויב לך, קחה מידי את צרור אלף הכסף הזה והיה זה שכרך מאתי, ואת טבעת הנגאל אשר נתנה לך תמר לאות ברית אהבה, אותה אני נותן לך והיתה לך מנחת זכרון מזכרת עון, וכאשר אין חפץ עוד בטבעת הזאת אחרי מות הנגאל, כן אין חפץ באהבתך את בתי, קחה אלה מידי והרחקת נדוד בטרם בקר, ולא תהיה כה למכשול ולפוקה לבתי, ראה הזהרתיך — ולא חכה עוד ידידיה לדברי אמנון, ויעזוב לו את צרור אלף הכסף ואת הטבעת, ויצא מִמנו בחרי אף.

ואמנון התאושש בראותו כי נהפכה לו חמת ידידיה לישועה, ויקח את צרור אלף הכסף ואת הטבעת, ואת עור האריה עם על סוסו וירכב אל הרורם.

ופורה שב אל חדר אמנון ולא מצאהו עוד, וילן בו וישכם בבקר, ויגד הדבר לזמרי. ויאמר לו זמרי: ידעתי זאת מפי ידידיה, כי הרחיק אמנון נדוד ולא ישוב עוד הלום. ויאמר לו פורה: ואיה שכרי? ויאמר לו זמרי: חכה נא פורה כי אולי אמצא בך עוד חפץ וגמולך אשלם.

עברו שלשת ימים לצאת אמנון מציון, ורוח עזריקם נבקה בקרבו, כי לקחה אזנו דברים, כי השיב ידידיה לאמנון את הטבעת אשר לקח ממנו, בחשבו אותה כדבר אשר אין חפץ בו, וגם צרור כסף נתן לו; וימתק סוד עם זמרי: מה לעשות הפעם בטרם ישיב אמנון את חננאל מארץ שבותו; ויהי דבר זמרי אליו לאמר: האיצה בידידיה למהר תת לך את תמר לאשה, ואנכי אבקש תחבלות לשקץ את אמנון בעיני תמר הפעם, על פי מעכה האוהבת את אמנון, כי תראה לה פתח תקוה להיות לאמנון, אחרי אשר תמאס גברתה בו. ויאמר לו עזריקם: טובה עצתך.

וילך עזריקם אל ידידיה וימצאהו במורד הר הזיתים, ויאמר לו: עד מתי תסתולל בי תמר בתך לסור מאחרי ולהפר בריתך עם יורם אבי? ויאמר לו ידידיה: הלא אנכי בעל ברית יורם, ואתה הוא בנו, ותמר היא בתי, ומי ינתק את החוט המשולש הזה? אל תירא עזריקם, לך אל תמר הנה היא בחדרה, ודברת על לבה ככל אשר יורך לבבך, ודע לך כי בלשון אחרת תדבר אליך הפעם. ויאמר עזריקם: מי יתן והפכה תמר את לבה לאהבני כאשר שנאתני עד כה! ויאמר לו ידידיה: הלא אמרתי לך, אנכי אבי תמר וחפצי היא תשלים, וילך ידידיה העירה.

ועזריקם בא בחדר תמר, וימצאנה עצובת רוח וצוללת במצולות מחשבותיה, וכראות תמר אותו ותסב פניה אל החלון אשר ישבה שם. ויאמר עזריקם למעכה: צאי מפה כי דבר לי אל תמר. ותאמר תמר למעכה: שבי פה, כי

מאנה נפשי דבר סֵתר · ויאמר לה עזריקם : הלא כן משפט הימים האלה : הנסתרות היו לנגלות, על כן תהיינה הנגלות לנסתרות . ותאמר לו תמר : מה יום מיומים עזריקם כי חכמת ותבחר לשון ערומים ? ויאמר לה עזריקם : לבי ראה חכמה הרבה מאד, למן היום אשר תעה לבבך ללכת בדרך עקש · ותאמר תמר : לא תעה לבבי, כי אם הולך הוא במישרים אל אשר תשאהו רוח בינתי, עד כי לא ישיגהו לב נמהרים, כאשר לא ישיג סוס שוטף בַמרוצתו את האילה השלוחה בעמק · ויאמר עזריקם : גם האילה השלוחה בעמק לא תשיג את הבת השובבה ברדפה אחרי מאהביה למרות עיני הוריה, והיא— גם היא לא תשיג את רועה רוח ברדפו קדים · — הוא אשר דברתי, ענתה תמר ואמרה למעכה : בחר לו עזריקם היום לשון ערומים ! ואת מעכה, הלא תגידי ! כי דברים כאלה לא יבושו כי ידברום המוכיחים בשער, ועזריקם חפץ לדברם בסתר באזני עלמה אחת אשר תמאן לשמוע אותם ! שגית ענה עזריקם, כי רק אחד הוא אשר תאבי לשמוע אמריו בסתר, לו הקשבת גם לדברי בסתר, כי עתה קניתי לך אלף רודפי אמרים, ולא אחד בהם יגרע מהאחד אשר בחרת !— כן דברת, ענתהו תמר, האלף לך עזריקם, כי אלוף אתה ; ואולם אם אמנם השיגה ידך לקנות, קנה חכמה, קנה לב, אז תבין כי לפותה אין לב גם שפתיו למותר, ולא לקצר רוח הרחב פה ; עד אנה עזריקם, עד אנה תתהלל בעשרך, בכבודך ? דע לך, כי העושר והכבוד מגששים באפלה ולא ימצאו תמיד את האיש אשר הם מבקשים ; לוּ היתה האמת אור לנתיבתם, כי עתה תרשה נהיתה בארץ, כי עתה ראינו ערומים לובשי מחלצות, ולובשי הדר מתגצלים את עדים, שפלים מתרוממים, וגבוהים שחים לפניהם ; עושר וכבוד ! הלא עליהם משל ישאו לאמר : נאוה לכסילים עושר—כשלג בקיץ, ולבוערים כבוד — כמטר בקציר · דע לך עזריקם כי

כסף וזהב מעפר יקהו, ואיש אשר רק בכבודם יתימר, כגוש עפר נחשב, ותמר לא תעולל בעפר קרנה. ועזריקם לא יכול עוד למשול ברוחו, כי חמתו בערה בו. ויאמר: לא ערב לבי להתוכח אתך עוד, כי באה חכמה בלבך, הן עיניך ראו את מוריך תמיד, ואזני רק מליו תבחן בצאתם מפיך, להשפיל כל רם ולהגביה כל שפל, כי נעים הלקח הזה לנפש מוריך, וכן אהבת גם את—ואולם דעי לך שבוית לב: כי רוח המושל תעלה עליך, ולא עוד תתחכמי.—ותמר קמה בשאט נפש, ותפן לצאת מחדרה; ותאמר למעכה: שלחי את האלוף מעל פני ויצא, כי כאשר אוסיף ראות פניו כן אוסיף לבזות צלמו—ותצא תמר מהחדרה, ועזריקם גם הוא יצא בהרקו שן.

וילך עזריקם העירה, ויבקש את ידידיה וימצאהו, ויאמר לו: אכן בלשון אחרת דברה אלי תמר, לשונה הה, כתער מלוטש! ואנכי נלאיתי להכיל את דבריה, זה פרי הסרך אשר עשית אדוני עם הרועה, ועתה רפא נא את משובתה אם תוכל. ויאמר לו ידידיה: וגם אתה עזריקם אץ מאד במעשיך, אל נא תבהל ברוחך, אנכי אנסה דברי אליה, ותמר השלמה לך, כתר לי זעיר והניחה לי לכונן אשרך, ובמלאת לתמר שמונה עשרה שנה אמלא משאלתך.

ויהי בצהרים לעת האכל, ותרצה יצאה מחדרה ותשב אל השלחן לימין אישה, ותימן ותמר משמאל אביהם; ותימן היה תפוש ברוב שרעפיו, ותמר נעצבה; וידידיה התבונן בהם ולא דבר מאומה כל עת האכל. ויהי כאשר כלו לאכול, וידבר ידידיה אל תימן ותמר באפו לאמר: רב לכם אוכלי לחם עצבים, לשבת לשולחני בפנים נזעמים למורת רוחי, ואל תוסיפו עוד ראות פני טרם הסירכם את רוחכם הרעה. ותאמר לו תרצה: בי אישי אל נא תאנף אם יקרה נפשי בעיניך.

נפשך יקרה לי מאד, ענה אותה ידידיה, כי רביתי

בבהירה מהר ומתן רב, לא כן הימים האלה לגברים, כי יקנו לב עלמה בלא הון, טרם יבקשו וימצאו • ותאמר לו תרצה: זכור נא אישי ימות עולם, עת יָצר אלהים את האדם לבדו, כה נתן אז בעד חוה אשתו? הלא צלע מצלעותיו—והתבונן את אמר הזה בן אמוץ בימים האלה: כי תחזקנה שבע נשים באיש אחד ותבקשנה מעמו לקרא שמו עליהן— הימים האלה קרבו ויאתיון, והרעה נהיתה בארץ אשר העלמות מבקשות את הגברים •

אהה, לימים האלה! נאנח ידידיה, אהה! כי באו בארמנותינו וכי נראה כעלם על בתנו, להסיר לבה מאחרי הוריה, להוליכנה שולל בשרירות לבה, שאלי בתך ותורך משפט הימים האלה • ועיני תמר נגרות דמעה מאין הפוגות, בדבר אביה את דבריו • ויאמר ידידיה אל תרצה: אל תדמי בנפשך כי נחמה תמר מעלילותיה, כי אם תשפוך כמים לבה על נפש בהירה כי איננו — על כן שפכה היום בוז על בן נדיבים, ואת אל תשיתי לב לקול בכיה, כי דמעותיה— טל מעבים, ההולך ויבש משמש בקר • אל נא בתי! אל תשתוחחי ואל תהמי, כי דודך נסע ונגלה ממך ולא ישוב עוד אליך, ואת אל תבכי לו, כי אם בכי על נפשך כי לא ישרה בך, ועל חרפת עלומיך, ודעי וראי כי טוב לך עזריקם מאד, ולא מאס בך בכל זאת: ועתה שבעת ימים הכלמי מעלילותיך, ובימים האלה השיבי אל לבך כי נבלה עשית, לאהבה עלם זר, ופי אביך לא שאלת, ואל תראי פני כי אם אחרי הנחמך מאולתך • וישלחנה ידידיה מעל פניו ותצא תמר בבכי תמרורים:

ויצא גם תימן מבית אביו, ותרצה אמרה אל ידידיה: זכרה נא אישי למי עוללת כה, הלא אחת היא תמר לנו, ולמה תמרר חייה? ויאמר לה ידידיה: הוא אשר דברתי, זאת חטאתך תרצה! הן זך וישר פעלה בעיניך, למאס בבן יורם עמיתי

האלוף אשר כרתי לו בריתי, ולבחור בעלם זר בן דלת העם; ואולם אגיד לו ישרו, כי אמנם נבון הוא, גם טוב לב ויפה תאר, אך מה שמו אשר אקרא לו, שר, שוע, או אלוף? הלא בן בלי שם הוא, לא ידעתי אבנהו, צרפי נא תרצה מליך, יאירו נא דבריך, ויופיעו על עצתי, דברי דבר בעתו, כי עת דודים הגיע לתמר · ותאמר לו תרצה: הן תכונן אישי לחקר אבות ולא תחקור לב תמר; לא כן עשה אבי, כי אם חקר את לבבי בתתו אותי לך, ואנכי לא שמתי לבי לדעת, מה שרש גזעך, כי אם ראיתיך אהבתיך ואהי לך, ואחרי כן נודע לי מולדתך; הטרם תדע אישי: כי יש אשר יפרחו שושנים בארץ ציה, ועל הדר הכרמל והשרון יעלו שמיר ושית? ויאמר לה ידידיה: שמעי נא שאהבה נפשי, אני ידעתי מה ימריצך לענות כאלה, כי תשגי עודנה בחלום אביך, ותראי את אמנון כתפארת העלם אשר ראה בחזיון ליל, לו חי אביך, כי עתה את כל הון ביתי נתתי לאמנון ואשלחהו לפרותו; אך עיניך הלא ראו אחרית החלום, ועתה הואילי ודברי על לב תמר לשובב אותה אל עזריקם בנפש חפצה· ותאמר תרצה: אנכי אעשה כדבריך·

ומעכה דברה אל תמר לאמר: ראי נא גברתי, בי קרוץ דברי, הלא מראש הגדתי לך מה אומלל אמנון, כי ישבע נדודים באפס תקוה, ואת לא תוכלי להשיב אהבה אל חיקו לבשתך ולבשת הוריך; ועתה גברתי מה אומללה את, כי עודך מחזקת באהבתך לשאת עליה חרפה, ומדוע תמאסי בעזריקם אשר גדול כבוד בית אביו, והונו עצום מאד, וכל אשר לו הלא לך הוא, ומה יתן לך אמנון? הלא רק את נפשו לך ישא, ובלעדה מאומה אין אתו; הה גברתי! עלי לבי דוי לראות בצרת נפשך, כי מלא אביך פניך קלון וישלחך בחרפה מעל פניו · ותאמר לה תמר: לו שלחני מביתו לנצח, כי עתה עזבתי כל שכיות החמדה ללכת אחרי אמנון, אשר

בו כל חיי רוחי, אתו ינעם לי שבת גם באהל רועה, אשר כהיכל מלך יהיה לי אם אראהו בצל קורתי, יוליכני המדברה, אחריו אלכה בכל אות נפשי; כי תחת רגליו תפרח ערבה, מנעימות אמריו תגל ציה, וארץ תלאובות ירנין בהוד קולו; ואנכי אשר בהון לא אחפוץ ובגאון לא אבחר, בכל זאת אלה דברתי אל לבי תמיד: „מי יתנני בת מלך! מי יתן לי כל זהב אופיר! מי יתנני היפה בכל נשי תבל! כי כמוני עתה קטונתי מכל הטוב אשר בנפש אמנון, הן לא ישא לי רק נפשו, אך נפשו יקרה לי מכל הון ומכל תענוגי בני אדם״. ותאמר לה מעכה: ואנכי מראש הבטתי אל מראהו כי יפה, אך אחרי אשר הסכנתי עמו, הִנֵּהוּ ככל נערי ציון בעיני; לוּ הסכנת עם עזריקם כי עתה תשכחי את אמנון, וזאת העצה היעוצה לך לשכחהו, כי לא ישוב עוד הלום.

עודן מדברות ותרצה באה בחדר תמר ותאמר: ואיך תשיבי את אביך דבר, והוא באחד ומי ישיבנו? ותאמר תמר: הנני ביד אבי לעשות בי כטוב בעיניו, יאסור ידי בחבלים וימכרני לחדל אישים, אנכי נאלמה לא אפתח פי; ואולם דעי לך אמי: כי רק את גֵּוִי יתן לאשר אתעב, אך נפשי ממנו לחפשי תצא, ובמתג זהב וברסן כסף לא יעצרנה, נפשי לאמנון תתעופף כי לו היא, ואתו יחד תגוע. ותאנח תרצה ותאמר: אחת את לי תמר, ומה רבו מכאובי! ותלך תרצה להגיד דבריה לאישה.

עברו שבעת ימי קלון לתמר, וידידיה לא מצא בפיה מענה, ויאמר לה: היי בתי נכונה לקראת עזריקם מאהבך, כי בעוד עשרת ירחים ימלאו לך שמנה עשרה שנה והיית לו, אם תאבי ואם תמאני, ותמר החרישה ולא ענתה מאומה, ונפשה בכתה במסתרים.

ויהי היום ותימן בא בחדר תמר, ויוצא את מעכה מעליה,

ויאמר לה: הטי אחותי אזנך לדברי אשר באתי להגיד לך, ובה' נשבעתי כי אין בשפתי רמיה. ידעתי אחי אמונתך ענתהו תמר, דָּבָר כי שוכעת אנכי:

ויען תימן ויאמר: הלא ידעת אחותי כי אהבתי את אמנון כרֵעַ כאח לי, ואת עזריקם שנאתי, ואתּ כרת ברית לבחירך בערב, בהחרד אבינו אותך פתאום, וממחרת נסע ונגלה אמנון ולא נודע אַיֵּהוּ, וגם לא פתחה אזנך לשמוע פתר דבר, לכן שמעי אחותי ודעי תרמית אנשים כי רבה.

הן בא אלי איש אחד מגבעת בנימין ויספר לי לאמר: „עלה עליתי ירושלימה להראות את פני ה' בחג המצות, ואראה בבנות, עלמה יפת תאר, בת איש מסכן אשר מת, ואמה פלגשית, ותחשק נפשי בעלמה, ואבוא אל אהלה אשר עם שער הגיא, ואדבר על לבה להיות לי לאשה, והעלמה נאותה לי, ואתן לה מהר ומתן ואמר לה: שבי פה ירח ימים עד אשר אחלק עם אחי בנחלת אבי, ושבתי הלום ולקחתיך אל ביתי; ותאמר לי העלמה: טוב הדבר! ויהי לכני נסעי אל ביתי ואושיב את נערי במשכן הקרוב אל האהל ההוא, ואצוהו לבחון את דרכי העלמה לדעת הישרים הם, ויהי מקץ ירח ימים בשובי ירושלימה ולא מצאתיה עוד, ויגד לי נערי כי עלם יפה עינים בא אל אהלה בלילה, ויהי שם עד עלות השחר, ויצא מן האהל, ויבא אל בית אביך", כן ספר לי האיש, ופורה גלה אזני: כי אמנם התחמק אמנון מביתו בלילה וישב כעלות השחר, ואנכי לולא ידעתי עוד צפונות אחרות על אודות אמנון, כי עתה הכזבתי את האיש ואת פורה; אכן אמת נכון הדבר כמו ראוהו עיני, ואתּ אחותי דעי לך, אולי ישוב אבינו ונחם ונתנך לאמנון, או אז שמרי לנפשך בל יקח עוד אשה אחרת עליך, ואם לקח לו העלמה לאשה וצוית אותו לגרשנה, ולתת לה ספר כריתות טרם קחתו אותך.

ותמר השתוממה לדברי אחיה, ותפעם רוחה בקרבה, אך הסתירה מבוכתה מאחיה, ותאמר: אל נא אחי תהיה כפתי להאמין לכל דבר, יכזבו אלף אנשים ואמנון לא ישקר באמונתו; היתה לי אחי, לו לא יפריד אבינו ביני ובין אמנון, אז עתה אשחק לדבריך; ובכל זאת שמרה תמר את הדבר ·

וידידיה ראה כי שונאת תמר את עזריקם תכלית שנאה, וירף ממנה ויעזבנה לנפשה · ויאמר לתרצה נראה נא למי הוכיח ה׳ את תמר בתנו ·

טו

עברו שלשת ירחים מיום אשר נסע אמנון, ועקבותיו לא נודעו, ותמר השכימה תמיד לכרם אביה ותתהלך בין העצים בדד, ויהי היום בלכתה בכרם בבקר כפעם בפעם, והנה צידוני נגש אליה ובידו מגלת ספר, ויאמר אליה: האת זאת תמר בת ידידיה הנדיב · ותאמר תמר: אני · ויאמר הצידוני: שלמי שכרי ואתן לך הספר הזה אשר שלח לך עלם מאשור ושמו אמנון · ותאמר לו תמר: בוא הלום כנכון היום ומשכורתך שלמת מאתי · ויאמר הצידוני: נאמנים לי דבריך כי בת נדיב את, ושכרי לא תעשקי · וילך הצידוני מאתה, ולב תמר פחד ורחב, ואלה דברי הספר:

„בארץ נמרוד בקרית גוים עריצים, בנינוה אנכי, קומי בת נדיב ושימי תמר לבך לדברי אמנון מארץ מרחקים, אהבתיך בבית לחם, אויתיך בציון, ועד אפסי ארץ את סגולתי, רחוק אני ממקור חיי, אך פניך הולכים עמדי, המה ינחוני וישיחוני בחלום ובהקיץ, ושבתי, צאתי ובואי, את מגמתי; הלא את היא אשר מאחר עלות לקחתיני אחר כבוד לשבת בציון, ותביאני אל חדריך, לחזות בנועם פניך ובהדר הליכותיך, ותקטן עוד זאת בעיניך, ותגדלי עלי חסדך, בתתך תקוה בלבי ברות נדיבה, אהבה וחן,

לראות אתך חיים ואהבה בתענוגים, ואנכי דמיתיך כאילת השחר במכון שחקים, ואמר בלבי: הן חסרך מרום מנגדי גבהי שמים, ואנכי שפל וקצר יד, על כן קצרה רוחי, אמרתי להגיגי נואש, ולתוחלתי נכזבה, כי יראתי חמת אביך, ומגורתי באה לי, כי הבהילני אביך פתאום; אך השיב לי אביך את הטבעת ואלף כסף נתן לי, ואת הלא ידעת מה חפצי בם — מי יתן ואמצא את אשר אבקש, אפדהו אביאהו אף אציגהו לפניך, ואמרתי לך: הנה פתרון החלום, וארשתיך לי לעולם, גם הוריך יענו: הגדיל אמנון לעשות!

בעיר נינוה אנכי, העיר הגדולה לאלהים אשר בארץ אשור, ארץ דגן ותירוש, אף שמיה יערפו טל, עתה שימי לבך לדעת, מה העיר הזאת אשר גדולות מדֻבר בה:

הן ה׳ יוצר הרים, ובני אדם—בוני ערים! והעיר נינוה קמה על תלה מימי קדם כאחות קטנה אחרי הרים יולדו, ידי אשור יסדוה, ולמען ינון לעד שם נין בנו, קרא לה נינוה. עיר בנויה לה משני עברי נהר חדקל, מהלך שלשת ימים, חומה גבוהה ובצורה סביב לה, ותעלות וברכות חפורות מן מי הנהר העצומים ומשוכות אל העיר, עד כי תדמה נינוה כברכת מים.

זאת היא העיר העתיקה מימי קדם קדמתה, אך התמשילי אותה אל בת ציון הצעירה ועדינה? אכן לא כנחל השלוח נהריה, אור יקר זרוע על פני פלג אלהים, ואור קפאון על פני ברכות בנינוה, באור פני המים האלה לא יראה אור פני עליזים, כי נעכרים הם ומהולים בדמעות עשוקים, ושבויי גוים הנשואים עליהם בצנות ובסירות דוגה; ולא כהר ציון, הר המוריה והר הזיתים הנאדרים בהדרת קדש, לא להם ידמו הררי אשור העשנים, החוצבים להבות אש אוכלה אל קצות ארץ, ציון היא מעונה אלהי קדם, ונינוה מעון אריות; על כן קראתי לה ארץ נֶעְמָה ואיומה, דמיונה

כנמר הנהדר בשלל צבעי חברברותיו, והאיום בנַהַם היוצא מפיו ובשניו החדים כחרבות. מן העיר הזאת יעלה סנחריב מלכה כאריה מגאון הירדן, ויעוה פני ארמה, יבוקק מושבות קדר ודומה ויקרקר בני ספרוים; ועוד ידו נטויה להרים נסו על הר מועד, הר הקדש, לכונן שם כסאו, ולראות מלכי גוים ממזרח ומים תִּפּוּ לרגליו, איום הוא ונוראים צבאותיו, גם אמיץ לבו בגבורים תשיגהו פחד למראה רוכבי סוסיו, גאות אפיקי מגניהם ושריוני קשקשים אשר הם לבושים בם, סוסיהם שוטפים במרוצתם כמי נהר חדקל הרבים והעצומים; מדהרות אביריהם תרגז ארץ, תאנח ארמה, ומשאתם יתתו כבירי כח; לקול מצהלותיהם יחרישו רעמים בגלגל, ישאגו ככפירים, ישומו, ישאפו ברעש ורגז, יריעו אף יצריחו בקול ענות גבורה, והנה — חללים חמרים חמרים נופלים כעמיר מאחרי הקוצר, ושבוים כעפר לרוב.

השמש פונה לערוב והירח יגיה אורו על פני נהר הדקל, ואנכי מביט עליהם מראש שפיים, ירח יקר הולך! מה נעמת לי עת כן בקדש חזיתיך, בעמוד רגלי על הר הזיתים, בהפיצך אורך כרצי כסף מבעד להליות הזיתים, על תמר הנצבת כחבצלת לימיני; מה נאוה יפעת זהרך על ידיה הנשואות להשָּׁבע לי ברית אהבת עולם; אך אורך—רמיה, כי כעד נאמן בבריתה קראה לך תמר, הה! שם בגדת בה, ולאורך נראתה דמעתה על לחייה; מן העת ההיא זה שלש פעמים חדשת כנשר נעוריך, ורוח נכון לא חדשת בקרבי, אך ירחי שוא מנית לי למספר חדשיך אך לילות עמל—למספר נשפיך, לאורך יבא החלום ברוב ענין, כל חזיון הבל וכל מקסם כזב, להוליכני שולל, אשגה בתעתועיהם עד בקר, איקץ—והתֹלים עמדי.

כמוץ עבר יום, כרוח חלף נשף, והנה חצות ליל, כל בני חלד הוזים שוכבים תחת כנפי התרדמה, הנפתתת

הרצבות עמל היום ותלאותיו, ובצלה יחסיון כל דכאי רוח המפגשים חשך יומם, ואנכי—לא אנום ולא אישן; את עור האריה רפדתי יצועי, ושעפים ועשתונות אין חקר התעוררו בקרבי, לבי כים נגרש ורוחי מרחפת על משבריו וגליו, והנה עיני פקוחות על הגליון הזה ותנומה זרה לעפעפי; אך מה זאת גולה שנתי? הן נחים ושקטים הכוכבים במסלותם, ויביטו ממכון שחקים על ארץ נחה ושקטה, ומרוע לא דומיה לי? מי־יתן לי אבר כיונה אעופה אליך כרגע, אראה פניך, וידעתי נפשי, כי לו שָׁלֵוָתְּ את, כי עתה שלו מורשי לבבי גם אני, ועצמותי לא רחפו לרגעים; הן זאת חקרתי, בחנתי, אף ראיתי בשבתי בבית אביך בציון, יש אשר ישבתי בעלית הקיר, פתאום באה שמחה בלבי, ושרש דבר לא נמצא בי, באתי עדיך ואמצאך עליזה גם את; ויש אשר כהתה רוחי מבלי דעת על מה, הלכתי לראותך, והנה—עצובת רוח את; העירותי לבך על כל אלה, ותאמר לי בחן שפתיך לאמר: „הטרם תדע אמנון כי מעת אשר באנו בברית אהבה, חלקי היא נפשך, ונפשי חלקך, בשמחת האחת תתערב רעותה, ובצרת האחת צר לרעותה", בלבי צפנתי אמריך הנעימים, ואמצאם כנים תמיד, כן תאהבי תמיד את שאהבה נפשי, ושנאת את אשר שנא רוחי ·

כן הוא ידידות נפשי! רוח אחד לשנינו, ואם כן אפוא, איך לא אחרד הפעם לחרדת רוחי? מה לך תמר יונתי, האביך גער בך? העזריקם עצבך, או לאמנון מאהבך תדאגי? אך — אל נא אשים אותותי אותית הפעם הזאת, כל עצב ויגון אל ישיגוך, ואם ישיגו, ונסו כעננים מאור פניך, כי באור פניך מקור חיים וחסר לנדכאים; ואני תפלה לאלהי אבותינו לתת בי את כל אשר ישים עליך, כי אני אשא ואני אסבול ולא אתאונן ·

הס רוחי! כי קול כחולה שמעה אזני, קול שאון זרים

הולך וקרב, שאון מחריד דממת ליל — מה זאת? הה! קול יללת אסירים הוא, הומה בחוצות נינוה וברחובותיה, לבי לשועת נבאים יזעק — כי בלל ה׳ את שפת נינוה, אלה כרבים יהמו, יילילו משבר רוח: איך שֻׁדָּדנו! ומציקיהם כמשוש פראים יריעו ויצהלו: האח בלענום! פה אוררי יום יגזו שׂער ראשם ויזעקו: שוד ושבר! ופה שוביהם עליזי גאוה ידשנו ראשם בשמן ששון, ויענו: הֵידד! הֵידד! אך זרות תראינה עיני, אך תהפוכות תשמענה אזני; לאמים עמקי שפה משמוע, אלה הוגים ברוחם הקשה, יספרו בשפת מצרית, ואלה מר יקוננו בלשון קדר, ערב ודומה. — אזכרה ירושלים—ואפחד, תמר—ונמס לבבי; אז אשיב אל לבי לאמר: מה שאון לאמים? ומה המון ממלכות גוים? הלא כמשק גבים וכאסף נמלים נצים על רגבי עפר, מגערת אלהי יעקב ינוסון ממרחק, וידמו סלה!

כל הלילה התחפש רוחי, הלעולמים יארך הלילה? העד תכלית אור עם חשך? סורו מני חזיונות לילה! אורה אֹוְתָה נפשי! — פתחתי חלון חדרי, והנה השחר פרוש על הררי נינוה! רננו צפרי שמים ברן יחד כוכבי בקר והרניני את לבבי. מי יתן וארכה לי העת הזאת, כי נָעֵמָה; אך עודני יושב והוגה, והנה אדמו פני קדים, עוד מעט והנה השמש נוצץ כשביב אש מראש שפיים, מה נאוה זהרו על ההרים! ומה נאדר בהופיעו על פני חדקל, הנהר היוצא מעדן; זהר נעים, כאור ה׳ הזורח אל לב טהור, כגבור יצא השמש ובגאון עוזו ירדף חשך עד הים האחרון; בעלי כנף יריעו ויזמרו גבורתו, וישמח כל היקום, כי התעורר אור על חשך! והשמש ישיש כגבור לרוץ ארח, הולך ואור עד הצהרים! והנה הוא עוכר עיף ויגע בחצי השמים, קול בעלי כנף חדל, מעט מעט תצער יפעתו, הצללים יגדלו והיום פנה — הלא כן ארח איש עלי ארמות, וכן ינועון מעגלותיו, מעגלות החיים, מה נעים

שחר טל ילדותו! ומה נחמד אור ימי עלומיו! אז כל חשך ינוס מפניו, והתקוה המשחקת לפניו תרון באזניו ככנף רננים; אך אהה! התקוה עד חצי ימיו תנחנו, וכאמו תנחמנו, ולעת זקנה תעזבנו, והנה האיש כצל נטוי, וזכרון ימי עלומיו בדד ינחנו בדרך עולם; כל שעשועיו שעו ממנו, ונשאר בלבו שַׁמה ושאיה יֻכַּת מבקר לערב.

מרי דברי בתקוה יתחמץ לבבי, זכרי תמר ידידות נפשי, יום חדש האביב, בשבתי עמך בבית אביך, עת הביעו שפתיך אלי נעימות באזני תימן אחיך לאמר: „קוה אמנון כי טובה תקוה מחיים"! ומה תקוה כי תנחמני? הלא היא הנעימה ונהדרה בלב נכאים, כמראה הקשת בתוך הענן, לנצער יאמין בה גבר, והנה — תנחומותיה נשארו מעל, דמיונה כקצף על פני מים, נבעה — ונדמה כרגע; אבן מגדל עז היא ביום שקט, אך כמעט ירופפו עמודיה ביום סער וסופה, והיא כגדר הדחויה. זכרי נא תמר נשף חשקנו וחרדתנו יחד — פתאום נפרדנו ותקותנו — נחבאה, אז נדד לילה, חלף יום, והנה — שבה תקותי, ודרכה — פליאה ממני, ואקום ואתנהל לרגלה ואבואה עד הלום, והנני מתנודד; זה חמש פעמים זרח המאור הגדול לממשלת היום מראש הררי קדם על נינוה המעטירה, ושמש תקוה לא זרח עלי לעטרני רצון — הנה עיני משוטטות ברחובות נינוה ורוחי שואף ירושלימה, כי שם מקור תקותי; אך כאשר ישאף, כן יחרד אחור, כי שם גם חרדתי, — רוחי כשאון מים כבירים הנגרשים אל החוף והנסוגים אחור בהמון דכים, כי כן ישאף וכן ירוץ גם הוא רצוא ושוב; יש אשר רוחי מרחפת על הר הזיתים ויתלונן בצל דליות הזית הרענן אשר חקוקים בו שמותינו, שם קשורות גם נפשותינו יחד, האח! אמרה לנפשי: הותילי כי יש תקוה, לשוא ירימו הרים ראשיהם בינותינו, כי לא יבדילו ביני ובינך, גם הדקל, פרת

והירדן, נהרי נחלי איתן השוטפים עתה ביני ובינך, לא ישטפו אהבתנו; הנה קולך הערב עוד נשמע באזני, וניב שפתיך ישא שלום לרחוק לאמר: לך אני! זאת אהגה, ורוח תקותי תשאני אליך על אברות אהבה; אך חיש מהר רוח מבינתי יענני „הרף יונה פותה! אל תעוף בגאותך שחקים, שם יראה נשר, ושם יעוף פֶּרֶס, שֵׁב בסתר המדרגה, שם ינוח לך"; התבונה תתן קולה ומי לא ישמע? ואם אשמע לקולה, איך אוחיל? כן יתהפך הגיגי בקרבי כלהט החרב המתהפכת, אף רוחי בקרבי כנהר היוצא מעדן ושמה לא ישוב, ולבי—אך הה, לבי—הה! ממֻשך ומורט כל היום מרוב שרעפי בקרבי, ומתהפכות תקוה ופחד אשר יתהפכו בי, בהגיגי בך עדינה!.

עדינה יושבת לבטח! חכי לי עוד מעט ואהבתך לאחר לא תתני; צהלי עוד קולך בת נדיב ואמרי: „קוה אמנון, כי טובה תקוה מחיים" אמרי לי זאת יונתי הנשואה במרום ציון, ואשמע קולך מארץ מרחקים, כי הנה שם הדורם פניו אל ערי מדי, האח! עוד תקותי בי למצוא שם את אשר אבקש— מי יתן יתמו ימי מסעי כמו הגה, ויד ממעל תאחזני בציצת ראשי להעבירני ארץ רחבת ידים, מהררי אשור הררי געש עד הררי ציון השאננים, מי יתן אֶרְדם כרגע ואשבעה בהקיץ תמונתך, תמו דברי אמנון".

ככלות תמר לקרוא הספר, ותשקהו למו פיה בעליצות נפשה, ותאמר: „מי גבר ידע אהבה כאהבת אמנון, או מי יביע כמוהו אמרים נעימים? אכן אהבתו — שלהבת יה ודבריו—רשפי אש? לא כן אני, כי אם עמוק הגיוני בקרב לבי, לא אשאנו על שפתי, כי הדבר אין בי; אך רוחי בקרבי תשחרהו באין אמר ודברים, כי ברבבות מלין אין די באר אף הגיון אחד אשר יהגה לבבי באמנון, האח! דבר שפתים

לי למותר, כי את אשר יהגה לבי אותה ידבר אמנון״ • כן דברה תמר אל לבה, ומרי דברה בידיד לבה זכרה את אשר דבר תימן בו, ונפשה נבהלה פתאום; אך שבה ותתעורר ב־גע ותאמר: „יכזבו כל בני חלד ואמנון לא ישקר באמונתו״ • ותוסף תמר ותקרא את הספר שנית ושלישית, ותחקור מלין ותמצא בם דברים אשר לא ידעה פשרם „כן תמיד תאהבי את כל שאהבה נפשי״ ומה זה ירזמון מליו? קראה תמר בחרדת לב, הכן דבר תימן אלי על אודותיך אמנון? הלא אם יהיה לבבך רחב כים, מלא הוא אהבתי, עד אפס מקום בקרבו לאהבה אחרת; האמנם אמנון נגעה זרה בלבבך? הה! חם לבי בהגיגי זאת, אך אויה לי ואויה לזרה ההיא! כי אם עזה כמות אהבתי, הלא קשה כשאול קנאתי, הלא אזרה את הזרה ההיא כמוץ לפני רוח חמתי, ובסערת קנאה אשופנה, כי לי כל לבב אמנון וזרה לא תבוא בו? אך למה זה יהגה לבי אימה? מגורת שוא היא, לא תבואני •

עודנה מדברת אל לבה, ומעכה אמתה באה אליה ותאמר: מה זה עמקו מחשבותיך? ותאמר לה תמר: עוצי נא עצה, במה יִבָּחֵן לב גבר לדעת אם נאמנה אהבתו? ותאמר מעכה: הלא אם נשא גבר את עיניו אל עלמה אחרת, לא נאמן לבו עוד לאהובתו, ואם דבר עם זרה ידידות, בגד בבריתו עמה • ותאמר לה תמר: טוב יעצת; ואולם נחשוך נא דברנו לעת אחרת, כי דבר סתר לי אליך • ותאמר מעכה: טוב גברתי, נכונה אנכי לכל אשר תצויני •

טז

וַיִּקְרָא אֲדֹנָי יֱהֹוִה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה וְלַחֲגֹר שָׂק: וְהִנֵּה שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה וגו׳ —

(ישעיה כ״ב י״ב—י״ג)

ועיר אלהים חרדה לרגעים מפני תנופת יד סנחריב מלך אשור, יום ליום הביע שֵׁמַע גבורותיו, ותהי רק זְוָעָה הָבִין שמועה, ותמר חִלְּתה את פני ה׳ השכם והערב בגן, להשיב את אמנון בשלום ובלב נאמן אליה; וסוד תימן אחיה אליה על ארות אמנון רִפָּא רוחה, ותגלהו למעכה למען ירוח לה; ותקרא באזניה את הספר אשר כתב לה אמנון, ותוסף מעכה להצית אש קנאה בלב גברתה, ותמר הסיתה את מעכה לבוא אל פורה בערמה ולקחת את לבבו באהבה, למען תדע מפיו כל מצפוני אמנון; ולא אחרה מעכה לעשות ככל אשר צותה גברתה, ותאמר בלבה: האח! יגרש אמנון מנגד עיני תמר, ישוב לימי עניו, או אז לי הוא· ותמתיק סוד עם זמרי: מה לה לעשות· ויורנה זמרי תרמית לבו, וישלח זמרי להגיד לעזריקם להיות נכון לקראתו בבקר·

הבקר היה הולך ואור עד נכון היום, ובני ציון עזבו את רבצם ואת בתיהם, והנם נדחקים בפתחי שערים; שׂרי המלך והיועצים עלו בשערים להמתיק סוד ולהביא עצות, מה יֵעָשה בעיר להשגב במעווה כבוא הצר עליה, ויתר המון העם כמשק גבים שוקק; אלה רומסים עפר חוצות באפס כל עבודת מעשה, רק שואפים רוח כל חרש כתנינים, ואלה טחי תפל לא ידעו מה; חושבי שקר ובורי כזב על משכבותיהם מצאו לאל ידם, למכור כזביהם בכסף מלא ולהטיפם בראש הומיות ליין ולשכר; פה להקת אנשים מכתירים כמתוגה את־

איש אחר המדבר שלום לעם ה׳ לאמר: הנה שלח המלך צירים למצרים לבקש מעוז מפרעה, הלא שלום לנו אתו והשב לא ישיב את פני מלאכינו. — אך שוא לנו מעוז פרעה! יענהו אחר השומעים, כי מה יועילו לנו המצריים? רהב הם שבת בארצם ולשתות מי שיחור; והנה מעבר האחר נצב עובר ארח השב מנהר פרת, ועדת אנשים תסובבהו, והנה הוא מספר להם לאמר: הוי! נשמו מסלות ועוברי ארחות חדלו, כי עלה אריה מסבכו עם כפיריו וגוריו יחד, יצא ממקומו חולש על גוים הוא וצבאותיו עמו, בני אשור ועילם נוסעים לרגליהם, ועליהם רבשקה, אדיר כארז בלבנון, מנהר חדקל ילכו יונקותיו, ועד נהר פרת וים האחרון ישלח קציריו, והנה הם חונים על כרכמיש העיר הבצורה, הבנויה לה במקום שחברו למו נהר כבר ופרת יחדו; גם המבצר הגדול ההוא משחק למו, ואף כי מבצרי יהודה, הלא כתאנים יפלו על פיהם, עוד מעט יעברו את נהר פרת והירדן. לדברים האלה ינוע לב כל שומע ותכהה כל רוח, יאנחו יחד בשברון מתנים ישומו וישרקו, ישנו וישלשו: איום! נורא! מי יגור לנו בציון? וחפר ובוקיה אשר היו בין העדה הנאספה הזאת, ענו ואמרו בלעגי שפה: אֵתיו נקחה יין ונסבאה שכר. הבה! הוסיף בוקיה לדבר, אשר לו כסף יפתח ידיו וישקה רעהו אשר אין לו כסף, כי עוד מעט והשליך האדם את כספו וזהבו בחוצות ואין מאסף, הבה! נרית גרוננו בדם ענבים טרם ירחץ האויב פעמיו בדם חללינו. ואחד מהם אומר: הס, עצרו במלין, הנה בן אמוץ ושרי המלך הולכים ועוברים לפנינו. ויתפרדו אנשי העדה הזאת, ובוקיה אמר אל חפר: נלכה נא אל כרמי ונשתה.

והאיש כרמי התחסד עם החסידים לעין כל, ויהי חבר לכל מעול וחומס בסתר, וגם לפניהם הצטדק תמיד, ופתחון פה היה לו על כל עלילותיו. ויאמר: כי בבל יגיעו לא

ימצא לו עון אשר חטא, ראה רעות רבות ולא התבונן, שמע נאצות אנשי לצון, ויהי כאיש אשר לא שומע, את יינו נתן בעד אתנן זונה ובעד גנבת גנב, ויתן מחיר ממכרו למיודעיו הפוחזים לתתו בכסף; כן מלא כרמי זהב חוריו, עתק גם גבר חיל, וביתו היה עצרת בוגדים אשר לא נגלתה רעתם בקהל, ויום יום השכם והערב עלה להשתחוות לה', ויתמם עם תמימים.

וזמרי ועזריקם באו אל ביתו כעלות השחר כאשר נועדו ביום אתמול, וישם כרמי יין לפניהם וישבו בסתר חדרו וישתו. ויאמר עזריקם: אין זאת כי אם בשורה מוצאת בפיך. ויאמר לו זמרי: הטרם תדע כי טובתך היא כל ישעי וחפצי, אל תאמר לתמר נואש כי יש תקוה; דע לך ארוני, כי שלח אמנון לתמר ספר מנינוה, ספר מלא אהבה וחן, אשר קראתו תמר באזני מעכה אמתה, ותגל מעכה אזני על אודותיו, ואורנה להצמיד מרמה ולהפוך ללענה נעימות אמרי אמנון; גם צלחו דבריה אשר שמתי בפיה להצית אש קנאה בלב גברתה, ותסיתנה לדבר על לב פורה אהבה וידידות, למען תחקור ממנו מצפוני אמנון, ופורה הלא לנו הוא; הן נתעה תמר בשוא להאמין כי אוהב אמנון עלמה אחרת, וקנאתה בוערת בה. ויאמר לו עזריקם: האח! מצאוני דבריך הפעם. הסכת אפוא ושמע גם דברי אשר יכונו עם דבריך, לא לשוא תאמין תמר, כי אמנם עוגב אמנון לעלמה אחרת, אמת היא, ואזני לקחה שמץ ממנה מפי עכן, אשר דבר אתמול על לבי בראותו אותי יושב משמים ונעצב בחדרי, ויאמר אלי: עד אן ארוני תשוח עליך נפשך מפני תמר אשר מאסה בך? האם אחת היא בציון? ואמר לו: הלא אחת היא לאמנון, ואיככה אוכל וראיתיה נתונה לו? ויאמר לי עכן, לא אחת היא גם לאמנון, כי מצא לו עלמה אחרת יפה ממנה, אשר לא יקח תמורתה שבע נערות כתמר, אך העלמה דלה, על

כן מגמת פני אמנון לבצע בצע בהשיבו את חננאל מארץ שבותו, לכן קדמה פניו וארש לך את העלמה היפה־פיה ההיא, וידעתי כי אך ראה תראנה ושכחת את תמר • ואשאלהו למקומה, ויענני עכן לאמר: „בעוד עשרת ימים תראנה, כי בקצה גבול יהודה היא יושבת כעת עם אמה" • ויאמר לו זמרי: נפלאת בעיני מאין ידע עכן כזאת? אך יהיה מה, אין זאת כי אם העלמה אשר ישבה באהל אשר עם שער הגיא, ובה דבקה גם נפש תימן באפס תקוה, כי כצל הוא נהלך למן היום אשר ראה אותה בגיא התפת, האח! האח! אך פה מלטה לילית ביצתה, וממנה תבקע אפעה לאמנון, לתמר ולתימן, ישוב אמנון הלום והשיבותיו עד דכא, האח! נוססה בי רוח עצה, ועתה נחכה נא ליום בוא העלמה הלום, וליום שוב אמנון.

עודם מדברים וחפר ובוקיה באו אל בית כרמי, בקול המולה, ויאמר חפר לכרמי: מרי נפש אנחנו משמוע דבת עם ברחובות כי מגור לנו מסביב, ונסור אל ביתך לטבע עצבנו ורגזנו באשישי תירוש ושכר, וכרמי אשר חשב את זמרי לגבר תמים, גער בחפר ובבוקיה למען תשמענה אזני זמרי היושב בסתר חדרו • ויאמר להם: הס! כי לא עת היא להתלוצץ. וישם חפר עיניו בכרמי ויאמר: מה יום מיומים כרמי? האם הבאת מוכיח בשער אל ביתך להגיד לנו משפט היין? אנכי אגיד לך משפטו, אמר בוקיה לכרמי: ראה והבן דבר, הן כמוני כמוך אנשים ריקים אנחנו, והכלים מלאי יין, והורקו הכלים אל קרבנו, והיינו אנחנו מלאים והכלים ריקים, האף אין זאת? הרף ענהו כרמי, שבו פה ושתו—אין זאת כי אם מוכיח בשער עומד אחר כתלנו, ענה חפר, הבה! נחפש בחדרים ויהי מה; ויאחז בו כרמי וישפל אמרתו ויאמר; הנה עזריקם וזמרי פה • ויאמר בוקיה בקול רם: האח! אנשים טובים הם, גם יתנו על פינו • וישמע עזריקם

ויפתח להם דלת החדר, ויבואו בו חפר ובוקיה וימצאו את זמרי יושב ונותן בכוס עינו, ויאמר לו חפר: הן מחשבותיך עמקו מאד ביין, כמו מבקש אתה למצא במשרת ענבים לחים את עשתנותיך האובדות ביבשת, או תצוד משם חדשות אשר לא נבראו עדנה; כן דברת, ענהו זמרי בהגיחו הכוס אל פיו, חדשים גם ישנים צפונים באדום האדום הזה, אך ינעמו מאד אם שמורים הם בבטננו — רוח עועים מסוך ביין, ענה בוקיה, כי במסתרים יתהלך ובקהל עם יודיע עלילותיו; כמעט בא אל קרבנו, תציקנו רוח בטננו, וכל מחשבה הרוחשת בה, תעשה לה כנפים תָעוף ותרבץ לפתחי פינו, זעום אלהים הוא! — ומה גדולות נצורות בקרבך? שאלהו עזריקם, התפחד לנסתרותיך העצורות בקרבך פן תחרדנה ממסגרותיהן כצפרים עפות? הלא כעת ימלאך איש יין כנאד, עד אשר תצוף על לשונך כל תעלומה, או עד אשר תבקע בטנך כאובות חדשים וכבקיעי עיר דוד, ונחפשו מצפוניך—לא ארוני, ענהו בוקיה, לא כן אנכי עמדי, הן רוחי אמונה בין הכלים, ונפשי קשורה באשישי ענבים זה כמה, ובכל זאת נאמן רוח אני; אך רב לנו דבר מהתלות יבשות ושדופות קדים, כי חובקי ידים ופושקי שפתים לא יצליחו; צוה נא ארוני, ויביא לנו כרמי יין ותירוש ומכל משקה אשר ברך ה' את יקביו, אם מצרה ומעצב תזרק בנו שיבה, מזרק יין ישן יחדש כנשר נעורינו. ויאמר עזריקם לכרמי: הביאה ונשתה. ויאמר חפר: רק היין צדק תמוד לנו—יחי מלכנו חזקיהו, ענה בוקיה, כי מיום שבתו על כסא ממלכתו סבאנו לא מהול במים, ההין צדק ומלא, ובטננו לא תחסר; תמול בקרו השוטרים בבתי היין, וימצאו בבית יצהר הכרמלי הין רזון זעומה, ומשקה סר טעם, וינפצו את כל כליו כשבר נבל יוצרים, וישימוהו בחצר המטרה, ויינו היה יין ענושים; גם אתה כרמי השמר אל יחסר המזג, פן

נמלא בשְׂכּות עורך ונכתת את כל כליך, אשר לא ימצא לך במכתתם חרש להתגרד בו — טובים דבריך, לץ היין! ענהו כרמי, רק אל תמלא בטנך קדים, כי כל משכיל בעת הזאת ידום — מהר גבר תמים! ענהו חפר, החישה מעשיך בטרם יבוא אשור בארצנו · וילך כרמי, ויבא יין וימסוך לפניהם וישתו וישכרו, ובוקיה פתח פיו וינגן נגינת שותי שכר לאמר:

מַה־יָּפוּ פָּנֵינוּ פְּנֵי לְהָבִים ·
כְּתוֹלָע אֲדֻמִּים מִדַּם עֲנָבִים ·
אַךְ טוֹב יַיִן · מָתוֹק עָסִים לְשׁוֹתָיו ·
אֶל קִרְבֵּנוּ בָּא כְּנַחַל שַׁלְהֶבֶת ·
וּבְמַבּוּל זִרְמָתוֹ שָׁטַף עַצֶּבֶת ·
מִי נֹחַ יִקָּרֵא · הוּא אֲבִי עֲשָׂיו ·

רַב לָנוּ אֲכֹל לֶחֶם עֲצָבִים ·
לָכֶת קוֹדְרִים בְּשַׁעַר בַּת רַבִּים ·
וְלִירָא מִצָּפוֹן כִּי יָבוֹא קָרֶץ ·
הֲלֹא שְׁקֵטִים נַחְנוּ הַיּוֹם בּוֹ נִבְחָר ·
הַיּוֹם טוֹב · לָמָּה נִדְאַג לְיוֹם מָחָר ·
שְׁתוּ הַיּוֹם · מָחָר תְּכַסֵּנוּ אָרֶץ ·

הלא זה דברי, הוסיף בוקיה לדבר: אכול ושתה, כי מחר נמות! האיש אוהב ימים, לא ידוה לבו מימים עברו, ולא ידאג לימים יֻצרו, כי אם אחד בהם יראה היום אשר הוא חי בו, ויבלה כֵּן במשתה תמיד — היין אָצַל מרוחו

עליך, ענהו חפר, עסיס שתית, ועסיס תטופנה שפתיך — מישרים אני מגיד, ענה בוקיה, מי יתגני מטיף העם בימי מבוכה, ומי לא ישמעני · — אכן, עת מבוכה היא, ענה כרמי, אפס התרפות ביום צרה לא טוב; הלא עיר עז לנו, היא תסך לראשנו ביום נשק, הן חומותיה בצורות, מבצרינו לָעַב יגיעו, יבואו צבאות אשור, ישיתו לבם לחילה, למבצריה ולמצודתה, ויבושו מגבורתם; הנה שרינו בצוען, ומלאכינו חנס הגיעו, להביא סוס ורכב ממצרים; ומבלעדם גם נשק בית היער רב אתנו, נתעודד ונריק חנית כי אנשי מלחמה נחנו, ואלהים יתמוך את ידינו ·

וזמרי אשר ישב דומם ומחריש עד כה, שתה כוסו, ויאמר לכרמי: הן סבאך לא מהול במים, אך דבריך בלולים ברוח ובקדים; מעוז ירושלים מחסה הוא לשפנים, עם לא עצום כמוכם, הגבורים בשבתם בחוריהם, השָׂמים עפר וטיט מעוזם, האריה ידרוך על במותיהם, ומבצרם נהרס, לא בחיל ולא בכח; הן כלכם אבירים לדבר בגאוה וברוח גבורה, בעוד מזרקי יין לנגדכם — ואולם בעת תראו להט הרב, ברק חנית וכידון, אז תאלמנה שפתותיכם מדבר את אויב בשער; את מי תגידו מלין? שאלו נא לגבר ראה עני כמוני, אשר ישבתי במצור ובמצוק בשערי שומרון, עת צר עליה שלמנאסר; לא, רעי ואלופי, לא בדבר שפתים תעשו מלחמה עם אשור!

אהה! קרא בוקיה באנחה, הן חיל גוים אסף סנחריב, עמל לאומים ירש, ונפשו עוד רחבה כשאול לבלוע גם משכנות מבטחים אשר לנו; המבלי אין גפן ותירוש באשור יבואו הלום לאגור ייננו ולמצות עסיסנו? הה! אשור כמות ולא ישבע ·

השָׁקט, ענהו זמרי בשחוק: אל ירך לבבך, נכרות ברית את מות, ולא יקָרת עסיס מפיך · ויען חפר ויאמר: כה

יעשה לי אלהים וכה יוסיף, אם ימוש האיש הזה מפה עד אשר יגיד לנו כל סוד הצפון אתו; הלא ידעת, אם לא שמעת זמרי מאומה בבית אדוניך, או ממקום אחר דבר אליך יגנב, הגידה נא לנו ונדעה • ויאמר להם זמרי: השבעו לי הנה אם תשמיעו דברי על פיכם עד עת מצא • ויאמר בוקיה ימר לנו שכר ועסים יהפך לנו ללענה, אם נגיד שמץ דבר • ויאמר זמרי: בטח לבי בכם, לכן שמעוני אלופי ומיודעי: הן יליד שומרון אני, וכל אחוזת נחלה אין לי בציון, בכל זאת עלי לבי דוי בראותי כי ברעה היא, אך הבל ינחמנו בן אמוץ בלשון למודים במשאות ובחזון, כאיש אשר אמו תנחמנו, וכעולל אשר תישנהו מינקתו בשירים נעימים, אל נקשיב לו פן נישן המות; מי האיש החפץ חיים יקשיב לשבנא הסוכן, והיתה לו נפשו לשלל, כי רוח אחרת אתו, ודרור יקרא לכל החפצים לקרא לשלום למלך אשור; אך לא עת היא הפעם להרבות דברים, אחת דברתי לכם, ושתים תשמעו אחרי הסירכם את ייניכם •

אך טוב ושלום ירדוף את שבנא, ענה עזריקם • ויאמר זמרי: לכן נהיה נכונים ליום אשר נועד יחדו בבית שבנא, כי ריב לו עם חזקיהו, אך נסתיר דבר טרם התגלע הריב בקהל עם — וישבעו לו הבוגדים להסתיר דבר • וימהר זמרי לשוב לבית ידידיה אדונו לעשות מעשהו, ועזריקם אמר לחפר ולבוקיה: צעיר אנכי לימים, ואתם הלא הייתם לאנשים בימי אחז, עת נחשו אבותינו, קסמו, דרשו באובות ובידעונים, לדעת מקרה גוי ואדם; ועתה אנחנו עומדים כשועלים בפרצות ירושלים, כעורים נגשש באפלה ואין אתנו יודע עד מה, בלתי אל חזון בן אמוץ עינינו, לו ידעתי פה מעונן או קוסם, כי עתה הרביתי שכרו לדעת את המקרה אשר יקרה את ציון, ואשר יקרני גם אני • ויאמר לו חפר: שמע אדוני את אשר קרני זה כארבעת ירחים: הלוך הלכתי

לפנות ערב בין הבכאים, וארא שם אשה מכסה בצעיף ועלמה טובת חן אשר לא ראיתי כמוה, ואשאלן לדעת אנה הן הולכות? ותאמר לי האשה „מבאר שבע עליתי עם בתי ירושלימה, ותפצר בי בתי להראותה את כל מקומות העיר הזאת״, ויהי כראותי מרחוק איש הולך ובא, ואעזוב את שתי הנשים, ואלך, כי יראתי פן יחשדני, ותתחמקנה שתי הנשים בין הבכאים כצבאות וכאילות השדה, ומן העת ההיא היטב חרה לי כי עזבתין, אין זאת כי אם מכשפות הן. ויאמר לו עזריקם: חפש בעיר אולי תמצא אותן והגדת לי. ויהי כאשר כלו לדבר, וישובו איש איש למקומו, ובלב עזריקם המו ויחמרו מחשבות מסכסכות, אשר הסתירן עד עת מצוא.

יז

עברו שני ירחים מיום בוא ספר אמנון לתמר, ועקבותיו לא נודעו לה, ומדי יום ויום כעלות השחר השכימה תמר לכרם אביה לשפוך כמים לבה לפני ה׳, ותתפלל אליו להשיב את אמנון אליה בשלום, ובלב תמים ונאמן בבריתו; ויהי היום ותמר נצבת בכרם לעת כזאת כפעם בפעם, מעלות השחר עד נכון בקר, והנה מעכה נגשה אליה ותאמר: אל יפוג לבך גברתי, בשמעך כי אמנון וחננאל בבית אביך, כי אך בוא באו אלינו — אמנון! חננאל! קראה תמר ברעדה וגיל, ורוחה נפעמה בקרבה, ותחרד ותבא הביתה; והנה המחזה הזה נגד עיניה: תרצה אמה נופלת על צוארי איש זקן בקול קורא „אבי! אבי! מקור חיי״! ידידיה אביה עומד לפני אמנון משתאה ומשתומם וידיו פרושות וקורא: האח! האח! ראתה עיני, נפלאות אשר לא פללתי! ולב תמר פג למראה הזה, ולא ידעה מה לעשות; ותימן וזמרי עומדים אתה בירכתי הבית נבהלים ומשתאים. פתאום נתנה תמר קולה: האח! אישון

עיני ! ויחזק ידידיה בידה, ויציגנה לפני חננאל ויאמר : פנה נא אבי אל תמר בתך, ויחבק חננאל את ידידיה ואת תמר ויאמר, פנה נא בני לאמנון בנך פודה נפשי ויורש הוני, האת כי בא חלומי ! לא נפל דבר ארצה, הגדיל אמנון לעשות עם בתך, הגדיל לעשות עמי, אף גדול יהיה כבודו—הה ! ענתה תרצה רבות עשה אמנון עמנו, אך רבות צררנוהו, עתה קצרי יד נחנו מכפר פניו, ותבך תרצה בדברה • ויפול ידידיה על צוארי אמנון, ויבך ויאמר : שא נא בני כי הכלמתיך מבלי דעת דרכיך, ועתה עורה לקראת תמר אהובתך והקיצה לאהבתה כי בא החלום; ואתה הלא ידעת כי ברית היתה ביני ובין יורם, ואיך אפירנו; לכן שאל מאת חננאל אבי, כי תמר בתו היא וארשת שפתיך לא ימנע — ותמר עודנה כחולמת, ואמנון נגש אליה ויאמר : ראי נא עדינה הנה חננאל אביך, פדיתיו הביאתיו אף הצגתיו לפניך • ותמר התעוררה ותאמר : אתה אורי וישעי ! אתה השיבות לב אבות על בנים • ויאחז חננאל ביד ימין אמנון ויאמר באזני בית ידידיה : הנה כל אוצרותי אשר טמנתי מאז בשמרון עמוסים עתה על כתף עירים, לא נעדר מהם מאומה, ואותם נתתי היום לאמנון כפר פדיון נפשי; דל אנכי הפעם, ואמנון עשיר בין ראשי עשירי ירושלים, ותמר בתי היא, ומה אפוא אתן לו חלף החיים והחסד אשר עשה עמה ? תני נא תמר בתי יד ושם לבחירך; מדי דברו זאת לקח את יד תמר ויחברנה ליד אמנון בידיו, ויאמר לתמר : הנה העלם יפה העינים, אשר פדה נפשי באהבתו אותך, הן מולדתו כמוסה, אך קרנו תרום בך ובנפש ברכה אשר בקרבו, כי היא לו תפארת אבות; ועתה אמנון בני, הנה אהבת תמר נפלאה לך, ותשלך את נפשך מנגד פעמים בגללה, לכן תיקר נפשה בעיניך ואל תקח עליה נשים אחרות לצרור, שתו יחדו מכוס ענג לרויה וזרה לא תבוא ביניכם • ויאמר אמנון : אחת תמר להוריה, ויחידתי

תהיה עד עולם · ותאמר לו תמר : עד עולם לך אני , כי אתה קנית לבבי ! וזרם דמעה עבר על לחייה בדברה זאת · ותרצה אמרה לאמנון : הן דברינו תמו , תמר לך היא , ואתה קחנה אל הכרם ודבר על לבה , כי כחולמת היא עדנה · ויחבק אמנון את תימן , ויקרא לזמרי לשלום , ויקח את תמר וילך אתה אל הכרם , ויאמר לה : עבר החלום , ועינינו רואות פתרונו ; ועתה עורי לקראתי והאירי אלי פניך כי באור פניך אראה חיים · ותאמר לו תמר : ומי יתן והיה לבבך זה אלי תמיד כיום הזה ; ויאמר לה אמנון : הטרם תאמיני בלבבי ? הטרם תדעי כי בעבורך אעביר חיתי בשֶׁלח , אשכנה בין לבאים , וכל אסון משחק לי ? כי רק בך כל חיי רוחי , ועל פיך אחיה כל ימי חלדי , בה' נשבעתי ! וישק אמנון לתמר , והיא גם היא אָצלה לו עתרת נשיקות , ותראהו את מגלת הספר אשר היתה טמונה אתה , ותאמר : הן לבי בפיך ובשפתיך להטותו לכל אשר תחפוץ , האמנתי כי ידבר פיך אמת ואמונה תמיד ·

ותמר לא שתה עוד לבה לדברי תימן אחיה על אודות אמנון , ותדבר אתו אהבה וידידות עד הצהרים , וישובו הביתה וימצאו את השלחן ערוך , ויאכלו וישתו וייטיבו לבם , ואמנון לא שתה יין , כי נדר נדר נזיר לה' , להנזר מיין שלשים יום מיום בואו שערי ציון · ויאמר חננאל לאמנון : יעברו שלשים ימי נזרך ונשיש משוש ביום חתנתך ·

ומעכה התעצבה מאד אל לבה , בראותה כי רמה קרן אמנון בן דלת העם , וכי גם פלגשו לא תהיה עוד , כאשר קותה לה , באשר תמר יחידתו תהיה ; ותגל את אזני ידידיה ביום מחר כי ישקר אמנון באמונתו , וכי יודע גם תימן בנו , כי אהב אמנון עלמה אחרת בכרתו ברית אהבה עם תמר · ויחקור ידידיה את תימן בנו , ויספר לו ככל אשר הגיד לו פורה , וכי ראו עיניו את מקום מועדם בין הבכאים , ויתרד ידידיה וישתומם , ויצו את תימן להסתיר דבר עד אשר יחשוף תעלומות

אמנון בתחבֻלותיו · ויאמר לתימן: שלח את פורה לאמנון ושָׁרֵת לפניו, וצוהו לשום עיניו על דרכיו, ואם אמת נכון הדבר, והגיד פורה למעכה, והיא תפקח את עיני תמר; והיה אם תמאס היא בבחירה עקב מעלו בה, ונתתיה בחזקת היד לעזריקם בן יורם איש בריתי, ואמנון למעצבה ישכב, כי מידו תהיה זאת לו; ואתה דבר עם אמנון אהבה, ואל תבהל ברוחך לנאצו טרם נבעו לנו מצפוניו ·

ויהי ביום ההוא, ויאמר ידידיה לאמנון: הנה צויתי את הבונים לעשות לך בית ואפריון בהר הזיתים, במקום ההוא אשר כָּרַתָּ ברית אהבה עם תמר; ועתה שב נא עד יום חתנתך בבית הקיץ, למען תאיץ בעושי המלאכה ותבין אל מעשיהם · ויאמר אמנון: טוב אבי לו יהי כדברך · ויצא אמנון ביום ההוא מבית ידידיה לשבת בבית הקיץ, ויקח אתו כסף וזהב מן הסגֻלות אשר נתן לו חננאל; ופורה משרת לפניו, וישלח על ידו לתמר תירוש ועסים יום יום, ותמר שלחה לו ממתקים ומגדנות ·

ויהי בימים אשר ישב אמנון בבית הקיץ, וישלח להגיד לסתרי, כי שב מאשור; והוא ספר יום לשנה עד מלאת ירח ימים, ופורה לא התבונן בו כל דבר און, כן חלפו שבעה ועשרים יום, ויהי בלילה והנה עוץ בא להגיד לו כי אבישי חלה מאוד, וכי בא אליו סתרי אחיו מן הכרמל ונכון הוא לבוא ירושלימה לראות פניו ביום חתנתו · ויצא עוץ מביתו, ויצא אחריו אמנון, כי ראה כי דבר לאט עמו · ויאמר לו עוץ בחוץ: בוא מחר בלילה אל אהל שער הגיא, וראו עיניך את שאהבה נפשך, רק הסתר בואך · ויתן אמנון לעוץ מתנות וילך · ואמנון חכה ליום מחר לראות את אמו ואחותו בשמחה וגיל ·

ויהי ביום השני, ואמנון ספר עוד שני ימים ליום חתנתו, וזמרי הלך בבקר להתיצב על יד נחל השלוח, כי שם יעד לו עזריקם מקום על ידי עבדו, ויעבור זמרי על פני מצבת

אבשלום אשר במורד ההר מנגב לירושלים, והנה אחד מבני הנביאים נצב שם ומדבר את הדברים האלה לאמר:

בנים סוררים! בואו הנה, קושרי קשר קרבו אֵתיו, הביטו אל יד אבשלום וקחו מוסר, אות היא לכל מרימי יד באביהם ואחריתם כמוהו, מי אבי העם? הלא המלך! ומי בן משדד אב? הלא הוא שבנא הסוכן, חבר לאבשלום; הוי בן ממר! שוכח אל ומחרף עקבות משיחו, הוי! שת עם קושרים ידו, שבטים נוראים יבואו גם בלבך, וכאבשלום תמות עירירי בין השמים ובין הארץ, אבשלום הכין לו את היד הזאת מצבה עודנו חי, גם אתה עשית לך יד ושם בציון, ותחצוב לך מרום הרים פה קבר; אך הנה ה׳ מטלטלך טלטלה אל ארץ אחרת, אבשלום מת בלב הָאֵלָה זבך תרבץ האָלָה אשר דבר ה׳ עליך ביד ישעיהו עבדו·

וזמרי התעורר לדבריו אשר נפלו כחצים שנונים בלבו· ויאמר: בן נביא! למה תטיף דבריך לעצי השדה? האין עם בציון, אם אזנים אין למו? — אכן חציר העם! ענהו בן הנביאים, חציר יבש מיום ה׳ הבוער בם, ואזניהם כבדות משמוע, הלא טוב לדבר למִדבר לא אדם בו, מדַבּר בקריה ללא־אדם· —משגע אתה איש הרוח! ענהו זמרי—אמנם משגע אני כי אמת דברתי, ענהו בן הנביאים וילך·

עוד זמרי עומד ומתבונן בדברי בן הנביאים, והנה עזריקם בא, ויאמר לזמרי: מה תענה זמרי היום, כי היה רועה הצאן לרועה אלוף, והאלוף לרועה רוח· ויאמר לו זמרי: אמנם רועה רוח רעה אתה תמיד, ואיך לא תקצר רוחך? ויאמר עזריקם: אם כה תאמר אלי, איך לא יגוע רוחי? על זאת אענך, כי רוח נקמה תחייני, תעודדני ותאריך נפשי, המעט זאת בעיניך כי כהתל באנוש נבוה הֲתִלה בי תמר בהרימה את אמנון מאשפות, לתת את דודיה לו, והנה ירדפני גם רדוף בן בוז המשפחות, כמלאך אכזרי על כל

דרכי; שמע את אשר קָרָנִי, אז תשום ותשרוק:

תמול הוליכני עכן בצהרים אל העלמה היפה־פיה אשר אהב אמנון לפני ארשו לו את תמר, ויהי כבואנו אל אהלה בשער הגיא, ונמצא אותה יושבת עם אמה ורוקמת בשש; מה אומר ואדבר לך זמרי על אודות הנערה? באחת אדבר: אם תמר יפה כלבָנה, העלמה ההיא ברה כַחמה! ראיתיה, חשקתי בה, ואדבר על לבה באזני אמה להתנער מעפר ולהיות גברת עדינה בהיכלי; ותשם העלמה עיניה בי, ותשב להביט על מעשה ידיה, ולא מצאתי מענה בפיה· ואמר לה: הלא בן יורם האלוף אני המדבר אליך תנחומות, ואיך תשיבי את פני ריקם? האמנם לא אוכל לרוממך? והעלמה החרישה ולא ענתה מאומה· ותאמר לי אמה: שא נא אדוני, כי לא הסכינה בתי עם הגברים, ואף כי עם אלוף ביהודה כמוך, אשר השפלת לדבר עמה ידידות, ואולם··· ואנכי לא נתתיה לכלות דבריה ואמר: ואולם אנכי יודע מה שרש דבר נמצא בבתך, כי נפתה לבה אחרי רועה רוח, אחרי אמנון הרועה המתעה לב נשים בפחזותו, הלא הוא הנער אשר נשבע לידידיה לבלתי קחת עוד נשים אחרות על בתו· ועיני האם והעלמה ירדו דמע, ותחרדנה בדברי זאת· ותאמר לי האם: כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף, אם אתן את בתי לאמנון לאשה, ועתה אדוני תשב נא הנערה עמדי ירח ימים, עד אשר יהיה לבבה נכון עמך ושלחתי להגיד לך· ויאמר לי עכן: לו יהי כדבריה, כי לא תכזב האשה הזאת· ואקום ואצא מן האהל במר נפשי, ויהי בלילה ואלך שנית אל אהלן לבדי, והנה אור בו, אך לא מלאני לבי לבוא אליו, כי אמרתי: אעמדה נא אחר כתליו, ואציץ מן החרכים; ומה גדלה חרדתי, בראותי את אמנון חובק את העלמה והיא נופלת על צואריו, ואמה מחבקת את שניהן לרגעים! תעה לבבי, בהו עיני, ותחרשנה אזני למשק נשיקותיהם, הזאת היא

היפה־פיה המצניעה לכת עם הגברים? אמרתי בלבי, הלא הגדתי למו את פחזות אמנון ובכל זאת לא תסור העלמה מאחריו, כי נבחר לה להיות לו פלגש מהיות גברת בביתי, רגזתי תחתי, ולבי השיאני להצית אש באהל, אך נשאתי בשרי בשני ואתאפק, ואשובה אל ביתי בחמת רוחי, ואספר זאת לעכן, ויאמר לי: הַשְׁקֵט ואל תבהל ברוחך, כי אם לא אביא את העלמה אל ביתך, ונגרשתי מנגד עיניך כל הימים; אך מה יושיעני זה, ועיני ראו ולא זר את פחזות אמנון הנצב כשטן לי על כל דרכי. אהה זמרי! לוּ היה לבי יצוק בי כמו קרח, כי עתה התפוצץ לרשפי אש, לוּ דבש וחלב נזלו בעורקי, כי עתה נהפכו בי למרורת פתנים, רבות שבעה לה נפשי חרפה ומכאובים מיד אמנון, עתה את דמי הוא מבקש, כי לא יחיה האחד משנינו, כי אם ימות האחר, והשני יראה חיים.

וזמרי התעורר אחרי כלות עזריקם את דבריו. ויאמר: נחש אספה תמר אל ביתה לצחק בו, ונשך אותה הנחש לאין מרפא; האח, ארוני! הנה באה העת לעולל עלילות. ואנכי אמהר אחישה מעשי, כי רגע ליום נחשב, עוד מעט ועיניך תראינה את האש הגדולה אשר תבער באמנון, בתימן, בתמר ובעלמה הזרה; ואם תחפוץ באחת מהן, והצלת אותה כאוד משרפה.— אַל נא, ענה עזריקם, אַל תמכור לי את עור הַנָּמֵר טרם נלכד ברשתך. כן דברת, ענהו זמרי, הניחה לי הפעם, כי אין להתמהמה. וימהר זמרי ללכת אל מעשהו.

יח

ביום ההוא אחר הצהרים, ותמר יושבת בחדרה שמחה ועליזה, לבה מרנין שיר ידידות ליום כלולותיה כי בא,

וידיה עושות צניף תפארה לשומו על ראש בחירה ביום חתנתו, ומעכה שמה במלתחה את עדי העדיים אשר לגברתה ונאנחת • מה לך מעכה כי נאנחה את ? שאלה תמר ומעכה הניעה ראשה ותאמר : איך אשמח אלי גיל, והוא בורח כצל ? כמעט בא, והנה הוא מתעופף, ויגון יורש מקומו •— הרפי פתיות ענתה תמר — אמנם שפתה פתיות אני, ענתה מעכה, ובכל זאת נפשי יודעת את הבאות מראש על פי האותות אשר מצאתים נאמנים לפני תמיד : זה שלשה לילות שמעתי צעקת העורב על גגנו, הלא מודעת זאת כי בעל הכנף הזה חבר הוא לחוברי חבר, ולא שלום יבשר ; ומגורתי באה, אהה גברתי! כי אשא לך היום על שפתי דבר מר, מבלתי יכולת להסתירנו בחבי, בראותי כי רעה נגד פניך ; עשיתי כדברך, חקרתי את פורה על אודות אמנון, ויגד לי כי עם מכשפות סודו—ואימה חשכה נפלה על תמר בשמעה כזאת, ותקרא : אל אלהים השיבה לי ששון ישעך ואל יאמנו דברי מעכה • ותאמר מעכה : גם נפשי נבהלה מאד לשמע השערוריה הזאת, ותמר התחלחלה ותשאל : היודע פורה מי הן ואיה אהל משכנן ?—הארורות האלה שתים הן : אם ובת, ענתה מעכה, והנערה טובת חן וקוסמת, צודדת לב ביפיה ומוכרת משפחות בזנוניה, מעוננת ובעלת אוב, אשר כשלו רבים וכן שלמים בתועבת זמתן, כי כל שערוריה תעשינה ; גם יודע פורה משכן ביתן, וירא את אמנון אמש מתעלם עמהן באהבים, ויחפוץ להצילו מרעתו, ויפחד לנפשו פן תדבקהו הרעה, כי מי הקשה אל המכשפות וישלם ? הן איומות הנה מאד, עם פראי מדבר בריתן, ונחשים מלחכים עפר רגליהן ולא ירעו ולא ישחיתו בגויותיהן, גם להבה לא תבער בהן, וחרב חרה לא תצלח עליהן, בלילות אשר יקחם אפל, עת תחפר הלבנה ויחשכו כוכבים בשחק, בחצות הלילה, עת אימה חשכה פרושה עלי

ארץ דוממה, אז יוצאות בנות הרשעה וגעו מעגלותיהם במקומות נשגחים מני רגל, אשר לא שופתם עין בלי חרדה, ילכו אל נחל קדרון, אשר ישליכו בו כל טמאה, ואל התפת אשר העבירו שם בנים למלך, ולנו בקברים ובנצורים ודרשו אל המתים, אך גוזה לעין הצופיה אז הליכותיהן. כי יקרוה עורבי נחל.

ותגמר נערה משמוע כזאת, ותפול על צוארי מעכה, ותאמר: מעכה! מעכה! אמרי נא לי כי בחלום תדברי בי, ובאחות לי אחשבך בהקיץ; אמרי לי כי למען נסות אותי טפלת על אמנון שקר, וכל הון חננאל אתן לך; השיבי לי את אמנון, כי בלעדו דלה אני מאד! אך מה לי אמנון אם אמת בפיך? ותאנח מעכה ותאמר: אוה לי גברתי כי מצותך שמרתי, ומה בצע בערמתי בהסתירי אורך ממך? הן תמול התחמק אמנון מחדרו וישב אליו בעלות השחר, הלא דבר הוא! דברי נא גברתי על לבו, אולי ישוב ונחם מדרכו הרעה — הרפי ממני מעכה! ענתה תמר בספקה כף, שעי ממני ואמרר בבכי, כי במסתרים תבכה נפשי, עד אשר תראינה עיני את שברי הגדול כים! ויהי מה, הלילה הזה יהיה לי ליל שמורים לשמור צעדי אמנון, אמרי נא לפורה למהר בואו אלי כצאת אמנון בלילה מחדרו, ואל תגיד שמץ דבר להורי. ותלך מעכה כדבר גברתה, ותמר הגידה צרתה לתימן אחיה, ויתעורר בזעם אף ויאמר: נכון אני עמך לראות את הרשעה הבוערת כאש באהל שער הגיא.

החשך כסה ארץ, ופורה בא לפני חלון חדר תמר, כי עם שמרה לו מעכה; ותבא מעכה אל גברתה, ותאמר: קומי בת נדיב, אל תאחרי, כי שוקד אמנון על הרעה. ותרצה באת החרדה, ותאמר: מה לך בתי כי פניך חמרמרו מבכי? ותמצא תמר תואנה, ותאמר: כי נעצב אמנון לאבישי אומנו, כי חלה, ועתה אלכה נא עם תימן ואנחמהו מיגונו ואשובה.

ותרצה אשר לא מנעה ארשת שפתיה מעודה, צותה את תימן לשאת אותה בכרכרה רתומה לסוסים, ויעש כן תימן ויכונן דרכו אל שער הגיא, ופורה נוהג בסוסים • ויהי כבואם כמאתים אמה הרחק מן האהל, ויאמר תימן לפורה: שב לך אתה פה, ואני ותמר נלכה אל האהל, וילכו ויציצו מן החרכים, והנה עלמה היפה־פיה לבושה משי ורקמה, נצבת ככלה עדינה לימין אמנון, מתנוססת ביפיה ובהדרה, ואמנון שם צמידים על ידיה ונזמים באזניה, מביט אליה באהבה וחן ומנשק לה, והעלמה גם היא תשיב לו עתרת נשיקות, והאם צופיה החזיון הנעים, נגשת אליהם ונושקת אותם חליפות באהבה וגיל באין אמר ודברים •

פצי אדמה פיך! צפצפו אמרי תמר — ברוק ברק אלהים והפיצם! ענה תימן בקול דממה דקה • נסורה נא מהרה מפה! מדי דברו אחז ביד תמר וימשכנה, ותלך אחריו תמר בפיק ברכים עד גשתם אל הכרכרה, אשר ישבו בה • וישאלם פורה: מה דבר המראה? ויאמר תימן הה! לו לא נתן ה׳ לנו היום עינים לראות ברעה! — הזה אמנון בחירי? קראה תמר הנפעמה • הה! ענה תימן: אמנון בחירך הוא, אשר בחר בזרה הפורחת לימינו כשושנת הכרמל, ואת תבולי — אויה לי אחי! הוסיפה תמר, הפך עלי אלהים לילה וידכאני! אש יוקדת בעצמי! — אהה הלילה הזה! נהם תימן, האפל יקחהו, אל יראה בעפעפי שחר • הלילה הזה בלע כתנין כל חסדי אמנון וכל צדקותיו פעם ארחת• אף הפר האחוה ביני ובינו — אללי לי! ענתה תמר, הלילה הזה ישים כל ימי ללילות ויחשיך חלדי בצהרים; כי בו ראו עיני בנפול הילל בן שחר משמים אל עמקי שאול, הה! מי יתן ומצאה ידי לפדותו מיד שאול! — הה! — ענה תימן, מי יתן והפכת את השאול לעדן לי! אך מי יתן טהור מטמא! —

עודם הוגים ומיללים ופורה דפק את הסוסים ויביאם לביתם, ותימן הורה את תמר את אשר תגיד לאמם · וישלחו את פורה לביתו, ותימן ותמר באו החדרה, ותבא אליהם תרצה ותאמר: מה לכם מחמדי בטני כי נפלו פניכם? ותאמר תמר: אהה אמי! כי שואה באתני, כי הבהילתני מכשפה אשר פגעה בי ותאמר אלי באזני תימן אחי לאמר: „ראי עלמה יפה־פיה כי רעה נגד פניך אם תהיי למאהבך לאשה״, ולא יספה לדבר עוד כי חמקה עברה ממני כרגע, אין זאת כי אם מכשפה היא—הרפי בתי מדבר אולת, ענתה תרצה, תני שֵׁנָה לעיניך ותסור ממך רוחך הרעה המבעתך, ואל תגידי זאת לאמנון בחירך להעציב רוחו; אין זאת כי אם עזריקם הסית את האשה להחרידך · ותוסף תרצה לדבר על לבה ולהסיר ממנה רוחה הרעה, ותמר אשר ידעה מרת נפשה מאנה להתנחם, ותבך כל הלילה ·

יט

הבקר אור, ומעכה העירה את תמר אשר נרדמה כמעט, ותאמר: עורי גברתי כי יצא השמש—אך אהה לשמשי כי בא ענתה תמר בבכי, מחר יצא השמש להאיר יום כלולותי, והיום ההוא יהיה חשך · ותאמר מעכה: שמעי גברתי והשתוממי, כי בא אמנון הלום והוא מחכה לך, הנה הוא מדבר עם חננאל בחדרו; ותמר נהמה ותאמר: הה עוכר נפשי! ואולם הגידי נא מעכה: הראית עלם יפה תאר כמוהו? הלא אם תשימנה עיניהן בו כל עלמות יהודה, וחלו מחלת אהבה, עיני היו בו תמיד ונפשי קשורה בנפשו, הה! איך ארחיקהו ואגרשהו מנגד עיני? אל אלהים ה׳ הילי! אמץ נא את לבבי מצור, והקשה את רוחי לדבר אתו קשות! אך לא! כי בערמה התהלך לפני, ובערמה ארעימה עליו גם אני; הגידי לו מעכה כי עוד מעט ואני נכונה לקראתו

בחדרי • ותקם תמר, ותרחץ, ותסך, ותלבש את בגדיה החמודות, ותעד עדיה, ותצהיל פניה למען לא יראה אמנון מבוכתה •

ואמנון בא אליה החדרה ויאמר: השלום לך תמתי? הערבה לך שנתך? ותאמר תמר: ארך לי הלילה מאד • ויאמר לה אמנון: עוד יום אחד, ואת תקראי לי אישי, ואני אקראך אשת חֵקי, אשקך לעין כל גם לא יבוזו לי, רק עוד היום הזה נסתיר חבתנו: מדי דברו זאת נשק אותה למו פיה, ופני תמר חורו, ותאמר: שפתיך אמנון בוערות כאש, האם רק בגלל הדבר הזה השכמת לבוא אלי בבקר? ויאמר אמנון: אם קטנה היא לך, גדולה היא לי, כי גדולה אהבתי אותך מאהבתך אותי אלף פעמים; ואולם זה הדבר אשר חשתי אליך, הלא נשבעתי לך לאמר: על פיך אצא ועל פיך אבוא תמיד, לכן באתי עתה לשאול את פיך יחידתי: האלכה לבית לחם לראות את פני אבישי אומני אשר חלה מאד? ותאמר לו תמר: התקים שבועתך תמיד כאשר הקימות עד היום הזה? ויאמר אמנון: בה׳ נשבעתי, כי מוצא שפתיך לא אשנה • ותאמר תמר: לכן אחת אני שואלת מעמך, עקב אהבתי אותך עד כה: לך לך מבית אבי ומארץ יהודה ואל תדרוך כף רגלך עליה בעוד שלשת ימים •— אהה תמר! ענה אמנון בחלחלה, הקולך הוא זה יונתי? האלה דבריך תמתי?— לא יונתך ולא תמתך אנכי עוד, ענתה תמר, כי אם צרתך בוגדתך אני מעתה, לא אוסיף אהבתך, כי אחרי שובי נחמתי אשר לא מלאתי אחרי אבי עד כה, ורוח אחרת אתי הפעם להקים בריתי עם אוהבו, ולהיות לבן יורם לאשה; ראה אמנון, כי בוגדה וסוררה אני ותעב אותי!— תמר! תמר! קרא אמנון בשומו עינו עליה, הרפי נא תמר לצחק בי, כי בנפשי הוא • ויחרש אמנון וידום כרגע, ואחרי כן מלא שחוק פיו ויאמר: בושתי מאד כי נואלתי כמעט

לחשוב לעג שפתיך לדבר אמת! הן פיך דבר הפעם דבר מר ובעיניך יונים לבבתיני, ידעתי כי דבריך ישובו ינחמוני כרגע; דברי נא תמר נדיבות, כאשר הסכנת עמדי, ולמה תבחרי עמי לשון ערומים להרעימני? מדי דברו אחז ביד ימין תמר באהבה, ותוציא תמר ידה מכפו, ותאמר: רב לך אמנון אל תוסף דבר! זכור דברי ושבועתך וצא מאת פני, ואל תגיד שמץ דבר להורי, ראה צויתיך! ומדי דברה פנתה אליו תמר ערף ותצא מחדרה.

הה שוד משדי! קרא אמנון, ורוחו נפעמה בקרבו, הה! רצח בעצמותי, השאת והשבר, ומי ינחמני! — ויצא אמנון מחדר תמר נבהל, נשבר, ונדכה, וימהר לצאת מבית ידידיה, למען הסתר מבוכתו, לבו סחרחר ויהי כאבן, עיניו חשכו ולא דמו ורגליו כשלו בלכתו; וילך בכל מאמצי כח, ויבא לביתו, ויפול באין אונים שדוד על ערשו— פעם חבש ראשו בכר משכבו, אשר הרטיבהו בדמעות שליש, פעם קם ויתהלך כמתעתע בחדרו, ופעם עמד פתאום ויאמר: אין זה כי אם חלום נורא הוא, אשר חלמתי אנכי, או חלמה תמר בדברה; או אולי מנסה היא אותי לדעת מה עזה אהבתי אותה? האח! מה תגדל עליצותי באמור אלי תמר, רמיתיך אמנון! —אך מה אדבר? ותמר גרשתני ללכת אל ארץ אחרת, ואנכי נשבעתי לשמור מוצא פיה, הה, לו יכולתי לבכות באזני חננאל! אללי לי כי חצי תמר עמדי, ואנכי נאנק דום!

ויהי אחר הצהרים, ומעכה קראה לזמרי לבוא אל הגן אשר התהלכה שם תמר, ויבא זמרי ויתבונן בתמר, ויאמר: מה לך גברתי כי נפלו פניך בהגיע יום שמחתך? ותאמר לו תמר: הן מצאתיך נאמן בכל בית אבי, לכן אגיד לפניך צרתי, וקויתי כי תכסה דברי מהורי. ויאמר זמרי: לא יגלנו לבי לשפתי. ותאמר תמר: לכן השתומם לאידי, כי זה העלם

אמנון אשר אהבתיו כבבת עיני, ואשר ארשני, נהפך בי, ולבו נפתה על המכשפות. — אל נא גברתי, ענה זמרי כמשתומם, אל נא תהתלי בי, כי לא עלם כאמנון יעשה כזאת. ותאמר תמר: אך שוא תנחמני, כי עיני ראו ולא זר ליל אמש, ארור הלילה ההוא אשר בלע כל ימי ששוני, וארורות המכשפות אשר צדו נפש יקרה; אהה זמרי, שוד משדי בא לי, ויהפוך לי את העדן לגיא צלמות, ובכל זאת לבבי עוד נוע ינוע בין פחד לחמלה, מבלי דעת אם אחמול על אמנון או אברח מפניו ואשטמהו, אללי לי! כי לבבי קרוע מאהבה ומאיבה, מנקמה ומחמלה, העורכות קרב בקרבי; כי אהבת אמנון הכתה בי שרש עד כי לא אשרשנה מקרבי, מבלי קרוע סגור לבבי, כי בקצפי גרשתיו היום בבקר מנגד עיני, ועתה שב אפי, יחד נכמרו נחומי, את מי הדחתי וגרשתי? את אמנון! את כל חמודי עלי חלדי! כי אפס אני זולתו וחלדי כאין בלתו, אנא זמרי! דע את לבבי והשב נדחי.

וזמרי ספק את כפיו, ויאמר: לבי יבכה לך תמר גברתי, ומעי לאמנון בחירך יהמיון, הנאהבים והנעימים! איך נפרדתם לפתע פתאום בעוז אהבתכם? כדברו זאת לקח מטפחתו וימח דמעה מעיניו; דמיוני כתנין הרובץ בתוך יאורי מצרים, אשר בטרפו נפש אדם, יחל לבלעהו מכף רגלו, ובהגיעו עד קדקדו, בדי ריק ייגע לבלעהו פעם אחת, ומבלתי יכולת לבצע מעשהו, יירד, יבכה, ויספוד מר — כי כן היה בכי זמרי ומספדו לאמנון.

ותאמר תמר: אשחרך זמרי, אל תתן שנה לעפעפיך הלילה, ודבר על לב אמנון, הוכיחהו בלשון רכה, אולי ישוב ונחם מדרכו הרעה, וברית אהבתנו לא תֻפר. ויאמר זמרי: אם לא רחוק ה' מכליותיו, אקוה כי כמו נגיד תקרבי אותו, ואם מוסר יאלף מפי ישוב להיות אלוף נעוריך. — לו ירצהו

ה׳ ענתה תמר, ורצתה נפשי בו גם אני, כי יוסיף שנית קנות את לבבי ביתר עוז אהבה

כ

ואמנון בכה בכי תמרורים כל היום ההוא ולא טעם מאומה, ועוץ בא אל אמנון לעת ערב ויאמר לו: מה לך אמנון, כי קודר אתה ומשתוחח? ויאמר לו אמנון: כי תמר חפצה ותדכאני פתאום, ויספר לו את אשר קרהו· וישרוק עוץ וינע ראש ויאמר: הלא זה דברי אליך מאז, אל תעוף אחרי החסידה בשמים, כי היית כדרור הבונה קן לו במרום חלון היכל, ותשכח כי גשם ורוח יהרסוהו, או יד אדם תבלענו; הלא אמרתי לך: קח לך רעיה כערכך לאשה וראה עמה חיים, אך אתה לא האזנת אלי, כי תמר הוליכתך שולל ותהי כיונה פותה אין לב; בציון אוית שבת, בין נדיבים אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיך, אשר לא ייראו את ה׳ ועל אנשים לא תחוס עינם; כי לו נגע יראת שדי בלב תמר כי עתה לא נהפכה לך לאכזריה· ויאמר לו אמנון: הלא אתה הללת לי צדקתה מראש בטרם דעתי אותה. ויאמר עוץ: הלא ראית הפעם כי כבגד עדים כל צדקתה, אשר תעדה לכבוד ולתפארת. בחבלי אהבה משכתך תמר, ופתאום חבלים הביאה לך, חדל איפוא מרוץ אחריה פן תרוץ גלגלתך, שכח את הימים אשר שגית באהבתה, והסר זכרונה מלבבך· ויאמר אמנון: הרף עוץ, אנכי אשכח ימיני, ואת תמר לא אשכח לנצח·

עודם מדברים וזמרי בא, ויאמר עוץ לאמנון: כמעט שכחתי דבר בואי אליך, דע לך כי אבישי ארוני חולה מאד וחפץ לראותך· ויאמר לו אמנון: בוא אלי מחר בבקר, והלכנו יחד לבית לחם, ויצא עוץ מאת פני אמנון, ויסתר את דברו ולא הגיד מאומה לנעמה ולפנינה·

וזמרי אמר אל אמנון: השלום לך אמנון? ויאמר לו אמנון: הנה לשלום מר לי מר! ויאמר לו זמרי: אנכי יודע דבר תוגתך, על כן חשתי לבא אליך ולנחמך! אהה לימים האלה! המצמיחים חרשים לבקרים; על משמרתי עמדתי מן הבקר עד שיפות היום, יצאתי החוצה בנשף ללכת ברחובות קריה, והנה נוראות יציצו מעיר, ואימה תנוב על שפתי יושביה; רבים מקצינינו החלו לנוד ולברות מרחוק מפחד אויב, אלה יחישו מפלט למו דרך חבל הים לנוס אל איי יון הרחוקים, ואלה יחרדו אל צור וצידון למלט בים חילם וללכת באניות תרשישה; שבתי הביתה, וגם שם לא ינות לי, כי ראיתי בו חליפות, זרות ותהפוכות, כי נסוגה תמר ממך, ותשב ותבחר בעזריקם; ואנכי נסיתי דברי אליה, הגדתי צדקתך לבית אביה ולנפשה, אף הוכחתי על פניה דרכה אתך, ותגער בי תמר ותאמר: מי שמך זמרי ליועץ ולמוכיח בבית אבי? רב לך שבת בבית אבי גם אתה, מי יתן ולא התערב כל זר בבית אבי! ואנכי השתוממתי לדבריה, כי זרו לי באשר לא הסכינה בם, ואמהר לבוא אליך ולשאול את פיך לדעת, מה חרון האף הזה, אולי הסבות אתה את לבה אחורנית? ויאמר אמנון: בה׳ נשבעתי כי לא אמצא בי עון אשר חטא, הן גרשתני תמר היום מנגד עיניה ותצוני ללכת אל ארץ אחרת, ודבריה אקים, כי אצא מארצות החיים אל ארץ נשיה — ויבך אמנון מרה בדברו. וישרוק זמרי בשפתיו וישם ויאמר! אחת אשאלך אמנון, אל נא תמרר בבכי, כי תוגתך מעצבת רוחי, ודמעותיך מרטיבות עיני, ומה אועיל לך אם אהיה כאיש נדהם גם אני? מנע קולך מבכי ונדברה יחדו ונתיעץ מה לעשות הפעם. וימח אמנון דמעותיו מעל פניו ויאמר: דבר נא אתה זמרי ואשמעה, ואנכי נפעמתי ולא אדבר. ויאמר זמרי: אהה לעיני גבר ואשה כי תפגשנה, מהן יולדו עמל ותלאה, איד, פיד, הוות, וכל נגעי בני

ארם, מאז הגדתיה, השמעתיה, לו דובנת אז לשכל מלי! אנכי בנתי לאחריתך מראש, מדעתי את תמר מנוער, כי כאשר היא רכה ומנוגה, כן קשה כברזל ערפה, ותמר מרתה ועצבה את רוח הוריה פזרם דעתך אותה, את אשר הם תעבו, היא אהבה, ואשר נתנו הם לתהלה, היא שמה בה תָהלה — ותשנא את עוזריקם כי אהבוהו הוריה, ותרחיק אותך בעת אשר קרבוך הוריה, כי בפרת סוררה היא מיום דעתי אותה; עוד תשוב תראה חליפות כאלה חדשים לבקרים, כי חֵפֶץ הוריה ימסוך בה רוח עועים, מי יתן ומאסו הוריה בך, ושבה תמר ובחרה בך; קושט אמרי אמת הודעתיך הפעם, כי אין בקרבה נכונה, מאז אמר לך לבי: מה אמלל אמנון, כי תארוג לו תמר קורי עכביש, תוליכהו שולל כל היום, ובאחריתו הלא יאסוף רוח בחפניו, כעוף תתעופף תקותו, ותמר תְּדַד ממנו כחזיון ליל, כי מחלום היתה אהבתה, ולחלום תשוב: •

הה! נאנח אמנון במרי שיחו, מה נעים היה לי החלום ההוא! מי יתן וארך כל ימי חלדי! היום הזה הקיצותי למען אישן לנצח. — שמע נא אמנון, אמר זמרי, שמע את המשל אשר נשאתי על כסיל אשר בקש מפי עצה לדעת: איפוא יבקש לו אשה, הבערים או בכפרים; ואענהו כאולתו לאמר: אם חפץ אתה לבקש לך אשה, שים ברזל ונחשת מנעליך, הכן לך צֵידה לשנים אין מספר ושוט למרחבי ארץ, למען תאמר אחרי כן: חזיתי קצות תבל באתי עד נבכי ים, ואשה בכל אלת לא מצאתי; זאת השיבותי אל לבי תמיד, על כן בחרתי לשבת גלמוד; ואתה אמנון אם תאבה שְׁמֹעַ עצתי לימים יבאו ואם תמאן, אך לעת הזאת לו שמעני: העת היא עתה לקחת אשה, בעת אשר כל קציני ירושלים נודדים? את נשותיהם ינהגו אתם בכבדות, ינטלו וינשאו את עולליהם ברוב עמל וטרח, והיה כפגוע בהם

אויב והיה להם נפשותיהם לשלל; לא כן אנשים כמונו היום היוצאים והבאים בגפם; הבה אמנון, הלא שנינו נגרשנו מבית ידידיה, שנינו קלי רגלים כצבאות וכאילות השדה, נקומה ונברחה בטרם יתנגפו רגלינו על הררי ציון; החישה מפלט לך, כי מי יודע את הרעה אשר טמנה לך תמר? הן היום החלה למצא עליך תנואות, ומחר תשים עליך עלילות דברים אשר לא תדע שחרם, למען תצדק היא בכל עלילותיה, ואם זה חפצה, מה יבצר ממנה?

אללי לי! ענה אמנון, אללי לי כי הביאתני תמר עד הלום, קרא אמנון משבר רוח, ממרחקים רצתי אליה ולמרחקים אנוסה הפעם מפניה! ועתה זמרי, הן כאח לצרה נולדת לי היום; ואולם לא גורלך גורלי, כי לא בגפי אנכי, כי עוד לי אם ואחות, ומה רע ומר לי לעזוב את השֵיות הנדחות; ובכל זאת שבועתי תהדפני לצאת מגבול יהודה; הלא תשאלני: אנא אצא? אצא לחרב, לשבי, ולכל אסון אשר יקרני ראשונה, כי מה איפוא תקותי? אך אתה זמרי למה תצא ללכת עמדי בקרב צרה, למה תביט קציני ירושלים אשר נואלו לנוד? איכה ישכחו כי זאת העיר ציון כאם רחמניה למו, אשר ינקו כעוללים משוד תנחומיה בשחר טל ילדותם, ואשר היתה שעשועיהם בימי נעוריהם, אשר טפחתָם ורבתָם, גדלתם אף רוממתם, ואיך יקשיחו בניה את לבם מאהבתה, לעזוב אותה שכולה וגלמודה לעתות בצרה? הה תמר! הלא כדעתי יודעת נפשך גם את, כי קשורה נפשי בעבותות אהבה בהררי ציון, ודבקה באלהיה ובהיכלה, במלכה, בכהניה ובנביאיה, זאת ידעת תמר, ותנתקי מוסרות קדש כאלה רגע, פעם אחת; קושט אמרי אמת אגיד לך זמרי: לולי נשבעתי לתמר לשמור מוצא פיה, כי עתה לא עלה על לבי להציג כף רגלי מקיר העיר וחוצה בימי מבוכה, כי אם בחרתי לענות נפשי בקרבה במצור ובמצוק, מאשר תתענג נפשי

במשכנות מבטחים על אדמת נכר — שַׁב נא זמרי יחיל ודומם לתשועת ה׳ בציון, כי שתים הנה קוראתיה: אם חפץ בה ה׳, הלא יעשה לה תשועה גדולה, אשר לא נשמעה בכל הארץ; אך אם בציון געלה נפשו, מה תקות יושביה, כי יברחו מחרון אף ה׳? הלא אבד מהם כל מנוס, כי על כל מדרך כף רגלם ועל כל נתיבותיהם, תשכלם חרב, תאכלם לביא, ודבר ורעב ישודדם; הה! לו לא הבריחתני תמר, כי עתה שפכתי דמי כמים על אדמת ציון, ואמותה בשלום בהשתפך נפשי אל חיק אמי!

ולזמרי היו הדברים האלה כחצים, בראותו כי עוד נאמנה רוח אמנון עם אֵל ועם קדושיו, וחלחלה אחזה מתניו בראותו כי נתעה תמר בשוא להאמין, כי עם מכשפות סודו, וכי הנשים ההן הן אמו ואחותו, ויגר מאד פן יְגָלו נבליו, וצדקת אמנון תצא אור, ולבו היה כסיר נפוח מנבלי רצח • ויאמר לו זמרי: יצא מפי דבר ולא ישוב, כי נכון אנכי לארח לחברה ללכת אתך, והנני ללכת אל ידידיה לגלות אזניו, כי יוצא אנכי מביתו, וידעתי כי ישלם לי משכרתי ושלחני מביתו ברצון, ואולי יצליחו דברי לשובב לב תמר אליך, או אז יגדל משושי • ויאמר לו אמנון: הן אלף אוהבים לאיש בימי אורו ושלומו, ואחד מאלף נשאר לו לעתות בצרה, ומה יקר האחד ההוא! הן כל רעי עזבוני היום, כאשר עזבתני תמר, ואתה באת אלי לנחמני, ומה אשיב לך גמולך? ואולם אם פי אוהב לא ידבר עלינו טוב, הלא יהיה ככנור תלוי על קיר הבית, לא להשמיע קול, כי אם למראה עין • ויאמר זמרי: בטח בי והשְׁקט, כי עוד מעט אשובה ואשיבך דבר, ויצא זמרי מבית אמנון וילך אל בית כרמי, וישלח לקרוא לעזריקם ולהגיד לו את כל אשר נעשה מליל אמש •

כא

ויבא עזריקם אל בית כרמי, ויקרא לזמרי החדרה ויסגור דלתיו בעדם. ויאמר זמרי: עתה התפאר עלי, כי חכמתי עמדה לי לסכסך אויביך אלה באלה, כי הרחיקה תמר את אמנון מבית אביה ומארץ יהודה, הנה הוא קודר ומשתוחח בעניו, כי נשבע לשמור מוצא פי תמר, ושבועתו לא יפר; בעוד שלשת ימים לא תדרוך כף רגליו על אדמת יהודה, ורגלך תעמוד במרחב, ובחרת בתמר או בעלמה היפה־פיה— אך מדוע אתה סר וזעף, ובשורתי לא תצהיל פניך?—ויספוק עזריקם כפיו ויאמר: לשוא זמרי יגעת ברוב ערמתך להתר אגודות ולפתח חרצבות מסכסכות, כי טרם פתחת שתים ושלש מוסרות, והנה נתק החוט ואין קושר, כמעט דליתני משאול קנאה, והנה יצא השטן ממחבואו להשחית ולחבל חבל נמרץ, רק שמץ דבר אגיד לך, ורגז לבבך:

מיום דעתי את עכן ראיתיו עוין את חפר ובוקיה אשר תמכתים בנדבת ידי, והם גם הם שנאוהו ויארבו לו, ויודע להם באחרית הימים האלה, כי מבקר עכן באהל שתי הנשים אשר בשער הגיא, ויוסיפו לארוב לו, ויהי היום בבקר ואנכי בא עם עכן באהל ההוא, ותאמר לי האשה: מדוע מהרת בוא בטרם עבור ירח ימים? ואמר לה: כי מהרת את לשקר בשבועתך, ותשישי לקראת אמנון ליל אמש, ועתה לא אליך אשים דברתי, כי אם אל בתך, ואפן אל העלמה ואמר: דעי לך עדינה כי חמה קדחת באף תמר, וקנאתה תרדפך עד שאול ואין תומך בך; לכן אהיה נא אנכי לך משגב לעתות בצרה, לא אחקרה לדעת: מי את, מה מולדתך? ומה מעשיך פה? כי על כל פשעים תכסה אהבתי אותך, שבי נא עמדי שקטה ושאננה בהיכלי. וחיתה גם אמך לפנינו; אך אויה לך עניה אם לא תאבי ללכת אחרי, כי יפיך יתשיך

מעוף צוקה ונגזרת מידי, ואמך עפר תלחך • ותאמר אלי האשה: הלא אדוני בן נדיבים ובתי דלה ועניה, ואם תקחנה לך לאשה הלא תעולל בעפר קרנך • עודנה מדברת וחפר ובוקיה באו האהלה, וישם חפר עיניו על שתי הנשים, וידבר באזני לאמר: אלה הן הנשים אשר דברתי לך על אודותן מאז בבית כרמי, ועכן היה עוין את חפר, ויאמר: מה לך פה כי באת הלום לדבר נסתרות? ויאמר לו חפר: אתה עכן באת הלום לדרוש בנשים האלה את הנסתרות אשר תבואינה, ואנחנו נדרוש את הנסתרות אשר באו מאז, למען דעת איך לילה כיום יאיר? ומה יעשה עבד לבית אדוניו בחרות אפו בו? אך למה אשאל כזאת בתרפים? הלא אתה עכן תפתור לי את החידה הזאת—והעלמה התחלחלה, ותאחז ביד אמה, ותאמר: הגידי נא אמי מה היה לנו? כי נועדו עלינו אנשים אשר לא ידענום מתמול שלשום? הן פיהם יהגה אימה ועיניהם מזרות פחד, ואנכי לא ידעתי ולא אבין למו. ויאמר עכן לחפר: הרף ממני ומשתי הנשים הכבודות האלה, ואל תוסיף דבר פן אמלא פיך חצץ • וימלא חפר שחוק פיו, ויאמר: חכה עכן עוד מעט, כי טרם מלאך פי חצץ, תלחך עפר כנחש, כי נחש תנחש פה; קומה בוקיה ונעלה השערה אל הזקנים, והגדנו למו את עלילות עכן, כי עם בעלות אוב סודו; ואתה עזריקם אדוני צא לך מזה, כי למה תשיא עליך עון אשמה, ולמה תשמע לעכן המתנכל בנפשך ללכדך ברשת הנשים הכבודות בעיניו? ויאמר לו עכן: הבה נלכה שלשתנו למות, כי מלאה צבאנו, אנכי אלכה אל הזקנים ואפתחה שפתי, ויסכר פי דוברי שקר, אך הפעם הזאת שמעוני ושימו יד על פה, מדי דברו זאת דבּר דָבָר באזני חפר אשר חרד ויתר ממקומו בשמעו; וישם עיניו על שתי הנשים ולבו פג, ויאמר אל עכן: אל נא נרע איש לרעהו, אנכי נחמתי על דברי, ואתה כפר לי! את הדברים האלה דבר בחרדת לב ולא יסף

וידבר דבר באזני בוקיה, ויחרד גם הוא, ומחרדתם חרד לבי בקרבי; ויצאו חפר ובוקיה מן האהל, ויצא גם עכן ואנכי אחריו משתאה, משתומם ומחריש לדעת פשר הדברים הנפלאים האלה • ויאמר אלי עכן: אל תתמה אדוני, כי בשלומנו גם לך שלום, ואתם חפר ובוקיה בואו נא אל בית אדוני בנשף ונתיעץ על צפונותינו, ויאמרו לו: טוב הדבר • ואנכי הפצרתי בעכן, אחרי בואנו הביתה, להגיד לי פשר דבר, ויבא עכן אלי החדרה ויסגור הדלת בעדנו, ויפול על צוארי ויחבק וינשק לי, ויאמר: עתה הגיעה העת לגול מעל לבבי את אבן המעמסה אשר תכבד על לבבי מיום היותך, והיום אשאנה לך על שפתי: דע לך כי אנכי הנחלתיך הון עתק בחמס כפי, ושתי הנשים אשר ראו עיניך הן—נעמה ובתה! לשמע זאת רחפו עצמותי, ואשאלהו לאמר: ואיך פתיתני לקחת את אחותי בת יורם אבי לאשה? ויאמר לי עכן, הוא אשר דברתי: אבן מעמסה תכבד על לבבי, ואתה אל תבהל ברוחך לעמסנה ולגוללנה על לבך, שמר נשף עד בוא חפר ובוקיה, ויעצנו להמיש צוארנו מן הרעה אשר נגד פנינו • זמרי! זמרי! הלא שמעת, הלא תבין למבוכת לבבי, ואתה מתפאר, כי הוצאתני למרחב •

וזמרי נבהל בשמעו דבריו, ויאמר לעזריקם: איומים הם עכן, חפר, ובוקיה, ונוראות ומגורות צפונות בקרבם; אך לא עת היא עתה להתחקות על שרשי רגליהם, ואנכי טרם כליתי יתר חצי באמנון, כי עוד לא הברחתיו מפה, ואם רגע יפשקו שני הרֵעים את שפתיהם לפני הזקנים ושב האפן עלינו, ומי לידך יתקע כי ישמרו הנוכלים מחסום לפיהם? ועתה עזריקם, הלא ראית את עמלי בך עד כה, וידעת כי אני צלך על יד ימינך, ועתה הבה לי שכרי, פן אהיה נוסף על המתנקשים בנפשך! ושמחו אויביך לך, כי אפקח עיני תמר וראתה נצורות אשר לא ידעה, ואשר כחדת תחת לשונך,

הלא אמנון את להעלמה, והאשה היא אמו, זאת ידעתי מפי אמנון; ואם תשמע תמר כזאת, וסר עון אמנון. ועזריקם נבוך מאד וחמתו בערה בו, ויאמר אל זמרי, הן מחצית הוני נתונה לך, בטח בי כי לא אכזב, הן ידעתי כי טובי בפיך ובשפתיך בכל עת, לכן הבה עצה ועזרה אך הפעם; וזמרי הלך אחת הנה ואחת הנה בחדר, כי חשב מחשבות; פתאום עמד ויאחז ביד עזריקם ויאמר: הלא יבואו אליך חפר ובוקיה בנשף, ואתה זאת עשה, ספח חמתך אף שכר אותם ושתו ולעו, אז תצית אש בבית, וסודם בעשן יעלה, לך מהר מזה והיה נכון לבצע עצתי בהשכל ובדעת, ומשכרתי תהיה שלמה מאתך בכסף מלא, כי לא אקח נחלת שדה וכרם; ואני הנני הולך לכלות יתר חצי אשפתי באמנון, כי למענך ולמעני אעשה זאת הפעם.

וילך זמרי ממנו ויכן לו מרורת פתנים אשר היתה דרושה לחפץ נכליו, וישב אל אמנון ויאמר לו: ידידיה איננו בביתו, כי יושב הוא בין שרי המלך להמתיק סוד מה יעשה בעיר, ובני ביתו הוזים שוכבים, ואולם נוססה בי רוח עצה בלכתי לשוב הלום; שמעני אמנון, ועוד תקותי בי כי תעתר לך תמר ושבה אליך, שלח לה על ידי פורה נבל יין ותירוש כפעם בפעם, ומכתב מלא תחנונים תתן לו, ובא פורה אל הגן בבקר, כי בעת ההיא מתהלכת היא בו, ונתן לה את נבל היין ואת המכתב, ואנכי אבוא ומלאתי את דברי מכתבך, אף אשים פני כחלמיש להוכיח דרכה על פניה, כי אני את חסדה לא אבקש ומרגזה לא אפחד; בתם לבבי ובנקיון כפי עבדתי את אביה, וצדקתי ענתה בי תמיד, כי נאמן רוח אני; שמע איפוא אמנון לעצתי ובזאת תבחן תמר, כי אחת היא משתי אלה: או תוסיף קנות שנית את לבבה, או לא היה לבבה שלם עמך עד כה. ויאמר לו אמנון: טובה עצתך, לו כן תהיה לי תמר מעתה כאשר היתה לי עד כה,

ואתה זמרי אל תמוש ממני, לינה עמדי הלילה, כי מוכה אנכי בתמהון ובשממון, ובראותי פניך אתעודד ותחי רוחי. ויאמר זמרי: אל תירא, כי אתך אני לשבט או לחסד, כי ידעתי את מכאובך; וישב אמנון ויערוך אל תמר דברים במכתב, ודמעותיו נזלו על לחייו, ואלה דברי המכתב:

„שעי אלי עוד הפעם היפה בנשים והודיעיני תמר עדינה, מה און פעלתי, כי אנפת בי ותגרשיני היום מנגד עיניך מהסתפח בנחלת ה׳? זכרי נא עדינה כי רועה הייתי, ולא מלאני לבבי להגות בך, לא דרשתיך ואת דרשתיני באהבה, לא קויתי לאהבתך, ואת נתת תקוה בלבי, ותאמרי לי ברוח נדיבה, אהבה וחן „קוה אמנון, כי טובה תקוה מחיים" אז הו הבתיני בנפשי עז לעשות חיל וללכת בגדולות ובנפלאות ממני, ותרוממיני מרום, ותשליכיני היום תחתיות ארץ; יצקתיני כזהב למוצק ותציקיני היום ותתיכיני כדונג נמס. השיבי נא תמר עדינה אל לבך כי פעלך אני, ואיך תש ובי תבלעיני רגע, יום אחד? הלא יבוזו ליוצר אשר יכתת כלי יוצר לנבלי חרש. אויה לי! כי הלמוני וזממוני דבריך היום וישפתו נפשי לעפר מות, וגם עתה פחדי ותקותי עוד יפו לעוני בתוך כף הקלע, ולא ידעתי אחריתי; אנא, תמר עדינה, הטיבי לי פניך והשיבי לי ששון רוחך כיום בית לחם, או הודיעיני על מה אמלל אני.

כל היום שתי עצות בנפשי ובעצתו ינחני היום ה׳, הנני שולח לך נבל תירוש כפעם בפעם, אם כיין דודים תקחיהו מידי, האח! עוד אשא ראשי; ואם כיין בו גד. ישוב אלי, אות היא כי ה׳ אמר אלי: קום והיה נודד בארץ אחרת. ודעי לך תמר, כי לא אמרה את פיך, כי אחת נשבעתי לך ואיך אשקר באמונתי? אלך בקרב צרה אף תתעטף בי רוחי הנאמנה אתך, ואחרית דברי תהיה: האספי נפשי ודומי, כי כן רצתה תמר!

ראי נא תמר עדינה, הנני שם היום בפיך ובשפתיך את שלומי והַוָתי, כבודי וכלמתי, חיי ומותי, דברי נא דבר וארעה, הבשמים אנכי או בשאול תחתיה, ראי עדינה! כי בידך עתותי, והעירי חמלתך על אמנון ·

וככלות אמנון לכתוב את המכתב, ויאמרי לזמרי: קרא נא דברי · ויקרא זמרי את המכתב, ואמנון שם ידיו על ראשו ויזעק מרה, ויאמר: אהה תמר כי באתי עד הלום! אללי לי כי בלשון אחרת דברתי עמך היום! וזמרי קרא את דבריו פעמים ושלש, ויאמר לאמנון: אם לב תמר יצוק בה כסלע צור, הלא יתפוצץ מלהבת דבריך, ואם ברזל הוא, הלא ימס כדונג ותעָתר לך; אך אם לא תשעה תמר אליך גם בפעם הזאת ולא תפנה גם אל ריבות שפתי, הלא לביאה היא ואין טוב לך כי אם לברוח מפניה, מחר יהיה האות הזה; ועתה הכן לך נבל היין להיות ערוך לבקר · ויכן אמנון את נבל התירוש וישימהו על השלחן, ואחרי כן נתנו שנה לעיניהם, וזמרי קם ממשכבו בעוד לילה וישם מרורת פתנים בנבל, ולא הגיד זאת גם לפורה ·

מי לא יקוה לאור שחר, מי לא ישיש לקראת מוצאי בקר המוציא לאור כל תעלומה? השמש הוא משוש כל חי, כבעל טוב כבעל רע יפיץ אור נדבתו, אור זרוע הוא לצדיק, ונר גם לרגלי רשעים, ונפש אמנון קותה לאור אשר ישים קץ לחשך הטמון בקרבו; אך נפש זמרי הנתעבה חכתה לאור יום אשר יופיע על עצת רשעתו · וכמו השחר עלה, ואמנון, זמרי יפורה קמו, ויתן אמנון לפורה את נבל היין ואת המכתב לשאתם לתמר, ויאמר זמרי: יצליח ה׳ את דרכך, וישפוך על תמר רוח חן ורצון להֵעָתר לאדוניך · וילך לו פורה ·

וזמרי אמר לאמנון: ואני אלכה גם אני אל תמר והשימותיך דבר, ואתה הסתתר, כי עוד לא נדע איך יפול דבר, כי

אולי תחזיק תמר ברעתה , והקימה עליך רעה אשר לא תדע שחרה · צא אפוא מזה והסתר במקום פלוני אלמוני בין השיחים · ויאנח אמנון ויאמר : אם תסתיר תמר פניה ממני , אין סתר לי עוד , כי יגלו שמים מסתרי ·

ויצא זמרי מאת פני אמנון בלב נגרש כים , ובנפש נתעבה מתוך, חמס, מזמה , רצח, כשטן היוצא ממעמקי שאול עם חבר מלאכי משחית : נגף , קטב , שוד , שבר , מהומה , ומבוכה , לחבל ארץ ביום זעם ; ויאמר : האח , בשל קציר ! עוד מעט תשלם המלאכה ומשכרתי שלמה ·

ועוץ בא אל אמנון , ויאמר לו : הנה אמך ואחותך דואגות לך , כי לא תדענה מה לך כי לא באת ליל אמש לראות פניהן , ואנכי לא השמעתי על שפתי שמץ דבר יגונך · ויאמר אמנון : הנה נסיתי דבר אל תמר בפעם הזאת , עוד מעט יצא משפטי לשבט או לחסד ; ואתה שבה פה עמדי , כי נפשי נוגה ולבי תרד לרגעים · ויאמר לו עוץ : לו מראש שמעת לי אדוני , כי עתה לא באתך כל זאת , הלא זה דברי לך מאז לאמר : האהבה ראשיתה דאגה , תוכה רמיה , ואחריתה תאניה ואניה , הן רשפיה לא יאירו פנים , כי אם בוערים ואוכלים עצמות וגרם , אשרי אדם מפחד ממנה ; אך אם נפלת ברעה הזאת , הקשה לבך והסר ממנו כל מורך , הן עוד תקוה נשקפה משמים ורוחה מארץ תצמח , ודע לך כי גם מחרבוני קיץ לא תיבש דמעת עשוקים ·

כב

השמש זרחה על עיר אלהים , ובוקרים נוהגים בבקר , במריא , בצאן , ובעגלי מרבק לתתם במחיר , ואלה יובילו יין תירוש ויצהר דרך בית ידידיה , אשר ישב עם תרצה אשתו וישקיפו בעד החלון · ויאמר ידידיה : מרבים העם לטבוח טבח בימים האלה , יהרגו בקר מרפתים , ישחטו צאן

ממכלאות וימצו שארית יין מיקבים, כמו ממלאים הם בטנם ליובל שנים; הנה קרא ה׳ בימים האלה לבכי ולמספר, והנה ששון ושמחה · ותאנח תרצה ותאמר: הנה החל המספד בביתנו, כי צוית אישי לטבוח טבח ולהכן ליום מחר, ליום שמחת אמנון ותמר, הנה הכל נכון, ורוח תמר לא נכון בקרבה, כל הלילה נדדה שנתה, בכתה ותריד בשיחה, כי נתעה היא בשוא להאמין בדברי מכשפה ארורה אשר נראתה לה באישון ליל, ונפשה מפחדת מאמנון מחמר נפשה · ויאמר ידידיה: האמת אגיד לך תרצה, כי מאז בא אמנון בצל קורתי אפסה מנוחה מביתי, ורוח עועים מסוך בקרב תמר, ועתה עזבי אותה לנפשה ונראה מה יעשה ה׳ בה · ותאמר תרצה: הנה היא הומיה ומשתוחחת בגן, ואנכי עזבתיה בראותי כי תנחומותי נשארו מעל, הן יגונה טמון בחבה, ולא תאבה להתנחם · ויאמר ידידיה: נחכה לה עוד היום הזה, ומחר אאיץ בה להגיד לי מה חפצה, כי הנה מלאו לה שמנה עשרה שנה ·

וזמרי בא אל הגן וירא את תמר קוראת מכתב אמנון, והכרת פניה ענתה בה, כי שב אפה ורחמיה נכמרו על אמנון, והנה מעכה נצבת לפניה ובידה נבל היין, וזמרי עמד מרחוק ויספוק כפיו ויקרא: השליכי גברתי תועבה מידך וחוסי על נפשך · ותשא תמר עיניה, והנה זמרי נגש אליה, ואימה חשכה כסתה פניו · ויאמר: השלום לך גברתי? העודך חיה? האם משגע אני ממראה עיני? לא! הנה נבל היין, ועיני תחזינה מישרים, האח! הנבל מלא וגברתי—חיה, ברוך ה׳ אשר לא הסיר חסדו מבית אדוני! — ותמר עמדה ותתבונן בזמרי אשר התמלטו מפיו שנים ושלשה מלין, ויתרם כחד תחת לשונו · ותאמר לו: דַּבֵּר דָּבָר כחץ ברור ואל תסתירנו באשפתך · ויאמר זמרי: אין אמר ואין דברים; לשון אמנון עט סופר מהיר, אך לבו חורש מחשבות בליעל

וכהנה וכהנה ידבר לבצע מחשבת אונו, זולת זאת אין דבר, השליכי המכתב מידך, שפכי היין ושכחי את אמנון· — זמרי! קראה תמר, הכחציר גגות צמח אמנון בקרב לבבי, כי תאמר לשלפו ברוח פה, לא זמרי, אמנון מלא את כל חדרי לבבי, בהלני בסופה ובסערה, וסערהו מקרב לבבי, שׂעֵר אף שֵׁרֵשׁ כרגע כל נטעי נעמנים אשר נטע בי ברוב ימים, או הנף גרזן וקרדומות להכרית את אמנון מקרב לבבי, כי בחור הוא כארזים! — אהה! ענה זמרי במרטו שערות ראשו, אהה! השטן השיאני להתערב בדבר לא לי, לוּ אחזני השבץ בליל אמש — ראה נא זמרי, ענתה תמר, ראה נא כי גבר לא חכם אתה, הן שאול ותפתה שודדו במעמקי לבך, ואתה בא אלי להחרידני מעט מעט, המטר עלי אבני אפל וצלמות, חתה מוקרי שאול על ראשי ואל אגוע בלי דעת; הטוב לך כי תראני את החץ אשר ירני ותסתיר את הקשת מעיני? אדע נא מיד מי נגזרתי, ומה כלי המות אשר הכין לי?

לכן, ענה זמרי, לכן שמעי עדינה ושימי לבך חזק מצור, פן יתפוצץ מדברי אשר בפטיש וכילפות יהלומון, הן אַתְּ שחרתיני להוכיח על פני אמנון דרכו ולשובב אותו אליך; ואנכי אמרתי כי לא בתוכחות על עון אגלה מצפוניו, לכן בחרתי לי נתיב מרמה, ואבוא אליו, כלא יודע את אשר קרהו, ואהי כמתאונן רע באזניו עליך גברתי לאמר: לא ידעתי מה מצאה בי תמר אהובתך עול כי גערה בי היום בחרפה ובוז, ותצו עלי מדרוך עוד על מפתן בית אביה, ואשחרהו לדבר על לבך להשיב חרון אפך ממני; ויצו אמנון את פורה להביא יין ושכר, ויאמר לי, שתה זמרי כי טוב יין למרי נפש, ואשת, וישת אמנון גם הוא, ותהי לו לחטאה, כי לא חלל עדנה נזרו, אך אנכי החרשתי ולא הזכרתיו חטאתו· ויאמר לי: הז שחרתני לדבר על לב תמר בגללך, דע לך אפוא

כי סר לבה גם מאחרי, כי הרחיקתני בשצף קצף—ואולם את חרפת נעורי אני מזכיר היום, כי אבישי קנני מנעורי ואהי רועה בצאנו, אך הושיעה לי זרועי ויפיי רוממני ממרבצי העדרים להושיבני עם נדיבים, ותאהבני תמר ואשיבה גם אני אהבה אל חיקה, כי בת נדיב היא, וכי רכושה רב; אך נגלתה אהבתנו לידידיה ויגרשני, ואחרף נפשי ללכת אשורה, פדיתי את חננאל, וכל הונו הלא קנתה ימיני, אמרתי אעשר ואעשה לי שם בין נדיבים, והנה צרה עין תמר בי להנחילני הון אשר לא עמלו בו אבותי, אין זאת כי אם נשאה עיניה אל עלם אחר; אך לו כן יהיה, גם אנכי חכם, לא רועה אנכי עוד ולא שה נדחה; ועתה זמרי, הנה תתאונן על תמר כי הרחיקתך מבית אביה, ואותי הלא גרשה תמר מבית אביה ומארץ יהודה ולא אראג מאומה, על דעתך כי ירושלים גברת ממלכות ויושביה ראשית הגוים; גם אנכי אמנם כן דמיתי, אך לא כן אדמה עתה, אחרי אשר ראו עיני את נינוה העיר הגדולה, שם חזיתי חכמי קדם, נבוני לחש, קוסמים ואשפים, הן כל ראתה עיני וחכמה באה בלבי, אל תירא זמרי, שית ידך עמדי, ותחת היותך עתה משרת לאדוניך, גביר תהיה למשרתי ביתך· —

ואנכי התבוננתי כי דבר בליעל יצוק בו, וכי רוקם הוא בסתר מזמה להתנקש בנפשך ולהתגולל עליך תחת שואה, ואשליך חכה במעמקי לבבו ואומר: מה תחשוב אמנון על מלך אשור? הכלה הוא עושה ליהודה כאשר עשה לשמרון? ויאמר לי אמנון: את אשר אני חושב אותה הגיד פיך הפעם, ואולם שמור פתחי פיך ואל תדבר כאלה באזני האוהבים שערי ציון; אמנם זמרי: כָּלה יעשה סנחרב את ציון, כליון חרוץ אשר לא תהיה לה שארית—הנה ערוך מטבח פה לאבירים, לפרים, לעגלים, לתורים וליונים יחדו· ואֹמר לאמנון: ומה תעשה ליונתך תמתך אם תשחרך באהבה לשוב אליה?

(יא)

ויאמר לי אמנון : ליונתי תמתי הנחפה בכסף ? לא — לא אתן לחית נפש תורי !

ותתעורר תמר ואור נגה על פניה , ותאמר : רב לי ! עוד יאהבני אמנון , מי יתן יתמו דבריך ! ויאמר לה זמרי : מי יתן ואטמו אזני משמוע את הדברים האלה : התחפצי גברתי כי אביעה לך כזבים נעימים ? הניחי לי אפוא ואלכה . ותאמר תמר : הוי גבר לא יצלח לבשר טוב ! איש מבקש מלאכי אלהים עלי ארמות ! ויאמר זמרי : הן מיום דעתי את אמנון , דבר דברים אשר יקשיבו למו מלאכי אלהים , אך אהה לליל אמש אשר דבר דברי בלע , אשר יאטמו השדים אזניהם משמוע , כי השקני אמנון יין ושכר , וישת גם הוא משקה מרבה להכיל , וכליותיו המו וישתוננו בקרבו , עיניו אדמו , לשונו נעה בפיו בכבדות , ושפתיו פשק לדבר דברי בלע , כי האריך פה על המלך , על השרים ועל הצבא , וירחב לשון על בן אמוץ ועל כל בני הנביאים אשר התהלך אתם ; ויוסף לדבר על אודתיך לאמר : הן שאלתני זמרי : מה אעשה ליונתי תמתי ? דע לך איפוא , כי בין חללי חרב לא תמנה ובין מתי רעב לא תתחשב , אני , אני אשים קברה , ויען אשר בגדה בי , לכן הנני אליה . ואשאלהו לאמר : הלא לשונך דברה לתמר אהבה וידידות תמיד , ואיך נהפכת בה פתאום . ויאמר לי : הלא כזאת וכזאת תדבר לשון , והלב יחשב דרכו , עוד מעט תראה זמרי כי לבי ראה חכמה הרבה מאד , ולא לשוא הובילוני רגלי אשורה .

ותמר שתה ידה על לבה , ותאמר : ה' אילותי ! הבה לי כח לב להכיל את כל הדברים האלה — ויוסף זמרי , ויאמר : גם כחי כשל לשמעם , אך נבלעתי מן היין ותרדמה כתרדמת מות נפלה עלי ואישן .

אנכי הוזה שוכב על משכבי ואמנון העירני משנתי בחצי הלילה, ויאמר : הבה לכה עמדי ואראך את ידי ; כחולם הייתי

בלבתי אחריו, חג ונע כשכור כי עוד לא סר ייני, אימה חשכה כסתה את עין הארץ ואת עצם השמים, ונלך ונבא אל התפת, האח! האח! שמעו אזני קול עלמה קורא, האח, אמי! הנה אמנון בחירי! מאהבי בא! והנה קול אשה עונה אמריה לאמר: הנה הבמה בנויה, בערי בתי אש וּרְאֵה אמנון מאהבך את כל איומי תבל הסרים למשמעתך· עודנה מדברת, ובאשה עלתה באפי מצחנת גפרית וזפת בוערה, והנה לבת אש ירקרקת אדמדמת עלתה על הבמה, ולאורה ראיתי אשה בעלת חן ועלמה יפה־פיה, שערות ראשיהן פרועות, ובשולי בגדיהן השחורים כעורב מאזרות הן זיקות הלהבה ומדברות לאמר: בערי, בערי אש שאול והציתי כשאול קנאה בלב תמר, ובערה והיתה כמוקד אש; ותגש העלמה אל אמנון ותאמר: הפר הפעם בריתך את תמר, ויאחז אמנון בידה וישקנה לְמו פיו ויאמר: בוז אבוז לתמר ולעשרה, ובאהבתך אשגה תמיד; ותאמר העלמה: לכן אעידה לי עדים איומים בבריתנו, ותשרוק בשפתיה והנה סופה הומיה כהלילים בכל גיא התפת, ורוח טומאה נשא פראי ציה מארבע רוחות, והנה אריות וכפירים שואגים, דובים הומים, זאבי ערב מיללים, וחזירי יער חורקי שן, ואחריהם מֶשֶׁק בעלי כנף מורדי אור, בנות יענה לילית ועורבי נחל צועקים ומיללים ביליל ישימון, גם נחשים שורקים, זוחלים ראיתי; עודני משתומם על המראה והנה מתי עולם עולים מן הארץ, מתנערים מעפר מות ונצבים בתפת, והנה השטן נצב על הבמה ושדים ושעירים מרקדים סביבותיה, אימת מות נפלה עלי ואקרא: אהה ה׳ אלהים! אנה באתי? והנה חרד אלי שד איום ויבעיתני ויאמר: הס! כי לא להזכיר פה בשם ה׳, הנה השטן מלך הבלהות, השתחוה לו ובשמו קְרָא; ותגש העלמה אל אריה משחית ותאחז בזקנו, ותגישהו אל הבמה, ותהרגהו ותעלהו כליל,

ותזרוק מרמו על הבמה ועל אמנון ותאמר: זה דם בריתי אתך וכִפר בריתך אשר כָּרַתָּ עם תמר על מפלת האריה · והאשה שחטה שני חזירי יער, ותקריבם על הבמה, והנותר מבשרם שמה בפרור, ותמלא הין יין ותסך מעט על הבמה, והנותר שמה בכלי; ותקרא העלמה בקול פחדים לאמר: עֵד אתה השטן בבריתנו, ועדים כל איומי תבל! ותשרוק בשפתיה שנית וכל המראות והבלהות ספו תמו, עד מהרה בשלו בשר חזירי היער וישבו לאכול זבחי מתים, וישתו יין נסיכם, והנותר מן היין שמו בנבל ויתנו בו ראש פתנים, ויקראו גם לי לאכול ולשתות עמהם, ואמר: לא אוכל לטעום מאומה כי נבהלה נפשי מאד; ותאמר לי העלמה: השמר לך מהגר שמץ דבר כי בנפשך היא; ואמנון התהולל עם שתי הנשים, ואנכי הייתי משגע ממראה עיני וממשמע אזני, כחי עזבני ותרדמת מות נפלה עלי ואישן, הקיצותי פקחתי עיני, והנה אנכי בחדר אמנון, קמתי ממשכבי לאור שחר, ואמנון נתן לפורה נבל יין וספר לשאתם אליך; ויאמר אלי: הראיתיך זמרי את אימתי, עתה אַראך ערמתי, רק שמור פתחי פיך— ויהי כצאת אמנון מחדרו כרגע ואתגנב לצאת גם אני, ואמר: ארוצה ואגידה לגברתי ויעבור עלי מה—האח! הנה הנבל מלא וגברתי חיה!

ותמר אשר מלאה חלחלה לשמע השערוריה הזאת! התנודדה פתאום כמתעוררת מחלום איום ונורא, ותאמר: הה, ראשי סובב הולך כגלגל לפני סופה, גם ארבע פנות תבל הגות ונעות למראה עיני, קומי מעכה והחזיקי ידך בי. ותאמר מעכה: כחולם זמרי בעיני, לא אאמין כי בהקיץ ראה כל זאת, הבה אנסה נא לדעת הַיְאֻמנו דבריו אם לא; מרי דברה לקחה לה מעכה את היונה אשר נתן לה תימן אחיה על הר הזיתים אות, ואשר היתה שעשועיה תמיד מן העת ההיא,

ותשפוך מן היין אל פיה, והנה היונה נודדת כנפות ומשתקשקת על הארץ, רגע אחד—והיונה גועה. ותתחלחל תמר מאד ופניה חָוָרו. ותאמר מעכה: אתה גברתי מָוֶת בנבל, ומה תעני אתְּ?— ומה אמר? ענתה תמר, אומרת להרים—כסוני, ולגבעות — נפלו עלי, הה! מבקש נפשי הפיק זממו היום.

וזמרי מרט שערות ראשו, ויאמר: לו כיונה הזאת גועתי תמול, כי עתה לא ראיתי רעה; התעוררי נא תמר גברתי, ונפשך תדרוך עז על ראש פתן אשר אהב לנשך אותך עקב. והתמר נאנקה דום ולא יכלה דבר מאומה מנהמת לבה. וזמרי נבוך בקרבו, ויאמר: הלא את גברתי הפצרת בי לספר לך את כל אשר נפשי יודעת. — ותאנח תמר, ותאמר: הן אתה לא נגזרת ממראה עיניך, ואנכי שמעתי רק לשמע אזן ורוחי תבלה—ויאמר זמרי: הלא גבר אני, ואמנון זר לי, ואת גברתי זרה אותו הלאה גם את, ושבחי אותו ואת עלילותיו, ראי הזהרתיך אף השבעתיך בשם ה׳ לבלתי הגד שמץ דבר מכל אשר ספרתי לך, כי ירא אני את אמנון. ותאמר לו תמר בחמת רוחה: הוי גבר ירא וחרד! הלא אשר היה לך להגיד הגדת, ועתה הניחה לי. ותלך תמר ותבא החדרה, ויבא ידידיה גם הוא, ויאמר לתמר: מה לך בתי כי כצל אַתְּ נהלכה, למה תסתירי יגונך מאביך? האם אין עזרתה בי? ותפול תמר על צוארי אביה ותבך, ותאמר: שא נא אבי לפשע בתך האמללה, כי סרתי מאחריך, אנכי כראות עלמה ראיתי את אמנון ואהבתו, ועתה הה! עיני ראו מה רבה רעתו, כי התמכר לכל תועבה, ואתעבהו גם אני; אשחרך אבי, אל ידע חננאל בכל זאת, אנכי הביאותי תועבה אל ביתך ואנכי ארחיקנה. וידידיה הניע ראש, ויאמר: אויה לי ואויה לך בתי! כי הסתרת תמיד עלילותיך מאת אביך, ועתה כתבי אליו מרורות והרחיקי אותו מביתי, כי ידעתי את מריו גם אני,

והחרשתי והתאפקתי לדעת עד אן יסתולל בך • ותבך תמר ותאמר : אמנם אדוני אבי , השחית אמנון , התעיב עלילה , עליה ישמו שמים , מר יבכיון מלאכי מרום ממעל , אף תרגז שאול מתחת , הניחה לי אבי , כי לבי סחרחר ולא אעצר כח בראותי פניך , אויה לי כי פיך מריתי • ויעזבנה ידידיה ויצא , ותמר שכבה על ערשה למעצבה •

וחננאל בא אל חדר תמר וימצאנה מתיפחת , ויאמר : מה לך בתי ? ותבך תמר בכי תמרורים , ותאמר : שעה ממני ישיש כביר ימים , הן רבות ראית בארך ימיך , ראית טובה אף עוני , גם אותי חזית מאשרה והנה באתני צרה , כי חליתי מאד ונפשי נעתקה מאמנון ביום אשר קויתי לו • ויחרד חננאל בשמעו זאת, ויאמר : הוחילי בתי לאלהים כי לו הישועה• ויצא חננאל מאתה לדבר עם ידידיה ותרצה, לשלוח אחד ממשרתי ביתם להביא רופא וצרי מגלעד •

ותוגת תמר נהפכה לחמה בוערת בקרבה, ותשב לעת הצהרים לכתוב אל אמנון מרורות , ותרצה הפצירה בה להגיד לה : מה זאת נהיתה • ותאמר לה תמר : אל נא אמי אל תאיצי בי , אבריח נא את אמנון הבליעל מארץ ה׳ , ואגידה לך את השערוריה אשר עשה ואשר עיני ראו ולא זר • ותאנח תרצה , ותאמר : אויה לי בתי כי הלכת בשרירות לבך לאהב ולתעב ככל העולה על לבך , זכרי נא חסדו לך ולאבי • ותאמר תמר : לו אלף שנים חי אמנון בצדקה וחסד , כי עתה רעתו הָרַבָּה כתהום תכסם ; הלא ידעת אמי כי שמו וזכרו היו תאות נפשי , ועתה לזכרו תפול עלי אימת מות , הניחו לי אמי ! עודנה מדברת ועוץ בא , ויאמר : הואילי נא בת נדיב להשיב את אמנון מאהבך דבר , כי כלו עיניו מיחל לדברך • ותאמר לו תמר : האם עודנו בציון ? ימהר נא לצאת את העיר בטרם יתרועעו דלתים ובריח , כי חרב נוקמת מעופפת על ראשו , אמר נא לו כי חלקו מחמאות

דברי פיו וחלקלקות וחשך יהיה דרכו; ו׳ואמר לו תרצה ; אמור לו: כי בדרך אשר התיצב עליה יוליכהו ה׳, וכגמול ידיו יעשה לו. ותאמר לו תמר: לך ושוב לפנות ערב ונתתי לך ספר לשאתו אל עוכר נפשי ונפשו.

וילך עוץ בנפש מרה להגיד לאם אמנון כי בנה נפל ברעה, ותשמע נעמה הדברים מפי עוץ, ותספוק כף ותאמר: עוד הצרה הזאת חשך לי אלהים להביא עלי שוד ושבר כתמם יחד, ועתה חושה והגידה לו לשום לדרך פעמיו, ואני ובתי נמהר לצאת בעקבותיו ובית לחם ימצאנו, כי שם גם את סתרי נמצא כיום, ותבכינה נעמה ופנינה בכי תמרורים; אך אהה! אבד מנוס מנהם, כי שם ידידיה אורבים למו לתפשן בלילה להביאן אליו ולהסגירן לזקנים.

כג

תָּעָה לְבָבִי פַּלָּצוּת בִּעֲתָתְנִי
אֵת נֶשֶׁף חִשְׁקִי שָׂם לִי לַחֲרָדָה

(ישעיה כ״א ד׳)

השמש נטה לערוב, ותשלח קויה האחרונים על תועפות הר הזיתים, ואמנון אשר כלו עיניו מיחל לפורה ולעוץ, הלך העירה, וישב במפח נפש, והנה הוא מתהלך בלב רגז על יד נחל השלוח, במקום אשר נחל העדנים הזה אל נחל קדרון. ויאמר אמנון: מה נעמו מי מנוחות האלה ההולכים לאט, כעין הבדלח יאירו וכעצם השמים יטהרו, אך הנה אל מקום לא קדוש יהלכו, אל נחל קדרון, אשר ישליכו בו כל טומאה; הלא כמי השלוח הזה, כן נתו שקטו רעיוני, וכמוהו תשתפך עתה נפשי ביגון קודר, הה! לא ארכו לי ימי שלותי והנה קדמוני ימי עוני, רעיוני אהבה עלו כיונקים לפני, נגלו

וירומו כנפילים, ולא ידעתי כי בני ענק אלה לוטשים צור חרבם לי, להכרית מקרבי כל נטעי נעמנים, אשר טפחתי ורביתי בתם לבבי ובנקיון כפי; הה! רוחי נבקה בקרבי, נפשי נבהלה, ולבבי כים נגרש בבוא סופה.

וילך אמנון הלוך ובכה, ומעלה הר הזיתים בבכי עלה בו, והנה קול ערץ קורא אליו מבין העפאים: חושה אמנון! — האח! עננו אמנון, הנה עיני תלויות לך ואזני קשובות למוצא פיך אהה! עננו עוץ, הנה מהלומות בפי ומות בידי; כדברו זאת שם נגד עיניו את הספר אשר כתבה לו תמר, ואת נבל היין אשר השיבה לו, ויאמר: כה אמרה לך תמר: „הספר הזה לנו ספר כריתות להכרית אגודתנו לעד, ישתה היין הזה זבח חן, אהבה ונעימות" ואנכי לקחתי הספר ונבל היין ואצא, ותצא מענה אמתה אחרי ותאמר לי: אל ישתה אמנון, מחר בבקר הנני ללכת אליו ולהגיד לו נוראות, כי נהפכה לו תמר לאכזריה ואת נפשו היא מבקשת. ויקרא אמנון מעל הספר כדברים האלה:

„כבוצר משיב ידו על סלסלות וכמלקט שבלים בעמק רפאים, כן אשובה אנכי ללקט אמרינו הנעימים, בבצור ה' את רוחנו ביום נחלה וכאב אנוש; רעי! דודי! בחירי! שאהבה נפשי! כן קראתי לך תמיד באהבה, וכן גם אתה קראת לי! יונתי! תמתי! יחידתי! אחת את לי בתבל ומלואה! כן חלקו מחמאות אמרי פיך, וידיך, הה! — הצבו לי קבר, שפתותיך—שושנים, וזממי לבבך כתוחים, כן זמות לעַוּת ליונתך, ליחידתך; ועתה חתן דמים! רב לנו להגות כיונים בהגה אהבה, חן, ידידות ונעימות, נבחרה לנו המון דובים ושאגות כפירים, שמע אפוא שאגתי והמית רוחי, שמע אם עוד לא אטומה אזנך כפתן חרש, אך מה אדבר? ערלה אזנך, כמו ערל לבך, כי חלב תנינים ינקת, חמת פתנים במדבר, איה אמנון אשר קם כמלאך מושיע להציל נפשי

מאריה משחית ? הה ! עלי נפשי תשוח בשאלי : איהו ? אמנן בית הלחמי גאל חיי, ואמנן המעונן זמם לקפדם כאורג. אם אמרי אשא שערוריתך על שפתי, יראתי פן יאנף אלהים בעיר והכה ארץ יהודה חרם, כי הרגיזו תועבותיך כם יה. היה נא לי כרגע אשר היית לי אז, היה לי אמנון, והשיבה אל לבך למי עוללת כה ? למי ? הלא לרעיתך תמתך, ליונתך יחידתך, אשר לא אבתה להמיר אותך במלכים וברוזני ארץ! כיפה פרי תאר ראיתיך, ותשגשג ביום נטעך בקרב לבבי, אויה לך כי גמלת בו כענב רוש, ואויה לי כי כחץ שנון אוציאך מקרבי, וסגור לבבי נקרע לגזרים, פוררתני בתועבותיך, פצמתני בחמאות לשון רמיה. לא אבית לתת לחַיַת נפש תורך, ותטרוף נפשה אֻתָה.

ועתה ברח לך מבקש נפשי, ברח לך אל מקום הרים יעשנו וימים יהמו, יחמרו, ברח לך אל מעונות אריות, הטמן במאורות צפעונים, גם שם יוָדע רשעך, כי הרֵעות לעשות מהם, האריה חובב לביאתו, התנינים ירחמו גוריהן, ואתה טרפת נפש חוננתך ואוהבתך; לך ברח לך נחש בריח! אל תנסה לפתני בחלקת לשון אפעה, נוסה על נפשך, למה אראה את דמיך המוגרים לפני כמים ארצה ? כי חמה קדחה באף גואלי וקרובי, ואם ישיגוך וטרפו נפשך באפס ולא יחמלו ביום נקם, אולי תשאל : אנה אברח מפניהם ? הלא ידעת הדרך היורד שאולה, לא יעברנהו טהר לב, והוא לך, עליו התיצבת ובו תלך, עד אשר תאבל עליך נפשך ונהמת באחריתך״.

ככלות אמנון לקרא את הספר, ויגז ראשו ויקרע בגדיו, וינהם מנֻהמת לבו, ויקרא: אהה ליום מהומה ומבוכה! כי בלל ה׳ את שפתינו, כי רוח חן ותחנונים שפכתי לפני תמר, והיא כתבה עלי מרורות, ותטפול עלי חטאת קסם מרי, ותתנני כרוצח מבקש נפשה, הה! בינתי תסתתר לא אבין

לה, לא כן תמר עמדי, אין זאת כי אם הצמיתוני מלשני בסתר, ותמר נתעה בשוא להאמין בם; אלכה נא ואתנפל לפניה, אבכה בכי תמרורים באזניה ונהפך לבה בקרבה • אל נא, ענהו עוץ, אל נא תרוץ לקראת המות, הן מעכה שפחת תמר הגידה לי לאמר: „מחר הנני לבוא אל אמנון להגיד לו: כי נהפכה לו תמר לאכזריה ואת נפשו היא מבקשת" הן מות בנבל היין ותשלחהו לך תמר לשתות ממנו ולשכת חן, אהבה וידידות, ולמה לא תשתה המרשעת ממנו? דום עוץ! קרא אמנון, אזני תחרשנה בשמעי אותך מחרף את שמה, ויאמר עוץ: לך אפוא אליה, אם יקר לך המותה מידה, חלילה לך אמנון מנפול כבן עולה, חוסה על נפשך ואל תתננה ביד מבקשיה, חושה והמלט על נפשך • לא, ענהו אמנון, לא על נפשי, כי אם מנפשי אמלט אשר היתה עלי למשא, ויאמר עוץ: שמע נא אפוא בקול אמך ואחותך, כי צווני להאיץ בך ללכת בית לחם, ויצאו גם הן אחריך עוד מעט, שם תמצא גם את סתרי בבית אבישי ארוני • ואמנון התעורר פתאום, כי לא האזין אל עוץ, ויאמר: לכה נא עוץ והגידה לתמר יונתי: כי אמנון מאהבה כחכה לה בכליון עינים תחת הזית אשר חקוקים בו שמותינו לזכרון, כי עוד לי אליה מלין אין חקר, ומה שמץ דבר הגדתי לה בכל ימי אהבתי אותה? אל נא תשתולל אמנון, ענהו עוץ, ברח לך כי בא השמש • כן דברת, ענהו אמנון, עד בריחי שאול אברח, כי באה שמשי בצהרים, הנה בעלי כנף שבו אל מנוחתם, ומתי תשוב נפשי למנוחתה, הניחה לי עוץ לשאף עוד מעט צל הזית הזה, מקום שעשועי את תמר, הה! מי מלל לי אז אשר אנות בו ביום צרה, להחליף כח בצלו למען אמצא ידי ורגלי לברוח מכל חמודי עלי חלד? אהה לנשף חשקי! בו קויתי לששון והנה אסון, מחר יום חתנתי והנה באה מבוכתי, הנה בית אפריוני, אך מי יגור בו עם

תמר ? הגידי קריה נאמנה, יחד הררי אל ענו באזני תמר לאמר: לא חתן דמים אמנון, כי אם עשק על לא חמס; שלום לך עיר אלהים וכל שכיות החמדה ושלום לך תמר עדינה, חמה אין לי, לא אוכל התאנף בך היפה בנשים, לו לא יקצוף גם אלהים עליך׃

עודנו מדבר והנה תימן רוכב לקראתו על סוס קל, וירד ממנו, ויאמר: רכב עליו, ברח לך מהרה, פן תשיגך חרב נוקמת המעופפת אחריך; ככלותו דברו פנה וילך מבלי הבט עוד אל אמנון הקורא אליו׃ וירכב אמנון על הסוס דרך בית לחם, ויאמר אל עוץ: מהר והביאה אחרי את אמי ואחותי, כי גם שם לא אתמהמה׃

ויהי בשוב תימן ויבא אל חדר תמר וימצאנה בוכיה מאין הפוגות; ויאמר לה: שכחי אחותי נגינתך עם אמנון, והיי נכונת לקראת עוזריקם, כי לו הוכיחך אלהים אף יעדך אבינו, בלילה הזה יבואו הזקנים הלום, וארשך עוזריקם לעיניהם׃ וחננאל בא החדרה, ויאמר; לא בתי, לא לעוזריקם נתתי כל הוני, ועצתך לא תקום ולא תהיה; אנא אבי! ענתה תמר, הצילני נא מעוזריקם ואל יקדמני ביום אידי, אל ידמה בלבבו לאמר: עתה תאהבני תמר בחרות אפה באמנון, כי מאסתיו וצלמו אבזה; גבר אחד ידעתי, ואחרי בגדו בי, אין איש עוד על פני כל הארץ׃ ויאמר חננאל: ומי יודע אולי לא גדול עון אמנון כאשר יגיד אביך, כי לא יהפך גבר תמים לרשע עריץ פעם אחת; עוד מעט תבואנה שתי הנשים הנה, וחקרום הזקנים׃ ותרצה באה החדרה, ותאמר: הנה באו בנות הרשעה אל הבית, לא נפלאת היא כי נפתה אמנון אחרי העלמה, כי יפיה כבת אלהים, לא ראיתי כמוה׃ ותמר חרדה ותימן נפעם מאד, אך איה מעכה? שאלה תמר במבוכה׃ ומעכה יצאה מקיר העיר בנשף לרדוף אחרי אמנון׃

(ד)

כד

נעמה ופנינת עמדו נבוכות בירכתי הבית, פני נעמה מכוסים בצעיף ופני פנינה גלויים, והשוטרים אשר הביאון כתרון מסביב; וידידיה צוה את תימן ותמר לבוא אל הבית, ואת אחד משרתיו צוה לקרא לזמרי, ותבא תמר ותבט אל שתי הנשים, ותסוג אחור ברעדה, ותאמר: אהה אבי! הנה אם לא רֻחמה ובת שדודה אשר צדו נפש יקרה ואשר מסכו לי יין רעל בתפת, המעט מהן כי עכרו נפש בחירי ותבקשנה לספות גם את נפשי • ונעמה ספקה כפיה באין אמר ודברים ותבך מנהמת לבה; ותימן הביט אל שושנת הכרמל בעינים מלאות דמע ושפתיו נאלמו • ויאמר ידידיה: הגדנה בנות מרגיזות אֵל: האמנם לא ידעתן את אמנון מתמול שלשום? ותאמר פנינה: אם אמנם טפלו עלינו זדים שקר, קחו את נפשי כי עלמה אנכי ואין את נפשי להאריך ימים על הארץ אשר חנפה תחת יושביה, ומאמי הרפו, וזמרי בא אל הבית ויִבָּהל מראות את שתי הנשים • ויאמר לו ידידיה: אל תירא מהן, כי אם ידיהן רב למו בתפת, פה אזלת ידן לעשות מאומה • ויאמר זמרי: שמענה נשים קולי, הן באמת יסד אֵל ארץ, טפח שמים, באמת יתהלך אדם בטח עלי אדמות, ובחסד ובאמת יְכֻפר עון, זרענה אמת, וחסד תקצורנה • ותאמר נעמה: הציגו נא אלופי לפני את האיש אשר ירשיעני וענה עוני בפני, הודיעוני נא מה פשעי לפני ה׳? • ותאמר לה תמר: הס! מכשפה ארורה! כי לא להזכיר לך בשם ה׳, קראי לשטן ושרקי לבלהות צלמות, עמדי ברוב כשפיך, אולי תמצאי עונך ואת האיש העונה בך • ויאמר חננאל: איה אמנון? הגדנה, כי ידעתן אותו, לשוא תתכחשנה לנו, הגידי עלמה יפה! האמנם נפתה אמנון אחריך? הגידי, כי אין עוד מחסה בכזב • ותשא פנינה קולה ותבך, ותאמר;

אלהים יריב ריבי · ויאמר ידידיה לשוטרים : סגרו את הארורות האלה בעלית הקיר עד בוא הזקנים הלום, והצילו מפיהן דבר אמת, ואתם לכו וקראו לעזריקם הלום · חוסה נא אבי! קראה תמר, אל תסגירני אל עויל, ויאמר ידידיה : ראי נא בתי, הן אלה פרי מועצותיך ושרירות לבך · ויאמר חננאל : יבא גם פורה הלום, וגם אמנון יבא ועמד בין שוטניו ומרשיעיו, אולי יש בפיו תוכחות — והשוטרים הוציאו את שתי הנשים ויסגרון בעלית הקיר, וילכו לקרא לעזריקם.

ודלת הבית נפתחה, והנה אבישי הזקן בא נשען על ידי סתרי אחיו, וידרשו לשלום ידידיה וכל אשר לו, ויענם ידידיה שלום בפנים נזעמים · ויאמר אבישי : הן חליתי מאד, וה' הקימני מחליי, למען אשיש משוש אתך על ראש שמחתך, ביום חתנת אמנון ותמר מחר · ויאמר ידידיה : הן שְׁבַע ימים אתה ותבא לראות נפלאות : שעירים מרקדים סביבות חֻפתו, וקול מצהלות רפאים ופראים במשתה נגינתו, וישתומם סתרי ויאמר : מה זה תדבר? ויאמר ידידיה : הנה היה אמנון אמון אצלך, ולך לא הגיד, כי לקח לו עלמה מושלת בתהו ילל ישמֹן ומרגזת שאול בדבריה · ויאמר סתרי : אין זאת כי אם הפך אלהים ארץ ושמים, וירדו מלאכי מרום שאולה, וזעומי אלהים עלו השמימה · ויאמר לו ידידיה : המעט ממך כי התגנב זעום אלהים זה אל נוה שאנן להשבית שלום ממנו ולהרבות בו מהומה ומבוכה? ויאמר סתרי : נוראות יהגה פיך ומריצני לענות, הלא מאז אמרתי לך : כי אמונתך בבני איש אולת ורעה רבה, ועתה הנך אומר : השבית אמנון שלומך, לכן שמעני אלופי :

הן שלשה משביתי שלום מן הארץ, שנים מהם ילכו קוממיות, ומהם צדיקים ימלטו, והשלישי יתגולל תחת שואה, כדבר באפל יהלך, ובו יכשלו תמימי דרך ; צר ואויב כי יבא על ארצנו להחריד מנוחות שלום, עוז לנו באלהים כי יכניע

שאון זרים ברות גבורה; זדים כי ישלחו בעולתה ידיהם להפר חק ביד רמה ולהשבית שלום מעיר אלהים, שופטינו ידכאום בשער ברוח משפט וברוח בָּעֵר, אך לא לנצח תאכל חרב מלחמה, ולא לעד תחבל זרוע רמה, חרב מלחמה תשוב אל תערה, זרוע רמה תשבר, והשלום ישוב לאיתנו; אך כל ימי הארץ לא תחדל תרמית לארוב לנוה שלום, ואם יאריך לה ה׳ אפו כי עתה, לא תשיגנה חרב המשפט, הלא היא המתרוצצת בארח צדקה, המחבלת און באין מבין, דמיונה כנחש בריח, הָדוּר בנקודות ירקרקות, הזוחל בין פרחים, ונשך עקבות תמימים, והשחית וחִבֵּל חבל נמרץ, ולא ימצא הנשוך את נושכו, כי הנחש בפרחים יתחבא, ומרמה—במצות ובחקים לא שערום אבותינו; ועתה ידידיה אלופי ומיודעי, אל תרשיע את אמנון טרם חקרך שוטניו אשר ענו בו סרה, הן פרעות הפריעו בביתך ולא ידעת ׃

ויאמר חננאל; נמרצו אמרי האיש הזה, ועתה איה אמנון? ויאמר סתרי: אין זאת, כי אם הלך בית לחם, בשמעו כי חלה אבישי ׃ ויאמר ידידיה למשרתי ביתו: ירכבו שנים על סוסים וישיבו את אמנון מבית לחם ׃ ותאמר תרצה: הן חמקה מעכה מפה ולא נודע אנה היא באה, הלא דבר הוא? ויאמר ידידיה לזמרי: הלא תענה עון אמנון בפניו? וזמרי תרד בקרבו, ויסתר מבוכתו ויאמר: שא נא ארוני ואשאלך, מרוע לא תחקור לדעת? מי הן שתי הנשים, ומי להן פה? אנכי שמעתי על אודותן, ופי יענה בהן לפני הזקנים עונות חדשים גם ישנים ׃

וחשכת עלטה כסתה את עיר אלהים הנרדמה, וקול הצופים קורא לרגעים: הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל! והשומרים הסובבים בעיר מרננים לאמר:

אַשְׁרֵי נָחִים עַל מִשְׁכְּבוֹתָם ·
יְשָׁרִים לֹא יִסְּרוּם כִּלְיוֹתָם ·
רוּחָם שָׁקְטָה נַפְשָׁם תָּנוּחַ ;
אַךְ לֹא לְנָבָל שֵׁנָה עָרֵבָה ·
לֹא תְנוּמָה לְעֹשֵׂי תוֹעֵבָה ·
לֵילוֹת עָלֵימוֹ נַפְשָׁם תָּשׁוּחַ ·

ואחד השומרים אמר לרעהו : שא נא עיניך וראה צפונה כמראה לבת אש עולה ושוקעת ! היטבת לראות ענהו השני , אמנם כתימרות עשן עולה מפאת צפון העיר , נחיש שמה לעזרה ; וילכו חמשת שומרים ויעברו דרך פנה , וישמעו קול מדבר לאמר : הנה חרבי באה בלבה , ופושקי שפתים למחתה לי , עוד מעט יהיו למוקדי אש ; אך מדוע תרחפנה עצמותי ? הה ! לבבי תועה , השיגוני בלהות לא ידעתי אכנה , הן חומות קריה כשעירים רוקדים לנגדי , והמגדלים כבני ענק יתרידוני ויבעתוני — פרוע אנכי וכזאב ערבות הייתי תועה באישון ליל , עלי ישמו שמים , תחתי תרגז ארץ והרוח הומה בקול פחדים באזני : סור טמא ! אויה לי כי נטמאתי , כי אצבעותי נוטפות מרמי אמי , לא ידיחום מעינות תהום , ומים רבים לא יוכלו לכבות את הבערה אשר הבערתי באבי , ואנכי — הה ! אנה אני בא ? הלא אנכי הולך למות בקלון ובחרפה ·

כן דברת , ענה אחד השומרים , וחבריו עמו יחד תפשו את האיש , ויאמרו : הן שפתיך ענו בך , ועתה הגידה : מי אתה ? לשוא תכסה נבלה במשאון , למצער יקחנה אפל , השמש תזרח עליה וגלתה סוד לילה ; עודם מדברים והנה השוטרים אשר שבו מן הבערה פגשו את השומרים , ויאמרו : הן קרה אסון בעיר , הה ! מוקדי עולם ! הה ! קודחי אש ! ויאמרו השומרים : הנה נפל עתה זאב ערבות בידינו והנה

היה כרחל נאלמה ולא יגיד מי הוא, אחרי שמענו נוראות עברו על שפתיו. ויאמרו השוטרים: הבה נוליכהו אל בית ידידיה כי שם נועדו הזקנים, ושמה יביאו גם את החללים, הוליכוהו, ויהיה אשר יהיה, ויביאוהו השומרים והשוטרים אל בית ידידיה.

והזקנים יושבים לכסאות בכבוד והדר, וזמרי מספר להם את אשר ראה בתפת, ושתי הנשים עומדות שוממות, מתיפחות ומפרשות בידיהן ואין בפיהן תוכחות להשיב כזביו, ותמר שממה בחדרה ממשמע אזניה, והנה הובא עזריקם אל הבית; ויהי כראותו את זמרי, ויוציא מתחת למדיו חרב מרוטה אשר הבריקה אימה, וידקור את זמרי, ויאמר: זאת מנת עצתך ותחת הכסף אביא לך ברזל, הוי רוצח! קראו הזקנים, ועזריקם הניף חרבו שנית על נעמה ופנינה, כי היה כמשגע אשר תבעתהו רוח רעה. ויחרד תימן מאחריו ויאחז בערפו וישליכהו ארצה, והשוטרים הוציאו חרבו מידו ויאסרוהו על פי הזקנים, ותמר יצאה מחדרה ותחרד למראה עיניה, וזמרי זעק בחבלי מות אויה לי! אמנון הצדיק ואני ועזריקם הרשעים; ותתחלחל תמר בשמעה כזאת, ואבישי וסתרי תמהו איש אל אחיו, והנה קול זעקה נשמע מחוץ, ויאמרו השוטרים: הנה חללי ידי עזריקם מובאים! והנה נפתחה הדלת ובני עכן באו וידיהם על ראשם, ויאמרו: אהה כי הרבה נבל אחינו שוד ורצח— כי הצית אש באהל אשר אסף אליו את אבינו ואת חפר ובוקיה, ויסגור הדלת בעדם מחוץ, ותגש חלאה אמנו אליו וידקרנה בחרבו. מי הוא זה נבל? שאלו כל השומעים יחד, ויאמרו בני עכן: הנה נבל הרע הזה, אחינו בן אבינו ואמנו, הנקוב עזריקם בן יורם. ויתנו הזקנים קולם לאמר: הביאו נא לפנינו את החללים. ויאמרו בני עכן: עוד רוח חיים באבינו ובחפר ובבוקיה, כי הצלנום מיד להבה כאודים

עשנים · וישאו השוטרים את עכן, ואת חפר ובוקיה ואת חלאה אל בית ידידיה, והלאה מתה לשחת, ועכן, חפר ובוקיה, שרופים באש כסוחים ומראיהן כעין נחשת קלל, וישכיבו אותם במטות, והם צועקים מרה מעצמת מכאוביהם; הה! זעק עכן, אלהי משפט ה׳ וישלם לי כפעלי, זה שמנה עשרה שנה, השיאני מתן השופט להצית אש בחגית אשת עברתו, ואשלח אותה על שלשת בניה באש, ואנקוב לנבל בני את שם עזריקם הנשרף, ועל נעמה אשת אדוני הטובה והתמימה שמתי עון הבערה · — הה! ענו חפר ובוקיה אלה הבורותינו ופצעינו, כי אנחנו היינו בכל רעה, להריק אוצר יורם ולמלא בית מתן מהונו, להעד בנעמה שקר לפני הזקנים, ולתת את שמה לחרפה ולדראון, ובאחרית הימים הבערנו אש בבית מתן, בעבור עליו רוח רעה · הה! הוסיף עכן, הנה נעמה העדינה יושבת עם בתה באהל אשר בשער הגיא, קראו למו ושבו אל אחזתן · — הה! אויה לי צעק זמרי באחוז אותו השבץ, אויה לי כי עניתי שקר באמנון ובשתי הנשים אשר לא ראיתין זולתי היום— ותמר ותימן השתוממו, וידידיה ותרצה ספקו כף, שרקו ויניעו ראשם, ותמר אמרה אל תימן: היפלא אפוא הפעם כי אהב אמנון את בת יורם, בת טובה יפה ואמללה? הה! נקי הוא ומה אפוא אנכי — ותרצה נגשה אל נעמה ותגל צעיף פניה, ותחבקנה אשה רעותה ותבבינה באין אמר ודברים, וידידיה עמד נדהם, ותננאל זעק לאמר: איה פודה נפשי, ויורש הוני · ויאמר ידידיה לנעמה: שמעי נא אשת יורם רעי הכבודה, הנה באש נשפט ה׳ ובחרבו להוציא לאור צדקתך ולמלא פני קלון, כי חרפתיך ולא ידעתי · ותימן נפל לרגלי אביו, ויאמר: חוסה נא אבי! ויקימהו ידידיה, ויאמר: מה לך בני? ויאמר תימן: הנה זאת העלמה אשר אהבתי זה כמה באהבה עזה כמות, והיא גם היא

כמו כן אהבתני ותפחד מחמת עריצים ולא ידעתי מי הם , עד אשר טפלו עליה שקר זדים , ואהי גם אני בצוררי נפשי , כי נפשי היא זאת וחיתי , ובלעדה כאין אנכי · ותאמר לו נעמה : לא עת הגות אהבה , כי אם עת הסר אֵיבָה היא — ועתה הגידי לי תמר עדינה , מה עול מצאת בי ובבתי כי חרפת אותנו כמכשפות ארורות ? ותאמר תמר : הן אהבתי את אמנון אשר ראיתי חובב את בתך , וקנאתי אשר בערה בי מסכו כי רוח עועים , הה ! מי יתן שבתי עם בתך היפה , כנשים גם יחד לאמנון ! ויאמר סתרי : הוי עלמה נמהרת לב להשפיל ולרומם בלי דעת , התהיה בת יורם האלוף לעלם רועה ? ועתה שמעי בת עדינה ונמהרה , ושמעו כל העומדים פה ; והגדתי לכם אחרית דבר : אמנון הרועה ופנינה תואמים הם , אשר ילדתם נעמה אשת יורם , ויהי אמנון אָמון אצל אבישי אחי , ופנינה ישבה עם אמה בכרמל , ותלקט בשדות אביה ובכרמיו , וכל יושבי המקום ההוא הקוצרים והבוצרים קראו לה שושנת הכרמל על יפיה ·

אמי ! אחותי ! נתנה תמר קולה בנפלה חליפות על צוארי נעמה ופנינה , ולא יספה דבר כי התעלפה ; וידידיה ותרצה אשר שממו גם הם נשאוה אל חדרה , וישכיבוה על מטתה , ונעמה אמרה לתימן : שלח נא בני רוכבים בסוסים והשיבו את אמנון בני מבית לחם · וימהר תימן לעשות כאשר צותהו אשת יורם , והזקנים שבו לבתיהם בראותם כי גדלה המבוכה בבית ידידיה ·

וזמרי נאבק עם מר המות , גרונו נחר ועיניו המזרות אימת מות ילטוש אל עוריקם האסור בעבותים , ויאמר לו עוריקם : מי שם מרורת פתנים ביין ומי השיאני לעשות את המעשים האלה ? הלא אתה זמרי , כי התעברת על ריב לא לך בעבור הבצע ; — הוי זמרי ! קרא תימן , הוי צדיק תמים ! איך נאלמת דומיה מכאב נעכר , תשמע מוסר כלמתך מפי

נבל ולא תענה, הוי בר לבב! מרבה עולה לה׳ על כל דבר שפתים, על מראה עינים, על משמע אזנים, ועל ריח אפים, ומה חטאך הפעם כי הקרבת היום זבחי אדם לשחת ותעלם כליל אש? — העוד תלטוש עיניך לי? הוי פתן חרש! תמקנה עיניך בחוריהן, עוד מעט, ולשונך לשון אפעה תמק בפיך ולא עוד תפריש כצפעוני, אתה זבוב מות, אתה הבאשת שמן רוקח, ובזעם לשונך הפכת שושנה ללענה ואת העדן לשאול, רדה אפוא שאולה בשבר רוח, כי הפך ה׳ כל מר למתוק.

ותאמר לו נעמה: הלא עתה בני תבין חידתי בתפת, הנה עיניך רואות את השושנה ואת החוחים האלה אשר העיקו לה מסביב! קוצים כסוחים, שרופים באש, מות ירעם יען רעתם כי רבה; גם זה נבל הנתעב מֻשַּׁךְ את בתי ברשתו, ויאמר להושיבנה אתו על נחלת אביה אשר לא עמל בהן, ובראותו כי בתי לא תגור אתו, ויבקש להגירנה על ידי חרב.

הה! קרא נבל, הן שמי היה לי לחגא, ועתה תימן קומה והגירני על ידי חרב, כי שבעתי קלון מכבוד, חרפה מחיים, התר נא ידך ובצעני — לא, זוחל ארץ, ענהו תימן, לא אחלל חרבי על עצב נבזה כמוך, כי אם רמוס ירמסוך רגלי השור והחמור, ומנת שועלים תהיה כפגר מובס.

ותרצה יצאה מחדר תמר ותאמר לתימן: צוה בני ופנו את הבית והסירו זעומי אלהים אלה מנגד עינינו, ויעש תימן כן, ויסגר את נבל לבני עכן לעשות בו כטוב בעיניהם. ותקח תרצה את נעמה ואת פנינה ותביאן החדרה אל תמר אשר שבה לאיתנה, ותפול תמר על צואריהן ותבך ותאמר: אהה! כי יצא השטן מעמקי שאול לצחק בנו, לו שמעתי כל אלה מתמול שלשום, כי עתה דודי לא נסע ונגלה ממני, ועתה סלחנה לי, כי רבות צררתיכן בלי דעת. ונעמה ופנינה בכו בדברה זאת. ותאמר תמר: הנה מחה ה׳ היום דמעה

מעל פניכן, וקרנכן רמה בכבוד, אך מכאובי מי יודע ? כי כצעיר משפחות חשבתי את אמנון ואהבהו, ואיך לא תקצר רוחי היום בדעתי כי הרחקתי ממני בן יורם, אלוף ביהודה ואלוף נעורי ? אויה לי כי הרחקתיו בלי דעת ומי יודע אם ישוב עוד אלי :

וידידיה ספק כפיו ויאמר לסתרי : לך הצדקה ולי בשת הפנים, הנה הלילה הזה גלה אזני, וזכרו יהיה לי לחרדה כל ימי חיי, מאז לא אביתי לקחת לקח מפיך על דברת בני האדם, והלילה הזה הורני זכרי דעת, כי אש אוכלה, שטף מים כבירים והיה רעה, לא ירעו ולא ישחיתו כאיש מזמות הלובש מעיל צדקה לכען כחש, נורא מוכרך אלהים ונפלאים משפטיך ! ויאמר חנגאל : ישוב נא אמנון הלום וינחמנו מעצבוננו, הנה בא חלומי, ובא אמנון גם הוא, בה׳ בטחתי ! ועתה נשים שאננות הינה נכונות ליום מחר ושבתן אל נחלתכן אשר נהפכה לזרים זה ימים רבים •

ותימן אמר לנעמה : יצא נא לי הפעם מתוק ממר, ולא יעתק עוד הספיר מן הטבעת. ותאמר נעמה : יבא אמנון בני וחברם יחד—ולא ידעו השומעים פשר הדברים האלה • ויספר להם תימן ככל הקורות אותו מיום היותו בכרמל עד היום, ויתמהו השומעים • ויאמר ידידיה : אכן יד אלהים נודעה באהבתי את יורם גבר עמיתי, והקם יקים אהבתנו לצאצאינו, ועתה נעמה עדינה, שבי לבטח עם בתך היפה על נחלתכן, וה׳ הרב את יריבך הוא יריב את ריב ציון, וכלה העננים מעל עיר קדשו, ואשור לא יחרידנו • ותאמר תמר : הן יצא כנגה צדקתכן, כן יאיר שמשי אל עבר פני, מי יתן ושבו הרצים עוד מעט והשיבו את אמנון בחירי הלום, וידעתי כי יסלח לי וכי אהבתי אותו אהבה עזה כמות, על כן קשתה כשאול קנאתי •

עבר נשף החרדה, נהפך לילה על חבר המרעים

ובטרם בקר ואינם, כי קפדו חייהם במכאובים רבים. ונבל נגור מידי אחיו אשר נקמו ממנו נקמת אבותם; ביום ההוא בצהרים וכל בית ידידיה הובילו את נעמה ואת פנינה על נחלתן, בבכי ובתחנונים; ויואילו אבישי וסתרי לשבת אתן בימי המבוכה, כי חרדה עיר אלהים לשמע סנחריב אשר עבר עם צבאותיו את נהר פרת, ויושבי ציון מהרו לבצר העיר.

והרצים בסוסים שבו לפנות ערב ויגידו לידידיה לאמר: באנו לבית לחם ונדרוש לאמנון, ויגד לנו רועה אחד לאמר: „סר אמנון אל אהלי בלילה, ונפשו חכתה בכליון עינים לאמו ולאחותו, ויערוך דברים עלי גליון, ויבך בכי תמרורים, ויתן לי את הגליון לתתו לתמר בת ידידיה, והוא פנה ללכת בטרם בקר, ולא הגיד לי אנה פנה". ויתנו הרצים לידידיה את הגליון חתום, ויוסיפו לדבר אליו לאמר: ואת פורה משרת אמנון תפשו הרועים במגרשי העיר בית לחם בקומו על מעבה שפחת תמר בתך לרצחה, ונביא את פורה חיים, ואת מעכה — הנמחצה ונפצעה, ונפשה קרובה לשחת. ויקרא ידידיה את הגליון ויבך בכי תמרורים, ויאמר אל הרצים: אל תגידו זאת לאיש, פן תשמע תמר קושט אמרי אמת ויצאה נפשה, אמרי נא, כי ארח אמנון לחברה, לברות תרשישה עם קציני יהודה, ויאמרו הרצים: כדבריך ארונינו כן נגיד. עודם מדברים ותמר באה, ויקח ידידיה את הגליון ויסגרהו במלתחתו. ותאמר תמר: מה זה אבי כי פניך חמרמרו מבכי? ויאמר ידידיה: שאלי נא בתי את הרצים, ויגידו לה הרצים כדברים אשר שם ידידיה בפיהם. ותספוק תמר כפיה ותקרא: אתה אבי כי נגזרתי! ויאמר לה ידידיה: אל תשתוחחי בתי ואל תהמי, אל תנודי לנודדים כי אם בכי ליושבים הנותרים בציון, אשר חייהם תלואים למו מנגד, הטוב לך בתי לשבת עם בחירך במצור ובמצוק? דומי בתי והתחוללי לה' השומר רגלי חסידיו, כי שוב ישוב אמנון הלום עם כל נודדי יהודה

ביום ישועה: ויוסף ידידיה לדבר על לבה, וגם אבישי סתרי וחננאל קמו לנחמה, ותנחומותיהם נשארו מעל, רק מבוכת עיר אלהים רפאה מבוכת נפשה על נקלה •

ויחקרו את מעכה ותספר לאמר: אנכי הולכת למות ולמה אכזב? אנכי אהבתי את אמנון מיום הכרתיו, ואשית ידי עם שוטניו, ואת פורה אשר עגב לי פתיתי להצמיד מרמה ולהבאיש ריח אמנון• ויהי כאשר הפיקו שוטניו זממם, כברוח אמנון, ויצא בעקבותיו ללכת אחריו, ואנכי לא ידעתי כי אורב פורה לי, אהה! כי דלק אחרי וישיגני ויכני מכת מות ויצילוני הרועים, והנני עתה קרובה לשחת, ודמי בראשי— וידרשו את פורה ויגד גם הוא כזאת, וישימוהו במשמר, עד אשר יחרצו לו משפט מות •

כה

ועיר אלהים נבוכה, כל אזנים תחרשנה מאנקת מתי רעב, המולות קרדומות ומהלומות כשיל וכילפות, אשר יניפו מקרקרי קיר ונותצי הבתים לבצר החומה, כל פנים קבצו פארור וכל רוח נשברה, כי באה ציון במצור ובניה עד משבר •

ותזקיהו אסף כשנים עשר אלף איש, כלם ישרי לב ונאמני רוח, וישם עליהם שרי צבאות, ויקבצם אל רחוב שער העיר וירהיב עוז בנפשם וידבר על לבם לאמר: שמעוני בני! הנה שאון לאומים באים לשום מצור על ירושלים, משאתם אל תבהלו ומהמונם לא תענו, כי עמם זרוע בשר וזרוע ה׳ היא תאמצנו; התאזרו נא ושימו יראת שדי על פניכם ואהבתו בלבבכם, דומו לה׳ והתחוללו לישועתו, כי עשה יעשה נוראות לא נקוה; הן זאת העיר ציון, לה נשואות עיני יושבי קצוות ואיים רחוקים, בחיקה מטל גורל לאמים

וממנה יצא משפט לגוים, כי היא תצא לרוחה וכל הגוים ימחאו כף, יריעו מאפסי ארץ אל אלהים בציון, אל תיראו מתי יהודה, כי גואלכם חזק, ה' צבאות שמו!

ושבנא שם את העיר כמרקחה ויסכסך את יושביה, ויתמכרו לו שלשה עשר אלף איש רכי לבב, בנים לא אמון בם, ויקבץ את ראשי הקושרים אליו, ויאמר אליהם: אמרו נא אל העם לאמר: מי האיש החפץ חיים ישמע לעצתי, להשלים את מלך אשור בטרם יכה את ירושלים לגלים נצים; אך שוא יבקש חזקיהו תחבֻלות, ובדי ריק ייעפו אלה האוהבים שערי ציון לבצר חומתה, הגדר הרחויה המלאה לה בקעים ופרצים; דמיונה כאיש נגוע מכף רגלו עד קדקדו פצע וחבורה, ובא רופא אליל וצוה לקחת בשר מבשרו להעלות לו ארוכה, הן ינתצו היכלי חמדה, בתי קיץ על בתי חרף יכו לרסיסים, אבן מקיר תזעק מרה, וכפים מעץ יענה, הוי! הבזאת יבצרו העיר? הבאלה ירפאו שבריה? לא לעזר ולא להועיל, הן שערי ציון סֻגרו אך שערי צלמות פתוחים לפנינו, מי הברֵכות נקבצו, אך מי הנהר הרבים והעצומים כפרץ רחב יאתיון, וברעם וברעש יבקעו העיר, ואם כעת לא תבקשו תחבולה, מוסר בקהל רפאים תנוחו, הן כל כפר לא יועיל עוד ביום עברה, כי אחת העיר בנו רַבְשָׁקֵה שר צבא מלך אשור, ושתים לא יוסיף, אין טוב לנו כי אם להִכָּנע כפני מלכו; ועתה מה הבטחון אשר יבטח חזקיהו? אם בסגֻלות אוצרותיו? הן אזלת ידו לכלכל מתי מספר, מתי צבאו במצור ובמצוק, כי את שארית הכסף הנמצא בביתו ובית ה' אסף, את דלתות ההיכל קצץ, ויובילם שי למורא, מנחה למלך סנחריב; ואם בטח בכח ידו, עלו נא לגגות והביטו אדירי אשר אשר רבו ככוכבי השמים, אל מראיהם יֻטלו עוזרי רהב, מצרים נתנו יד גם היו בצוען שרינו ומבטנו הוביש, כי גם לב מצרים כנשים; הן כל ערי יהודה הבצורות נלכדו וקציננו נדדו

כצפרים עפות מקניהם, שרידי זקנינו גועים בפאת מטה מפני זלעפות רעב, ואמונים עלי תולע התעלפו בראש כל חוצות; פה שני אנשים נצים על צאתיהם ועל גללי אדם, ופה צחה צמא ישיב נפשו במי רגלים, וכמה עוללים טפוחים היו לברות לאמות רחמניות, אין חכמה, אין כח ואין עצה נגד מלך אשור, כי מי הקשה אליו וישלם?

בכבובות האלה ישבו נעמה ופנינה בהיכליהם וידידיה כלכל את נפשותיהן במצור, ותימן ותמר בקרו באהלן תמיד; ויהי היום ותימן בא אל ההר פנינה וימצאנה עצובת רוח ודמעתה על לחיה. ויאמר אליה: ה׳ עמך בת נדיבים! הנה עיניך כשמש וכירח בהאירם מבין מפלשי עב, ודמעותיך על לחייך כרביבים על ערוגות הבשם. ותאמר לו פנינה: אהה ארוני! כי אומללה אני. ויאמר לה תימן: אל נא עדינה, אל נא תקראי לי ארוני, כי עבדך אני ואת גברתי, מאז קנית לבבי ולך אני, ועתה הנה עבן המקור המטהת היה לך מקור ישע, יקר גזעך נורע, וקרנך תאיר בקרני שמש בצאתו מחדרי אפל. ותאמר פנינה: בת נדיבים אני, בת יוחם, אך איה אבי ומה אחריתו? הלא שבר רוח ומות; נחלת אמי — שכול ואלמון; גורל אחי — נדודים ומרודים, ומה אפוא מנת כוסי? הלא אבל, בכי וכאב אנוש, איך תאיר קרני אשר עוללה בעפר מיום היותי? ואיך אשאב ששון ממקור מרורות ותוגה? הה! קשתה יד אלוה על בית אבי, ומה עוד אקוה, הן עריצי הגוים יהמו ויסובבו עיר, בנות ציון לובשות חרדה מבקשות מעוז בזרועות בעליהן, אביהן ואחיהן; איה אפוא אבי כי יסך בעדי, אחי — כי יציל כבודי מחרפת צר? כל זאת באתני ואיך לא אבכה?

האת זאת הקוסמת? ענה תימן, אשר לא גרע עיניו ממנה מדי דברה, אף אמנם קסם על שפתיך; הן לאחיך תעגם נפשך העדינה, לאמנון, אשר אחי קראתיו גם אני,

ולו ידעת שבתי ולכתי עמו מראש, כי אתה ידעת מכאובי גם אני, אך מי יתנני כאח לך לעתות בצרה ודבק לך כאח ביום ישועה, אמרי נא לי אחותי את ורוח גבורה לבשתי, הלא אם בעיניך תלבביני ובנעימות אמריך תרהיביני בנפשי עוז, אמיץ לב אני בגבורים; יגשו אלי כל גבורי אשור, אנכי ארמסם אטרפם כאריה משחית, ובלביאוז אשר תפיץ אויביה הנועזים לקחת גוריה מבין שדיה, אני, אני אהיה לחומת מבצר ולמסך מבדיל בינך ובין כל אסון; יעיפו חצי אשור על ראשי, כנטפי מטר נחשבו לי, אשפות בני עילם וקשתותיהם — כקש יבש וכעלה נדף לי, אמרי נא לי עדינה אחותי את, ונפשי תדרוך עוז!

הה! ענתה פנינה באנחה, הן אין עזרתה בי ואיך אתן לך עוז ותעצומות? מה חפץ לך בעלמה קשת רוח כמוני, דן מדמעותי ימס לבבך ומאנחותי תרפינה ידיך. — מה חפץ לי בך? שנה תימן את דבריה, חפץ אשר כל חפצים לא ישוו בו. הלא החוחים אשר העיקו לשושנה מסביב בערו באש, ומדוע לא תאחז ידי בשושנה? השיבי לי עדינה את אשר לקחת ממני, השיבי לי שלומי ומנוחתי, וה' ישיב לך ששון ישעך.

ונעמה באה התדרה ותאמר: הנכם נעצבים תמיד על משוש כי רחוק מכם, הלא תבכו למבוכת עיר אלהים, ואמנון אשר נדד ולא ישוב עוד הלום; אתת היא, על כן אמרתי: אם חפץ ה' בבית יורם כי עתה לא יכבה את גחלתו, והשב ישיב את נדחו להקים בריתו עם ידידיה; אך אם הפר אלהים בריתם ואמנון בני לא יבא עוד, לא תבוא גם תאותכם, והספיר נעתק מן הטבעת, לכן תימן! שבה בדד בבית אביך ושא זעף ה', ולמה תמרר את חיי פנינה בתי? הלא לבך לב גבר, הבליגה על עצבך והקשיח לבך מבתי, אולי ישקיף וירא ה' גם בעני נפשותיכם, בעת אשר יערה רוח ממרום על

כל פלישת יהודה • ויאמר תימן : הן בפנינה כל חיי רוחי , ובאחת מעיניה נשקפה לי תבל ומלואה , ואם אסתר מנגד עיניה ונסתרה דרכי מה' ואור חשך בעדי , אהה ! כי הייתי כגבר אין איל ולבי כנשים להגות תאניה ואניה , והייתי כתמר אחותי וכפנינה חמדת נפשי יורע נהי , שלשתנו אהבנו את אמנון ושלשתנו נשא נהי בבי תמרורים על מחמד לבנו כי אבד , ועל משוש כי רחק ממנו ; ויבך תימן ברברו , ופנינה גם היא בכתה , ויגון נעמה טמון בקרבה •

מן העת ההיא מנע תימן רגליו מבוא אל חדר פנינה , וישב בדד בחדרו בבית אביו , ויבך וישא בשיחו עם תמר אחותו המתאבלת על אמנון ידיד נפשה , מקור יגונם יחד •

כו

ואמנון חרד לברוח מבית לחם בלילה ההוא אשר בא שמה ויבא עזקה בבקר , וארח לחברה עם נודדי העיר ההיא אשר שמו פעמיהם לדרך מצרים , ויהי בקרבם לבוא אל עקרון , ויתפשום גדודי הפלשתים , וימכרום לבני היונים אשר הלכו באניה לשוב אל אי כפתור אשר לאיי יון יחשב , ויביאו בני היונים את בני יהודה אל אי מושבם , וישימום לכורמים וליוגבים ; ושם איש יהודה אשר נשבה בימי אחז ויש כוהו בני היונים לפקיד על אחיו בני עמו , כי לא ידעו בני יהודה שפת יון •

ויהי עבודתם בהר נחמד הנשען על שפת הים אשר כרמי חמד יציצו כנזר על ראשו , ומראה הים הנשקף אל עבר פניו ישוה עליו הוד והדר ; ויזכור אמנון את עיר אלהים ואת מחמדי נפשו וינהם מנהמת לבו , ויהי כשתיל זית אשר הביעוהו מקרן בן שמן ויטעוהו על ארץ מלחה , אשר עליו יבולו והודו יהשך •

הגיע עת הזמיר , ובני יהודה באו אל הכרמים לעדרם

ולזמרם, ואמנון עושה מעשהו בפנת כרם אחד ועיניו נגרור מבכי; ויבא אליו הפקיד ויאמר: הן יְחֻדַּשׁ האביב פני האדמה, תְּחֻדַּשׁ גם אתה רוח נכון בקרבך, כי צעיר אתה ליבים ולמה תשתוחח? הן לא יחדש כנשר נעוריו גבר אחרי בלותו, אך עול ימים יחליף כח לתקופת האביב, קומה עלם יקיר והתאושש, כי מצאת חן בעיני בעל הכרמים ואני אהבתיך משנה אהבה, על יופי תארך ועל מקום מולדתך, כי הגידו לי כי יליד ציון אתה, ובעיר הזאת כל חיי רוחי. ויאמר לו אמנון: הן צעיר אנכי לימים, אך לא ידעו ישישים כעסי והותי, כי מידידות נפשי נפרדתי, מאם רחמניה, ומאחות יפה־פיה, ותמצאני כקן יד שובי וירחיקוני הלום, אויה לי צפור בודד! אין פונה לרותתי, ואין מוחה דמעה מעל פני, את תלאותי אספר לרוח, וצרתי אגיד לגלי הים, אשר ישאון אתי נהי כנהמת לבבי, ומה ינחמוני נעימות האביב? הה! לא לקשה יום ישב רוח צח, ולא לְמָרֵי נֶפֶשׁ יאיר שמש, תלבש תבל פאר עדיה, ומה אשמח בפרחי עמקים, ופרחי כאבק יעלה? מי יתן לי אבר כיונה אעופה הררי ציון, אקחה חמדת נפשי ואשאנה לאחרית ים, מקום אין בו נרגן ומלשין, אדברה והיא תשמעני, תראה דמעתי תאמין בי; ואם הומות ירושלים ערו עד היסוד, וידידות נפשי גועה בין חרבותיהן, אז אלכה על שוממות ציון, על משואות ארמנותיה ועל משמות דביר הקדש, אבכה על ארץ הריסותי, על הרג הרוגיה ועל מחמדי הטובים, אבכה, אריד בשיחי עדי תשתפך נפשי האומללה.

ויאמר לו הפקיד: נכמרו רחמי מאד לנפשך המשתוחחת, אך לו ידעת כְּנְגִּנַת לבי כי עתה תחריש, אנכי ממרום עם הארץ הייתי, ישבתי שאנן בהיכלי שן, נהרתי באור ה', ידעתי אהבה בתענוגיה ואהי מאשר בארץ; אך אהה! כי

אחריתי נכרתה, זה לי תשע עשרה שנה, שנות ראיתי רעה, בלותי, שתותי על אדמת נכר, פה דכאני אלהים בארץ עניי, ובציון כבדה ידו על ביתי, ואש אכלה אותו על אשתי ושני בניה, הה! על שברם השברתי, ושמה תחזיקני לזכר אשתי האהובה אשר בגדה בי; כל אלה הגידו לי נודדי יהודה זה עשר שנים, ומן העת ההיא לא נתתי פוגת לי, אך למה אכחד שמי ממך? הלא ידעת אם לא שמעת את שם יורם האלוף? ראהו עתה נצב בעניו ומרודו נגד עיניך!

ואמנון שם עיניו עליו ויחרד ויתר ממקומו, ויחורו פניו וכחו עזבו כמעט, מעיו המו לאיש אשר ירד פלאים מראש הרים אל מעמקי ים צרה, ולבו חרד מאבי עוריקם צוררו, ויאמר לו יורם: למה זה נפעמת ולמה תשתומם, הלא אדם ערום יולד ואלהים ירוממהו אף ישפילהו, ויאנח אמנון ויאמר: מה נמרצו אמרי ידידות נפשי באמרה אלי „מי גבר יראה חיים ומות כרגע, ורוחו תכון בקרבו" אף אנכי רואה הפעם מרום ושפל, על כן תפעם רוחי ויפוג לבי, האתה זה יורם האלוף! אתה, אשר שמך וזכרך נודע בשערים? וישאלהו יורם לשלום ידידיה עמיתו ולשלום עוריקם בנו ולשלום אבישי וסתרי, ויספר לו אמנון את אחרית מתן, וכדברו על אודות ידידיה לא יכול למנוע קולו מבכי, ותהי זאת לפלא בעיני יורם.

עודם מדברים ובוכים, והנה בעל הכרמים בא, וידבר אל יורם יונית לאמר: הלבעבור זאת שמתיך פקיד על בני יהודה להמס את לבבם ולהרפות ידיהם מעבודה? ויגער בו ויאמר: אתה תערב את האנשים האלה, ומידך ארדוש עבודתם. וילך יורם אל מעשהו, ואמנון גם הוא שב אל מלאכתו.

ויהי ממחרת ואמנון השכים לכרמו בשממון כי הכה בקדחת; הבקר היה בקר לא עבות, אך טרם נכון היום התנשא

רוח ים ויעל נשיאים מקצה ארץ ויתקדרו שמים מאפסים, ואמנון יושב בתמהון לב על ראש הפסגה, ועיניו נשואות לשמש אשר הביט אליו כמתעתע, ויען ויאמר:

אתה המאור הגדול לממשלת היום! שמש נעים, עד נאמן לי בשחק בבריתי עם תמר: הלא כעיני כעיני תמר צופיות אליך לעת הזאת, ולנגה זרחך תלך מעדנות על הר הזיתים לחזות בנעם מוצאך, הביאי לי תקוה בקויך ומרפא בכנפיך, הגיחי אלי בקרנות ישעך, נעימות אמרי תמר הביאם לי חמים, כעת צאתם מבין שפתותיה שושנים, השמיעיני את קולה לאמר: „קוה אמנון, כי טובה תקוה מחיים“! זרחי שמש צדקה על עיר אלהים והוציאי לאור צדקתי נגד תמר, אויה לי כי גערתה מלאתי, וה׳ לא יאיר פניו אלי, ומה לי אור שמש? לאודו אראה את מזורי, אביט עמל ותלאה, אספי שמש נגהך, הסתתרי בערפל כאשר אסף שלומי וכאשר נסתרה דרכי מה׳, מנעי שמש מארץ אורך כאשר מנעה תמר אור פניה ממני, וקדר היום על תבל וחשכו ירח וכוכבים, ודעכו כאשר דעכה נרי; נפול יפלו מאורי אור ממכון שחקים כעלי אלה ואלון בשלכת, וישתפכו כאבני אפל וצלמות על ארמה, ונאסף שלום, ונאסף שמחה וגיל, ונהפכה אהבה לאיבה, חנינה לשנינה, צדקה לזעקה, ותבל לאבל; וסבכך אל זועם אש במים ומים ביבשה, ונלחמו השמים בארץ, וארץ תתקומם לכל היקום עליה, ונשאר בשחקים שמה, ושאיה תבעית ארץ! כי הנה בצעה אל בראשה, על כן יתפלצון עמודיה · מה ראש עפרות תבל? הלא ציון, ומה מוסדי ארץ? הלא ירושלים; חולי ארץ בנפול עתה מגדליה ביום רעש ותרועה, רגזו שמים כי נעו אמות הספים במעונה אלהי קדם, מעון אור עולם, הנה הוא הכה שאיה, על כן חשכה עיר אלהים, ויושביה כצללים נהלכים ברחובותיה לנגה ברק חניתות, לאור להם חרבות מרוטות וחצים מעופפים על כנפי מות, מה נורא

הרג רב כי פרצו בני אשור ועילם ויעברו שערי ציון, רמסו, טרפו רחליה הנאלמות, ונצח יהודה הזו לארץ, ויז נצחה עד לב השמים, ויהפך הירח לדם ניאדם פלג אלהים, נחל השלוח; הה! חזיון נורא, חזיון משמות נצח, הה! ארץ הריסותי! כל הרע אויב בך, תם ורשע הוא מכלה, כי זעם אלהים מטה ביד אשור, ורצץ בו ראש הולך תמים, ומחץ קדקד מתהלך באשמיו, שוד משדי לא יבדיל בין טוב לרע, צדק ורשע יחדו יטאטא במטאטא השמד.

ויורם עמד מאחריו, ולא אבה להפריע אותו מכרי שיחו, ושרעפיו השתוללו בחמו, ויוסף לדבר בתמהון לבו לאמר:

אויה לי, אמי! אחותי! אנה באתן? איה עזבתיכן? אל תלכנה בתפת, שם גיא הרגה, ושם יזובו מדקרים צבורים כדמן על פני הארמה, לכנה ועלינה על הר בית ה׳ והעריתן את נפשותיכן על מזבח ה׳ ההרוס, מהרנה, פן יגירוכן צרים על ידי חרב, הם ים שואן! כי קול נהי נשמע מציון, קול אנקת חללים מהר הזיתים, כהר פרצים נרמה, אויה לי הלא ביתי ישבה בו, השמעיני את קולך תמר יונתי יחידתי, אללי לי! אין אמר ואין דברים, כי עיפה נפשך להורגים, ממרחקים אקראך ואת מתבוססת ברמיך, אתך יתגולל תימן ברמו גם הוא, בושי חמה! אנה תפיצי אורך, קומי אחותי, נפול יחדו על חלליהם ונבלול דמנו בדם הנאהבים והנעימים האלה, החיים הכרידו בינינו, והמות יאספנו.

ולא יכול אמנון דבר עוד, כי התעלף ויפול על יצועי הדשא אשר ישב שם, ויחרד יורם ויחזק בו ויאמר: מעי המו לך עלם נחמד, לבך תועה ושומם ופיך יביע חזיונות וחלומות נוראים, קומה ואשכיבך על ערש דוי, כי יצוריך כמו יתמוללו ונ׳כת אפך כלבת אש; פרח נחמד אף נעים! ארורים האנשים אשר קטפוך מאדמת מטעך בידי רשע. כדברו זאת לקחהו בין זרועותיו וישכיבהו בסכה אשר בכרם, ואמנון התעורר

מעט וירא את יורם נצב עליו, ויאמר: חוסה אדני כי אומלל אני! ויאמר לו יורם: השקט עלם יקיר, כי כבני אסעדך על ערש דוי ואכלכל מחלתך·

כז

ותמר לא נתנה פוגת לה גם היא, ותבך לאמנון יומם ולילה, ויהי בארבעה עשר לחדש האביב וסתרי בא אל חדרה בבקר, וימצאנה סופקת כפיה ומתופפת על לבה, ויאמר: הן נוראה המבוכה בעיר אלהים, הקיפה הזעקה את כל גבול יהודה, בכי אפוא ליושבי ציון ולא לאמנון היושב עתה במנוחות שאננות על אדמת נכר· ותמרר תמר בבכי ותאמר: בכה אבכה להולך אשר לא ישוב אלי· ויאמר לה ידידיה: למה בתי תעוררי רפאים, תעירי אהבת שוכן עפר? הן אנחנו הולכים אליו, והוא לא ישוב עוד אלינו, בכי לחיים אשר חייהם תלוים למו מנגד ואל תבכי למת· ומה זאת? שאלהו סתרי, ויאמר לו ידידיה: במתים נחשב אמנון כי נגזר כיד אשור, הן תמול בא אלינו פליט מגבעת שאול ויספר לנו לאמר: ראה ראיתי קציני ירושלים אסורי־זק קשת, ובהם עלם יפה עינים, קווצותיו תלתלים שחורות כעורב, עלם זך משלג צח מחלב, אשר עברה חיתו בשלח, ואנכי לא אנכר אותותיו, אבן אמנון הוא, ומיד אשור נגזר, אך הלא כהנה וכהנה שכלה חרב אשור, ולמה בתי תבכי לאחר? נשי יורד בור, כי לא ישוב עוד אליך· ויאמר סתרי: ומי יודע? אולי עלם אחר ראה הפליט כדמות אמנון וכתבניתו, אך הלא אחת היא משתי אלה: אם מת אמנון, הלא לשוא תבכי תמר, ואם חי הוא הלא יש תקוה לאחריתו, ישוב אליך ביום ישועה; מנעי תמר עיניך מדמעה, קוי לה' ושכחי את אמנון בימי מבוכה·

לא ענתה תמר, לא אשכח את אמנון לנצח גם ביום מלחמה ותרועה, גם ביום רנה וישועה, גם בהקיץ גם בחלום לא אשכחהו, אללי לי, כי נפעמתי מחזות קשה בתגומות עלי משכב, והחלומות לא שוא ידברו, שמעו ואספרה:

תמול בלילה עליתי על ערש יצועי ברוח נשברה, ואישן בלחץ לבבי, ובחלומי והנה המלך חוגר חרבו על ירך, שארית צבאותיו אשר נאמנה עוד רוחם אתו, ערוכים ברחוב המזרח לצאת לקראת נשק ועוטרים אותו, ועיני חזקיהו דלו למרום ויורדות כנחל דמעה, עיניו נשואות לה׳ ופיו דבר לאמר: אנא ה׳! הבט משמים וראה מלך יהודה נודד מכסאו ומעירו, לערוך מלחמה במתי מעט את מלך אשור, אשר רבו אדיריו ככוכבי השמים, עליך אעזוב את העיר הזאת, נשיה, בניה, וטפה, זקניה, אלמנותיה, ויתומיה, יחסיון נא בסתר כנפיך אלה עניי הצאן; אנא שומר הברית! אל תאבד ניר לדוד וגנון באברתך על סכת שלם. ועיני אנשי הצבא ירדו פלגי מים כדברו זאת, ובקול בוכים קראו לשלום לעיר האלהים, למעונה אלהי קדם ולנשיהם ולבניהם אשר באו לשלחם; והנה מן המחנה יוצא אלי אמנון חכליל עינים, חגור חרב, מחזיק מגן וצנה, רוכב על סוסו אשר עור האריה פרוש על גבו, והוא כגבור הודו במלחמה, ויקרא אלי לאמר: שלום שלום לך תמר יחידתי! גם המות לא יפריד ביני ובינך! זאת דבר והנה הוא חמק עבר, ואנכי נפעמתי וכנטועה במסמרים עמדתי משתאה ושוממה, חפצתי לדבר ולשוני לחכי דבקה, רציתי לצעוק, והנה נאלמתי דומיה, וכפנות המחנה ללכת התפתחה לשוני ממסגרותיה, ואשא קולי ואקרא: אהה מחמד לבי! אלוף נעורי! אנה תלך, ואיככה תעבור את מצות ה׳? הן ארשתני ולא לקחתני עדנה, שוב היה נקי לביתך; ואלך אחרי המחנה, הלך ובכה הלך וקרא אמנון! אמנון! בכיתי, צעקתי ושומע לא היה לי עוד,

ואבואה עד שער הפנים, חפצתי לצאת את העיר והשוטרים הגיאוני, הכן הסוכך ונשי ציון עלו לגגות ולחומות, כלן הומיות כבנות יענה ומתופפות על לבותיהן, גם אנכי עליתי על מגדל הצופים, משם ראיתי את כל מחנה אשור ונבהלתי, כמר בשרי מפחד לקול מצהלות אביריו, אנכי עמדתי שם ורוחי היתה מרחפת על דגל מחנה יהודה אשר ראיתי מתנהג בכבדות, כנפץ ברד השתקשקו רמחים וכידונים, חצים ובני רשף עפו על כנפי מות, המלחמה כבדה אל יהודה וחלליהם הֻצְּעו על שדי קטל, פתאום והנה קול ענות גבורה ושאון תרועה נשמע ממחנה אשור לאמר: „מלך יהודה נשבה חיים״! והנה שארית יהודה הפכה ערף, כשיות נדחות נסו, כשלו נפלו איש על אחיו וצבאות אשור דלקום כזאבים מאחריהם, ורעם שרים שואגים ככפירים: עורו! עורו! בני אשור ועילם, עלו הררי ציון, ערו ערו, עד היסוד בה!, הכו, שתתו באש ובחרב! — ובמבוכה הגדולה ובמבוסה הנוראה חזיתי את אמנון נרמס בשער, אף שמעתי אנקת מותו, אז אמרתי אקפצה מעל ראש המגדל וארכא את חיתי יחד, ואיקץ וְהִנֵּה חלום; עוד תרדת אלהים עצורה בעצמותי, ורוחי שוממה בקרבי מן החזיון הנורא — הן לא אתת אני עלי תבל וכהנה ראו עיני בשבט עברת ה׳, אך אשר אחזה לי אני, כי חפץ ה׳ להפליא עלילותיו עמדי, ומיום דעתי את אמנון גם שמתי גם תוגתי מוזרות לאזן שומעת; אל נא אבי, אמי וכל מיודעי יחד, אל נא תאיצו לנחמני כי לא אשכח את אמנון לנצח, גם ביום מלחמה ותרועה, גם ביום רנה וישועה, גם בהקיץ גם בחלום לא אשכחהו.

ויאמר סתרי: כי יפלא החלום בעיני תמר, בעיני לא יפלא, הן כמונו כמוה חרדה היא לרגעים, על אדמה הרוגזת תחת יושביה בימי מהומה ומבוכה, ועתה בשורת האיש מגבעת שאול הוסיפה לדכא רוחה על אודות אמנון, הלא

חזיון לבה הוזה בחלום, זולת זאת אין דבר • כן אחזה לי גם אני, ענה תימן, הן לבנו יהגה אימה מחתת המציק, גם אזנינו תשמענה כל היום קול שאון מהיכל ה׳, קול תרועת הלוים אשר יריעו בחצוצרות מעת בוא הצר הצורר עלינו, והחלום בא ברוב ענין לספות מראה עינים על משמע אזנים•— וכה אחריתנו? שאל חננאל — „יש תקוה לאחריתנו״ ענה סתרי, שמעו נא אשר דבר בן אמוץ בקדשו לאמר: באש נשפט ה׳ ונשמת אפו כנחל גפרית תבער במחנה אשור, סופה ולהב אש אוכלה מנת כוסם, לא תֵרָאה אבחת חרב ולא ישמע קול רעש כידונים, כי מקול ה׳ יחת אשור, ומגערתו יבהל, מוקדי עולם, מהם יגורו חטאים וירעדו חנפים, וצדיקים יחסו בה׳ ובצל ידו יחבאו עד יעבור זעם, לערב תוחל ציון ולפנות בקר יעזבנה אלהים ויודיע את אשר לו, כי קדוש יֵאָמר לכל הנשאר בציון•

וצבאות אשור נחו שקטו בטח ככפירים סביבות עררי צאן, כי מי יעדר רבצם, השמש ככדור אש נשקעה בים האחרון, התחבאה מפני בלהות הנשף הנורא, והירח נהפך לדם על הר הזיתים ויאת לילה, ליל התקדש חג הפסח, מועד מזכיר גבורת ה׳ אשר עשה בשדה צוען, אך אהה! לנשף חשקם כי היה לחרדה, שרידי ציון נוגי ממועד באו בחדריהם, ונפשם בבתה במסתרים מפני זעף ה׳, גם הכהנים בכו בין האולם ולמזבח, ספרו ויֵלילו מר, כי שבת משוש חגם, המלך השליך פאר נזרו וילבש שק ובן אמוץ שפך שיחו לפני ה׳ לאמר: חזה ציון קרית מועדנו! בחוצותיה יליל ישימון, הרריה שוממים, חומות ירושלים אבלות, והיכל קדשך נמוג, חזה ציון קרית מועדנו! אך מגור מסביב, אך זועה בפנת יקרת, שאגת צוררים תחת המון חוגג וקול באי מועד, שאון תרועת זרים תחת המית נבלים כנור ועוגב, מעוברי בסך אל בית אלהים, ודמעת נרכאים תחת נסך יין, עורי שרי, זרוע

ה', עורי אל תוסיף והתעוררי על צריך, אביר יעקב! צא מחביון עוזך, הראנו תגרת ידך בשדה צוען ומטה עוזך על הים.
מה נורא אלהים בקומו למשפט! ומה נאור ואדיר בלבשו נקם! רב העלילה יתן אות וכל תולדות השמים והארץ עזבו משטרם, חלפו עברו חקות עולם, להגה כפיו יצא יתלכדו אש מתלקחת וקרח הנורא ויתכו כמים ארצה— לפנים רכב אלהי המשפט על מרכבות ישועה, וחמר מים רבים נצב לפניו כמו נד—גער בתרומות וירגזו לקראת בני חם—עתה למועד הזה בא בסופה מרכבותיו וגערתו בלהבות אש, שרפים ממעל עפו וידאו על מחנה אשור, סופה וסער מתחולל היה מעופם, ובמוטות כנפיהם הפיחו מוקדי עולם, ויהי רוח זלעפות; המה שטו עברו, וישאירו אחריהם מהומת שקט, דומיה נוראה, ותרדמת מות; אך רגע וזעם ה' — וצבאות אשור היו לשרפה כאכולת אש.

וכמו השחר עלה לגלות סוד אלוה הצפון בחיק עלטה, עוד ממשלת היום וממשלת הלילה נלחמים, מבלי דעת למי יאתה להודיע מעללי יה, והיושבים על החומה הקשיבו אל מחנה אשור, והנה אין קול ואין קשב, אין אמר ואין דברים; וישאו הצופים קול וירנו במרום ציון לאמר: עורי והתעוררי עיר אלהים! כי נרדמו צריך, פצחי רנה וצהלי, כי צורריך נאלמו דומיה, ימין ה' עשתה חיל כימי מצרים, הכניעה שאון זרים, הפכה עליהם לילה ותדכאם לפני עש, בת ציון לבשי עוזך, כי שונאיך לבשו בשת, מציקיך עוד אינם, חגי יהודה חגיך!

עברו בעותי לילה, השמש הופיעה בקרני ישע והוד על עיר דוד, ותביא בכנפיה מרפא לנפשות יושביה, עזב החולה את ערש דויו ונגוע ברעב נטש אהל עוני, מחזיקי בפלך השליכו משענתם, פסחים דלגו כאילים ונכשלים אזרו חיל,

כל הכתוב לחיים בירושלים יצא אל מחנה אשור, והנה העמקים אשר מלאו רכב ופרשים היו עמקי פגרים, ואשר היו למו ידים שללו שלל ויבזו בו למרבה.

ועיר אלהים הנבוכה היתה לקריה עליזה, כי ברא ה׳ את ירושלים משוש, והנה צהלה ושמחה בישע נפלאותיה ובחג מועדה תודה ובקול זמרה בהר קדשה, וששון ושמחה על כל מקראיה, נשכח כל עצב, נכו יגון ואנחה. והנה גם היא עלתה עם נעמה ופנימה על הר בית ה׳, ותאמר: אנא אל עשה פלא: יחיה נא מֵתַי וישיש את עמך משוש. נהמנו נא גם אנחנו, ענו נעמה ופנינה, נהמנו אל משלם נחומים לציון ולאבליה. ותרצה נגשה אליהן ותאמר: הן הלתה ציון גם תלד את בניה, אך טוב אלהים לקויו ובו נשים מבטחנו כי יראנו את אמנון.

וחזקיהו אסף לפני שערי ירושלים את שרידי שבויי מצרים וגלות כוש אשר נהגם מלך אשור, וידבר אליהם לאמר: הנה פרק ה׳ עול אשור מעל צואריכם, נתקו מוסרותיכם וחבליכם, דעכו כפשתה מאש קנאת ה׳ צבאות אשר קנא לציון, אך לא עת דבר שפתים היא לספר מפעלות אלהים, בעת אשר יגידו שמים צדקו והארמה תפצח רנה, כי כָלָה רומס מְעֻוָּה פניה, לא עת משמע אזנים היא, בעת אשר עיניכם הרואות נפלאות אלהינו, רק דור אחרון עם נולד, יטה אזן לשמוע את אשר נראה אנחנו למראה עינינו, הביטו אפוא פליטי הגוים והתמהו תמוה! ראו פגרי בני אשור ולחומי בני עילם כגללים על ארמת יהודה! מה היה לך חולש על גוים? כשודד לילה באת וכגנב נחבאת לברוח בזורח לנו שם ה׳ שמש צדקה, אתה מפץ כל הארץ! מפניך נעו אלהי העמים, אלילי חמת וארפד, כרכמיש וכלנה, וקרן מלכיהם לעיזר נגדעת, הגיפות ידך גם על בת ציון צבי ממלכות, וידך לא שבה עוד אל חיקך. גם אתם גבורי חילו, שרים וסגנים,

מלכים ורוזנים יחדו ! כנשרים ראיתם מרחוק על בית ה׳ לא יעפתם ולא נחתם, עתה מגערת אלהי יעקב נרדמתם, עיפים הייתם, עתה תנוחו על אדמת יהודה מנוחת עולמים, ועתה ראו פליטי הגוים, והגידו באיים מרחוק, כי חזק אלהי יעקב ׃

ויענו פליטי הגוים ויאמרו : אך בך אל ! אך בציון גדול שמו, לה׳ הגדולה והגבורה, תפארת והוד למקדשו וצבי לצדיק ׃

ופליטי הגוים השמיעו נפלאות ה׳ עד אפסי ארץ, ויגידו צדקתו באיים רחוקים, והנה מכנף ארץ זמירות נשמע ויושבי קצוות הריעו לאלהים בציון, לאמים רבים חלו פניו במנחה וישלחו מגדנות ומתנות אל הוקידו—הממלכות אשר מעבר לנהרי כוש שלחו בים צירים ומלאכים קלים אל עם נושע בה׳, ובת צור גם היא חלתה פני אלהים במנחה ותביא את נדחיו אשבר לציון, כל אשר בשם ישראל יכנה כתב ידו לאלהי יעקב, ויאמר : לציון אני ! והדורם היה בין מלאכי צור וצידון אשר קדמו פני אלהים במנחה, ויסר אל בית ידידיה לדרוש את שלום אמנון, וימצא את תמר נעצבה לדודה כי נפקד, ויספרו לו כל בית ידידיה ככל אשר קרה את אמנון, וישם הדורם ויצרוק—ויאמר חננאל : לו הביא לי איש את אמנון כי עתה את כל הוני נתתי לו, ויאמר הדורם : אנכי עברתי ארחות ימים לעת הזאת, ואפגע באניות ובספינות, בצנות ובכלי גמא הטשים כנשרים על מים אדירים, כלם נושאים נדחי ישראל ונודדי יהודה, אין רוח קדים ואין סערות תימן, זולתי רוח צח נושבת על ים שוקט להביא נדחי יהודה באניות רנתם ירושלימה, ועתה הנני שב אל ארצי ומגמת פני לשבת באניתי לסחור את איי יון הרחוקים וללכת תרשישה, ואנכי לא אשית לב למרכולתי כי אם אוקיר איש יהודה מפז ונדחיה אבקש כמטמונים באשר אמצא, ולו יקרה ה׳ לפני את אמנון כי עתה אביאהו כאשכר הלום, לא בכסף ולא במחיר כי יקרה נפשו מאד בעיני ׃ ותבת

תמר דמעתה מעל פניה ותאמר: כן תיקר נפשך הדורם בעיני ה׳, והביאות את אמנון, והשיבות אותי גם עתה כאשר הוא שם כאשר השיבות אותו מנינוה, ומה יעלוז לבך אז בראותך המון אנשים עוטרים אותך, ומברכים את שמך על הטוב אשר עשית, וברכתי תבוא לראשך והשיגתך כל ימי חייך • ויאמר הדורם: את אשר לי לעשות אעשה, ואת חלי את פני ה׳ והצליח דרכי, כי נוטה ה׳ בימים האלה כנהר שלום ליושבי ציון • ויברכו בית ידידיה את הדורם ויתנו לו מנאת ומנחה, וילך מאתם ויגם לדרך פעמיו •

כח

עברו עשי ירחים מיום אשר נשתה גבורת כנחריב והילו כביבות ירושלים, ותקות תמר הלכה ואבדה מיום ליום, אך תוגתה הלכה ורבתה; ותימן גם הוא ראה כי תוחלתו הכזב מפנינה, ולא עצר עוד כח לשבת קרוב לפנינה חמדתו; ולהיות רחוק ממנה קצוי ארץ, וישב עם סתרי בכרמל; ותמר ישבה בבית הקיץ, ויתן לה ידידיה נערה חכמה לשרתה ושמה פועה, ותרבר פועה על לבה תמיד להסיר עצב מלבה, להנחם אחרי אמנון ולתת את דודיה לאשר ישר בעיניה • אל נא פועה, אמרה לה תמר: אל תאיצי לנחמני, ואל תהיי בין מנחמי עמל, „אתת את לי״ ענה דודי ואמר לי, ואחר הוא לי מן העת ההיא! ואחר אין לי על פני האדמה; לשוא תאיצי לנחמני כי דבריך כשמן על מוקד אהבתי •

כן עבר קיץ ואין קץ לאבל תמר, הגיע ירח האיתנים ורוחה לא שבה לאיתנה, ותתהלך הנהלאה והאומללה בכל המקומות אשר התעלסה באהבים עם בחירה, וזכרון מחמדיה הרחיב פצעי לבה; יש אשר ראתה את אמנון במראות הלילה וחזיונות הלילה היו תוכחתה לבקרים, ויש אשר נדדה שנתה

מעיניה, וברוב הגיונה דמתה לשמוע את קולו מבין הזיתים, ותעורר את פועה בקול ששון לאמר: הנה קול דודי נשמע באזני! אז הקשיבה פועה, והנה אין קול ואין עונה, ולא שתה עוד לבה לחלומותיה ולדבריה. ויהי בחמישי לירח האיתנים ותמר מצאה את הספר אשר שלח אבנון מבית לחם, ותבא בדד אל בין הזיתים ותקראהו ואלה דבריו:

א

שְׂדוֹת בֵּית לֶחֶם מְקוֹם שַׁעֲשֻׁעֵי עֲלוּמַי,
כֹּה אַרְיֵה מַשְׁחִית נָפַל בַּעֲצוּמַי,
זְרוֹן, יְדִידוּת, חֵן, אַהֲבָה וָרֶצַח;
כְּגֶנֶב רוּשׁ אַהֲבָה בְּלִבִּי פָּרָחָה,
אָז סָרָה רוּחִי, נַפְשִׁי לֹא נָחָה,
דְּאַהֲבָה הָהּ! תְּקַפְתַּנִי לָנֶצַח.

ב

יָדַעְתִּי אַהֲבָה, יָדַעְתִּי עַצֶּבֶת,
וּבְקִרְיַת מָשׂוֹשׂ אוֹתִי שָׁבֶת,
בַּעֲבוֹתוֹת אַהֲבָה תָּמָר מְשַׁכְתִּינִי;
וַהֲמְשְׁכִי לִי חֶסֶד נְעוּרַיִךְ,
וַתְּבִיאִנִי מַשְׂכִּיּוֹת חֲדָרַיִךְ,
וּבְעֵינֵי יוֹנִים תָּמִיד לִבַּבְתִּינִי.

ג

אָז עָנִיתִי בְּאַהֲבָתֵךְ יְפֵה־פִיָּה,
לִבִּי הָגָה בָּךְ, גִּילִי צוֹפִיָּה,
אַךְ בָּךְ רָאִיתִי מַחֲמַדֵּי תֵבֵל,
זֹאת הִיא, דִּמִּיתִי, חֶלְקִי בַּחַיִּים,
הוֹי חֶשְׁקִי נִבְהַר, פַּחַז כַּזִּיב!
הָהּ תִּקְוָתִי! אֵיךְ הָיִית לִי כְּצִיץ טֹבֵל.

ד

כְּשַׁחַר חֶלְדִּי רָאִיתִי חֲלִיפוֹת,
אוֹיְבַי שֶׁקֶר צָדוּנִי לְמַחֲפוֹת,
וְאַתְּ תָּמָר אוֹיָה לִי, בְּאַף תְּשׁוֹמְמִינִי;
רוּחִי חֻבָּלָה, אֲחָזַתְנִי רְעָדָה,
אֶת נֶשֶׁף חִשְׁקִי שַׂמְתְּ לִי לַחֲרָדָה,
כִּי גָעַרְתְּ בִּי עֶדְנָה וּבְרָעֲמִינִי.

ה

לֹא שָׁלַוְתִּי, וַיָּקָם בִּי שָׁאוֹן,
לְכָל מְכַבְּדַי הָהּ! הָיִיתִי דֵרָאוֹן,
וּמֶה עָשִׂיתִי, הַאֵל כְּחַטָּאתִי?
בְּבַקְּשָׁתֵיךְ תָּמָר וָאֶמְצָא קֶבֶר,
הָהּ! שָׂשׂוֹן וְיָגוֹן, הַשֵּׂאת וְהַשֶּׁבֶר!
הָהּ! אֻמְלַל אָנִי! כִּי בְתָמָר נִבְאַשְׁתִּי.

ו

תִּקְוַת חַיַּי נִתְּקָה בִּידֵי רֶשַׁע,
דּוֹעֲכָה כַּפִּשְׁתָּה בְּלִי פֶשַׁע,
צָבְרוּ עֶשְׁתּוֹנוֹת לְבָבִי הַבְּכִירוֹת;
אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגֶיהָ חֵן וּנְעִימוֹת,
הָיוּ לְגִדּוּפִים, הִשִּׂיגוּ כְלִמּוֹת,
מָוֶת! הָשֵׁב יָדְךָ עַל הַצְּעִירוֹת,

ז

עַמּוּדֵי שָׁמַיִם בְּעֵינַי יְרוֹפָפוּ,
כּוֹכְבֵי אֵל מִפְּנֵי נָגְהָם אָסָפוּ,
אוֹיָה לִי אָן קוֹדֵר אֵלֵךְ בְּלַחַץ?
בְּקֶרֶב צָרָה הָהּ! אֵלְכָה עֲרִירִי,
יְשׁוּפֵנִי רָעָב אוֹ קֶטֶב מְרִירִי,
תַּהַרְגֵנִי לְשׁוֹן אֶפְעֶה אוֹ בְּנֵי שָׁחַץ.

ח

פַּחַד מִימִינִי, מִשְּׂמֹאלִי פַּחַת,
לְפָנַי צוֹפֶה אָסוֹן, אַחֲרַי שַׁחַת,
אֵיזוֹ דֶרֶךְ, בּוֹ יִשְׁקוֹט לְבָבִי;
אֶרֶץ הַחִתִּי הִתְנוֹדֵד כַּמְּלוּנָה,
עַל כָּל מִדְרַךְ רַגְלִי רֶשֶׁת טְמוּנָה,
שׁוֹט לָשׁוֹן, חֶרֶב, רָעָב וְלָבִיא.

ט

אַךְ בְּאֶרֶץ נְשִׁיָּה אֶמְצָא מַרְגּוֹעַ ,
בָּהּ שְׁכֶם אֶחָד לָרָשׁ וְלַשּׁוֹעַ ,
שְׁעִי מֶנִּי תָּמָר , קִבְרִי לִי אַפִּרְיוֹן ;
מִשְּׁאוֹל לֹא עוֹד תְּנַדְּנִי יַד רְשָׁעִים ,
חֶרֶב אַשּׁוּר לֹא תְשַׁכֵּל בֵּין רְפָאִים ,
הָאָרֶץ בָּהּ יִהְיֶה בַּעֲדִי כַּשִּׁרְיוֹן :

רב לי אלהים! עתה תמר ואמרה בנשאה לשמים עיניה, רב לי להגות תאניה ואניה בקרית משושך; הן את נפש אמנון לקחת, קחה גם את נפשי ונסו יגון ואנחה מציון; הנה שאגות אמנון הנתכות על הגליון, הנה נהמת רוחו בצאתה, הה! נהם הרעם הנורא הוא מפוצץ לבבי; מה נעמת לי ציון קריה עליזה, עת שפך עליך אמנון רוח חן, ובמה נחשבת לי עתה? הלא כעמק הבכא, ואנכי כעת יענה מקוננת בך, להעציב בך כל רוח ששון, ולהלאות אלהים ואנשים, ואולם לא אאריך בך ימים אחרי אמנון, הן אהבתו ערוכה ושמורה בלבי עודני חי, וגם במותי חנוטה היא בקרבי ועמי יחד על עפר תנחת, ומי יתן והשתפכה נפשי על האדמה ההיא אשר פצתה פיה לקחת את דמי אמנון!

עודנה מדברת וידידיה נגש אליה ויאמר: הן ירח ימים תחגור בתולה שק על בעל נעוריה ואת תספרי ימים על שנה למרר את חיי הוריך. ותאמר תמר: ולמה אבי הסתרת ספר אמנון ממני? לי מאז קראתיו, כי עתה כבר תמו חייו ונסתר עמל מעיניך. ויאמר ידידיה: הלא במתים נחשב יוסף ליעקב וברבות הימים היה מקור חיים לכל בית אביו, קוי

בתי לה׳, כי לא יבצר ממנו מאומה • אויה לי ענתהו תמר, מה כחי כי איחל, ומה אחריתי, אם .ראה את אמנון בהיותו בין המתים ובין החיים? אל נא תאיץ אבי לנחמני, כי נסתר כל נחם מעיני, אבכה, אריד בשיחי ותהי זאת נחמתי •

כט

קוֹל דּוֹדִי הִנֵּה זֶה־בָּא מְדַלֵּג
עַל־הֶהָרִים מְקַפֵּץ עַל־הַגְּבָעוֹת׃

(שה״ש ב׳ ה׳)

וזה היה משפט ידידיה מימים ימימה, אחרי אספו מגרנו ומיקבו, אסף את אוהביו אל בית הקיץ, ויעש להם משתה בשלשה עשר לירח האיתנים, ואחרי כן סגר את בית הקיץ ויעזבהו עד שוב האביב לתקופת השנה, וישב שבעת ימים בסכה, ויצא כמנהג לשבת בבית החרף, וגם בשנה הזאת אשר לא היה זרע וקציר, וארץ יהודה אבלה ספית, גם בשנה הזאת לא גרע ידידיה את חקו ויעש משתה שמנים לאוהביו • ויאמר ידידיה לתרצה: הן רבה השמחה בשנה הזאת בקרית ציון, וגם יושבי הערים הרחוקות ינהרו אליה לשוש משוש כל הארץ בקרית מועדנו בחג הסכות, רק בביתנו ערבה שמחה; לכן אקרא נא לבחורי חמד כלילי יופי, ולעלמות היפות, תפארת ציון וחמדת יהודה, וקראתי למנגנים, אולי תסור הרוח הרעה מתמר ונשאה עיניה אל אחד הבחורים ושכחה את אמנון; ותרצה הניעה ראשה ותאמר: הלא כדבר אחד הגברים תדבר אישי; ואולם דע לך שאהבה נפשי, כי לא כגברים הנשים, כי יתנו הגברים עיניהם בנשים רבות, והנשים באחד תתננה עיניהן, ובסור האחד מהן וסרה רוחן לא תשכחנה אותו לנצח; ובכל זאת נסה נא וראית היקרך דברי •

ויהי בשלשה עשר לירח האיתנים בצהרים, וסתרי ותימן באו מן הכרמל, ואבישי בא מבית לחם אל בית ידידיה, ובחורי חמד ובתולות יפות באו גם הם אל בית המשתה, גם נעמה ופנינה חשו באו, והנה המית נבלים, כנור ועוגב ומחול משתקים; אך ערבה שמחה בתוגה וצהלה ביללה, כי תימן ראה את פנינה ושניהם נאנקו דום, ותמר באה אל חדרה ותשא קול בוכים לקול זמרת נבלים, ורעותיה אשר בציון וגם עלמות יושבות הערים האחרות, אשר באו ירושלימה בשנה ההיא, האיצו לדבר על לבה ולנחמה, ותמר מאנה להתנחם; ותימן ופנינה גם הם לא יכלו למנוע עיניהם מדמעה, ותבכינה גם נעמה ותרצה אתם, ויאחרו הקרואים בבית הקיץ עדי נשף, ויספרו איש לרעהו על אודות התלאות אשר מצאום מיד צבאות אשור, ויודו לה׳ חסדו ונפלאותיו אשר הראם, ובראותם כי בבית ידידיה ערבה שמחה, וישובו איש איש למקומו; ונעמה ופנינה לנו בבית הקיץ, בחדר אשר פנתה תרצה למו, וסתרי, אבישי, ידידיה, חננאל ותימן נתנו תנומה לעפעפיהם בלילה ההוא בבית הקיץ, ויהיו נכונים לקום לראש אשמורות לכרות ענף עץ עבות וערבי נחל・

ופועה שפחת תמר שתתה יין ותשכר, ותאמר אל תמר: הלא כאבך כאב תימן ופנינה ולמה תרבי אבל מהם, ונעמה הלא אם אמנון ופנינה ובכל זאת תבליג על רוחה・ ותאמר תמר: הלא שנים ילדה נעמה, האם לא תשיש באחת במות האחר, ואנכי אחד אהבתי והאחד איננו; גם פנינה תשיש בשוב נדחה מן הכרמל, אך איה נדחי כי אשיש בו? הן שערי ציון פתוחים יומם ולילה וגודדי יהודה יבואו בם מעבר לנהרי כוש מצפון ומים, אך בעד בחירי סגרה הארץ בריחיה, ולא יצא עוד ממסגרותיה, ישמח כל לב ותעלוז כל נפש, אך לבי אנוש ונפשי תאבל לדודי כי נפקד・

בן דברה תמר במרי שיחה בעת אשר כל בני בית ידידית

נמו שנתם והיא מאנה לנום, ותילל מר עד אשמורת הבקר •

ובני ציון החרדים לדבר ה׳ השכימו טרם השחר עלה, וישטחו להם שטוח בין ההדסים אשר במצולה ובעמקים על כל יבלי מים, ועיר שם, ועיר שם, עמדו ויכרתו להם ענף עץ עבות וערבי נחל, אותות ישע וגבורה לשמוח בהם לפני ה׳ ביום מחר ביום הראשון לחג האסיף, כוכבי נשף כהו הורו מאור יפעת שחר תכלילי הנוצץ בירקרק חרוץ, פני קדים מתולעים מלהבות אש פלדות אשר יתצוב השמש טרם צאתו מאהלו, נהרים ויאורים נחים ושקטים שוכבים בין שפתים כתבנית רקועי פחי כסף ומוצקים כראי בגדותיהם, עליהם יזהיר אור יקרות ירקרק, אדמדם, מירק וזרים אשר סביבותיהם ומארם פני קדים, גם זהר הרקיע בתכלת מראהו ובכוכבי בקר המשובצים בו כנקודות הכסף, ישים עליהם נוספות להרנין לב, הנשר העיר קנו וצפרי שמים פצחו רנה, התרועעו וישירו כל תולדות השמים והארץ, יחד הררי ציון הרנינו לאלהי עוזם; ידידיה השכים קום בין שומרים לבקר לעלות אל בית ה׳, ותימן וסתרי הלכו לכרות ענף עץ עבות וערבי נחל; אך תמר העיפה מבכי תשכב למעצבה, כמעט רחפה תנומה על עפעפיה, אך לא לעצובת רוח כמוה שנת ערבה, כי היא ישנה ולבה ער — שמורות עיניה סגורות, אך אוניה קשובות אל כל הגה והמולה, והחלום בא לברא מהם חזיונות לילה, ויסבך חזיון בחזיון בשוא ותפל ובדברים אשר אין להם שחר, והנה קול נעים הומיה באזניה, קול ערב יוצא מבין הזיתים אשר בירכתי בית הקיץ ומדבר את הדברים האלה:

„מה יפו תועפות הר הקדש! ומה נאוו זיתיו הרעננים, עליהם נורא הוד נאדר בקדש! מה יפה ומה נאוה גאון צמרתם ודליותיהם המרעיפים רסיסי טל שמים, המתנערים מכנפי הכרובים ויורדים על ראש צדיק, על קדקד בן אמוץ אשר

יעיר לו ה׳ אזן לשמוע בלמודיו בבקר בבקר · מה ירידות משכנותיך ציון! גבעותיך תתגורנה גיל, שלום בחֵלך, רנה וישועה בארמנותיך, כמעט הממוך רעמים, בעתוך נחלי בליעל, אך חלפה חרדה בא שקט, וכשושנה ענוגה תתפתחי עתה ממסגרותיך, עוד תפריחי, תוסיפי תת ריח, בניך שקטים על משכבותם ורוממות אל בגרונם; פה אב לבנו יתנה צדקת ה׳ ונפלאותיו אשר הראם, בעוז שדי ישמחו ויגילו בישועתו; ופה אשה מחבקת עולה בהשקט ובבטחה, תאצל לו עתרת נשיקות, ועתרת ברכות תביע לשונה לאל משמח אם על בנים; פה ישיש חתן על כלה כי נסו יגון ואנחה מציון, וששון וגיל ירננו עתה לבותם, משנה שמחה ישמחו ויתעלסו באהבים באין מחריד; ופה מעירי שחר ינהרו בלב עלז אל בית ה׳ לזמר לשמו, ברן יחד ככבי בקר; האח! שמעה אזני קול מהיכלו אומר כבוד, קול ה׳ לעיר יקרא, קול נעים נשמע עד קצות ארץ, הס כל בשר: דומו בעלי כנף ושמעו שירות היכל!

והנה קול מהיכל, והמון תרועת הלוים המנצחים בנגינותיהם נשמע לאמר:

הַלְלִי אֱלֹהַיִךְ צִיּוֹן הַדְשִׁים לַבְּקָרִים ·
הִנֵּה שַׁחֲרֵךְ פָּרוּשׂ עַל הֶהָרִים ·
וְחֹשֶׁךְ וַעֲרָפֶל כִּסָּה שׂטְנָיִךְ ·
פִּתְחִי שְׁעָרַיִךְ לַהֲמוֹנִים הֲמוֹנִים ·
וְיָבֹא לָךְ גּוֹי צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמוּנִים ·
הַחֲרֵדִים מִיָּם לָחֹג חַגָּיִךְ ·

שְׁחָקִים עַל רֹאשֵׁךְ יִזְּלוּ טַל אוֹרוֹת,
מִשָּׁמַיִם נִשְׁקָפוּ אֲמָרוֹת טְהוֹרוֹת,
אִמְרוֹת אֱלוֹהַּ, דִּבֶּר אֶל נְבִיאַיִךְ;
יִרְאוּ אִיִּים צוּרֵךְ מֵרֹאשׁ צוּרִים,
יִירָאוּהוּ וִיכַבְּדוּהוּ בָּאוּרִים,
וּמֵרָחוֹק יָבִיאוּ לָךְ בָּנָיִךְ.

הַרְנִינוּ מוֹצָאֵי בֹקֶר וָעֶרֶב,
יַחַד הָרִיעוּ לְאֻמִּים שְׂרִידֵי חֶרֶב,
אִמְרוּ לְבַת צִיּוֹן: הִנֵּה זֶה אֱלֹהָיִךְ;
הִכָּה גוֹיִם עָרִיצִים חֲפֵצֵי קְרָבוֹת,
וַיִּשְׂמַח בָּךְ בָּנִים עַל אָבוֹת,
חָתָן כַּהֵן פְּאֵר וְכַלָּה עֲדִי כֵלָיִךְ;

ותמר התעוררה ותעורר את פועה ותאמר: הקיצי פועה כי קול נעים שמעתי, כקול דודי מדבר נעימות, וכמעט חדל הקול; ופועה אשר נסך היין עליה רוח תרדמה מאנה להקיץ ותאמר: הניחי גברתי לעיפה, כי אין קול ואין דברים זולתי חלום. ותאנח תמר ותאמר: אולי חולמת אני כי כן הסכנתי, והנה הקול ההוא מדבר שנית באזניה לאמר:

האח נבלי שמים! זמרת יה, ממנה לב ובשר ירננו! רק הדרת קדש רק שלוה חופפת על עיר אלהים, אמנם שבו נודדיה כיונים אל ארבותיהם, כל חתן יכהן עתה פאר, אך איה פאר נזרי, ידירות נפשי? הה! ידירות

נפשי נתונה לאחר, ולי נתונה מגנת לב ותוגת עולם! —
ציון! ציון! בשמים עדי כי עמך שתיתי כוס קבעת, ולמה
לא אשתה בהר קדשך כוס ישועות? כילד נכרי, כבן עולה
נגרשתי משעריך, ויגונך ואבלך מצאוני באיים רחוקים,
אספיני נא עתה אל חומותיך, כי אליך נשאתי נפשי השבעה
מרורות, אתאנה מאדמת נכר, לערות אותה על אדמת
קדשך, הנה הזית הנחמד, בו חקוקים שמי ושם תמר, עוד
יזל מים מדליו וטל בקר ילין בקצירו, אך יבש טל ילדותי,
והנני כעלה נובלת, טרופה מגועה ונהדפה מרוח סער;
הנה בית אפריוני — צל ימי ששוני, בו יתעלס עזריקם
עם תמר באהבים, ואנכי הה! נפשי פה תשתפך, והיה לי
הזית הזה למצבת זכרון׃

ולא יכול עוד אמנון דבר ויאנק דום, ותמר אשר לא
ישנה עוד הקשיבה לכל הדברים האלה, ותאמר: לא, לא
חולמת אנכי עוד, הנה דמעותי נוזלות על לחיי, ולבבי
הולם פעם בהקיץ, ותקם ותלבש שלמותיה והנה ידיה
הרועדות אוחזות בכפות המנעול, אך מפתח הדלת אין;
ותעורר את פועה בחזקה, ותאמר: קומי פועה ותני לי המפתח
פן אשחר את דודי ואיננו, מהרי נא, כי כמעט יצאה נפשי
בדברו׃ ותקם פועה ותסר תנומה מעפעפיה ותאמר: שאי נא
גברתי כי שוגה את בחלומות ואת כל נפשות ביתך הוליכי
שולל, מה זאת כי תחרדי עלי את החרדה הזאת? הוי אשה
סרת טעם, ועקה תמר, תני לי המפתח כי צר לי המקום
פה; ותקח פועה את המפתח מראשותיה ותתנהו לתמר,
ותצא תמר חיש מחדרה ותצער אל ירכתי הבית מפה ומפה,
ודודה חמק עבר, ותלך הלאה ותקרא אמנון! אמנון!
ותספוק כפיה, ותאמר: האמנם חלום חלמתי בהקיץ? והנה
הדורם לקראתה ויאמר: לכי תמר הלאה אל בין הזיתים, ושם

תמצאי את אשר תבקשי, וגם את אשר לא פללת לראות תראי, אך אל נא תגידי לאיש מבית אביך; כי אני הפודה והמבשר יחדו • ותרץ תמר כאילה שלוחה אל המקום אשר הראה הדורם, והדורם בא אל בית ידידיה •

אמנון! נתנה תמר קולה בגשתה אליו, אמנון! אורי וישעי בארצות החיים! מרי דברה נפלה על צואריו, ואמנון גם הוא נתן קולו: האמנם לי עורך תמר יונתי תמתי? ולא יכלו שניהם דבר עוד משׂשׂון עליצותם, ויעמדו כפסילים אלמים, וזרועותיהם חבוקות אלה באלה; אחר פתחה תמר פיה ותאמר: אבן השמים הגידו צדקך והארץ ענתה בך תמתך, ולי בשת הפנים, כי הייתי כיונה פותה • נתעה בשוא להאמין בטחי תפל; למצער שגיתי, ויומים רבים רחצתי חטאת נפשי בדמעות שליש; אך לאמנון הרועה עוללתי כל אלה, ובן יורם האלוף יכפר לי •

הניחי לי ואשר התחנן לה אמנון, אשר לא הבין מה ירזמון מליה, הניחי בת נדיב לאמנון הרועה, ולכי לך לבן יורם השוגה באהבתך, אנכי חטאתי בנפשי, ובן יורם יכפר לך, הסבי עיניך מנגדי, כי למה אערה נפשי לעיניך?

אל נא אלוף ביהודה, אלוף נעורי, אל נא תערה את נפשך כי בה קשורה נפשי, חיה נא לפני תמר אהובתך, אשר לא תוכל עוד להאריך ימים בלעדיך, עוזריקם עשה עשר ולא במשפט, כי בלע חיל זר נחלת יורם אביך, ובאחריתו היה נבל בן עכן הבליעל, אך מות ירעם, גם זמרי חפר ובוקיה וכל הקמים עליך לחכו עפר, ואתה אמנון בן יורם ראה חיים עמדי! •

עוד אמנון משתומם לדברי תמר, והנה ידידיה, תרצה, חננאל, נעמה ופנינה, גם תימן וסתרי חרדו אליהם ויפלו על צוארי אמנון חליפות, ודמעותיהם שטפו על לחיו • בן שעשועי!

קראה נעמה, האח אחינו! הריעו שפתי תימן ופנינה. הנה חמדת לבנו! ענו ידידיה ותרצה, הנה בן יורם אוהבנו! אלהים השיבך הלום לרפא כל מחץ, לפתח מוסרות ולמחות דמעה מעל כל פנים. האח פודה נפשי ויורש הוני! קרא תננאל, אמותה הפעם. כי בא חלומי, לא נפל דבר ארצה.

הן בא חלומך, ענה אמנון בלב פג, אך אנכי כחולם הייתי הפעם ולא ידעתי נפשי, אם מישרים תחזינה עיני, או חזיון שוא והתולים עמדי. ויאמר לו כתרי: פקח עיניך בן יורם וראה כל מחמדי נפשך העומדים אותך, עורה לתמר אהובתך ושגה באהבתה ואל תשגה עוד בהזיונות שוא, הן צורריך מתו בקלון ובכלמה ויהיו דראון לכל בשר ואתה התנער מעפר, וקרנך תרום בכבוד.

עודנו מדבר, והדורם בא מבין הזיתים ויורם אתו, ולא ידע יורם עדנה כי אמנון הוא בנו, כי כחד הדורם ממנו למען הגדל שמחת שתי המשפחות האלה פתאום. ויהי בראות יורם את ידידיה ויגש אליו ויפול על צואריו, ויתן קולו בבכי, ויקרא, ידידיה! רעי! גבר עמיתי! ולא הכירו ידידיה כרגע ויאמר לו: ומי אתה קורא בשמי? ואמנון עמד מחריש ומשתאה ולבו פג, ויורם הסיר הותמו מעל ימינו ויאמר: זכר דבריך אשר אמרת אלי זה שנים רבות לאמר: „הן כל חפצים לא ישוו באהבה, אך אזכרתה יקרה, יקרה מאד לאוהבים נאמנים"; זה עשרים שנה אשר לא נעתק החותם הזה מיד יורם עמיתך—נפלתי בידי הפלשתים, נמכרתי לבני יון אשר פשטו חמדתי, והחותם הזה היה לי שארית וסגולה, מדי שומי עיני בו שכחתי ארץ שבותי, עניי, ומרודי, ולבי הגה בך ובכל מחמדי נפשי, ועתה הגידה נא לי רעי, העוד חי הוטר מגזעי, או ערירי אנכי?.

מה זה תראינה עיני? נתנה נעמה קולה בחרדה, האם

אמר אלהים לארץ: הקיאי מתיך? ולשאול — עוררי רפאים! ולא יכלה לענות עוד כי העתיקו ממנה מלין. —

אך אלהים עשה את היום הזה! קרא ידידיה בבכי, בנפלו על צוארי יורם, אלהים הראני נפלאות, ומה תודה נשיב לו? הנה לעיניך נעמה תמתך אשת נעוריך, והנה מחמדי בטנה, אמנון ופנינה, ויהיה אלה תנחומותיך לשלם לך את השנים הרעות, הן גלויה היתה אהבתנו, ופעלה נראה על צאצאינו ביתר שאת וביתר עז ואנכי לא ידעתי. ויספר לו ידידיה את כל הקורות אותם מיום נפלו בשביה עד היום הזה.

ויפול יורם על צוארי נעמה, ויאמר: האח תמתי! עשרים שנה ערגה לך נפשי, וכל אנחותי נהפכו עתה לשמחת עולם, אכן שמחת עולם היא, ואלהים יחזק לבבי לשאתה — האח אלוף נעורי! קראה נעמה בבכי, למענך העמידני אלהים ויחזק כחי לשאת חרפות ומכאובים; אך אם ימי עלומינו כלו כענן וכערפל, מצהרים יקום לנו חלד, ותחזק נעמה בידי אמנון ופנינה ותגישם אל יורם ותאמר; חבק אישי הפעם פרי בטני יוצאי חלציך, גם הם לקחו מיד ה׳ יגון ואנחה; ויחבק יורם את אמנון בזרועותיו וינשק לו ויאמר: האתה עלם נחמד, האתה בני יקירי? אתה לקחת את לבבי על אי כפתור! אנכי סעדתיך על ערש דוי בהתעטף עליך נפשך, הן מאז דבקה נפשי בך, אהבתיך ולא ידעתי מה אני לך. —אבי! כבודי ומרים ראשי! קרא אמנון גם הוא, לבי רחש לך אהבה גם אני ולא ידעתי. ויפן יורם אל פנינה ויאמר: ומה שמך בת יפה ועדינה? פנינה שמי, ענתהו העלמה. פנינה! קרא יורם בנשקו אותה, מה גדלו תנחומותיך אלהים! לו מצאתי שריד כמעט לכל ביתי, כי עתה אמרתי: רב לי, ומה אענה הפעם בראותי את אשר לא פללתי לראות? ועתה הנני נותן היום את נחלתי אשר בבית לחם לאבישי, עקב אשר שמר חסד לבני אמנון, ואת נחלתי אשר בכרמל

נותן אנכי לסתרי, יען אשר הטה חסד לאשתי נעמה האהובה לי כאישון עיני ולבתי פנינה אשר כאבן חן אראנה, ולך הדורם מה אשיב גמול ? וכל הוני אין די לפעולתך, כי השיבות לב אבות על בנים, ולב אהובות על אוהביהם • ויאמר הדורם אנכי קרבתי רחוקים וקרבת אלהים אחפץ, אשר נגלה כבודו בימים האלה על כל יושבי תבל, כי השבית מלחמות עד קצות ארץ, ויתן מנוחה לעמים מרחוק; לכן אלוה נא עליכם כי גרול אלהי ציון על כל אלהי העמים, ולו הגדולה והגבורה והתפארת, לכו נא ונעלה אל הר בית ה׳, ונקדמה פני עליון בתודה ובזבחים • ויאמר לו יורם וכל הנצבים אתו פה אחד: לנו אתה הדורם! ואלהי יעקב הרוצה בעמו הוא ירצך לעד, ויספחך אל בית יעקב •

ויעל הדורם עם בית יורם ובית ידידיה אל בית ה׳, ויזבחו יחדו זבחי תודה ויודו לה׳ חסדו ונפלאותיו, וישובו אל בית הקיץ ויאכלו וישתו וייטב לבם • ויאמר ידידיה ליורם ראה נא, כי בא דברי אשר דברתי לך זה עשרים שנה לאמר: כי ישיבך ה׳ בשלום וזבחנו יחד זבחי תודה לה׳ ושמחנו בבית הקיץ הזה אנחנו ונפשות בתינו • האח! אמר תננאל בראותו את תמר מתרפקת על אמנון דודה, האח ראתה עיני חלומי נפתר וכל כמוס וחתום נגלה. רב לי! ענה תימן בנשקו לפנינה, רב לי כי השיב לי אלהים את אשר לקח ממני, והספיר והטבעת דבקים לעד • ראה נא אמנון! ענה עוץ גם הוא, הוא אשר דברתי לך מאז לאמר: „עוד תקוה נשקפה משמים, רוחה תצמח מארץ ומחרבוני קיץ לא תיבש דמעת עשוקים" • הלא זה דברי: ענתה תמר באחוה ביד ימין אמנון, הלא זה דברי מאז: קוה אמנון כי טובה תקוה מחיים! ויחבק אמנון את תמר וינשק לה ויאמר: קות קויתי ידידות נפשי! קויתי כדבריך, וטובה לי אהבתך מחיים!

מִשְׁפַּט שָׁלוֹם

והוא

אספת מאמרים שונים

מאת

שלום יעקב בן־חיים משה אַבְרַמָאוִיץ

אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דַּבְּרוּ אֱמֶת
אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שָׁלוֹם
שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם, וְאִישׁ אֶת־רָעַת רֵעֵהוּ
אַל־תַּחְשְׁבוּ בִּלְבַבְכֶם.

(זכריה ח׳, י״ו י״ז)

ווילנא

בדפוס ר׳ יוסף ראובן בר׳ מנחם מן ראם

שנת **תר״ב** לפ״ק

МИШПАТЪ ШАЛАМЪ,

т. е. Мирный Судъ. Сочиненіе Учителя Шалома Абрамович[а]

ВИЛЬНО

въ Типографіи Р. М. Ромма.

1860.

Печатать позволяется съ тѣмъ, чтобы по напечатаніи представлено было въ Цензурный Комитетъ узаконенное число экземпляровъ.— Вильно, 25 Ноября 1859 года.

Цензоръ, *П. Кукольникъ*

פֶּתַח־דָּבָר

לא אביתי לעבור על מנהג מחברים מבלי הקדים דבר מה בראש הספר כמוהם. כי מקובל הדבר הזה עליהם, עד אשר שמעתי רבים מהם אומרים, והגידו את דבר המשפט: כי ספר בלי הקדמה — כהקדמה בלי ספר. ולא נאה האחד באין זולתו. ואני, אשר מנעורי גדלני אבי על ברכי האמונה, וילמדני להאמין בדברי סופרים ולעשות על פי התורה אשר יורוני, הנני לשמוע אל המשפט ההוא. ואם אמנם לא פעם ולא פעמים הראני הנסיון לדעת כי אין אֵמון בדבר ההוא אשר יאמרו, כי הקרה לפני הקדמה ארוכה ורחבה, וספר לא ראיתי, זולתי אקדמות מלין וקול דבר, ומה נקל לשפוט מזה במישרים: שיתכן גם כן ספר בלי הקדמה. אבל יבטלו דברי הנסיון וההוש, ואל יבטלו דברי הכמים! — אחת דברו: ספר בלתי הקדמה לא יתכן, וכן יהיה! והנני לעשות על פי הדבר אשר יגידו, להקדים גם אני פֶּתַח־דָּבָר.

פֶּתַח־דָּבָר יאיר להקוראים את הדרך ללכת בה אל תוך הספר, נאם פלוני, יגיד לקורא מה פעל המחבר, ומעורר את לבבו בקרבו לקרא את כל הכתוב בספר בחשק ובנפש הפצה. אני מאמין באמונה שלמה שכל דבריו אמת וצדק.

ואם

ואם אמנם פעמים רבות תעה לבבי בהקדמת הספר, והייתי תועה מדרך כשה אבד, עד אשר נפלה עלי תרדמה וָאִישַׁן, ושנתי ערבה לי, אבל כה דִבֶּר פלוני החכם, ואני מאמין כי את לב הקורא יעיר ויעורר פֶּ תַ ח־דָ בָ ר! —

פֶּתַח־דָבָר הוא כסרסור בין המחבר והקורא, אמר פלמוני, ואם כי אני מאמין בדבריו שכנים המה, אבל שנאתי את הסרסור תכלית שנאה, כי על כן שוא ידבר לבו, מגדיל אף מרומם דברי המוכר לפני הקונה, ומפליא אותם במעלות שאין בהם להטות אחריו נפש הקונה בְּחֵלֶק שפתיו ואֹזֵל לו אז ישתק. ואיך אפוא אעשה בנפשי שקר ואכתוב פֶּ תַ ח־דָ בָ ר?

פֶּתַח־דָבָר הוא כעיר מקלט, יחליטו רבים, אשר ינוס שמה המחבר לבקש רחמים על נפשו מלפני העדה כי יצילו אֹתו מיד המבקרים וקנאים הפוגעים בו. ונסלח לו על כל מְעֻוָּת והסרון אשר יִמָּצֵא בספרו, כי כתב בשגגה, ויצטדק עוד על דברים רבים, מה ראה על ככה כי חבר את ספרו, וכדומה . . . . . ואלי מה יקרו דבריהם אלה, כי נכוחים המה למחסה ולמסתור יהיה גם לי פֶּ תַ ח־דָ בָ ר!

הן כֻּלְּכֶם חזיתם קוראים נחמדים! כי נכון אנכי להתודות ולהצטדק לפניכם, אמנם שאוני ושתים אשאל מאתכם בטרם אדבר: אל תחשדוני באהבת הכבוד, וחטא אהבת כסף לא תשימו בי. הן כבוד לשון עבר לעפר ישכון, ולה יקראו: אִי־כָבוד, לאמר: גלה כבוד ממנה ומסופריה. וגם האהבים דבריה ללעג ולבוז המה בעיני המון עם ה׳ ומשכיליו. אלה בוז יבוזו להם מאשר מלחמה להם בהשכלה מדור דור. ואלה אומרים אין תועלת ותוהלת לאיש אהב שפת עבריה, ומה בצע בלמדנו אותה? ובין בני ישראל אהה! יֵאָמֵר: חדלו לכם מן פלוני, אשר אהבת לשון עבר בלבו, כי במה נחשב הוא?

ויש

ויש מתהללים וישתבחו, אשר אינם מכירים לדבר ולקרא יהודית, וזאת תהלתם והשכלתם! — ובצע כסף הלא גם זה לא לקח את נפשי, הן מי לא ידע, כי שפת עבריה עניה ובזויה איננה מעשרת את סופריה! מי עני כהמחבר? ואביון כמושך בשבט סופר? ואם בשתי אלה אל תשימו אשם נפשי, הנה אז איתם ונקיתי מפשע רב! הן מה ראשית חטאת אם לא כבוד! ומה תְּהִלַּת און ומרמה הלא אהבת כסף! — — אבל חכו לי קוראים נחמדים! ואודה עלי פשעי, שאין אנכי קשה עורף לאמר לפניכם צדיק אנכי, תמים פעלי ולא שגיתי, כי ככל המחברים אבקש גם אני רחמים על נפשי, ולכן האזינו קוראים ואדברה, ושמעו נא אמרי פי! —

בקראכם את דברי בספר, ויִקָּרֵא לפניכם מְעֻוָּת במקום אחד וסלחתם לעוני. חסרון כי יהיה, שגיאה, שמץ דופי, כי שגיתי וכתבתי ונשאתם לי כגודל חסדכם! כי אין אדם אשר לא יחטא, ויהיה צדיק בכל דרכיו, וישר בכל מעשיו ולא ישגה, את עניי ואת יְגִיעַ כפי ראה אלהים, כי נתתי את לבי לדרוש ולבחון את כל דבר ודבר בטרם כתבתיו בספר, ושמרתי דרכי מחטוא בלשוני, עד שהגיעה יכלתי, ולכן אל ימעטו לפניכם תלאותי! הוא פֵּתַח־דְּבָרִי, וזאת הקדמתי, אשר ראיתי לשום בראש ספרי. ולכם שלום!

ברדיטשוב. יום ד׳ ר״ח איר, תרי״ט.

המחבר.

משפט שלום

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן־גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר עַל־שְׁלשָׁה
דְּבָרִים הָעוֹלָם קַיָּם עַל הָאֱמֶת וְעַל הַדִּין
וְעַל הַשָּׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֱמֶת וּמִשְׁפַּט
שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם׃

(אבות פרק ראשון)

קִלְקוּל הַמִּינִים

—בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה!

על בית דין לבקר את הדבר

(ויקרא י"ט כ׳. רש"י שם)

כשם שהיו בודקין את הנביא בזמן המקדש, ולא נתקבל לנביא עד שנסו אתו בנסיונות רבות במצות התורה ועמד בְּכֻלָּן, כך אנו בודקין בגולה, כל חכם מחבר ספר בכל מיני בדיקות הידועות, לדעת אם יש ברוחו נכונה, ואם לרצון יהיו אמרי פיו והגיון לבו לפני השכל הישר; למען לא יתעה בספרו את המון קוראיו, ולבלתי ידית אותם בדבריו מדרך ההכמה והאמונה, כי כנביא לפנים יקרא היום המחבר, באשר תכלית אחת ודרך אחת להם, להיות לעינים להעדה, ולהדריכם בדרך ילכו, להבדיקה הזאת יקראו חכמי הזמן: בִּקֹּרֶת.

בדברים רבים בודקין את המחבר. ברבות ההרגשה. בהתלהבות, בהתאמצות הדמיון, בחדוד השכל, בהבנת דבר, ביופי והפלאה, בהגיון, בדקדוק, בידיעת הנפש, בענוה, בהרחקת הכבוד, באהבת האמת ומישרים, וכו׳. יש מהן מעלות טבעיות שאינן תלויות בלב ובחירה, ויש מה

מדותיות

מדותיות התלויות בלב ובחירה, ומהן דברים הנקנים על ידי למוד והתמדה; המעלות הטבעיות כיצד? רבות ההרגשה, התלהבות וכו'; המעלות המדותיות כיצד? ענוה, הרחקת הכבוד, אהבת האמת וכו', הנקנים על ידי למוד והתמדה, כיצד? דקדוק, הגיון, וכו'.

אבל לא כל המחברים שוים בבדיקה, כי לא הרי המליץ כהרי הדורש, ולא הרי הדורש כהרי החוקר, ולא הרי אלה כהרי הכותב ספרי ראמאן, ולכן אינם דומים הדברים שחיבים לבדוק בהם המליץ להדברים שחיבים לבדוק בהם הדורש, ולא הדברים שחייבים וכו' להדברים שהייבים לבדוק בהם הכותב ספרי ראמאן, הצד השוה שבהן, שכלם חַיָבִים בדקדוק, בהגיון, ובמדות התלויות בלב.

כשהיה המקדש קיים, היה הולך איש איש אשר יפלא ממנו דבר למשפט אל המקום הקדוש אשר בחר בו ה', לדרוש את הכהנים הלוים, ואת-השופט אשר היה בימים ההם, והגידו לו את דבר המשפט, כל מבוכה כל ספק אשר היה לאיש בעניני התורה והאמונה שאל את חכמי הדור, לברר לו את האמת, ולהבינהו בטוב טעם ודעת, למען אשר יהיה לבבו תם ונקי מפשע רב — להאמין כפתי, ולקבל כל דבר בעינים עצומות, כי באה האזהרה על ידי המחוקק הגדול: וידעת היום והשבות אל לבבך, כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. כלומר, השתדל לחקור ולדעת מציאות השם יתברך, גבורתו ויכלתו בידיעה גמורה, ואם כי מגביהי לשבת בשמים ממעל בכ"ז הוא משפילי לראות בארץ מתחת, ואמר דוד מלך ישראל: תורת ה' תמימה וגו' משפטי ה' אמת צדקו יחדו וגו', כוונתו, כי לא לבד שתורת ה' אינה מתנגדת אל השכל, כדעת הפתאים, אבל אדרבה היא השכל האמתי, והיא מחכימת פתי. ובעוה"ר כשחרב בית המקדש ונתפזרו בני ישראל בין אומות העולם, ואין להם לא

כהן

כהן, ולא לוי, ולא נביא, לשאול אותם בדבר ה׳, אז היו חידות רבות בלי פתרונים, וספקות בלי באור, והמחלקת רבתה בישראל מפני שנוי הדעות. ולכן ראו חכמי הדור. כי טוב לכתוב את כל דברי התורה שבע״פ בספר, כפי מה שהסכימו עליהם כלם או רובם, לבלתי תשתכח חו״ש תורה מישראל, ויחזיקו לב עמם בה׳ להאמין אמונה שלמה בתורתו ובדתו גם במקומות שיקשה עליהם ההבנה, ולעשות ככל דברי התורה הזאת בלבב שלם גם במקום שתכבד עליהם העבדה, מפני העלם מעיניהם טעמה וכל דקדוקיה וכוונתיה התלויות בה. וזה הוא באמת סיג לתורה וגדר להאמונה, ובכ״ז עוד עמד טעמם בהם עליהם השלום, וריח שכלם לא נמר מכל וכל, גם בימים ההם בזמן הטלטול והגלות, רוח ה׳ היתה עליהם וידעו טוב ורע, ויבדילו בין קדש לחול ובין מר למתוק. אבל ברבות הימים, שנות מאות חלפו, ואלפים עברו, ויקם גם איש, אשר לא ידע בין טוב לרע ויאמר לעמו כי רוח ה׳ דבר בו ומלתו על לשונו, ויתחכם להוסיף ולהרבות על הסִיָגים והמצות ולעשות צו לצו קו לקו, למען ענותו בחומרותיו, ולמען יקרא שם רַבִּי עליו, ולא אחד בלבד עמד עלינו לכלותנו בגזרותיו, אלא שבכל דור ודור היו עומדים עלינו רַבִּים, וימררו את חיינו בעבדה קשה, ובמצות חדשות מקרוב באו, אשר לא ידעום ולא שערום אבותינו, ועוד רעה גדולה מאלה עשו, כי תפשו את הבחירה שנתן הקב״ה לכל אדם, וינקרו את שתי עיניה, לבלתי תורם עוד הדרך, ואת החנבה נתנו תחתיה ויאמרו זאת א מונ ת ך ישראל! חייב אתה להאמין בדבר פלוני, חייב אתה לעשות דבר פלוני, חייב אתה לחשוב מחשבה ורעיון פלוני, ואי אתה רשאי לחקור לשאול ולהקשות, כי אם עשה כאשר צֻוֵיתָה, ויהיו האנשים האלה לפח ולמוקש לכל ישראל, וכשלו בם רבים ויהבלו ונואלו, וילמדו גם את בניהם אחריהם להיות

פתאים

פתאים מאמינים לכל דבר, לשמור ולעשות כל מנהג חדש, וכל גזרה הדשה שיגזור עליהם יהיה מי שיהיה, וישתדלו לאסור שכלם עודנו באבו בחבלי שוא ותעתועים לבלתי יקום וישאל: מה נשתנה? מה העבדה הזאת לכם? מה המנהגים והמשפטים אשר צוו רבנינו אתכם? ומנהג זה שאנו עושים על שום מה? אבל לא לעולם אולת, ואם חשך לדור דור! העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, יושבי באופל הסכלות אור התבונה נגה עליהם, ובחמלת ה׳ על עם סגולתו הערה היום רוח קדשו על אנשים רבים ונחה עליהם רוח ה׳, רוח חכמה ובינה, רוח דעת ויראת ה׳, לא יגשו אליו בפיהם, ויראתם אתו לא מצות אנשים מלומדה, כי בלבם ובנפשם יכבדו אלהי הכבוד. האנשים התמימים והישרים האלה יוכיחו במישור לבני בריתם ויורו אתהם דעה, יכו שוטה בשבט פיהם, וברוח שפתותיהם ימיתו פתי, והיתה האמונה הטהורה אזור מתניהם, ובקרת אזור חלציהם, וברוח משפט יבערו את התעתועים מן הארץ, בימים האלה יוָדַע בין צדיק לרשע, בין חכם לאויל בין עֹבד אלהים לאשר לא עבדו, והאלילים כליל יחלוף.

אנשי הדור הזה מתחלקים לשלש כתות, א) כת המשכילים, ב) כת המתנגדים, ג) כת הפוסחים על שתי הסעיפים: המשכילים המה המאחדים האמונה וההשכלה ותהיינה תמים בידם, הם אומרים, כי לא לתהו ברא ה׳ את האדם בעל שכל, ולא לשוא נטע בתוכו מעלות יקרות ובשרונות מתחלפות, והשכל הישר בשום אופן לא יתנגד לאמונת ה׳, ואדרבה אם אין חכמה אין יראה ואם אין יראה אין אמונה, ולכן לא למראה עיניהם ישפטו על דבר, ולא למשמע אזניהם יוכיחו, כי אם יבקרו את כל דבר ודבר היטב, ויחקרו וידרשו אחריהם בשכלם בטרם יקבלום, וכל דבר — זולתי חוקי ה׳ ומצותיו הכתובות בתורה שבכתב

ובעל

ובעל פה — אשר רחוק משכלם *) צא צא יאמרו לו, פלס ומאזני משפט הבקרת בידם, עליה יפלסו כל מעשיהם ומחשבות לבבם, כת המתנגדים מתחלקים עוד לשתי כתות: חסידים, לומדים. אבל אנכי אכללם ביחד, לפי שדעת אחת להם להרחיק את ההשכלה מעל גבול האמונה, ויחשבוה לצרה לה, אשר לא תכולנה שבת יחדיו: הם אומרים, אנו אין לנו אלא להאמין ולעשות כל מנהג המצווה עלינו מפי רבנינו, כל מנהג כשר, וכל ספר קדש, וכל מחבר חכם וצדיק תמים, וכל המרבה להחמיר הרי זה משובח, ומה השכל החלש כי נשמענו? והיתה אמונת האנשים האלה חלושה מאד, כי אין לה על מה להשען, ובא אך רוח ספק אחד בלבם ועוקרתה והפך את האמונה על פניה, ומכיון שעובר אך על מנהג קטן, נקל לו לעבור אח"כ גם על מצוה חמורה, ועליהם אמר

*) אל נא יהיו לי דברי אלה לפוקה ולסתירה, כי מתחלה אמרתי והשכל הישר בשום אופן לא יתנגד לאמונת ה' ומצותיו, ועכשיו אומר שלפעמים יקרה שדברי תורה רחוקים מן השכל, על זאת אשיב, שאינו דומה סותר או מתנגד לרחוק, הן אמת כי לא יתנגד השכל לתורת ה' התמימה והישרה, אבל לפעמים רחוק דבר אחד משכלנו, מפני קוצר המשיג ועומק המושג, וכדומה מאחת הסבות. ועלינו לשמוע בזה דברי רז"ל כדאמרינן, כי המה החכמים מעולם אנשי השם, ומפיהם אנו חיים, אבל הדברים המנהגים והמצות, אשר המה ילדי נכרים, לא ילדי תורת ה', אין עלינו להאמין בם רק כל זמן שמסכימים את שכלנו, ולכן עלינו המשפט לבקר לבדוק ולחפש בנר השכל את כל דברי ספריהם בטרם נקבל אותם, ודע קורא נעים! כי זה הענין גדול מאד, ואנכי לא נגעתי בו רק בקצהו, כי לא היתה עקר כוונתי לדבר ולדרוש בהענין הנכבד הזה, כי רב הוא, ועוד כי דברים כמו אלה המה סתרי תורה, ולא נתנו להכתב, ואנכי הבאתי ממנו רק קצת דברים הדרושים לעניני שאנכי בו.

אמר הנביא: „והיה להם דבר ה׳ צו לצו, קו לקו זעיר שם, זעיר שם״ כלומר, לפי שדבר ה׳ דומה בעיניהם למנהג, אשר הוא אך גדר למצוה, שגם היא סיג למצוה אחרת, ולכן זעיר שם, אם אך יקילו במנהג קטן ויזלזלו בו, זעיר שם, יזלזלו גם במצוות שהמה דבר ה׳. והנסיון הורה לנו אמיתת הדבר הזה, כי כל המוסיף באמונתו גורע ונופל ברשת הכפירה, הוא מה שאמר שלמה ברוח בינתו» אל־תהי צדיק הרבה וגו׳ אל־תרשע הרבה» ר״ל, הזהר שלא תטה אל אחד מן הקצוות פן תשומם, אבל «טוב אשר תאחוז בזה וגם מזה אל־תנח את ידך כי ירא אלהים יצא את־כלם*)» הפוסחים על שתי הסעיפים, המה הלצנים והפוחזים שבדור, דרכם לעשות עצמם

---

*) מכאן תשובה לאותן האנשים המאנים לשלוח בניהם אל בתי־הספר להנכם כמשפט בתורה ודרך ארץ, מדאגה מדבר פן יפתה לבבם לסור אחרי כן מתורת ה׳, וישימו כל מעינם בהלכות דרך ארץ ובחכמות חיצוניות, אשר לא כדת משה וישראל, ובאמת כוונתם לטובה, וכלם לשם שמים מתכוונים, פאר וכבוד להם! כי המה מקדישים ומחבבים את תורת ה׳ הקדושה, ומראים לעיני התבל יושרם ותום לבבם, מה נאמנה רוחם את אל, ובריתו ינצרו תמיד בכל נפשם ובכל מאדם, כי תורה זוה לנו משה היא חיינו ואורך ימינו, ובה נחיה בגוים, אבל לא בכוונה תליא מלתא! כי הנסיון היומי מראה לנו את המעשה הרע אשר יצמח מהכוונה הטובה הזאת • ואנחנו רואים כי אין כוונות ומחשבות אבות יורשים הבנים, הלא האב דאג לבנו עודנו באבו בימי עלומיו ויחוש למלא כרסו תלמוד ומדות חסידות, וימנע אותו מן ההגיון ומשארי חכמות המועילות והדרושות לחיי אדם ולקיום העולם, למען אשר אם יהיה כיונת אלם, קצוצת כנפים לא יגביה עוף תחת שמי החקירה, ומוטב שיהיה סכל ותלמודו בידו, מהיות תלמיד חכם הולך בדרך החקירה פן יקראנו אסון, הלא כה עלת האב ומחשבתו הטובה. אבל, ומה יעשה הבן? בהיותו נער בא בימים, אז מזמות חדשות ומחשבות אחרות תולדנה לו. ומפני רוח ספק מצויה המפעם בקרבו,

עצמם כמשתדלים למצא חן בעיני שתי הכתות המתנגדות, ומרגלא בפומיהו לומר: טוב אשר תאחוז בזה וגו׳, ובאמת אין בהם לא מחסידות החסידים ולא מהשכלת המשכילים, ויהיו קרח מכאן וקרח מכאן. סימן לאנשים כאלה, חנופה, אהבת הכבוד, התפאר את עצמו, והמה שונאים מאד את הבקרת פן תעבור עליהם ותחללם, ותשים כבודם לכלמה, ותודיע לכל כי רק פתאים המה להם, אנשי כזב ומרמה,

הולכים

ינוע לבבו, כנוע עצי היער מפני רוח חזק ושאינו מצויה, וכל רעיונותיו ירעשו ויתגעשו בתוכו, ואם ישלח ידו לנתק חוט אחד, אשר ארג אותו עד כה באמונתו, הנה עד מהרה יסע את היתד הארג ואת המסכת. ופתאם נוע תנוע נפשו כשכור ואין לה מעמד, והנה הוא פוסח על שתי הקצוות! מדלג מחסידות לכפירה (אטהייזמוס) ויצא לתרבות רעה! ומי יכזבני וישים לאל מלתי, הנה הוא יכזב בהנסיון ויטעון נגד החוש, הן האנשים האומללים האלה רבים הם אתנו בזמן הזה, לבשתנו ולבושת ערות עמנו, ולא עוד אלא שהם מן המשפחות המיוחסות בישראל, רבים המה בני התמימים והישרים שנתגדלו בנעוריהם בבית אביהם על הפרישות וצניעות ורגלו תמיד בשער התלמוד ובספרי מוסר המפחדים ומיראים בדין קשה ובענוים קשים לכל אשר יעבור גם על מנהג קל, ועתה אבוי! הנם תועים כשה אבד בנתיבות תהו וצלמות. בן חסיד פלוני בטל למודו ופירש לדרך ארץ, ובן צדיק פלוני שב מצדקתו ונתפקר, ובן איש ישר פלוני, אשר לידתו וחנוכו היו בקדושה, ויהי צדיק באמונתו יחיה, הנה הוא בשרירות לבו ילך, והוא עיף ויגע מספקות רבות, ולא ירא אלהים, ומעשה אבותיו אין בידו, והוא מדוכא מדעות שוא, מהולל מרעיונות זרים, נגוע ומעונה ויקוץ בחיים!! כאלה וכאלה תחזינה עינינו יום יום שנאחזים כדגים במצודה ואין להם מושיע! — ואיה אפוא א"כ חסדי אבות? — אך מעטים מהם יצליח[illegible] מיד, למצא דרך הממוצע, ההולך בית־אל, ואל מבצר החכמ[illegible] [illegible]זר תגן עליהם, גנון והציל מדעה נשחתה, פסוח והמליט מנוחת לבם ושלום נפשם, ומי יאשם בכל אלה? מי נתן לחרס יעקב,

הולכים בשרירות לבם, עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפינחס, והכת הזאת מתחלקת גם כן לשתים, יש פוסחים לסירוגין ובימים רחוקים, חדש הוא לץ ומתחכם, וחדש הוא בעל תשובה, וישוב לכסלה לאחוז בכל ההבלים, וכל מנהג שמחזיק בו לץ הרבה מדקדק בו מחסיד גמור. ויש פוסחים לרגעים, רגע הוא מתלוצץ וקוצץ בנטיעות, ורגע הוא מתודה חטאתו בלבו, רגע הוא מתחכם ורגע הוא מתחסד, ובאו שתי אלה לו רגע ביום אחד, אבל אני אכללם יחד לפי שסוף סוף אוילים ופוחזים המה, ואין ברוחם נכונה, המדרגה הראשונה והיותר קרובה למקום ב"ה היא מדרגת המשכילים, כי אלה אמונתם שלמה ותמימה, לפי שקבלו אותה עליהם, מפאת שכלם ובהסכמת חכמתם, ועשו שלום בינותם; המדרגה השניה, היא מדרגת המתנגדים, הן המה אם כי דרך שלום לא ידעו,

להשלים

ובני ישראל ופטהיסטען? הלא אבותם! — אבותם אשר מנעו מאתם את הטוב, את החכמה וההשכלה, ובחורים בחורים החבאו, על כן דרך שלום לא ידעו, ונער לא יזכה את־ארחו, להיות לבו תמים באמונה, ולדעת ולתור ובקש חכמה ומדע. וכאשר אך יריח מרחוק את ריח פרי עץ הדעת, אשר השכין אביו סביבו מקדם את הכרובים, ואת להט החרב המתהפכת ושבטי אש וברזל — הנה מות תמות מנוחת נפשו לעולם. — והעץ הזה, אשר עץ חיים היא למחזיקים בו ביושר לבב, הנה הוא נעשה לו סם המות! — אהה! נקוה לאור והנה חשך לנגהות באפלות נהלך! לו חכמו בני עמי ישכילו זאת, ויבינו לאחריתם, איכה לפתח החסידות פטהיזמוס רובץ, כי עתה ישובו מכוונתם הטובה, ויחשבו מחשבות אחרות על בניהם, לאחד בלבותם התורה והחכמה בימי השחרות והילדות. ולנחותם הדרך הממוצע, אז גם כי יגדלו ילכו לבטח דרכם ולא יכשלו. כי ישרה היא, ודרך הקדש יקרא לה. עוד עלי מלין לדבר בענין זה, ויבאו במקומם במכתבי ע"ד החנוך, אשר יש עם לבבי להוציאם לאור בימים הבאים, אם יהיה ה' עמדי ויכונן מעשה ידי. —

להשלים בין החכמה והדת, ואמונתם אך מצות אנשים מלומדה, בבּ״ז את ה׳ המה יראים ומצוותיו ומשפטיו המה עושים בתוך שאר מנהגיהם, ומדרגה השלישית והפחותה, אשר אין עוד פחותה ממנה, היא מדרגת הפוסחים. —

על ידי הבקרת נצליח להכיר בשלשת המדרגות הללו, היא מגדת לכל קורא בספר אל איזה מהכתות יפנה מחברו, כי רוח המחבר בספרו, מלבד שתורה לנו איכות נפש המחבר ותכונותיו, עוד תורה הבקרת אותנו דעה לדעת כשרונותיו, ועד כמה יד תבונתו של המחבר מגעת, היא תלמדנו באיזה דברים נבחר ונקרבם לנו, ובאיזה נמאס ונרחיקם מאותנו. היא תגלה לנו באיזה מקום דברי המחבר נמלצו כנים ישרים ונחמדים, ובאיזה מקום הבל המה ואשר המחבר ישלח פיו ברעה, ולשונו תצמיד מרמה. ועוד כמה מעלות טובות להבקרת עלינו, ולכן עלינו לשבח לה, ולתת גדולה למבקר נאמן, וכל משכיל יודה לו ויפאר את שמו, כי מה המשכיל מבקש? הלא אך את האמת, לא להגיס דעתו בתלמודו ולומר קבלו דעתי, ולזאת הוא מחזיק טובה להבקרת המתקנת את שגיאותיו, ומסיעת אתו להשיג האמת. לא כן הפוסחים, כי אם יהמו ככלבים, ויחרצו לשוניהם על הבקרת כי תבא לבקר את דבריהם אשר בספר יכתבו, כי לבם רחק מאמת, וכל ישעם וכל חפצם אך כסף שכר פעולתם וכבוד, מלה״ד לגנב הנמצא במחתרת, וכועס ומתלונן על בעל הבית המתקומם נגדו, ולא יתן המשחית לבא אל הבית!

אין דברי שפתים נכנסים בלב השומע, עד שיביא המדבר משל ודמיון, ובזה יבחנו דבריו ויתבררו היטב, ולכן יש רשות לכל אדם, לאמר לאיש המגיד ומלמד דעת, צא והביא ראיה ומשל לדבריך, והיה בראותי איך אתה מתנהג בדבר המשל ההוא ואתנהג גם אני, כדברים האלה יאמר גם אלי: אתה אשר הודעת חוקי הבקרת ותלמד דעת להבדיל בין

קדש לחול בין אמת לשקר, ובין מדרגה למדרגה, עתה אתה חלוץ תעבור בראשונה להראות לעיני כל את כחך במלאכה הזאת, ואיך תבקר, ותתנהג עם המחבר בדין, ואחריך יאחוז כל איש דרכו, כמשפט הבקרת אשר תורנו*) חי אני! כי בצדק יאמר האומר, ועלי לשמוע בקולו, לעשות ככל אשר הוא ידרוש מידי.

ראו הביא לנו איש עברי הר״ר אליעזר צבי צוייפיל ספר שחבר בשנה העברה בשנת הרי״ח, דפוס ווילנא, אשר בשם »מינים ועוגב« יכונה, והם הערות במקראי קדש, בנוסח התפלות ובדברי רז״ל, מעט מחקר ובקרת, מעט דרוש ושיחות חולין, מעט מליצה ושיר, מעט מזמור ונצוח.

הנה למען לבדוק את המחבר הזה, ולשום על ספרו עין בקרת, צריך כל משכיל וחובה מוטלת עליו, לבדקו בכל דברי הבדיקה שזכרנו, מפאת צורת הספר הכולל בתוכו ענינים שונים זה מזה, כמו, המליצה, השיר, המחקר, והדרוש, וכו׳; ומה יפלא כל משכיל, בראתו כתוב בשער הספר מעט מחקר ובקרת, ובהפכו העלה, והנה ראה, איך ישנה המחבר את טעמו, ויתמרמר להבקרת בכלל, וידבר עליה עתק בשירו »אל המבקרים«

»הָשִׁיבִי צוּר חַרְבֵּךְ בִּקֹּרֶת זֹעֲמָה«
»מִלְּלִי חִצַּיִךְ חִצֵּי נָקָם וָרַעַל.«
»הַרְפִּי מִזַּעַף קִצְפֵּךְ רַבַּת הַחֵמָה.«
»שְׁגִיאוֹת בְּיָדַי לֹא מֶרֶד וָמַעַל.«

הן המחבר אמר בעצמו בשער ספרו, כשם שהוא נאה דורש

---

*) מכיר אנכי את ערכי השפל; כי תלמיד צעיר אני, אענה לפי תומי אכתוב מה שיאמרו אלי אנשים, אלה בתום לבב, ואלה בשחוק וע״ד ההתול, כנודע.

דורש ונאה מזמר, וכשם שהוא מליץ וחוקר, ובקי ויודע להעיר במקראי קדש וכו׳ וכו׳, כן הוא גם מבקר, ולא חסר לו בעולמו שום דבר, ובכן הוא צופה ומביט בעין בקרת על ספרים אחרים. ופתאם קול ענות תלונה ישמע, והמחבר יתקצף ויקלל בהבקרת, אם לא לרצון יהיו דבריו לפניה, ויקראה ועמה אם תמצא ערות דבר, ושמץ דופי במחברתו הלא יאמר:

«שְׁגִיאוֹת בְּיָדִי לֹא מֶרֶד וָמָעַל»

ומה אפוא הדברים האלה אשר יצטדק בהם המחבר? ובמה יזכה את ארחו ויטהר את עצמו? הלא מַה הבקרת מבקשת להסיר השגיאות, ולתקן הַמְעֻוָּת, ומה לה לדעת אם בשגגה ואם בזדון נהיה המעות מלפני המחבר! וכי בקרת נביאה היא? וכי ההסרונות הנעשים בשגגה ובהעלם הדעת לאו להמנות ולתיקון נתנו? ועוד אטו בשופטני עסקינן, כך הוה ליה למימר:

הָשִׁיבִי צוּר חַרְבֵּךְ בִּקֹּרֶת;
וּבְאַפֵּךְ נָא אַל תּוֹכִיחֵנִי.
אִם תִּמְצְאִי בִּסְפָרִי שְׁגִיאוֹת.
כִּי אָדָם אָנֹכִי וְלֹא אֵל.

ובאמת שגיאות מי יבין? אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, מי יאמר תם אנכי ונקיתי מפשע? ומי איפה יתפאר: כל מעשי באמונה ישר ותמים פעלי, שחת לא לי? ומה טובים היו אחרי כן הדברים אשר יכתוב המחבר בעצמו:

«כְּאֵם יַסְּרִינִי רַכּוֹת הוֹכִיחִי.»
«בְּמֹעֲצוֹת לַמְּדִינִי טַעַם וָדַעַת.»

וכעין

וכעין תפלה זו אנו מתפללים להקב״ה תמיד לאמר: אל תבא במשפט עמנו לשפטנו על כל נעלם, זכור כי עפר אנחנו, הן בעון הוללנו ובחטא יחמתנו אמנו, אבל יהי רצון שתשים בלבנו אהבתך, והי׳ אלהים יעזר לנו לעשות טוב וישר. נראין הדברים שנבזה בעיני המחבר הבקרת, ולכן יהגה עליה ריק בחרון אפו, ואך לשוא כוון להסתיר כעסו ולהבדיל בין בקרת הצופה לבקרת צנועה, לא לעזר ולא להועיל.

אולם ירשיעו פיו ולא אני, שפתיו יענו בו, כי אמר בהקדמתו צד 19 וז״ל» והנני מחויב ומוכרח להמתין לכל אחד מהם — ר״ל מהמבקרים — עד שתתחולל דעתו עליו בשלמות שיוכל להודות או להלק עלי בלי שום פניה כ״א לשם האמת, וכל זמן שאוכל לחשדם אחשוד וכו׳ שחן מחברת על מחברה וכו׳ והמגנה אותה עתיד לתן את הדין, והמשבח אותה ינוחו ברכות על ראשו. אמן עכ״ל» הפעם נראה בעליל כי לפתות אותנו בא המחבר, לשבח את ספרו, וכל הבא לספר בגנותו — יהיה מי שיהיה, מבקר נאמן או מבקר רע — עתיד לתן את הדין, וגם יהיה משתיק אתו, ויאמר לו: צא והביא ראיה, שהגיעו לך שנות בינה, ואפילו אז אחשוד אותך, ודבריך לא יהיו נשמעים באזני! וכי מה שייכות יש בין דברי אמת וצדק לשנות בינה? הכי נעלם מאיש חכם ובקי כהמחבר דברי אליהו בן ברכאל הבוזי? »אמרתי ימים ידברו, ורוב שנים וגו׳, אכן רוח היא באנוש וגו׳ לא רבים יחכמו וזקנים יבינו משפט». ומבלעדי זאת מי לא יראה כי שחת המחבר וחטא נגד ההגיון בשירו הנ״ל, ואין בו טעם מליצתו, ולא תואר ולא מראה שיר לו ונחמדהו. וענתה השירה הזאת על־המחבר, כי מאס הוא בהבקרת, וימנע את עצמו מן ההגיון, וגם אין בו מעלות מליץ מלידה ומבטן. אבל לא על פי עד אחד יקום דבר! יאמר עוד הפעם אלי, ועוד עליך להביא ראיה לחזק דבריך, כן אעשה כדברי האומר, למען

יאמנו

יְאַמנו דברי, וידעו הכל כי בלי שום פניה דברתי עד כה, כי לא אהפוץ בחשחתת מחבר חלילה, כי אם בשובו מדרכו, לתקן את אשר עִוֵת.

נקרא נא להשיר הראשון «גדולים חקרי לב» ונשאל את פיו מה יענה הוא, אבוי! גם הוא פה אחד את השיר הקודם שהבאתי, לדבר רע על המחבר, הלא שמה בפנותו אל גדולים חקרי לב, ואל כל חכמי הדור למוֹדי רנה וקינה (!!!) קרא ואמר:

«כִּי כָל נוֹעַם הֶעָרָה בָּהֵמָּה לְבָבִי»

חרא לא מדרך הענוה להתפאר א״ע ולומר: חִכִּי ממתקים וכֵלַי מחמדים, דבש וחלב תחת לשוני, וזה דרך התגרנים להלל סחורתם, הרוכל ישבח את בשמיו, מוכר יין את יינו, הטבח את שורו וכדומה, והחכם מכל אדם אמר: »יהללך זר ולא פיך« ועוד מה טעם יש בנועם הזה אל בקשתו שיבקש מגדולים חקרי לב? הלא שאלתו ובקשתו כן היא, כי בל ימהרו לגזור משפטם עליו, עד אם יכלו לקרא את כל הכתוב בספרו מהחל ועד כלה, וא״כ היה לו לתת טעם לדבריו ולומר עד״ז: כי אין הדַיָנים פוסקין את הדין, עד שישמעו בראשונה כל טענות הבעלי דינים ועוד הא למה לי קרא וראיה, שאין ממהרים לגזור אומר אלא אחרי קריאת כל ענין וענין עד תומו? ולמה טרח עצמו בכדי והביא דברי החכם ישׁ״ר מקאנדיע בהערתו וז״ל »כל ס פ ר ט ו ב תקראהו מהקדמתו עד שולו, ותעמוד על תלו ובו׳« ? אין זאת שכוונת המחבר להגיד בזה כי ספרו הוא שֶׁכֻּלּוֹ טוב, או לפחות יתראה לפנינו כי הוא בקי וזוכר הַכֹּל, עוד גם זאת נשגבה. ממני ולא אוכל דעת למה יצוני המחבר לקרא את כל ספרו בטרם אגזור עליו אומר והלא ספרו כולל בתוכו ענינים שונים זה מזה, כי על כן קרא שמו »מִ י נִ י ם« לאמר: שיש בו מעט מכל מיני חכמות.

וידיעות שונות, ומאמרים שונים משו״ת, מתלמוד, ומשערי ציון, וספרי הכמה, וכדומה עוד כארבה לרוב; עתה אבא ואסיים בטוב, בתהלה ותפארת, אשר יוסיף המחבר להלל א״ע בשיר זה:

»לְסִפְרִי מִי יִלְעַג? אַךְ הָאֱוִיל.«
»וְ שֵׂ כֶ ל מִלָּיו יָבוּז הַכְּסִיל.«

המחבר מצא חן בעיניו מאד מאד, הוא המחבר, הוא הקורא, והוא ישפוט בצדק כי תמים פעלו, סופר מובהק הוא, ולשׂכל מליו לא יבוז זולתי הכסיל, וסמן לאיש שאיננו מבין דבריו, הנאמרים בהשכל ודעת, שהוא כסיל ובער; ולכן הנני קורא: מחבר! אם חכם לבך ישמח לבי גם אני. —

אֵיכָה מליץ יושר? למה אתה משתאה, תחריש מהגיד על המחבר ישרו ונסגת אחור? הנה נא ידעתי כי רוח אחרת עמך, ושנית את טעמך, בשמעך את דברי העדות השיר הזה, אשר מלבד שעדותו שוה אל עדות השיר הקודם, עוד הוא מגיד לנו, כי התפאר א״ע אחת ממדותיו של המחבר! —

חוק הוא ולא יעבור, שאומרים לכל איש אשר בו חטא הצטדק! והסיר מעליך החטא הזה, אשר העידו בך. אם אך יכל תוכל, ולכן גם אנחנו בטרם נחריץ משפט כתוב על המחבר נשמע בראשונה התנצלותו, ובמה יצטדק לפנינו, הלא כה דבריו צד 2 »מובטחני שאל יאשימוני אם ימצאו בי איזה שגיאה וחטא כנגד דרכי הלשון (מדוע לא גם כנגד דרכי ההגיון וכנגד הענוה?) כי היגיעה להעלות בכל שורה בכוון ובצמצום מספר השנה וכו׳ הביאתני לדחוקים אלה« אבל מי ישמע לדברי התנצלות ומדוחים כאלה, אשר אין להם שחר!

כי

כי מה בצע לנו בגמטריות ובלפקי״ם, אשר למענם נשא עון ופשע, אשר חטא כנגד דרכי הלשון? הן כל השומע יצחק לו לאמר: יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא! ועוד הלפ״ק גופו עברה, ואנן ניקום ונכפר עברה בעברה? ואנכי נכנסתי פעם אחת לחורבה — אל שיר מחבר אחד — ושמעתי שפת עבריה שמנהמת כיונה ואומרת: »אוי לי! הזילני הממני, כי נשא את רדידי מעלי, ואת כל תמ־וקי הראויות לתת לי,־ וצנוף יצנפני בלְפַ״ק, והיה תחת בושם מַק, ותחת יופי ועדי עדים מחגרת שַׂק, המחבר ההוא קלני מראשי ומזרעי קלני, ואניע בראשי אוי לי מלפ״ק, ואנקמה באויבי ואכריתו ביד ימיני« אמנם עוד שחוק גרול יותר מזה יעשה לנו המחבר בהקדמתו צד **14**, וז״ל: בשירי אם לא ימצאו מדה ומשקל, יתד ותנועה, גם לא השגחה והקפד על מקומות פסוק הטעמים מלעיל או מלרע, וכדומה מדברים שהשיר נפסל בהם, אל יחייבוני בדין קשה וחמור, העברה, שדקדקתי לצמצם מחשבתי בטורה מרובה עד מקום שהגיעה יכלתי ולא עלתה בידי. ואם אנשים של דעת וצורה הם, צריכים והובה מוטלת עליהם להחזיק לי טובה גם בשביל השואת החרוזים בלבד, שלפעמים דחקתני השעה כ״כ, עד שנתיאשתי גם מזה עכ״ל »פי מי לא ימלא שחוק למשמע אזניו דברי התנצלות כאלה? הלא לאיש משורר כמהו ישיבו: הִכָּבֵד ושב בחדר משכבך ואל תתחרה במשוררים! הבא נבא אליך להתפלל ולהתחנן לך לאמר: הראנו כחך במליצה, והשמיענו את קול שירך הערב? או החסר משוררים אנחנו, כי בא כל העם לאנס אותך בעל כרחך, כי תרים קולך בשיר ותשיר להם משיר ציון? ועוד הלא בהצטדקת בהקדמתך, על אשר סרת מדרך המחברים לכתוב בשפה בלולה, אמרת שם צד **16** וז״ל? וכי לא קצה עדיין נפשם ביפיפותה של טהרת לשון עברית הדורה וקשוטה?« א״כ לדבריך קצה נפש העם

ביופי

ביופי המליצה ובצחות הלשון, והיו לה לזרא, ומדוע זה תוסיף הָבִיא מנחת שוא, ומליצה תועבה להם? ואני בער ולא אדע איך יתכן שתקוץ הנפש יופי? והלא יופי — אם כי יסודו בהררי ההסכמה*) לא ימאס לעולם כ״ז שיש לו תְּנָאֵי וסגולות היופי, ונמשל היופי בזה כאמת נדמה, כשם שאמת לא תשתנה להיות כזב, אם הוא אך אמת, כן הדבר ביופי, ר״ל, שלא ישוב להיות דופי, אחרי ההסכמה המפורסמת ומוחלטת שהוא יופי; ואנחנו מרגישים ד״מ ביפיפותה של שווי הבנין (זיממעטריע) ובערך השווי (הארמאניע) תמיד בכל עת ובכל שעה, והבונה בית לא יעזוב שווי הסדר, ויבנה בלי סדרים, כי יהיה כמתעתע וצחוק לכל עובר לאמר: איש משוגע הוא, אויל וחסר טעם, והראיה שהביא המחבר שם מעניני הדיורים והמלבושים הוא הבל ורעיון רוח. ואין אלה דומים כלל ליפיפותה של טהרת ל״ע כאשר יבין כל משכיל, ובאמת לו ידע המחבר, כי לא יוכל השיר, לְבַכֵּר את החרוז בן שפת נכריה, על פני הַמִּדָּה בת המליצה, הבכירה, כי את המדה יַכִּיר, לתת לה פי שנים יופי בכל אשר ימצא לו, כי היא ראשית אנו, לה משפט הבכורה, לו ישכיל המחבר ידע זאת, כי לא החרוז עִקָּר אלא שווי המדה, ויתבונן לדרכי המליצה, כי עתה לא שם בה תהלה, ולא היה קץ ביפיפותה. אפס להציל כבודי לבלתי אהיה איש בלי דעת וצורה, הרי אני מוכן ומזומן לקיים מצות המחבר שצוני להחזיק לו טובה גם בשביל השואת החרוזים, והנני אומר לו: יישר כחך! מלה״ד לתנוק, שמקלקל ומשבר כלי בית ובוכה עוד בקול גדול, כי תקחנו אמו בזרעתיה ונשקה לו ותחזיק לו טובה, שהשאיר חרש לחתות אש מיקד, ולחשוף מגבא!

הטה

*) הוא לסברת המחבר, כמו שיבואר להלן.

הטה אזניך קורא יקר ושמע, ואקרא לך את מכתב המחבר אשר כתב למעלת קדושת שמו **אמת** וז״ל «מאז החזקת בימיני ותאמר לי, לי אתה, מאז סלות לפני דרך החיים ועל שרשי הליכותי התחקקת וכו׳ נמשכתי אחריך בעבותות אהבה ואשכח חמודות הימים כֻּלנה וכו׳ עכ״ל» נפלאות ראינו הפעם, כי ברא ה׳ חדשה בארץ, אמת תסובב סָפֵק!! האמת אשר היא נקבה כשרה על פי עדות השפה העבריה, תסובב לבקש את האיש?! הלא דרכו של איש לחזור על האמת, ואין דרכה של אמת לחזור על איש! ואולי לסבה זאת הפך המחבר אמת לזכר, סוף סוף לא הרויח בזה כלום, ואמת אשר החזיק בו, הוא אמת הפוך ושוא, וכמהו כספק אחת היא בעיני. פוק חזי מאי עמא דבר, וכבר נהגו לומר: את האמת אנחנו מבקשים! ועוד מי האיש שיתפאר לעיני כל, כי תמים פעלו צדיק וישר הוא, וכל מעשיו ותנועותיו באמת, כל חמודות התבל ומשכיות החמדה כאין ואפס המה בעיניו? ואדרבה מדרך איש משכיל ואהב את האמת להקטין א״ע, כי באמת מה אנחנו? הלא אנשי השם כלא היו, וחכמים כבלי מדע, כי רוב מעשיהם תהו וימי חייהם הבל! ולא רק פה נשמע גאון המחבר, כי הוא, מחזיק טובה לעצמו אשר אזן וחקר ולמד הרבה, אבל כזאת וכזאת נשמע עוד פעמים רבות בספרו, במקום אחד נפגשה את גאונו ערום, ובמקום אחר הוא מתחפש בשמלת הענוה למען כחש, והחדוד (וויטץ) קסם על שפתיו להטות אחריו לבות ראיו. במקום הזה בא המחבר לטול את השם בעצמו, וכתב «פרקי דרבי אליעזר הקטן» וזה הקטן גדול יהיה, לפי שהוא קטן מרבי אליעזר הגדול, וחכמינו ז״ל הזהירו על זה בדרשתם, פסיקתא רבתי, אל תצא לָרב מהר, לרַב כתיב. וגם המאמרים שהביא בריש פרקי דרבי אליעזר הקטן יורו כי גדול הוא. והמה «אל תאמר אלו היה ר׳ זעירא קיים הייתי

 לומד

לומר הגדה לפניו, אין לך אלא חכם שבדורך «דברי חכמים וחידותם, אפילו שיחת הולין שלהם שקולה כנגד כל התורה כֻּלָּהּ» רק פה ערום יערום להעטיף את שני המאמרים האלה בטלית שעטנז, בקיאות וחדוד יחד, ככתוב בהערתו שם. ודברים רבים לא כנים מצאתי בפרקיו של המחבר, ובדרך כלל אומר, כי יש שם דברים של מה בכך, ודברים ידועים וגלוים, ודברים שהיו ראוים שלא יכתבו, כמו כל הפרק י״א, ופרק י״ב, ופרק י״ז, ופרק כ״ב. והנני ראה פה ההכרת לדבר דברים אחדים, למען תוכל לשפוט אחרי כן, הישרו דברי המחבר בפרק כ״ב אם לא. ואתה קורא חביב! הקשיבה וסלחה אם אסור מעקר הענין, להשתקע מעט בדברים, אשר למותר יחשבו בעיניך. כי אם עונות כאלה תשמור, קורא! מי יעמוד? — כבר החליטו החוקרים חכמי לב והנפש, כי יש לנפש האדם שתי מיני ידיעות: א) ידיעה פנימית ועצמית (זוביעקטיווע־ערקעננטניס) אשר סבתה גם סבה פנימית, ר״ל, גם זולת רשמי המוחשים הנמצאים בפועל תתעורר מעצמה לחשוב ולדמות, אבל באופן זה בלתי שומרת סדר ההגיוני ומשפטי ההקש, כי תדלג ממושג לזולתו בסקירה אחת, ועולם חדש מלפניה יבנה כהרף עין, וישימו את הדמיון למלך על הידיעה הזאת. אמנם יש עוד ידיעה אחרת שנית, והיא, ב׳) ידיעה חוצית (אביעקטיווע־ערקעננטניס פֿערבינדונג) ר״ל, אשר סבת הידיעה הזאת נמצאת חוצה לה, והמה כל הדברים המוחשים הנמצאים בתבל ארצה, כי המה יעשו בה רושם, ועל פיהם תחשוב ותלד ידיעה חדשה על פי משפטי ההגיון ודרכי ההקש; ומושגים כאלה נקנים לאדם מפאת שכלו והַבִּינָה אשר שם הבורא יתב׳ בלבו. אפס הידיעה הראשונה תתיצב לשטן תמיד להידיעה השנית על דרך העיון, מפני שטבע הנפש למשוך אחרי הדמיון תמיד כי שמה היא חפשית לחשוב כל מה שתרצה, לבנות ולהרס, לטעת ולעקר

כפי

כפי חפצה, ואין מי יאמר לה מה תעשי, וזו תענוג שלה והנאתה, כי היא אינה מתאמצת להבדיל בין אמת ושקר אבל רק טוב ורע הנאה ומגונה. ולכן תמצא נחת בספורי עגבים ומשלים וכדומה, ובכל דבר שיש בו עונג נפש, אם שבעצמם אינם אמת, תשמח בשמחת איש, אשר יתן המחבר שמחה בלבו, ואם באמת האיש ההוא לא היה ולא נברא, ותתעצב ברעתו. אולם לא כן בידיעה השנית, כי שמה לאט לאט תלך הנפש לרגל התבונה, הפוסעת פסיעה קטנה בשובה ונחת, ובמטה ההגיון אשר בידה תעשה את האותות והמופתים, ותחקור בהתבוננות גדולה על כל אשר לפניה, להבדיל בין אמת לשקר, ולכן תנסה הנפש לרגעים לפרוק עולה מעל צוארה, ולשוב אל בית תענוגיה. סוף דבר, התבונה לא תשגיח, כ"א לבקש את האמת, ומושגיה חיים וקיימים לעד ולעולמי עולמים בכל זמן תמיד, ואין לפניה בעצמה לא תענוג ולא צער; אמנם הנאה ומגונה, טוב ורע, יבאו בנחלת כח ההסכמה לבד, והוא בידיעת הא', ומושגיו ישתנו ויחלפו מעת לעת, לרוח המקום והזמן, מעתה צא ולמד מה בקש המחבר לעשות במחלקותיו, הלא כה דבריו „הקריאה בספרים הצונים מתחלקת לשתים, האחת למורי החכמות והמדעים שהשכל לבד מתענג בהם (שרי' ליה מרא להמחבר! הן השכל הוא אך המעורר וסבת העונג ושמחת הלב, וא"כ גם המודד, והתוכן, והמחשב תקופות וגמטריאות ישמח לבו גם הוא, במצאו, אחרי יגיעה רבה ותקירה עצומה, את החשבון המדויק היטב ועולה יפה!!) כמו החשבון המדידה התכונה או החוקים הנמוסיים, והשניה הקריאה בספורי אהבים ומליצות עגבים וכו' שהלב שמח בקריאתם מצד נעימות הענין ויופי הדבור וכו' לא כן קריאת התורה (ר"ל למור התורה) ועשית המצוות, שהשכל והלב מחויבים להשתתף ולהשתמש כאחד בהפעליותם, כי התפעלות

דמיונות

דמיונות אין בה ממש» עכ״ל. ראשונה אומר כי לו התבונן המחבר היטב על התורה ועל החוקים הנמוסיים (יסודותם בחוקי הטבע) כי עתה לא עשה הבדל ביניהם רק בזאת, שהתורה קדושה ויש לה יתר שאת ויתר עז, בחשיבות ובקדושה (סאנקטיאן) אבל שניהם מסורים אל השכל ואל הלב, ומאי שנא? וכשם שרחמנא לבא בעי כך החוקים הנמוסיים, ומי שממלא חובתו בשתי אלה, בלי רצון טוב, ובלי התעוררות פנימית ורגשות נפשו הוא בור, ועושה מעשה צפור פאפיגאיי, וכל משכיל ונבון דבר יבדיל בין חוקים נמוסיים, ובין החוקים האלה הכתובים בספר תורת ה׳, רק בחשיבות וקדושה לבד. ועוד שנית דברי המחבר על התורה בלתי צודקים רק על מצות השכל, אשר שמענום מחוקים הנמוסיים; ומה יעשה במצות השמע, אשר לא השכל ולא הלב מבין ומרגיש בחכמתם ובטוב טעמם? ועוד פליאה דעת ממני, ולא אבין את הטעם, שנתן המחבר לדבריו, והוא, «כי התפעלות דמיונות אין בה ממש» ר״ל, דאי תימא שרק הלב שמח בקריאת התורה ועשית המצות, הא התפעלות דמיונות אין בה ממש! מי פתי ויחשוב כי למוד התורה ועשית המצות שהוא חכמה ומלאכה כחכמת החשבון וכו׳ יהיו רק בהתפעלות הדמיונות לבדה? ובמאי גרע כחה מכח החוקים הנמוסיים?? מי לא יראה כי תעה המחבר מן דרך הקירתו, והוא נבוך בישימון תהו, ובפלגות המחבר גדולים חקרי לב! ולדעתי היה לו להמחבר להבדיל בין התורה ושארי חכמות — אם רצה להפליג במעלת התורה — רק על דרך זה, והוא, שכל החכמות והלמודים, יוכל איש לעשות בשכלו, גם לא לשם החכמה ההיא בעצמה. ר״ל, בעשות אדם מלאכת מחשבת, כמו מורה השעות, אין כוונתו העקרית במלאכתו למען מורה השעות כי יהיה נמצא בפועל, אבל לשתי סבות׳ אחרות, האחת, למען נסות כחו במלאכה זו, והשנית בשביל לקבל שכר, לא כן

בלמוד

בלמוד והכמת התורה כי בכוונה תליא מלתא, וצריך שיהיה למודו לשמה, לא על מנת לקבל פרס, וכדברי רז״ל, או גם היה יכל לאמר באופן זה, כי יש חכמות ומלאכות, הנעשות לפעמים בלי שום כוונה כלל, רק בכח ההרגל, וכיון דדש דש, ורחמנא לבא וכוונה בעי, ואם קרא בתורה ולא כוון לא יצא ידי חובתו. לא יכלתי עוד להרחיב דברי, מיראתי פן היות אהיה עליך למשא קורא חביב! גם לך לבב כמוני, בין בדברי אלה ודרוש מעל ספר המחבר, ותראה אם לא יאמר כדברים אשר אין להם שחר. והיותר זר ומתמיה, הוא הסתם משנה דסתם לן המחבר בפרק י״ב צד **40** וז״ל «שגם היופי בכלל ועצם הָאֶסטהעטיק, יסודם בהררי ההסכמה לבד, ואין להם על מה שיסמוכו, כי ילידי הדמיון הם, וכו׳» הלא הָאֶסטהעטיק בכלל ועצם יסודו בהררי השלמות (פאָללקאממענהייט)? ואך השכל לבד ישיג את השלמות, איש איש לפי ערכו, עד הבורא יתב׳ מקור החכמה והבינה, המשיג שלמותו, ושלמות כל בריותיו, שעשה בטובו, ובמדת הרחמים, (עיין דיא בריעפע איבער דיא עמפפינדונגען להרב החכם הכולל רבי משה מענדעלסזאהן)! —

מאן דמפרש לי שיר למנצח לבן דוד צד **64** מובלינא אבתריה מאניה לבי מסותא.

«יִשְׁתַּעֲשֵׁעַ פֶּתֶן בְּחוּרוֹ, אֲרִי בְּסוּבְּכוֹ עֲלֵי טָרֶף»
«יָשִׂישׂ הַסּוּס בִּגְבוּרָתוֹ בַּהֲרִיחוֹ תְּרוּעַת מִלְחָמָה»
«יִשַּׁק הָאֹהֵב נְשִׁיקוֹת דּוֹדִים שִׂפְתֵי רַעְיָתוֹ יָפָתוֹ»
«תְּחַבֵּקְנָה זְרֹעוֹת הָאָב יְחִידוֹ אֲשֶׁר אָהֵב.»
«יִפּוֹל יוֹסֵף בְּאַהֲבָתוֹ עַל צַוְּארֵי יַעֲקֹב אָבִיהוּ»
«אָנֹכִי בְּאַהֲבָתֵךְ אֵלִי אָנֹכִי אֶשְׁגֶּה תָּמִיד.»

הן כוונת המחבר בשירו, אשר לא יכזב כל מבין בל״ע

בל"ע, כך היא, שישמחו ויעלצו כל אלה הנזכרים בדבר האהוב והביב להם, אבל אנכי לא אעשה כמוהם, כי בה' אעלוזה אגילה באלהי ישעי, והוא על דרך הכתוב «אלה ברכב ואלה בסוסים, ואנחנו בשם ה' נזכיר»; אמנם רעיון כזה לא יתכן רק בשתי מיני פעולות, אשר האחת גרועה במעלתה מזולתה, אם מעט ואם הרבה, עד אשר ביחוסה אל הפעולה הטובה ממנה, מאפס ותהו נחשבת, וכל אחת משתיהן מתנגדת לחברתה, ולא תכולנה להעשות כאחד, אבל הֵנָּה תלויות בבחירת איש, את אשר יבחר יעשה. אולם לא כן בשתי פעולות, אשר אחת מהֵנה אין בבחירה וביד האדם לעשותה, אם באופן שאין פעולה אחת צרה לחברתה, ויתכן לאחוז בזאת, וגם מזאת בל ינח ידו, או טוב והכרח לאחוז בשתיהן, לפי שדבוקות יחד זו בזו, ואחת סבת זולתה. והנני מבאר כל זאת במשלים. נדמה נא כי נפלה שלהבת על בית אחד, והיה איש אחד טרוד להציל ממונו ורכושו ולנוס מזה, להמלט על נפשו, ולא חש לאחרים ולהבית, להחיש להם עזרה; אמנם רעהו לא שת לבו לכל אשר לו, ועמד וכבה את השרפה, הנה יש כאן לפנינו שתי פעולות, האחת הצלת ממונו, ובריחה מן השרפה, והשנית, כבית השרפה, הראשונה גרועה מאד ביחוסה אל השנית, אמנם בכ"ז לא יבשה היא מכל טוב בעצמה, באשר שהרשות לכל אדם לשמור את עצמו מנזק, ומדבר שיש בו סכנת הנפש, רק האיש הראשון הנם חטא בזה, כי היה לו מתחלה לקום ולעצור בעד הסכנה שלא תבא, עד מקום שיד כחו מגעת. ועוד זאת, שתי הפעולות שזכרנו, היינו הבריחה מן השרפה, וכבית השרפה, הן פעולות הפכיות, ולא יתכן לאיש לעשותן בבת אחת, אבל תלויות בבחירתו, ויכול אדם לומר במקרה כזה.

יצבור לו רעי כספו ורכושו, וינוס מזה מהרה,

ואנכי

ואנכי פה אעמד , עד אם אכבה את התבערה !

אולם לא כן במשל השני , ד"מ כאשר יראה גבר אשה יושבת על המשבר , ותכרע ללדת , לא יוכל לאמר : חלילה לי מעשות כדבר הזה , ואין רצוני בכך , ר"ל ללדת , אבל אלכה לי אל האומן למול את בשר ערלתי היטב , כאשר צוה ה' , הלא לצחוק יהיה לנו האיש הזה בדבריו ! כי הביא לפנינו שתי פעולות שאינן תלויות ברצון איש ובחירתו , ואין גם שום שייכות ויחוס ביניהם כלל , שיפול עליהם מלת «טוב» לאמר : כי פעולה זאת חשובה מזולתה . וא"כ לא טוב המאמר הזה !

תכרע לה האשה ותלד בן או בת לעומתי
ואנכי חלילה לי מלדת , וטוב לי למול ערלתי !

והנני מביא גם את המשל השלישי . נעלה נא על דמיוננו איש ישר וצדיק תמים , אשר ה' לנגדו תמיד , ויאהב אתו בכל לבבו ובכל נפשו , והוא אהב גם את הבריות , עושה טוב וצדקה , ודובר שלום לכל אדם . הנה היוכל איש הוכיח אתו בדברים כאלה לאמר : דרכך לא יתכן בעיני , כי בעשותך חסד וצדקה עם אנשים תבטל עי"כ ממחשבתך בה' , ואנכי לא אהיה כמוך , כי אם בה' אשים כל מעיני , ואומר לאבי ולאמי לא ראיתיו , ואת אחי לא אכיר , ואת בני לא אדע , כי אשמור אמרת ה' , ובריתו אנצרה . הלא לשחוק יהיה לנו האיש הבער הזה ! לפי שפעולות האדם הראשון , בלתי מתנגדות זו לזו , ואדרבה אחוזות הנה ודבוקות אשה באחותה יחד , ואחת מהן סבת זולתה , ולכן לא בצדק יֵאָמר המאמר הזה :

הצדיק ההוא יעשה חסד וידבר שלום לרעהו ,
ואנכי חלילה לי לסור מאהבת ה' לעשות כמהו ;

מעתה נפן נא אל שיר המחבר שהבאתי, ונשתומם אל המון השגיאות אשר יצהירו למו מבין שורותיו, השתים הראשונות לא יתכנו, מטעם המשל השני שזכרתי, כי לא כפעולות הסוס והפתן פעולות המחבר וכל אדם, ולא כמעלותיהם מעלותיו, ושלש דלתות הנשארות לא יתכנו, מטעם המשל השלישי. וכלם כאחד צועקים אלינו מבטן השיר, אבדנו כֻּלנו אבדנו! אם אין רוח ההגיון באפנו, הלא מתים אנחנו! —

ועוד לדעת המחבר אפלא, מדוע לא האריך עוד במשליו, ולא קא השיב ג״כ שמחת הרעב במצאו לחם לאכול, ושמחת הצמא כי יראה פתאם לנגד עיניו באר מים חיים? ואם הרשה לעצמו להטריח הקורא בחמשה משליו, למה פסק מהביא עוד לפחות עד עשרה? ומי מוחה בידו? אין זאת כי מי שאמר לעולם די, אמר גם למשליו די, ולולא זאת היו הולכים ובאים בלי קץ ותכלית, וביופי כזה אודה להמחבר שתקוץ הנפש בו. אף גם זאת נפלאת בעיני, כי יאמר: ישתעשע פתן בחורו» מאין הוא יודע ומי הגיד לו זאת, כי הפתן האכזר ישתעשע בחורו? ושעשע יונק על חור פתן כתיב, היונק ישעשע, לא הפתן! ולו השכיל המחבר, היה כותב שירו על דרך זו:

יְשִׂישׂוּ לָמוֹ הָרֵעִים בְּמִשְׁתֵּה הַיַּיִן תָּמִיד.
וִיבַלּוּ כָּל יְמֵי חַיֵּיהֶם בְּתַעֲנוּג אָכֹל וְשָׁתֹה:
יִצְבּוֹר אִישׁ כֶּסֶף וְזָהָב מְלֹא חָפְנָיִם.
וְיִשְׂמַח בִּמְאֹדוֹ. יָגִיל בְּרוֹב חֵילוֹ.
או גם (יִסַּע הַכְּנַעֲנִי בְּכָל כַּנְפוֹת הָאָרֶץ.
(לֶאֱסוֹף הוֹן וּשְׂכִיּוֹת הַחֶמְדָּה.
אָנֹכִי בְּאַהֲבָתְךָ אֵלִי אָנֹכִי אֶשְׁגֶּה תָמִיד.

ומה

ומה טוב היה עתה הרעיון כי הגיד המחבר ישרו, אשר הוא קץ ומאס בכל אלה, לבלות ימיו בהבל, ושנותיו בתהו, לרדוף רק אחרי כסף ועונג, ואם שהיה גם ביכלתו להשיגם בעמלו, ככל האנשים הרודפים אחריהם, והוא בכ״ז מאס בם, ודבק בה׳ לאהבה אתו בכל נפשו ובכל מאדו. והיה על דרך זה דמיונו של השיר אל המשל הראשון שהבאתי.

וכשם שהוא אינו נאה מזמר, כך אינו נאה דורש. יעיין נא הקורא דרשתו על הפסוק «לא ידון רוחי באדם וגו׳» צד 25 וז״ל «התורה מעידה שבני האלהים כחות רוחנים שהיו מנהיגים ודנים את בני האדם (!!) דבקו בבנות האדם לאהבה ולעשות עמהן מעשה אישות (ע״ד תכונת השדים, לפי מה שסופר עליהם שפרים ורבין כבב״א.) ומהתחברות הרוחניים והגשמים ביחד יצאו הנפלים וכו׳ וע״ז בא מאמר השי״ת אחרי שהשחיתו הרוחנים הללו את דרכם וכו׳ נאמר לא ידון רוחי, (הם הרוחות השוטטות בעולם וכו׳) «מדרשתו של המחבר יראה שהוא איש הרוח ובעל דמיון, ואיש הרוח כזה משתיקין אתו בזמן הזה ואומרים לו: לא ידון רוחי בשגם אתה בשר», אמנם לפירושו קשה מרוע נשא עליו האדם כשעיר המשתלח חטאת הרוחות? המה הטאו וישחיתו דרכם, ואף ה׳ חרה בהאדם להכחידו מארץ במבול מים, טוביה הטא, וזיגוד מנגד! ולא עוד אלא שהמחבר בעצמו סותר דבריו, הלא פה יאמר: כי היו רוחות (שדים) בארץ וגם עתה המה חיים וקיימים, אלא שמאז שחטאו לא נראו עוד אותן הרוחות בעולם בפומבי (כדבריו שם) ושם צד 76 העיר על בעל שומר אמונים, וז״ל. «כאלו אחז ותפש זה המחבר שד אחד בידו והראהו לעיני כל לאמר: כזו ראו והאמינו במציאותו?» ועוד יוסיף שמה להתל בו, ויסיים כדברים האלה לאמר: «ואם לא היתה לו אמונתו במציאותם כ״א להנחה מאומתת מצד עצמה, שלא מצא טענות המנגדים כראות להכחישם וכו׳ ולכן הכריע כף

האמונה וכו׳ , החרשתי , אבל לעשותה יסוד מוסר וכו׳ להוכיח ממנה על ענין אחר כמו שנהג בעל שומר אמונים אתמהה !» ומה איפוא יפלא בעיני המחבר ? והלא הוא בעצמו ובכבודו אמר : «התורה מעידה על מציאות הרוחנים» ? ואיה איפה לנו עדות כשרה ונאמנה כעדות התורה הקדושה ? אין זאת כי כל דברי המחבר בדרשתו זו רמזים וסודות , ובסוד אנשי הרוח תבא גם נפשו ; ובקהלם תחד כבודו ; כי באפם יהרגו רוחות, וברצונם יעקמו הכתובים , ויהפכו דברי אלהים חיים לדברי לצנות . חכמים הזהרו בדבריכם ! ואני תפלתי לך קורא משכיל ! שתנקני מעון אשר לא אוסיף לבקר יתר באוריו , ובעצמך תבא אל הקדש לבקר שם , כי לא ישבתי לכסא הבקרת לשפוט את כל הדברים הכתובים בספר המחבר הזה , רק בדקתי והבאתי איזה דברים ממנו לדוגמא ולדמיון , איך יתנהג המבקר במשפטו , עתה אתה ברוך ה׳ ! צא ובקר גם אתה במשפט ואמונה , בלי משא פנים ומִקח שוחד , כי לא עלי המלאכה לגמור , ולא אתה בן חורין להבטל ממנה*) ובזאת תבא אל כרם שפת הקדש , ברוח נכון , ורחוק מכל דבר חפץ (מיכטעריגקייט) ובמעדר בקרת ישרה , לעדר ולעקר מתלמיה שרש פרה ראש ולענה ! ותאחז לנו שועלים שועלים קטנים , מחבלים כרמים וכרמינו , בדעות שוא ותעתועים , והיה ה׳ בעזרך .

אמנם

*) אהבי ואלופי החכם הר"ר אב"ג נ"י הודיעני במכתבו מן חי שבט תרי"ט מה שהשיג על המחבר בבאורו על מקרא שנאמר שמואל א׳ כ"ו כ׳ וז"ל «ויש שם שבוש בלשון "המליצה מגשמת העול הנעשה כאלו עומדת וזועקת מול פני האדון ה׳" והנה יחשוב הקורא לפי תומו שהמליצה עומדת וזועקת לפי שהיא נקבה ומתאימת עם הפעלים הבאים בל"נ , ובאמת אין למליצה שום סבה לזעוק לפני ה׳ , מליצה מאי עבידתה ? ורק העול הנעשה , לו המשפט להתנפל לפני ה׳ אבל הוא זכר , והוא עומד וזועק· וחפשתי השבוש ההוא בלוח התקון ובהוספה ואיננו·»

אמנם אחת אנכי שואל מאתך, אותה אבקש, לחזות בנועם המחבר ולבקר בספרו גם את הטוב, ובעת תתנהג עמו במדת דינך, היה גם מלאך מליץ להגיד עליו ישרו אשר מצאת בו, כי מי יכתוב ספר וינקה משגיאות? ואתה אל תרגז בדרך הבקרת, ולא תעיר כל המתך, בקראך דברי ספר אחד ולא ישרו בעיניך, או אויל המחבר ואמר הבל הבלים; אם כי טובים דבריו אבל לא מבטנו יצאו, וגנובים המה לו מאת חכם אחר למען התחכם, ברוגז רחם תזכור, רק אם זרחה השמש על המחבר ונודע הוא מתמול שלשם כי ישלח ידו במלאכת רעהו שקץ תשקצנו, ותעב תתעבנו, כי גנב הוא, כה התנהגתי גם אני בחסידות עם סופר מובהק אחד, אשר הרבה לחקור וללמד דעת בדברים, אשר מצאתי אותם כתובים מראש ועד סוף בספר חכם קדמון אחד, אפס כי הסופר ההוא שנה את הסדר, ויקח משם דבריו דָלוג ופסוח, וידו בכל משלה, יעלה מעלה אל פנים הספר, וירד מטה אל ההערות להמוציאים לאור, ומן הדבורים המתוקים אשר בספר ההוא, רדה הדבש, וילך ויתן לבני עמו ויאכלו, ולא הגיד להם, כי מגוית האריה רדה הדבש! ואני — אם כי גדול עונו מנשא — השבתי למשפט, אולי שכח לאמר דבר בשם אומרו, או אולי כוון לדעתו. ואם מן הנמנע הוא לכוון אל דעות רבות, ולכתוב בסגנון הלשון ההוא בעצמו דפים רבים, הנה אדמה כי לא יפלא מה׳ דבר, אם הוא שם פה לאדם, לא נפלאת היא, אם פתח את פי המחבר, לדבר את כל הדברים האלה. סוף דבר, הנני מתאמץ לזכות את המחבר ההוא (וכן אזכה גם את הר״רא צווייפיל בבאורו וְתֵיַבֵּב לשון ראיה צד 27» והיא דעת רש״י בשופטים, «ואני אומר לשון ראיה כמו בבת עינו וכן חברו מנהם*) ובל אמהר להרוץ

עליו

*) חכם אחד מבעלי בריתי מעיד על איזה באורים של המחבר הכהן כי אסופים המה, ואסורים לבא בקהל. וז״ל: ש״ב ג׳ י״ח הושיע

עליו משפט כי בזדון עשה כדבר הזה, הן מי לא ידע בכל אלה כי גָניב, רדיפת הכבוד, ודבר שקר אסור מן הדת ומן השכל? וכל הסופרים כלם יוכיחו במישור האסור הזה בספריהם, ויהללו בשערים את האמת כי טובה היא מאד, וכל הבוגד בה ורֹעה רוח ומגביה את עצמו נוח לו שלא נברא. ואין ספק, כי גנוב דברים ודעת חברו היא עברה יותר גדולה מגנוב כסף מאכל ומשתה. הן לא יבוזו לגנב כי יגנוב למלאות נפשו כי ירעב, וגונב דברים משחית נפשו, כי עברה זאת היא אֵם לעברות רבות, הן אך הרודף אחר הכבוד ואיש מרמה, אשר לו רוח גבוהה ונפש רחבה, הוא יעשה זאת, ולא עוד אלא שהוא אומר לכל כי כסיל הוא והסר לב, בהשבו, כי רק הוא קורא מבין ויודע בספרים, ואך הוא ידע את מקומן של הדברים הגנובים, ומבלעדו לא קרא איש אותם, ונעלמים מעיני כל, כי לולא זאת לא היה גונב, מיראתו שמא יאחז ויתבדה, וא״כ איכה ארהיב בנפשי עוז לחשוד את הסופר המובהק ההוא, הנודע לשם ולתהלה, בדבר עברה כזאת? ומדי דברו שמה בספר, ביראת ה׳ ואמת, ולועג להמתקדשים ומתחכמים, אשר ינקרו את עיני העדה בחכמתם השוא, והמה פורעים מוסר ועון ומרמה בקרבם, איכה ברגע הזה. בעצמו ישלח ידו בעולתה, ויגנוב מפרי עץ הדעת, אשר נטע חברו בכרם המוסר, ויאמר לכל: «טעמו וראו מה טוב פריי! היוסר אחרים הלא יוכיח את נפשו? המלמד אדם דעת, יראת ה׳ ואמת לא יעשה משפט? ראה קורא משכיל! הנה עצרתי אותך עד כה בדברים, אשר נתקררה בהם רוחך, בעבור

אשר

את עמי ישראל, עיין באור שם. ישעיה ה׳ כ״ד להבה ירפה, עיין באור שם. שם ח׳ א׳ בחרט אנוש, עיין רש״י ובאור. שם כ״ט כ״ג כי בראותו ילדיו, עיין רש״י. תהלים ל״ט י״א מתגרת ידך, עיין רש״י. שם מ״א י״א ואשלמה להם, עיין באור. ואני מעיד גם על זה כי זר הוא: תהלים ק״מ ו׳ ראש מסבי עיין באור.

אשר תעצור כח, לשמוע אח״כ דברים כמתלהמים יורדים חדרי בטן.

הלא כה נאם המחבר רא״ץ צד 50 «הדבורה הממלאה פינו נופת, מכאבת בעוקצה לאין מרפא; ההשכלה המעִנקת לנו בשמאלה טוב טעם שלום ואורה, הומסת ושודדת מלבנו ביטינה, אמונה, חיי נצח, ואלהים חיים, וכו׳ וכו׳. גנוב, רצוח, ונאוף, וכל דברי בליעל שנואי יראת ה׳ לבד הם, אך היא תעצור בעד המתפרצים לבל יקרבו לגשת לבעליה, תחת אשר החכמה מקרבת אותם בסתר וכו׳». אוי לאזנים שכך שומעות! ואוי ואבוי לחכמה אם דמיונה כדבורה, אשר יש לה עוקץ, ותכאיב בו לאין מרפא! החכמה שעליה אמר שלמה ברוח קדשו: «וכל נתיבותיה שלום» תקרב ותאהב בסתר כל דבר בליעל, גנוב, רצוח, ונאוף!, החכמה אשר עמדה לסאקראטוס ולחכמים רבים, להאמין ע״י בחיי נצח ואלהים חיים, הנה היא תשוד מלבנו כזאת?! החכמה בת אלהים, המשחקת לפניו בכל עת, ושעשועיה את בני אדם, ללמדם מוסר השכל, דעת ומזמה, הנה בפיה ראש פתנים, להמית את הקרוב אליה! אהה! החכמה תמית בעליה! ולולא מצאתי את המחבר להפכפך במח״כ, הייתי אומר: כי ספרו טעון שרפה, כי דבר סרה על החכמה הטהורה ונקיה מכל דופי מצד עצמה, הלא הוא בעצמו אומר בתחלה «ההשכלה המענקת לנו וכו׳ טוב טעם שלום» וא״כ דבר בפיו בעצמו, כי החכמה תרחיק עולה מבתינו, וכל נתיבותיה שלום, שלום תעשה לנו; אח״כ חזר מדבריו ואמר «החכמה אהבת ומקרבת בסתר כל דבר בליעל גנוב רצוח וכו׳»? והוא, המחבר המוכיח, מדאגה מדבר פן יהיה לבוז ולחסר בעיני כל, בדעתו הנשחתה, אשר תַּך שורש בלב האספסוף רודפי הבל, יוסיף לדבר «ידעתי כי נפשכם תסלוד בדברי האלה ותתמהו איש אל רעהו

 לאמר

לאמר : מה זה ? אבל לא אשיבכם דבר, עד באכם באנשים, עד תלמדו בנסיונות, ואת הארץ תסחרו וכו׳», וכי מה שייכות יש בין החכמה בת אלהים למסחר ודרך ארץ, הן לא בסחורה תורה, ולא בין יושבי קרנות חכמה ! ואם האנשים אשר חכמים המה בעיניהם, ונגד פניהם נבונים — אם האנשים האלה רעים והטאים המה למה תאשם החכמה ? הלא היא בעצמה נקיה וחפה מכל פשע ! עץ חיים היא למחזיקים בה, ותומכיה מאושר ! ולמה תשא עליה חטאת האדם, המתהלך בצלם הסכלות ואומר לכל, חכם אני ? הן אמת, רבו היום הסכלים, המתפרצים איש מפני התורה ומוסר, ובשם חכמים יכנו, אמנם המה תועים, ורחוקים מדעת, וחכמת מה להם ? — ועוד הלא הנסיון יורה הפך הדבר, כי כאשר תחכם מדינה ותשכיל כן ירבה וכן יפרוץ השלום בתוכה, ולא יפרדו עוד הלבבות, והרחוקים נעשו קרובים, תחת אשר יראת ה׳ לבדה בלי חכמה תאהב דברי בליעל גנוב ורצוח וכו׳ כדבר המלך הכוזרי : «מה לפרס ולישמעאל שחלקו היישוב נלחמים זה בזה, וכל אחד מהם זכה נפשו וכוונתו לאלקים, ונבדל ונפרש וצם ומתפלל, והולך ומגמתו להרוג את חברו, והוא מאמין שהריגתו צדקה גדולה וקורבה אל הבורא ית׳, וכל אחד מאמין כי הליכתו לגן עדן עכ״ל» (כוזרי מאמר א׳ סמן ב׳) ועוד מעשה בבנים ובנות שהרגו את אביהם, ואשתו, היא אם הבנים, היתה עמהם בעצה אחת, וגם ידיה שפכו את הדם, ויהי המעשה ההוא פלא מאד, איכה ימיתו בנים את אביהם מולידם ? ! ותקרו החכמים יודעים בחכמת הנפש בדבר המעשה הרע ההוא, וימצאו, איך שהבנים היו אמונים על ברכי האמונה, וה׳ היה לנגדם תמיד, אף גם היו הרוצים ואהבי מלאכה מאד מאד, אכן לבם צפון משכל, ולא למדו חכמה ודעת, ויהי מעשה אביהם למורת רוח להם ולאשתו, כי הלך שובב בדרך לבו,

השחית

השחית והתעיב עלילה, וגם משל עליהם ביד חזקה, ובזרוע נטויה, ויפקוד בשבט פשעם, ובנגעים עונם, אם מרו את רוחו, ולא שמרו מצותיו. ויהי היום ויכביד עליהם אביהם את עולו מאד, וגם הכעיסם במעשהו הרע — כי בא אל אשה זונה אחת ותלד לו בן — ולא יכלו עוד להתאפק, ויקשרו עליו קשר ויכוהו וימת, ויקברו אתו בסעיף הסלע, הרחק כמטחוי קשת מביתו. (המעשה הרע הזה נהיה בשנת **1847**. בכתוב על ספר פִּיטאַפָאַל החדש, חלק שלישי דפוס לייפציג שנת **1843**) אמת כי נכוחים וישרים דברי המחבר בסוף הדרוש הזה, וגם עלינו להתעורר ולבכות עַל האנשים הסוררים ומורים אלה, אשר אינם שומעים בקול אבותם מעולם, והמה שונאים מוסרם, וישליכו דברי תורתם אחריהם, אבל הבנים האלה — בני ההנהגה החדשה (מאָדע) אשת יפת תאר, אשר ראה אותה העברי בשביה, וחשק בה, ולקחה לו לאשה, והביאה אל תוך ביתו, וגלח את ראשו, ועשה את צפרניו, והסיר את שמלת שביו מעליו, ושכח עמו ואבותיו, באמרו, כי רק בזאת יתהלל המתהלל, הַשְׂכֵּל וידוע להפך הסדר, לקצר בעליונים, ולהאריך בתחתונים, לטהר טמאים, ולטמא טהורים, לקרב לצנות ומרמה, ולרחק יושר ואמת, לא כן בני החכמה האהובה, אשת חן ויראת ה׳, אשר ההנהגה החדשה כשפחה בעיניהם. לא ירעו ולא ישחיתו דרכיהם בארץ, ובמושב לצים לא ישבו, כי אם בתורת ה׳ חפצם, ובדעת ותבונה יהגו יומם ולילה, והיו אבותם קדושים בעיניהם, ודברי תורתם להם לכבוד ולגאון, כי דברי חכמה המה, דברי אלהים חיים. על כן לא תהיה לְמו החכמה לִמְחִתָּה והבקרת לחגא! ונהפוך הוא אשר אשה לאחותה תקעו כף ויריעו בקול רנה: ה׳ עליון מלך גדול על כל הארץ! ואנחנו תורה והכמה בנות אֵל נתנו, והבקרת רעיתנו משחקת לפנינו בכל עת סלה! — אמנם עוד

לא

לא ישקוט ולא ינוח לב המחבר, מפחד ומגור פן יהיה לשמצה בדעתו זו, ולזאת יוסיף להתנצל כי לא מבטנו יצאה הרעה הזאת, וכי הוא תולה באילן גדול, וז"ל: «אל תאשימוני ודעו וראו כי לא על ריק נוסדה דעתי (אולי אמונתי? כי לא בדעתו ידבר כזאת, רק מאשר מאמין וסומך על דברי אחרים) משל בפי החכם יש"ר מקאנדיע: הדורש יראָה בלב המשכיל, כמבקש כהן בבית הקברות וכו'» נפלאת ממני ולא אדע מה ראיה זו לדבריו? הלא על דעתו של יש"ר אין יראה בלב המשכיל, ואיננו עושה טוב וצדק ועובד את ה' מיראת העונש, אבל מי אמר כי אין לו לב אדם, וחשוד על גנבה וש"ד וכדומה? הן מי בער ולא ידע כי הדברים האלה המה מצוות השכל, ואם היה עובר עליהם המשכיל לעשותם בסתר לא משכיל הוא, ולא מחכמה עשה את מכל אלה. ועוד החכם יש"ר שם תְּהִלָּה במשכיל, והוא נתן דופי בחכמה עצמה, באמרו: «תחת אשר החכמה מקרבת ואהבת אותם בסתר» ובאמת לא ידעתי מה היה לו להמחבר, אשר במקום אחר בספרו הוא אמר להכמה אחותי את ומודע לבינה יקרא, אף חובב הבקרת, כל קדושי אֵל בידו. וגדולי ישראל תוכו לרגליו, השופט אותם במשפט בקרת קשה, ובורר אוכל מתוך הפסולת (ע"ע צד 22 מאמר ז' שהביא כל אחד מאתנו וכו', גם צד 34 בבאורו על הפסוק: גם כי יתנו וגו'!! וצד 83 מ"ה: היה ר"ג יושב ודורש וכו' שמוחק שם שתי תבות: בבכורות, בר"ה, ואומר שהן רשימת תלמיד מגיה. וכיוצא בדברים כאלה) ופתאם הוא עומד וצווח ככרוכיא: עזבו החכמה וחיו! סורו מעל אהלי החוקרים ומבקרים פן תספו! — ויאמר כי הימים הראשונים היו טובים מאלה: «ימים רבים לספרי ישראל: ימי שלום ושלוה, ימי אורה וטובה, אולת יד המבקרים, ובינת אדם הסתתרה להפריע ולהחריד מנוחתם, לבלע ולגזול כבודם והדרם, ויהי כל

ספר

ספר וקדושתו תואמים, שם מחבר וחבורו כאב ובנו יחד עכ״ל ״יעו״ש צד 52. דומה המחבר לצבי או לעופר האילים על הרי בתר מדלג על הדעות מקפץ על הסברות, ורגז ושחק ואין נחת! —

אבל מה אדבר ואשתומם על המחבר הזה. כי ישנה את דרכו והוא פלאי! הן רבים ראתה עיני, המסתירים עצה, שמעה אזני דבריהם וַתָּבֶן לה, כי יפתו את ההמון עם בפיהם, ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון אתם — באנשים כאלה לא יתחשב המחבר, ובקהלם אל תחד כבודו. — דבר ידברו כי הולך האדם אל התכלית הנרצה בימים האלה בזמן הזה, אולם בכ״ז עוד רב הדרך, והתכלית ממנו והלאה רחוק רחוק מאד. הן התכלית הַמקוה מה הוא? הלא — השלמות ותקון מדות האדם! להיות כאחד מבני אלהים עושי טוב ולא רע. ולהתהלך לפני ה׳ באור החיים, באור האמת וצדק, ואֵל אלהים ה׳ הוא יודע כמה שנים יעברון, עד אשר יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים, והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע? הוא יודע עד מתי תשאה נפש האדם שממה, ועד מתי יתנגפו רגליו על הררי נשף ויכשל באבני נגף וצור מכשול בטרם יתיצב על דרך טוב, על דרך האמת הישרה! ודעו וראו כי לא תהו דברי ויש להם שחר, ותמצא כַּקֵן ידי לראיות רבות, אשר יתנו עדיהן ויצדיקו דעתי למורת רוחי ולדאבון נפשי, ולו בהמון עם מצאתי החסרון הזה, כי רוחם לא נכון אתם, ואין בהם אֵמון החרשתי ואמרתי אין מביאין ראיה מן האספסוף, כי כפלגי מים המה ביד חכמי הדור, אל כל אשר יחפצו יטום, ואם אך יש אדונים לאלה, אנשי אמת ותמימי דרך, אשר יעלו במעלות השלמות, והיה ברבות הימים ימשכו גם המה אחריהם לאט לאט. ואם כי עתה הוא עם בזוז ושסוי המדות, הן בכל אשר ילך הראש ועיני העֵדה, הם החכמים המנהיגים שמה ילך גם הזנב, והוא דלת עם הארץ, ואף על פי

שיתמהמה

שיתמהמה מהלכו, בכ"ז יש תוחלת ותקוה שילך, אבל אהה! ובין חכמי לב ראיתי שערוריה, אני אמרתי ישרים המה ובני אלהים כלם, כלם חכמים, כלם קדושים וברי לבב, וכלם פותחים את פיהם, ומפארים באמת את שם הצדקה ואמונה, אכן גם בהמה יש אנשי כזב ומרמה, המתקדשים ומטהרים לעיני כל וטומאתם עליהם, יש אשר כקדוש הוא מדבר אלינו דברי אלהים חיים, דברי מוסר השכל ומישרים, ולבו לא כן יחשוב, יש אשר הוא טהור בעיני כל ומצאתו לא רוחץ, — ואיה אפוא א"כ תקותנו כי ניחל, אשר העם ההולכים בחשך יראו אור גדול, אם גם בצלם יתהלך מנהיגם? אמת, כי יש ויש חכמים ויראי אלהים בארץ, אשר רוח ה' דבר בם, ובלי לב ולב ידברו, וכל ישעם וכל חפצם, כי אמת מארץ תצמח וצדק מהמון עם נשקף, אבל איזה הרוח, אשר יעבור לפנינו להגיד לנו לאמר: זה האיש קדוש הוא ובתוכו ה' אליו תשמעו, וזה מתקדש ומתחסר ושבע תעבות בלבו סורו מעליו? מי יודע אם לא האיש הרוח ההוא אשר דרכו בקדש, ומדבר אלינו אמרי בינה ומוסר, וכתב דבריו בספר, מי יודע אם לא רוח אחרת עמו, והארי ההוא אשר אימתו תבעתנו, מי יודע אם הוא לא מתחפש בעור ארי למען הפיל עלינו אימתה ופחד? —

ואני תפלה כי בל ישית עלי הקורא חטאת, אשר אדבר כדברים האלה, הלא אנכי לא אשפוך בוז על נדיבים, ולא אחלל כבוד חכמים חלילה, ולא אחשדם בדבר שאין בהם, אלהי נצור לשוני מרע, ושפתי מדבר עתק על אנשי אמונים וישרי לב! את יראי ה' אכבד, ונפשי כעפר לכלם תהיה; אולם אנכי למתחכמים אדברה, ועל המתחסדים ואנשי רמיה אשפוך חמתי, כי נבזה בעיני נמאס, ואת עטי הנפתי עליהם לחללם! —

אולם אחת אנכי שאל מאת כל איש משכיל, כי בל

יפצר

יפצר בי להעריך לנגד עיניו את הראיות הרבות, אשר אמרתי בתחלה כי עדים נאמנים המה על יושר אמרי. ועל דעתי כי כן היא, מדאגה מדבר פן אפגע בכבוד המתקדשים והבאתי עלי קללה ולא ברכה. וכמקרה אנשים ישרים יקרני גם אני, כמוהם שחוק להמון אהיה ויחרפוני לאמר: מי אתה כי באת לחלל קדש. ותוציא לעז על איש ישר הולך! ולכן אשמרה לפי מחסום, ואמרתי אבא נא עם הספר לעורר את לבך קורא יקר! כי תדרוש ותחקור כל זאת, ואז מעצמך תוכל להבדיל בין חכם ומתחכם, בין איש קדוש ומתקדש, ואם בעל חמה אתה ולא תוכל להתאפק, צא אתה והלחם בם! —

כל המחברים מתחלקים לדעתי לששה מינים, ואלו הם:

א) מְחַבֵּר־דְּבוֹרָתִי. ר"ל, מכל אשר לקט בשדי המדעים יעשה מטעמים מתוקים להעם, וחיל בלע יקיאנו, כדבורה זו אשר תאכל פרחי שושנים בפיה, ותריק מאחוריה דבש.

ב) מְחַבֵּר־זְבוּבִי. ר"ל, המשחית דברי שמועתו ומקלקלם, כזבובי מות יבאיש יביע שמן רוקח.

ג) מְחַבֵּר־בַּרְבּוּרִי. ר"ל, כברבור ההוא אשר היה למשל בפי המושלים, כי התחפש ורצה להיות כבני התוכים, ולהתרועע אתם, אבל קולו ענה בו כי ברבור הוא. כן יש ג"כ מחבר. אשר כ"ז שהוא מעתיק ומתכבד בדברי אחרים, ובילדי נכרים ישפיק עוד נוכל לשאת ולסבול אתו, ומכיון שהשמיע קול דברו ודעת עצמו, אז קצר כח הסבל, וצא צא נאמר לו כי ברבור אתה.

ד) מְחַבֵּר־פָּרָתִי. ר"ל, שהוא דל בדעת וריק משכל, וכשבע פרות הרעות מראה יבלע בתוכו ספרים רבים וטובים, ולא נדע כי באו אל קרבו, והוא ריק והסר לב כאשר בתחלה.

ה) מְחַבֵּר קוֹדֶם לְסִפְרוֹ. ר"ל, מחשקו העז להיות מחבר,

להפצו

לחפצו בשם ותהלה, לכן ידרוש ויבקש ענין אחד איזה שיהיה, וכל הבא לידו במקרה יקרבהו אליו. ויעשה ממנו ספר בעמל ויגיעה רבה, כחייט התופר בגדים. ומחבר כזה יסור לפעמים מדרך האמת, כי בערמה הוא עשה מלאכתו, ואין לבו על יושר ואמת כי אם לכתוב ולהשיג כבוד ושם טוב, לכן החוקרים מזה המין והמבארים מדעת נבערים, והמשוררים סוררים, וקול שיריהם כקול הסירים תחת הסיר. ושרים כבקרים, כי אין רוח השירה מתנוססת בקרבם, ואך יצברו דברים חמרים חמרים. ובעוה"ר המין הזה פרה ורבה במאד מאד.

ו) מְחַבֵּר מְאָחָר לְסִפְרוֹ. ר"ל, מיתרון הכשיר חכמה ודעת ומרוח שדי אשר בקרבו הוא מתעורר ומשתאה מכל דבר, אשר ישמח או ימרר את רוחו, ויקום לקול הרגשותיו להגיד דבריו ברבים, להביע להם רוחו ולשלות מזמותיו על פני חוצה, לחוות דעת את אשר בלבבו יבין ובנפשו ירגיש, ושב ורָוַח לו, כי הציקתהו רוח בטנו, ומן המין הזה — המשוררים, ומחברים חכמים ואנשי הרוח, אשר נוכח האמת פניהם, וכל דבריהם נאמרים באמת וצדק, כי אין נפשם לבא ולטול את השם מחבר, אבל לדבר הגות רוחם להשכיל להיטיב, ולא לפניהם חנף יבא, והמין הזה אם כי קטן הוא מן הראשון ולא יפרה וירבה כמוהו, בכ"ז הוא מצוי, ולא אלמן ישראל ממחברים חכמים וישרים בימים ההם ובזמן הזה. —

ויש מוסיפים ומחשבים עוד שני מינים הללו: ז) מְחַבֵּר מְבַלֶּה מַעֲשֵׂה יָדָיו. ר"ל, שספרו יבטל כעפרא דארעא בחייו, וכאשר יצא ערום מבית־הדפוס כן ישוב ללכת בתהו וזכר לא יהיה לו בארץ. ח) מְחַבֵּר שֶׁמַּעֲשֵׂה יָדָיו מְבַלִּים אֹתוֹ. ר"ל, כי ספרו יעמוד לזכרון

עולם

עולם, הוא ימות, אבל ספרו חיה יהיה, יבא ויגיד חכמתו לעם נולד כי עשה.

על משמרתי אעמדה ואצפה לראות מה ידבר בי הקורא, ומה ישיב על תוכחתי. והנה בדמיוני אלי קורא הקורא מבקר מה ממחבר! מבקר מה ממחבר! אתא בֹּקֶר ויבקר ספר הר"ר אצ"ץ. ועתה בֹּקֶר תשמע קולי יבא נא דברך והודיעני מה משפט המחבר הזה, ומה ספרו? ואען ואמר: אם כי הקשית לשאול מפני אשר לא אביתי לחרוץ עליו משפט כתוב, ואמרתי אתה תהיה לשופט ושפטת בצדק את המחבר הזה, אמנם לעשות רצונך הפצתי, הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה, לחוות לך דעי כאשר דברת.

אתה זוכר דברי הראשונים ופוקד כל שגיאות קדם, אשר מצאתי בספרו, הכל גלוי וידוע לפני כבודך קורא חביב! ובכ"ז את פניך אבקש כי תהיה סלחן ומהלן לשגיאותיו, וכסא כבוד תנחילהו בין כַּת הַמַּשְׂכִּילִים, לתורתו הבט ואל תפן לשגיאותיו! והוא איש נבון והכם אשר למד תורה ודעת הרבה כנראה מספרו, והלואי ירבו כמותו בישראל, וידיעתו בלשה"ק רבה היא כאשר יעידו כלליו הנפלאים צד 23. לפניו נגלו תעלומות לשון תורה, ולשון המשנה אשר היא דברי חכמים, ולשונו תמהר לדבר צחות בשניהם, ומִדְבָּרוֹ נאוה, ואעידה לי שני עדים נאמנים, את אשר דרש צד 121 לא ברוח ה'. לא ברעש ה'. לא באש ה' וכו'*) ודרשתו הנחמדה צד 124. כל מבין ישמח לדבריו שם כי טובים המה, והנני מושיט יד ימיני להמחבר, ואדבר אתו בפעם הזאת דברי שלום נגדה נא לכל עמו, ועצה טובה הנני נותן לו, כי יתן את לבו לתקן את שגיאותיו, ובל

*) עיין דרשת הרב המחבר ועיין עוד במאור מלכים א' (י"ט, י"א) והנל נפסק קורא יקר!

ובל ימנע א״ע מן ההגיון או אז ישכיל ואז יצליח. ויהיה באחרית הימים — בעשותו את כל אלה — מחבר טוב, מְחַבֵּר דְּבוֹרָתִי, כאחד המחברים אנשי השם, מְחַבֵּר מְאוּחָר לְסִפְרוֹ, כאלה אשר נוכח האמת פניהם, וכל מגמתם ללמוד וללמד, ולהועיל לבני עמם; כי זה תכלית כל מחבר חכם וישר, לא יצעק עוד על הבקרת, ולא יעיר עליה כל חמתו, כי הצועק על הבקרת אות נאמן הוא שהמחבר ירא מפניה, ואין לבו סמוך בטוח בו ובספרו. וראיה לדבר שהמחבר הזה כתב בשער ספרו «והיה אם יבא המבקר אל מחנה האחת והכהו, והיה המחנה הנשאר (ר״ל, חוברת שנית אשר אתו בכתובים) לפלטה.» אבל לעתיד לבא יהיה שער ספרו חלק אך שמו ושם הספר יבאו בו.

שני מכתבים על דבר החנוך

וַיִּתְהַלֵּךְ חֲנוֹךְ אֶת־הָאֱלֹהִים
וְאֵינֶנּוּ כִּי־לָקַח אֹתוֹ אֱלֹהִים׃

מכתב ראשון*)

בלי המרה הנני הולך על דרך העיוני הזה, העולה אל ראש החקירה בטבע נפש האדם, וכחותיה הגדלות ונפלאות ממני, והנוגע אל הידיעות העמוקות אשר על פני אֵלוֹן מוֹרֶה, המורות אחרי התבוננות רב חובת ההנהגות ומדות נאותיות שיבור לו הרב המחנך את בני הנעורים, וכי לא כל הרוצה יבא ויטול את כתר המורה, כי אם אחרי יגיעתו הרבה, ובקיאותו בידיעת תכונות נפש הנער, והשתדלותו

---

*) שני המכתבים האלה, המה ראשית פרי עטי, אשר כתבתי אותם בימי הבחרות לעת מלא, זו מועד היותי מורה לנערי ב"י בבית הספר אשר בקאמעניץ פאדאלסק, בשנת תרט"ז. ומכתב הראשון זה כבר נדפס «בהמגיד» כ"ג תמוז שנת תרי"ז נוממער 31. ועתה כאשר הניח ה' לי מעמל ועבודה גם מן עבודת המורה הקדושה, ואשב בשלום בבית חותני הנכבד, יוסיף שנית ידי לכתוב ע"ד החנוך. ועוד חזון למועד ויבאו לאור אי"ה"ש.

והשתדלותו בבחינת כחותיה והפעליותיה. רבות הנה הידיעות ההכרחיות האלה, עד אשר בהעדר ידיעתם לא יתכן להורות וללמד, כאשר יבצר מהאומן להוציא כלי למעשהו בהעדר כלי אומנתו. וכמעט אין רשאי לאיש קצר הידיעה כמוני, להקור ולדרוש בענינים מופלים ומכוסים כאלה.

אבל מה שהביאני אל העיון הנכבד הזה הוא תלונתך, כי שמעתיך אחי מתלונן ומתקצף על תלמידיך, ולהתגולל עליהם תמיד בעלילות ופשעים, מפיך ומפי אנשי מגורך שמעתי דאגתך ואת כל יגונך ממנהגם ומעשיהם, בשבט מוסר תפקדם לרגעים תאנף ותגער בהם עד אשר נחר גרונך מצעקה, ולבך דוי מרוב כעס ויגון. כה אחי שמעתיך מתנודד ומתאנח במר נפש, לזאת אענך אבאה כהיום בהעיון הזה, אם כי לא היטב בקי גם אנכי בו; אך למען הראותך לדעת כי תלונתך הוא רק עליך, ואתה אך אתה תאשם בכל מנהגיהם ההוללות, אשר תאמר עליהם אשמים המה, משחתם אך בך אחי, אך בך מומם. בזאת אשר יחסר לך לב מבין בכל הידיעות הנצרכות אל העבודה הנכבדה והנעלה הזאת, לא תדע להתתקות על שרשיה ועקריה התלויות בה, להנך את הנערים על פי דרכם, ולהתנהג אתם בחכמה כרצון וטבע נער ונער. במה נחשב המלמד אם במלמד בקר לבד יחשוב להחכים את תלמידיו, רק בשבט אפו עברה וזעם ידמה לתת להם רוח אחרת, רוח דעת ובינה תחת רוח ההוללות והילדות? אם כמוהם גם אתה אחי, טוב לך כי תחדל מללמד, אך צא לך בעקבי הצאן ורעה במקל חובלים על משכנות הרועים! —

את כל דבר רע ומשחת אשר ימצא הרב בתלמידו, אותם יפשפש ויחפש בחפש מְחֻפָּשׂ בקרבו, כה נאום חכם אשכנזי אחד, רצונו, לא שיחויב להיות משחת כזה בקרב ולב המורה, אבל ראוי שיתלה החסרון הזה בו לחולשת הבנתו בהשגת טבעם ומזגם, והנראה מדעת וכוונת החכם הזה הוא

כאשר

כאשר אמר לך בקצרה, אין בטבע הילד להיטב ולהרע בכוונה מיוחדת כאיש גדול בא בשנים, לפי שהכוונה לא תפול אלא במי שנשלמו כחותיו, ויש לו חלק בדעת, אבל לא כן הנער הבלתי נשלם עוד, חכמתו עדנה צרורה באפל הילדות, צופיה היא — כספיר השפון וטמון בחול — אל איש חכם ואמן טיב, שיוציא הוד זהרה אל הפועל, הנה לזאת יקרא כל מעשי הנער ומעלליו, אם רעים וטובים, נאים ומגונים, רק פעולות מ ק ר י ו ת או ה ר ג ש י ו ת, רצוני, אשר יעשה אותם בלתי כוונת ומחשבת מה, כי אם בסבת הרגשותיו, הדבר שירגיש בו איזה עונג ושמחה ימהר לעשותו, ואם ירגיש את הפכם ימנע ממנו. ומפני זה אין אנחנו יכולים לשפוט את הנערים כפי מעשיהם ולאמר: זה חטא, וזה צדיק, זה טוב. וזה רע, כאשר לא נוכל לכנות הבעלי חיים בשמות חכמים וכסילים, חסידים ורשעים לפי מעשיהם הטבעיים, ד"מ לא נאמר על שור אכל עשב, היגע בזעת אפו, להרוש, ולעדר את האדמה, חסיד, ועל פרא למוד מדבר, רשע. לכן כל מורה ומורה, אשר יגש אל עבדת הקדש הזאת, להדריך ולהאשיר את הנערים רכי ימים בדרך החכמה והמוסר, חובה עליו לצייר בדמיונו, כי לא את אנשים מבינים במדע הוא מתעסק, אבל רק בבעלי חיים העלולים לקבלת שכל האנושי. אחרי יגיעה עצומה, והשתדלות רב, כפי כח השכל, ותבונת משפיעם, וכמו שיחויב בהכרת להיות הצל הנאצל שוה בכל איכותיו וכמותו אל המאציל המסובבו, בעקמימות או בהישרה, בגדלות או בקטנות (מובן מאליו שכוונתי בעתים מזומנים) ולא נתלה אחת מכל אלה שזכרנו בצל המסובב לבד, ככה יחויב גם כן שתהיינה כל מדות נפש הנערים ותבונתם, כפי מדות והנהגות אומנם ומוריהם, ואם המצא תמצא בנער איזה מדה נשחתה, אזי ראוי למורה טוב ואהב את האמת, שיפשפש וימשמש במעשיו, ויתלה החסרון אך בו. והכלל שיבין

המורה

המורה, כי כחצים ביד גבור, לירות אותם הלאה, למרחוק או קרוב, כן בני הנעורים בידו להדריכם ולנהלם כפי חפצו ורצונו, כי לבביהם הטהורים והנקים מכל סיג ושמץ דופי, בידו המה, להטותם אל כל אשר יחפוץ, ובכל אשר יחנכם ישמרו לעשות, גם כי יזקינו לא יסורו מאתם, וזאת היא כוונת רבותינו ז״ל האמתית שאמרו (אבות ד׳) הלומד ילד למה הוא דומה; לדיו כתובה על ניר חדש וכו׳. רצונם, כי דברי המורה ירדו תוך חדרי לב הנער, לפעול בקרבו כפי מחשבתו וכוונתו עליו, כאשר תהיינה האותיות על תכונתן בשיעור ובמדה ההיא, כמחשבת כותבן הכותב על ניר הדש, מה שאין כן בניר מחוק, שהאותיות הכתובות עליו רחוקות מאד ממחשבת הכותב בתחלה, לפי שהדיו בנוחו על הניר הוא מתפשט אנה ואנה, בסבת המחיקה עד שכמעט בין האות המונחת בכח כוונת הכותב, ובין האות הנכתבת בפועל, הבדל גמור בתכלית ההבדלה, ולזאת אמרו, הלומד זקן, למה הוא דומה, לדיו כתובה על ניר מחוק *)

ואחרי התבאר כל זאת בברור צריך המורה להתקדש ולהבין

---

*) אין לומר שכוונת רז״ל במשנה זו, להורות לנו דיפה כח זכרון של הילד מכח זכרון הזקן, כיתרון ניר חדש מן המחוק, ר״ל, שהלומד ילד, הלמוד נחקק בכח זכרונו ככתיבה על ניר חדש, ולהפך בזקן, הדברים נמחים מזכרונו, ככתיבה על ניר מחוק, ולפי זה יהיה הניר עקר הנדמה בדבריהם, דא״כ מאי מחוק דקאמרי, הא ניר מחוק לאו בר כתיבה הוא כלל וכלל, וזקן נהי דזכרון אין ליה, אבל מי יאמר כי דעת נמי לית ליה להבין דבר כילד? ואין הדומה שוה להנדמה, ועוד מלת דיו מיותרת היא, היה להם לומר: הלומד ילד למה הוא דומה ככתיבה על ניר חדש שאינו נמחק, והלומד זקן למה הוא דומה, ככתיבה על דבר שנמחק. ולכן נראה לפרש, שעקר הנדמה בדבריהם הוא הדיו, וכוונתם, כאשר בארתי· ודק היטב במלת לדיו שהזכירו בדבריהם והבן ·

ולהכין את עצמו לשני דברים גדולים, הדרושים לתועלת החנוך, הלא המה: א) להדבק במדות ישרות, ובהנהגות נכונות, ולקנות לו לב מבין וטהור, להיות על ידם מוכשר להשתמש בתגא, ולהורות לאחרים, כאמרם ז״ל: טהר קודם שתטהר. ב) ואחר שהגיע לשלמותו ונמצא שלם בכל תכונות נפשו ומדותיו, אז צריך להבין ולהשכיל בסתר מדרגת טבעי תלמידיו, ולהשתדל במעצות ודעת, איכה ובמה יצליח לעורר את כשרונותם, הנרדמים במעמקי לבם, ואיך יוציא את שכלם הטמון בהם אך בכחם אל הפועל. וזה יסוד ועקר גדול בדרכי החנוך, למי שעושה מלאכת ה׳ בלי רמיה.

אבל מה שצריך לדעת ולהתבונן ההבדל בין שני דברים הנזכרים זאת היא, כי בענין הראשון, והוא בדברים שבין המורה לעצמו, באה האזהרה למורה בחיוב. רצוני, נוכל להייב את כל הדברים והמדות שיקנה לו המורה, והוא מה שאקראם: מצות עשה, רצוני, יתכן לאמר אליו: כזו ראה ועשה, ומנין המצות האלה, ומספרן רבים המה, ואני לא אכתוב רק קצתם, הנראים לי כעקרים כוללים פרטיים רבים. והמה: א) לב טוב, כי ממנו תוצאות כל המדות ומעלות האדם, ומצות עשה זו תכלול בה כמה מצוות נודעים לכל נבון. ב) אמונה, רצוני, שיהיה לבו תמים בעבדה זאת, ויפנה מכל דבר, המונע ומבטלו מהתעסק כראוי את תלמידיו, ויהיה אך תורתו אומנתו, וכל מחשבות לבו תהיינה רק לתועלת ולטובת חניכיו, ומי שנפתה לבבו בעסקים אחרים, בעניני דרך ארץ, המוליכים אתו שולל, עליו אמר הכתוב: ארור עשה מלאכת ה׳ רמיה. ג) סבלנות. להטות שכמו לסבול באהבה ונפש חפצה, את שיחת הילדים, את הצער וכל התלאה שיש בהעבדה הזאת, ותועלת המדה ההיא גדולה מאד, עד שלמותר לי לבארה. ד) מתינות, לחשב את כל דרכיו, ובל יהיה בהול ונמהר, יערוף כמטר לקחו,

וכטל

וכטל יזל אמרותיו בנחת ובנעימות, להטות בזאת אחריו את תלמידיו, ושתהי רוחם נוחה הימנו. והיא מדה ממדות החכמים, כמו שנאמר: דברי חכמים בנחת נשמעים, (קהלת ט, י״ז). ה) **ארך אפים**, והוא, שיבחר לו המדה המשובחת לחכמים, כגון קשה לכעוס ונוח לרצות, אשר אמרו ז״ל, זו מדת חסיד, והמדה הזאת הכרחי מאד בלתי ספק, ומי שהוא מהיר חמה, בקהל המורים לא יבא, אם הוא סכל ועוכר את נפשו, איך יתקן זולתו? אם את עצמו אינו יודע לשמור, איך ישמור את אחרים? אם עליו לא חס, על אחרים לא כל שכן! וזאת אחת ממדות הכסיל כמו שנאמר (שם ז׳, ט׳) כעס בחיק כסילים ינוח. ו) **עריכת שפתים**, להיות בקי בטיב הלשון, וללמד לתלמידיו בלשון מדברת צחות, וללמדם גם כן כי יבחרו להם לשון ערומים, וזאת תועלת גדולה מאד, להשרש הלמודיות בלבם לעד ולזכרון עולם, ולהבין ע״ז אל נכון בלי גמגום את כל אשר הוא מלמד אותם, וזשה״כ: לב חכם ישכיל פיהו, ועל שפתיו יוסף לקח (משלי י״ו) ר״ל, כי המורה אשר לו לב חכם, ישתדל להשכיל גם את פיו שידבר צחות, כי ע״י שפתיו יוסף לתלמידיו לקח, היינו הלמודיות, באשר שיבינו וישכילו כל דבר על אפניו. ואמרו ז״ל: בני יהודה שהקפידו על לשונם, נתקימה למודם בידם, בני גליל שלא הקפידו וכו׳ לא נתקימה למודם בידם (ערובין פ׳ ה) והכלל יזהר כל מורה, להתרבק במדות הישרות האלה, ויתרחק מהפכן.

אמנם לא כן בענין השני, רצוני, בין הדברים וההנהגות שבין המורה לתלמידיו, כי פה לא נוכל לתת כללים מחוייבים, ולגדר את ההנהגות, אשר רק באמצעותם יעורר נפש הנער מתרדמת הילדות, ויוציא את כשרונותיה הטמונות בה בכח אל הפועל, באשר לא טבע ומזג כל הנערים שוה, יש דבר שיועיל לנער זה אבל יזיק לזולתו. וכמו שיש ביניהם

הבדל

הבדל בחומרם, ר״ל, באברי גופם, עד שלא יתכן לתקן בגד או מנעל אחד לרגלי כל הילדים, כן ההבדל הזה בשכלם ובטבעם, עד אשר לא יתכן גם כן לתת כלל אחד, הנהגה ומדה אחת לתקון נפשם ומדותיהם, וכאשר לא נתלה חסרון ברגל הבלתי תשתוה במדתה אל מדת מנעל רגל איש זולתה, ככה אין גם כן, דבר רע והסרון בנער הבלתי מתלמד ומתישר על פי הדברים והנהגות שמתלמד בהם זולתו, ולפי שטבעם שונים, מסורים הנהגות דרכי החנוך אל המורה, אשר הוא חכם ומבין מדעתו, וזאת היא כוונת החכם מכל אדם באמרו: הנוך לנער על־פי דרכו וגו׳ (משלי כ״ב ו׳) ר״ל, השכל ודע את לבם, וקנה לך תחבולות לחנכם על פי דרכם, איש ואיש לפי טבעו ומזגו.

אפס הדברים שיש להתבונן בין הרב לתלמידיו, המה רק על דרך השלילה, והוא מה שאקראם: מצות לא תעשה, רצוני, שנוכל להזהיר את המורה ולצות עליו הרחקתו, ובדילתו מאתם, כמו: לא תקצוף! לא תהבל! לא תגער! ולא תכה! כי לא על ידי עברה וזעם, מכה ונגע, תעזב ההוללות מלב הנער, ויהפך לאיש אחר, אתה תכה, והוא בסתר יעשה כל הבלי ילדותו, לא בזדון ולא במעל, כי אין כל זאת בטבעו כאמור, אבל רק מצד הֶפְשׁו הנִתַּן לו מאת הטבע, ומקוצר בינתו למאוס בעצמו ברע, ולבחור בטוב, וזאת יעשה להם המורה להשכילם יתנהג אתם בהכמתו בנחת ובנעימות, וירגילם לאט לאט בתחבולותיו שיבינו מעצמם, איזו היא דרך טובה וישרה, שידבק בה האדם. לא תתעלל בו! ולא תבזהו! אם עֻות עליך, פן הסתר יסתיר את דרכו מאתך, ומתוך זה ילמד לדבר שקר, וגדולה היא מאד הרעה היוצאת מזה, עד שבאו חכמינו ז״ל ואמרו בחכמתם: יהי כבוד תלמידך, חביב עליך כשלך (אבות ד׳). אל תהיה

עליו

עליו כאדון המושל בעבדו! פן ישנאך, ותהיה בעיניו כרב החובל, ובית הספר כמקום בכי ואבל, וכל המצוות וההנהגות כאלה ודומיהן כללו רז״ל באזהרה כוללת אחת ואמרו: לא הקפדן מלמד, (אבות ב׳). אל תכביד עליו למודיות יותר מכחו! ואל תבקש ממנו גדלות הנשגבים משכלו! כי תדמה כמו שמבקש פרי בעת הפרח. אחת אמרתי, כי בני הנעורים יהיו בעיניך, רק כבעלי חיים העלולים לקבלת השכל באריכת הזמן, וכמו שלא יתכן לכוף את התנוק, ולאלצהו בחזקה כי יקום וילך על רגליו, בטרם נשלמו כחותיו ובריאת גופו, ככה לא יתכן לבקש גם כן מנער דברי חכמה, מוסר ודעת, בטרם נשלמו כחות נפשו, שכלו, ורעיוני לבבו. מי חכם ויבן אלה ההנהגות והחוקים! נבון וידעם, כי נפלאות מאד דרכי החנוך! מורים משכילים ילכו בם, וישכילו את תלמידיהם, וכסילים יכשלו בם, ויכשילו את הרבים.

ואחרי ככלות הקירתנו בחובת הידיעות, ואופני כל ההנהגות והמדות, המוטלת על כל מורה המשמש כהוגן בעבודת החנוך, ואשר מלא את ידיו לשרת בה באמונה, נשובה נא עתה ונחקרה בהחנוך עצמה, ביקרת מעלתה ובחין ערכה הנעלה על כל הדברים וקניני התבל ואמר: החנוך הוא יסוד מוסד לאֹשר ולהצלחת האדם בחיים בכלל ופרט, רצוני, כי שלמות איש הפרטי וכל העדה, כל טובם והצלחתם, תלויות אך בה, ולפי מעלת או שפלת החנוך בעת מן הזמנים, יסבו גם כן הטובות והרעות אשר תקראנה לאיש או לגוי גם יחד. בצאת האיש מבטן אמו, ערום והסר כל, באחד מהיתורי־ער, תקבלהו בחיקה*) ותחליץ לו שד, להניקהו דעת

*) כבר אמר הרמב״ע, כל דבר שאין בו רוח חיים זכרהו ונקבהו, וכדאי הוא החכם הזה לסמוך עליו בשעת הדחק, במקום שיש בו הגוף יופי כמליצה, אם נחמיר על עצמנו כדין, לבלתי ילבש שם כזה במלת אחה.

דעת ומדות חכמה ומוסר, ותלמדהו ארחות חסד משפט וצדקה, עד אשר יגדל על ברכה ויהי לאיש מבין ומאושר בארץ, אחרי כן תשכילהו לדעת, כי לא רק על טובו ואשרו לבד ידאג ויחוש האדם, כי אם גם על טוב והצלחת הכלל, כל ישעו וכל חפצו יהיו אך להיטב, ולהיות לאיש אמונים לחיי החברה. יתרחק עצמו מעדן ותענוגות, וינזר מכל דבר נחמד ונעים המועילו, אם אך ירעו וישחיתו אל הקהל בני חברתו כי כאבני הבנין האדם בארץ, אשר יתלקטו אחת לאחת, ויכוננו חומה גדולה ובצורה, אשרי החברה שאנשיה טובים ונבונים, הולכים ארחות חכמה מוסר ודעת! אשרי הכלל שככה לו, כהררי עד יכון לדור דורים. לנצח בל ימוט!

מכתב שני

בהתחקותנו בחקירתנו על שרשי החנוך, במכתבנו הראשון, שמנו לבנו לבאר רק את המדות וההנהגות, המכשירים את המורה לשמש כהוגן בעבודה הקדשה והנעלה הזאת, וגזרנו אומר, איך יתנהג בתחלה את עצמו, במדות המחייבות, ואחרי כן את תלמידיו במדות השוללות, מבלי חקור וְדַבֵּר דבר על אֹדות הידיעות והלמודיות, וזולתן מן החכמות, והמעשים, לפרשם איזה מהם שֶׁיִלָּמְדוּ, ולבאר אותם באר היטב בכל אופניהם ופרטיהם, ולשער כמותם ואיכותם, ולזאת היתה תשובתך אלי נכונה, ושלש שאלת ממני, א) לגדר לך הידיעות והלמודים ולפורטם, איזה מהם המועילים והנבחרים, שתלמדם לתלמידיך. ב) אם יחלקו למודי הדת, והמה מצוות ה׳ וחוקיו מלמודי המדיני והקותיה, ויתכן ללמד לנער ולהורותו למודי דבר אחד מבלעדי למודי דבר השני. ג) ולמי לאחד משני הלמודים האלה היתרון. ואם

כי

כי הקשית לשאול אחי, לפי שלא יתכן להשיב לך דבר על שאלותיך, בלתי הכנס במריבה וחלוק הדעות, אשר רבו כמו רבו בהענין הגדול ורחב המחקר הזה, ובפרט בין עמנו בני ישראל, אבל לאהבתי את הדרוש היקר הזה, ולחפצי בו לגודל תועלתו, ולחין ערכו ומעלתו הרוממה הנני לעשות רצונך, ולחות לך גם אני דעתי, אם כי צעיר וקצר הידיעה אנכי. ידעתי כי כבר קדמוני בהענין העמוק הזה אנשי השם חכמים ונבונים, אשר קטנם עבה ממתני, ולא הניחו לי מקום להתגדר בו. אמנם הרשות נתונה לכל אדם, בשגם הוא בעל בחירה חפשית, לדבר ולכתוב כרצונו, וכמחשבות לבו, אשר על כן אכתבה היום בספר אך למעני ולמענך, את כל העולה על רוחי, ואת כל הדברים אשר חזו לי רעיוני לבבי ושכלי, השמע ישמע, והחדל יחדל.

לבעבור תהיה אליך הפעם תשובתנו על דברת הענין הנכבד הזה תשובה שלמה ומספקת, הנה אנחנו ראים גודל ההכרח והחובה, להאריך מתחלה ולהתבונן אל תכלית החנוך וכוונתו, תחת מה שקצרנו במכתבנו הראשון, ונחלק את החנוך בעצמו, לפי דעתנו, לשני ראשים נבדלים, כללי, ופרטי, ר״ל, בראשונה נשים השקפה עיונית על החנוך ונדבר מתכליתו בדרך כלל. השוה לכל מין האדם באשר הוא אדם, ואחרי כן נשובה ונדבר על החנוך בדרך פרט, שתכליתו אינו כי אם לגוי אחד, ולממלכה אחת. ונשכיל ונדע אחרי החקירה הזאת תכלית החנוך ליהודים בפרט. ולהיות התכלית במה שהוא נמצא בחנוך הכללי קודם בטבע להפרטי, לכן ראוי שנקדמהו בעיונינו ונדבר מתחלה מתכלית חנוך הכללי, ואחר כך מתכלית חנוך הפרטי, שהוא מסתעף ממנו.

בשתי מדות כנסת החברה נמצאת. מכלל, ופרט, ר״ל, מאהבת איש לרעהו זולתו, ומאהבת עצמו, ואם אמנם המדות האלה הפכיות הנה לפי השקפה ראשונה, כי

אין

אין בכלל מה שבפרט, ואין בפרט מה שבכלל, אבל אחרי העיון יתבאר לנו היות שתי אלה עמודי התוך, שעליהם העולם עומד. אהבת איש לזולתו, תשים לפנינו משפטים וחוקים, אשר יעשה אותם האדם וחי בהם בחברת עם, ובשמירת כל איש פרטי את החובות האלה שנצטוה עליהם, יתאחדו כלם לאגודה אחת, ועולם חסד יבנה. אולם מה ראה על ככה האיש הפרטי, ומה מגיע אליו, בעשותו החוקים והחובות האלה. כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב, בלתי תהיה סוף המעשה ההוא והתכלית במחשבתו תחלה, ומה אפוא הוא התכלית, המעורר בלב האדם אהבה לזולתו, ולצאת ידי חובתו לאחרים? הלא הוא אהבת עצמו ושלמותו, אשר לא תמצא רק באמצעות האשר ושלמות אנשים אחרים זולתו, ומבלעדי זאת לא יתכן שלמות האיש הפרטי, מציאותו וקיומו, כאשר לא יתכן מציאת אחד מאבריו והיותו נפרד לבדו מגויתו. וא"כ, חובות הארם לזולתו הן המה האמצעיים להשגת תכליתו. אשר על כן מובן מאליו, שיש גבול ותכלה לאהבת עצמו, וצריך האדם לאמר לה: עד פה תבא ולא תוסיף, אם ברי לו שתלך ותזיק לאחרים. ואין לה שמירה מעולה, אלא בהגביל ממשלתה, ובהחליש כחה בחובות שבינו לעצמו. ויהי מחשב תמיד הפסד אהבת עצמו מוגבלת, כנגד שכרה, והנאת ההוה כנגד צער העתיד, וזאת היא אהבת עצמו באמת. וזולתה, שוא גם כנסת החברה, כל משפטיה והוקיה מהבל המה יחד, כי מי יחוש למלאות חובותיו לאחרים, לאהב אותם ולדאוג להשלמתם, אם הוא משחית נפשו, ואינו אהב את עצמו, ובלתי דאג להשלמתו? מי יבקש אמצעיים, וכלי אומנות, אם אינו יודע למצא בהם הפץ, ואת התכלית המתוקן ונולד מהם? מה נמלצו דברי רז"ל, ומה עמקו מחשבותיהם באמרם: ויברך אלהים את האדם לפיכך נברא האדם יחידי ללמדך, שכל המאבד נפש

אהת וכו׳ כאלו אבד עולם מלא, וכל המקיים נפש אחת וכו׳ כאלו קיים עולם מלא וכו׳ ולפיכך צ ר י ך כל א׳ לומר: ב ש ב י ל ו נברא העולם וכו׳, ולברר את דברי ביתר באור, הנני מביא דברי הרב החכם הכולל רמבמ״ן. וז״ל «אנחנו משיגים אשֶׁר עצמנו בין שלא ע״י אמצעי (אונמיטטעלבאר), ובין ע״י אמצעי (מיטטעלבאר), ואנחנו בעצמנו היו נהיה, או תכלית (צוועק) ודבר המקבל הפעולה, (געגענשטאנד) ביחד, אם שנהיה רק התכלית לבד, אמנם הדבר המקבל הפעולה, הוא עצם אחר זולתנו, אשר נחוש להצלחתו, על פי א ה ב ת ע צ מ ו יקויים בנו האופן הראשון, ועל פי א ה ב ה ל ז ו ל ת ו האופן השני. בלתי אהבת עצמו, לא תקום אהבה לזולתו, כי תהיה דבר בלי תכלית. ובלתי אהבה לזולתו, לא תְמַלֵא אהבת עצמו, כי היא תדרוש בהכרח גם דברים נמצאים זולתנו.» מבואר מכל הנאמר, ששלמות האדם היא, מ כ ל ל שהוא צ ר י ך ל פ ר ט, ו מ פ ר ט ש ה ו א צ ר י ך ל כ ל ל, ושקל ישקל האדם אהבת עצמו ואהבה לזולתו במאזנים, כי ישאו יחד, לבלתי ישביתו שלום נפשו ואָשרו, בהכבידו על כף אחת יותר מזולתה, כי משתיהן תצא השלמות ואשֶׁר אמתי.

אבל מי מלמד לאנוש להבחין בין שתי המדות הללו, ולאַחֵד אחת לאחת למצא חשבון, למען יַראה את נפשו טוב בעמלו, הצלחה וחיי עולם? מי תִכֵּן את רוח איש, וילמדהו בארח משפט, וילמדהו דעת דרך אהבת עצמו, ודרך אהבה לזולתו יודיענו? קול מי קורא באזנינו לאמר: זה הדרך הטוב לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו? הלא חכמה תקרא! והיא תתן קולה, היא תורה לאדם דעת ת כ ל י ת בכל מעשה מוסרי שיעשה, ותלמדהו לבחור א מ צ ע י י ם טובים להשגת התכלית ההוא, היא תשים בלב איש, שהוא בכלל, ויצא מן הכלל ללמד, ולבקש טוב לו ושלמות, כי לא אך טובתו

ודרוש

ידרוש, ולא ללמד על עצמו, אלא לבקש טוב ושלמות כל אדם, וללמד אל הכלל כֻּלוֹ, וכן כל איש שהיה בכלל ויצא לתרבות רעה, לדון בדבר שהוא רק ענינו, ונוגע לעצמו, הנה החכמה מחזירתו לכללו!

מי כהחכם יודע פשר דבר, לפשר ולהכריע בין שתי המדות, בין אהבת עצמו, אשר הוא התכלית, ובין אהבה לזולתו, שהיא מוכנת לאשרו, וע״י ישתלם? ומי כנבון יודע טוב ורע, לבחור לו אמצעיים טובים וישרים, שיוליכו אֹתו קוממיות אל מחוז חפצו, אל התכלית הנאמן אשר אליו תשוקתו? — —

אך ראשית חכמה אמר דוד נעים זמירות ישראל היא יראת ה׳, ובנו החכם מכל אדם אמר גם הוא בלקח מוסרו: «יראת ה׳ ראשית דעת» היא החכמה והדעת האמתית, וכל חכמת איש ודעתו כאפס וכאין נגדה, יראת ה׳, היא ראשית ותכלית, והיא אֵם כל הידיעות והכמת אדם. כאשר תפקחנה עיני איש, ויראה לפניו השמים ושמי השמים, הארץ וכל צבאם, אז יכיר וידע גדולת הבורא ורוממותו. ויתפלא למראה עיניו, מה גדלו מעשי ה׳, ומה עמקו מחשבותיו! ובתשאות רגש נורא ישוב אחרי כן להתבונן עליו, וישתומם אל הרעיון, כי עפר הוא, חרש כחרשי אדמה, אז תבא בלבו יראת ה׳ מלך הכבוד, ורוחו תפאר ותרומם אלוהַ כל הבריות, אז יבין האדם בלבבו ובנפשו ירגיש את החובה הגדולה אשר עליו, לתת גדולה ליוצר בראשית ושבח והודיה לרבון כל העולמים, ואדון כל התולדות, אז יתן אל לבו ללכת ארחות חכמה, בתוך נתיבות צדקה ומשפט, לשמור מצוות ה׳ וחוקיו, ליראה אֹתו, ולעבדו בלבב שלם, ואיש בער לא ידע, וכסיל לא יבין זאת! ירמיה החוזה בהוכיחו לישראל על חטאותיו יאמר בתוכחתו «איכה תאמרו חכמים אנחנו וגו׳, הנה בדבר ה׳ מאסו וחכמת מה להם?»

ואיוב

ואיוב בסערת רוח מליצתו אמר: „ויאמר לאדם הן יראת ה׳ היא חכמה! וסור מרע בינה!" ומה טוב ונעים דברי חכם מוסרי אחד: „העדר יראת ה׳ ואמונה, היא העדר חכמה ותבונה" אמנם לבעבור מלאות את החובה הגדולה והקדושה הזאת כראוי, להודות לה׳ כי טוב, ולכבדו על חסדו וטובו, עלינו לצאת ידי שתי חובות הללו, חובות האדם לעצמו, וחובות האדם לזולתו; כי רצון האל ית׳ לתקן, ולקשר על ידי החברה, את כל יחוסי הדברים שבינינו לביניו, וכאשר נשכיל ונתבונן היטב נראה כי לא נוכל לעבוד את ה׳, ליראה אתו ולכבדו כהוגן רק באמצעות הקבוץ והברת עם, כי מה ה׳ שאל מאתנו? ומה הוא דורש ממנו? הלא אמר מיכה המורשתי „כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלהיך" הנה פה אחד הוא את נעים זמירות ישראל להגיד לנו: כי לא ירצה ה׳ באלפי אילים ברבבות נחלי שמן, כי לו תבל ומלאה, אבל רוצה ה׳ לב טהור, ורוח נכון, ובעשות האדם משפט והסד את רעהו, הוא הכבוד ותהלת האל ית׳.

מִי יַעֲלֶה בְהַר־ה׳ וּמִי יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ?
נְקִי כַפַּיִם וּבַר־לֵבָב!
אֲשֶׁר לֹא נָשָׂא לַשָּׁוְא נַפְשִׁי, וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה וגו׳
זֶה דוֹר דֹּרְשָׁיו, מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה!

מכל הדברים האלה תצא לנו תורה, כי תהלת ה׳ וכבודו, אחת היא את החסד וכבוד האדם, ולא יפרדו זה מזה, כאשר ידמו הבוערים חסרי לב, אבל אחוזים ודבוקים המה יחד בקשר של קימא אמיץ וחזק, לא יתכן לו לאדם לצאת ידי חובת אחד מהם, בלתי יצא גם ידי חובת השני." נקי כפים ובר לבב, הולך תמים, ופועל צדק, זה דור דורשיו, מבקשי פניך ה׳!—" ואיה אפוא א״כ ימלא האדם את כל

החובות

החובות האלה, להשיג ארחות חיים, ולקנות לו האֹשֶר ושלמות ? אם לא בקבוץ וכנסת החברה, והוא מה שאמרו עה״ש «כל שרות הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין וכו׳ אין רוח המקום נוחה הימנו» (אבות פ״ג).

מעתה עלינו המשפט לדעת כי תכלית החנוך וכוונתו הוא ישוב העולם וקיומו, להרבות שלום וחכמה, ולהגדיל החבֻרה ולהאדירה; אמנם זה אי אפשר להיות רק בעזר כל הדברים שזכרנו, היינו, ללמד לבני אדם יראת ה׳ ודעת אלהים, ולתת בלבם בינה ומוסר השכל, למען יבינו צדק, ומשפט ומישרים, לנצור ארחות משפט, ולשמור את המצות והחובות שבינם לעצמם, ובינם לזולתם. ולכן ישגיח החנוך על השלמת העקרים האלה שזכרנו כאחד, מבלי הבדל אותם, ולחלקם זה מזה, והמה אם כי נפרדים המה איש מרעהו, לפי השקפה ראשונה, אבל מתלכדים ומשתתפים כאחד — בשני חלקי המספרַים המלקחַים והרחַים — למלאכה אחת, והוא להשלים את האדם בידיעות ומדות, ולעשותו מועיל לזולתו, ימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם. ולפי דברינו כולל בקרבו הַחִנּוּךְ הַכְּלָלִי, למודי דת אלהים ומוסר חכמה, ולמודי ברית המדינית, ככל משפטיה וחקותיה.

אמנם זאת תורת החנוך על דרך מפשט, ר״ל, כל כוונתנו היתה עד כה, רק הבין צורת החנוך לאשורה, וכל דבר שהוא כולל בתוכו על אפניו, בלי הבט אל עם ולשון, לצרור אותו בצרור החקים האלה יחד, ואם אמנם צורתו היא דבר השוה לכל נפש האדם, והכל חייבים בזכירה ושמירה את הדברים והחובות, אשר שמענום מפי החנוך הכללי, אבל חומר החנוך והמעשה שיעשה, הוא מבדיל בין עם לעם, בין מדינה למדינה, הן לאֻמים בו יפרדו, ולאֹם מלאֹם יבדל, מפני שכל מעשה הוא אחוז ותלוי באופנים ותנאים שונים.

ואלה תולדות הזמן והמקום, המה אבות כל החלופים, השנויים והתמורות שהיו והוה ויהיו בתבל, ולכן מי הבא בשם ה׳, להשכיל להיטיב לבני מדינה אחת, חובה עליו לחשב דרכו, ויהיה מתהלך בגן החנוך לרוח הזמן והמקום, וישכיל היטב ויתבונן אל מצב האומה ויחוסה אל שארי העמים זולתה; כי במעלות יעלו על מזבח ההשכלה וההשלמות, לאט לאט, וכל הדולגים על המעלה ויפשעו בה, הנם שבים לרדת אחרנית עשר מעלות, וערבוביא בא לעולם. במקל נועם ירעה רעה חכם עדרו, ויתנהל לאטו לרגל המלאכה אשר לפניו, ויודע צדיק נפש בהמתו, כי הילדים רכים, והצאן והבקר עלות עליו, ודפקום יום אחד ומתו הצאן! — ואל זה יביט וישגיח הַחִנּוּךְ הַפְּרָטִי, לשער ולצמצם בערך השוה ובדיוק היטב, כמות הלמודים ואיכותם, הדרושים לאחד מן המקומות, ולתועלת הגוי ההוא היושב בו.

ולהיות שכוונת החנוך היא לתקן את האדם אל החברה, ולפארהו במדות וידיעות, שיועיל בהם לזולתו, כאשר אמרנו, הנה לזאת נקל לנו עתה לגדר את הלמודים והידיעות, אשר החנוך הפרטי כולל בתוכו ולפורטם, הלא המה: א) אשר הוא הכרחי והקודם בלי ספק, הוא, לְשׁוֹן הַמְּדִינָה, כי הוא הבריח המבריח את כל אנשי המדינה הפרטיים לכלל אחד, והוא כחומר המחזק ומצרף את כל הלבנים לקיר ולבנין אחד. ב) ואחריו מן הידיעות ומן החכמות והמלאכות, ומן המסחר וכל דבר צורך הנהוגים אך בהארץ; ולפי שאין היכולת ביד האדם קצר ימים ודל שכל, ללמוד בצבא חייו את כל הידיעות ולהשתלם בהם, ולכן החובה על המורה, להתחקות בבינתו על כשרונות תלמידו, ולהתבונן היטב אל תכונות נפשו, כאשר זכרנו כל זאת במכתב הראשון ע״ד החנוך, למען דעת אל איזו ידיעה מן הידיעות, ואל איזה מעשה מן

המעשים

המעשים, הוא מוכשר, ובחקרו את המעשה הטוב והנרצה, הנה אז יבחר בו, וישים אתו לפני תלמידו, וילמדנו בעזרת הלמודים המיוחדים ונכונים, חברו מאנשי שם והכמי לב לתועלת המעשה הזה. ד״מ אם יש לנער דעת ומזמה, ותשוקה עזה אל למודי התורה, ובעניני הכמה ומוסר, ומוכשר הוא להיות רב, אזי ילמדנו המורה דרך ה׳ ומצותיו בשום שכל וטוב טעם ודעת, ויטע בתוך לבבו אהבת אדם, ואהבת הסד וצדקה, באופן כשיגדל וימלא אח״כ את מקום העבודה הקדושה ההיא, ידריך את העדה במעגלי יושר ומשפט, וישים בלבם אהבת ה׳ וארם, וילמדם לדעת אמונה זכה טהורה ונקיה, ואם מוכשר הוא להיות סוחר יורנו נתיבות המסחור ותהלוכותיו, וכל דברי חפץ הדרושים לזה, והנוגעים בנחלתו, וכדומה עוד מן החכמות ומלאכות. ג) ואחריהם, מן הידיעות ומן החכמות ומן המלאכות, ושאר דברים הנהוגים אך מחוצה לארץ, אבל יועילו ידיעתם אל טובת הארץ ולקיומה, כמו, לשונות עמים אחרים, ודרכי מסחריהם והנהגות ארצם וכדומה.

וידעת היום אחי, והשבות אל לבבך, כי את כל אשר דברנו עד הנה על אדות החנוך, מכוונתו וחפצו, מה שהוא שאל מן האדם, ומה הוא דורש ממנו, ומכל הלמודים והידיעות אשר תשים לפניו, דע כי אי אפשר להפיק זממו, ולמלאות חפצו כי אם באמצעות בתי ספר, ובתי מדרשות טובים, אשר בהמה מורים רבים חכמים ונבונים, היודעים לכלכל את דבר החנוך כמשפט, והנה הקמת בתי ספר אלה, ומחלקותם על פי הערך, והסדר יפה, היא חכמה ומלאכת האומנים הגדולים בארץ, בימים ההם, וגם בזמן הזה, ואין לי פתחון פ״ה לחוה דעי אף אני, ובמקום גדולים בל אעמוד. אלכה לי ואשובה לעניני, לדבר ולהאריך במה שפתחתי, הנה מוצא שפתי שמרתי, ובארתי כוונת החנוך הכללי, והפרטי, ככל הכתוב לעיניך.

אם

אם בהפצנו עתה לדעת, איזו היא דרך החנוך הטובה וישרה ליהודים, ולגדר את הידיעות והלמודים שילמדו את בניהם, ראוי מתחלה לדעת את ערך מצב היהודים בזמן הזה, ויחוסם אל הגוים, אשר בקרבם הם יושבים, אבל טרם הקירתנו בזה, טוב ויפה כי נשא עין אל דורות עולמים ונראה ונתבונן מה היה משפט החנוך בישראל מלפנים, בימי קדם, ונחלק אותם בכלל לשלשה זמנים: הזמן הראשון יכלול בקרבו משפט החנוך, מיום ברא ה׳ אלהים אדם בארץ, ועד ביאת בני ישראל אל הארץ הקדושה: והזמן השני, מכניסתם בארץ, ועד יום גלותם ממנה, על ידי נבוכדנאצר מלך בבל. והזמן השלישי, מיום ההוא והלאה בימי חכמי המשנה והתלמוד.

מצב החנוך בזמן הראשון א)

כאשר נביא לבב חכמה, להתבונן אל ארחות החנוך בימי קדם, למן היום שים ה׳ אלהים אדם עלי ארץ, ועד עת היה ישראל לגוי, נראה על פי עדות התורה הנאמנה, כי היתה העבודה והמלאכה יקרה מאד בעיניהם, ויחנכו בעת ההיא את בניהם, וילמדו אותם מלאכה, ולא היה איש חפשי ממנה. ותחץ העבודה בימים ההם לשני ראשים. אִכָּרִים עוֹבְדֵי הָאֲדָמָה. וְרֹעֵי צֹאן וּמִקְנֶה. ותהי המחלוקת הזאת עוד בימי קין והבל אחיו, ובימי בניהם אחריהם. מהם היו עובדי אדמה, כמו נח ובניו, אשר בימיו פרצה המלאכה הזאת במאד מאד, בהמציא לה המצאות חדשות אשר לא שערום אבותיו, וילמד לאנשי דורו דרכי העבודה הזאת, ויקל בחכמתו מהעמל והיגיעה הקשה שהיתה להם בתחלה בעבודת האדמה, אשר לזאת יקרא שמו נח לאמר: «זה ינחמנו ממעשינו ומעצבון ידינו, מן האדמה אשר ארָרה ה׳» (בראשית ו׳ כט) ושמו היה נודע בארץ, בימי המבול וגם אחרי כן,

לאיש

לאיש האדמה, כמו שנאמר «ויחל נח איש האדמה». ויש שהיו יושבי אהל ומקנה, ואלה על פי רוב הנודדים, אשר לא היה למו מקום מושב מיוחד, כמו אברהם, אשר התהלך בארץ, לארכה ולרחבה במצות ה׳ עליו. ותהי ע״כ ראשית מלאכתו לרעות צאן ומקנה. אולם יצחק בנו אשר הניחו ה׳, ולא הלך כל הימים מגוי אל גוי. וממםלכה אל עם אחר, כאברהם אביו, אִוָּה גם למלאכת האדמה ויבחר בה, כעדות התורה, «ויזרע יצחק בארץ ההיא וגו׳» (שם כ״ו י״ב) ועסק בחפירת הבארות, להשקות שדותיו וגנות ירק. לא כן חלק יעקב, ועבדת ישראל בנו, כי בשבעו נדודים בברחו מפני עֵשָׂו אחיו פדנה ארם, אל לבן אחי אמו, החל לנהג שמה בעדר הרחלים, ולרעות בצאן לבן, והיתה זאת עבדתו תמִיד, ועבדת בניו אחריו. גם בבאם מצרימה, לקחו אתם את בעירם ומקניהם, כדבר שנאמר «ויאמרו אל פרעה רעי צאן עבדיך וגו׳» (שם מ״ז ג) גם רוח אפינו משה איש האלהים ואבי כל חוזה, היה נוהג בצאן יתרו חותנו במדבר שנים רבות, עד שנגלה אליו ה׳ אלהי הצבאות באש מתוך הסנה, ויאמר לו, ללכת ולנהוג עדר אחר, לרעות ביעקב עמו, ובישראל נחלתו. הנה הפעם ראינו, כי אבותינו הקדושים אשר היו למודי ה׳, ויודעי חכמה ותושיה, כאברהם שנאמר בו: עקב אשר שמע בקולי, וישמור משמרתי מצותי חֻקותי ותורותי, ודרשו עה״ש מה שדרשו, והודיע ברבים מציאת ה׳ ואחדותו, וכיעקב שנאמר בו תמים ויושב אהל, ודרשו עה״ש בבית מדרשו של שם ועבר, וזולתם מאבותינו הקדושים, הנה עמלו ועשו במלאכה המה ובניהם גם יחד, ויקדישו את ימי חייהם לה׳ ולתורתו, ולפעלם ועבודתם, שהיתה מֻועילה ומסכמת לרוח הזמן, המתהלך בארץ בימים ההם, ובצאת ישראל ממצרים, ויהי לגוי קדוש ונורא על כל סביביו, אשר מפניו חלו ורגזו כל ממלכות ארץ, ובתוכם היה ה׳, ואש דת,

תורת

תורת אמת וחיי עולם, אשר ברבבות אלפי שנאן נתן להם בימינו על הר סיני בקדש, גם בעת ההיא רוח מלאכת אבותם לא מש מקרב לבם, ומטה ראובן וגד וחצי שבט המנשה בני יעקב בחיר יה, באו כלם כאיש-אחד, ויאמרו אל משה, ואל אלעזר הכהן, ואל נשיאי העדה לאמר: «הארץ וגו׳ ארץ מקנה היא ולעבדיך מקנה, ויאמר וגו׳ יֻתַּן את הארץ הזאת וגו׳ (במדבר ל״ב. ד — ה — ו).

מצב החנוך בזמן השני

ועתה הבה נא ונלכה אל זמן השני, אל עת בא ישראל אל המנוחה ואל הנחלה, אל ארץ כנען הטובה ורחבה, אשר נשבע ה׳ לאבותם לתת להם, אל ארץ, אשר הַס פי כל מליץ ומשורר מפני תהלות משה איש האלהים, אשר בעזוז רוחו הנשגבה, יכלול רבבות אלפי תהלות באֹמר אחד «ארץ אשר ה׳ אלהיך דורש אותה!» הנה בבא עם ה׳ אל הארץ הקדושה והמהֻללה הזאת ויאחזו אותה וישבו בה, במחלקותם לשבטיהם, אז רוח חדשה התעוררה בהם, רוח חכמה ותבונה, רוח מלאכה ועבדה הדרושים לתועלת המדינה ולהצלחתה, וילמדו אז את בניהם, ויהנכום לעשות בכל מלאכת מחשבת, ובכל המעשים והידיעות, המועילים לטובת הארץ, ולטובת העם היושב בה, וגם מעשי אבותיהם, המה עבדת האדמה, ומרעה צאן היו בידם, ויזרעו שדות, ויטעו כרמים, וישיתו לבם לעדרים; הלא שאול מלך ישראל, הראשון, אשר גבה מכל העם משכמו ומעלה, כן גם בנפשו ורוחו הנעלה, ברוח חכמה וגבורה, ברוח דעת ויראת ה׳, הלא המלך המפואר הזה היה בוקר, ורעה את עדר אביו, ככתוב «והנה שאול בא אחרי הבקר מן השדה וגו׳» (שמואל א, יא ה) ככה בן ישי משיח אלהי ישראל ומשורר נעים, אשר

רוח

רוח ה׳ דבר בו וייטב נגן בכנור, ולשפוך עליה רגשות נפשו הקדושה, הלא הוא רעה היה בצאן אביו, בבית לחם. ובימי שלמה בנו ידיד יה רבו מאד החכמות והמלאכות בארץ, ויהי מעם ה׳ רבים, אשר למדו והבינו בכל מלאכת מחשבת, לעשות בזהב וכסף ובנחשת, ובחרשת עץ, והיו מהם גודרים וחוצבי אבן, בונים וחרשים, ואנשי מסחר, יודעי מקנה וקנין, והולכי אניות בלב ימים, כנראה הכל בספר מלכים ב׳. וגם מעבדת האדמה ומקנה לא הניחו ידם, כי בימיו ישב כל איש תחת גפנו ותאנתו, הכרים לבשו צאן ועמקים עטפו בר, והוא בלקח מוסרו הטוב, יטיף לעמו לאמר: «ידע תדע פני צאנך שית לבך לעדרים!» כה גם ראשינו החוזים ואנשי רוח, אשר מחזה שדי חזו, ותורת ה׳ היתה צרורה בלבם, הלא המה אהבו את המלאכה מאד. אלישע, אשר היה פי שנים ברוח אליהו עליו, היה חורש וישדד אדמתו, כנאמר: «וילך משם וימצא את אלישע בן־שפט, והוא חרש, שנים עשר צמדים לפניו, והוא בשנים העשר» (מלכים ב׳ י״ט, יט). וחבל בני הנביאים, המה תלמידי בתי ספר, אשר הכין שמואל הראה, ללמדם שמה חכמת השיר והמליצה, וכל דברי דעת בינה והשכל, הלא נראה, כי למדום ותנכום לעבוד גם בכל מלאכה, לבנות בתים, וזולתן מן המלאכות כדבר שנאמר: «ויאמרו בני הנביאים וגו׳ הנה נא המקום וגו׳ צר ממנו, נלכה נא עד הירדן, ונקחה משם איש קורה אחת, ונעשה לנו שם מקום לשבת וגו׳» ויגזרו העצים וגו׳» (שם ו׳ י) ככה גם עמוס נביא ה׳, בחר במלאכה, ויהי איש רעה צאן, כאשר דבר אל אמציה «לא נביא אנכי וגו׳ כי בוקר אנכי, ובולס שקמים, ויקחני ה׳ מאחרי הצאן וגו» (עמוס ח׳ יד); הנה הפעם עינים לנו לראות, ולבב לשמוע דרכי החנוך בימים ההם, ויקרת וכבוד המלאכה בעיניהם, עד שהיתה התורה, עבודה, ודרך ארץ,

צרורה

צרורה אתם בצרור אחד, ולא היו נבדלות זו מזו, שיהיו הלומדים תופשי התורה, והעובדים, שתי כתות נפרדות.

מצב החנוך בזמן השלישי

בחרות אף ה׳ על ישראל עמו, על אשר פשעו בו, ולא אבו בדרכיו הלוך, וימכרם ביד שוסיהם, ביד מלך בבל, אשר כשטף מים רבים כבירים, שטף ועבר בחילו הגדול ביהודה, ויעש שמות בארץ, ויהרג בלי חמלה את כל עם ה׳, והנשארים הגלה אתו בבלה. אז היה דבר ירמיה החוזה אל כל בני הגולה לאמר: „בנו בתים ושבו ונטעו גנות*) וגו׳ ודרשו את שלום העיר וגו׳ והתפללו בעדה אל ה׳, כי בשלומה יהי לכם שלום" (ירמיה כ״ט ה ו). גדלות ונצורות שמענו מדברי ירמיה האלה. והוא את החובה הגדולה העמוסה עליהם, במצות ה׳ לדאוג ולחוש גם המה אל צרכי המדינה, ותקנתה, ככל הגוי היושב בה — ואם שלא ירדו להשתקע שם, אלא לגור שם שבעים שנה — ולעבוד את מלך הארץ באמונה, בכל לבבם ובכל נפשם, ולהתפלל בעדו אל ה׳ כי ישלח ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו, ובכל אשר יפנה יצליח, וזה מה שאמר: „דרשו את שלום העיר" ר״ל, השתדלו והתאמצו לקנות לכם את שלום ואהבת אנשי העיר, כי יתנו לכם את בריתם שלום, והיינו בזאת שתתעסקו גם אתם בעבדות וצרכי המדינה, וכל הדברים והמעשים המרבים שלום בארץ, אמנם זאת לא יתכן כי אם בהתלמדות לשונם המדברת, ודרכי הידיעות והכמת המדינה, וכן היה הדבר הזה באמת את היהודים הגולים, כי החלו לדבר לשון המדינה, ויהיו את הכשדים שפה אחת ודברים אחדים, עד אשר גם למדו, וילמדו

*) הרמב״ם בהלכות נזקי ממון פ׳ ה אמר: מפני שהיו רוב השדות והכרמים שם נאותם הימים — של ישראל.

וילמדו את בניהם משפטי התורה וחקותיה על לשון המדינה, והנה מודעת זאת לכל קורא בספרי קודש, את בתי הספר, אשר הקים נבוכדנאצר המלך בימים ההם, ללמד בני יהודה ספר ולשון כשדים, ולהבינם בכל חכמה ומדע, ובדבר חכמת ארצו, ככתוב «ויאמר המלך וגו׳ להביא מבני ישראל וגו׳ ילדים וגו׳ וללמדם ספר ולשון כשדים» (דניאל א); ואין ספק לגודל התועלת שיצא מזה, כי על ידי זה לקח את לב היהודים, ויביאם בברית אהבה, שלום ורעות את עם ארצו, ונראה את היקר והגדולה שהיה לדניאל ולחנניה, ומישאל ועזריהו, בימי נבוכדנאצר, כי נשא את ראשם, ויפקד דניאל לשר על כל מדינת בבל, כי האמין בו, וידע כי נאמן הוא וכל היהודים לפניו, ואת חנניה מישאל ועזריה הפקיד על כל מלאכת וצרכי המדינה, בראותו ידיעתם והשתדלותם בישוב מדינתו והצלחתו רבה היא מאד, כמו שכתוב «אדין מלכא לדניאל רבי וגו׳ והשלטה על כל מדינת בבל וגו׳ ומני על עבידתא די מדינת בבל לשדרך מישך ועבד נגו» (שם ב מ״ח מ״ט) ובאמת לא שגה במשפטו, כי תמים היו אתו, ובאמונה היו עושים את מלאכתם, וכל מלכי בבל מדי ופרס, שהיו אחריו גדלו וכבדו את היהודים, ולא נהגו אתם, כמנהג בימים ההם את השבוים, כי על כן ראו כי עם חכם ונבון הוא, דורשי שלום המדינה באמת, ועוסקים בכל צרכיה, באמונה ובלבב שלם, וינשאו ויפקידו אותם לשרים בכל מדינות מלכותם, אף את נפשם ורוחם פקדו בידם, כי בטחו מאד בחכמתם ובאמונתם, כמו עזרא הסופר, ונחמיה שר המשקים, ומרדכי אשר הגדילו המלך אחשורש, על דבר אשר הגיד לו, כי שני שרים משומרי הסף בקשו לשלח יד במלך, ואם כי אחשורש טפש היה, לדברי רז״ל, והשתמש בכלי המקדש למורת רוח היהודים, בכ״ז היה חביב עליהם מאד, ותיקר נפשו בעיניהם, כי משיח

 ה׳

ה׳ הוא. ועד בלי די לנו הדברים שזכרנו לדעת ולשפוט מהם על יחוסי היהודים אל הגוים, ודרכי החנוך בימים ההם.

ועתה נלכה נא אל גנת התלמוד, ונלקט שושנים מערוגות ההגדה, ונקח מפרי עץ הדעת, אשר נטעו חכמינו בעלי האספות בכרם ההלכה, ונאכל ונפקחו עינינו, לדעת איזו היא דרך החנוך הישרה בעיניהם, ואשר הדריכו בה את נערי בני ישראל בימיהם. אלה דברי התנא האלהי ואלה אמרות שמעון הצדיק הנחמדים ומתוקים מדבש. «על שלשה דברים העולם עומד, על התורה, ועל העבודה, ועל גמילות הסדים» (אבות); ישתומם כל משכיל ויפלא אל דבריו הנשאים האלה, הכוללים בתוכם דברי השכל ודעת, מה שאין כח בפה כל חוקר, להגידם בדברים רבים, העולם עומד על התורה ועל העבודה, ועל גמילות הסדים! חכמה ומלאכה, ואהבת אדם לזולתו, הן הן עמודי העולם, וזאת תורת רבינו הקדוש, המלמדנו דעת יראת ה׳, ודרך ישרה שיבור לו האדם «כל שהיא תפארת לעשֶׂהָ, ותפארת לו מן האָדָם»; אך לזה יקרא צדיק, ישר וירא אלהים, לא הפורש מן העולם, מתבודד בתוך אהלו, ללמוד חק ומשפט, לא הוא הקדוש, אבל הלומד על מנת לעשות, הולך תמים ופועל צדק, וגומל חסד עם עמיתו, עושה אלה הוא עבד ה׳, הוא יעלה בהר ה׳ בהר השלמות, ויקום במקום קדשו! מישרים מְפַתַּח שפתי בנו רבן גמליאל, ואמת יהגה חכו «יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ» (שם פ״ב) ותהי לנו דברי הירושלמי נר לעינינו לראות נתיבות החנוך מרחוק, אשר נהלו בהם את תלמידיהם «שאלו את רבי יהושע מהו ללמד את בנו הכמת כו׳, אמר ליה ילמדנו בשעה וכו׳» דכתיב והגית בו יומם ולילה, מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנות בגין דכתיב והגית וגו׳? והתני רבי ישמעאל, ובחרת בחיים וגו׳ זו אומנות וכו׳» (פאה פ״א), רבות שמענו ממאמר הנכבד הזה, שמענו

גודל

גודל הערך וכבוד המלאכה שהיתה בעיניהם עד שקראו לה חיים, וסמכו חיובה על התורה, ובחרת בחיים, והגית בו יומם ולילה, ר״ל, ללמוד ולעשות, ולהתעסק בדרך ארץ, והכמת כו׳ היא בידוע לא אחת מן ההכמות הידיעות והמלאכות והאומנות המתהלכות בתבל ארצה, והכרחיות לה לישובה ולקיומה, ולהשלמת האדם, אבל המה הבלי הגוים ותעתוע גלוליהם, שהיו בימי חז״ל. ונקשיב ונשמע עוד דבריהם עה״ש, (קדושין) «תנו רבנן האב חייב בבנו וכו׳ וללמדו תורה וכו׳ וללמדו אומנות, רבי יהודה אומר: כל שאינו מלמד את בנו אומנות וכו׳ כאילו מלמדו ליסטות. ופריך שם בגמרא, ללמדו אומנות מנ״ל? אמר חזקיה דאמר קרא: ראה חיים עם האשה, אם אשה ממש היא וכו׳ ואם תורה היא, כשם שחייב ללמדו תורה כך חייב ללמדו אומנות, וכו׳» והאומנות הוא עסק ומסחר, כדמסיק שם «מאי בינייהו? איכא בינייהו דאגמריה עסקא» והתנא רבי יהודה הנזכר אמר «גדולה מלאכה שמכבדת את בעליה» (יבמות), וצא ולמד מה שאמרו עה״ש (קדושין) «כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חטא, וכל שאינו וכו׳ ולא בדרך ארץ אינו מן הישוב וכו׳ אמר רבי יוחנן ופסול לעדות» ומה עמקו מחשבות רבי אלעזר בן עזריה, וכמה גדולים דבריו «אם אין תורה אין דרך ארץ, אם אין דרך ארץ אין תורה» הלא ברוח בינתו יאמר לנו, כי התורה, והיא למודי הדת אחוזים ודבוקים כל כך בלמודי המדינה, בדרך ארץ, עד שאי אפשר קיום האחת, ומציאותה מבלעדי היות ומציאות השני, כנ״ל.

ולא רק בדבר שפתים לבד כבדו עה״ש את האומנות ודרך ארץ, אבל גם בפועל כפיהם, כי הרבה מהם היו אומנים ובעלי מלאכה, והיו עוסקים במשא ומתן. כמו, רבי יוחנן הסנדלר, רבי יצחק נפחא, ורבי יהושע שהיה פחמי

וזולתם

וזולתם עוד רבים, מה שלמותר לי להביאם, והנה מכל הדברים האלה נראה בעליל יקרת המלאכה ודרך ארץ בעיני חכמינו ז״ל, ונוכל א״כ לשפוט במישרים מעצמנו, איכה ומה היו דרכי החנוך בימיהם, ימי קדם, ועם זה השלמנו מה שרצינו לבאר מדרכי החנוך, בשנים קדמוניות, וממצבה וערכה בשלשה זמנים המתחלפים האלה.

כונתנו במחלוקת ימי עולם לשלשה, זמנים היתה, להראות לעין כל התחלפות מצב בני ישראל, והשתנותם ממדרגה למדרגה בשלשת זמנים הללו, והוא בטרם היותם לגוי ולממלכה, ואחרי כן כאשר היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, ואחרי כן בגלות כבוד וממשלה מישראל, ונתרחקו מעל אדמתם, אל ארצות אויביהם. ולפי התחלפות הזמנים האלה, התחלפו גם כן דרכי החנוך, כאשר הראת לדעת מכל מה שאמרנו, ועתה אחי בא נא ונחקרה את מצב היהודים בזמן הזה, ויחוסם אל הגוים אשר בקרבם הם יושבים, ונדעה אחרי כן מעצמנו, איזו היא דרך החנוך הטובה והישרה, שיבורו להם עתה.

(ההמשך יבא)

א) הערה. בשתים אנכי מתנצל לפניך קורא חביב! אם יפלא בעיניך דבר בשלשת מצבי החנוך, או שלא תמצא בהם את אשר קוית למצא בתחלה בטרם קריאתם. א) דע כי לא אחקור מה לפנים, ואין מגמת פני קדימה, להסתכל בסדר החנוך בימי עולם, ושנים קדמוניות, לדרוש אחריו יפה ולבררו באר היטב, כי הוא ענין רב בפני עצמו, וגדול הוא ונשגב ממני, אבל הבאתי ממנו רק קצת דברים, אשר יהיו לי כסלם מוצב לרדת בו אל החנוך בזמן הזה, כי אליו תשוקתי, ואך הוא עקר כוונתי, ושני המכתבים האלה, אשר לפניך, המה רק כהקדמה אל המכתבים שיבואו איה״ש. ב) עברי אנכי ככל אבותי, לא עברתי ממצות החנוך הנהוג ולא שכחתי, עודני זוכר את כל מחשבות לבי בימים הראשונים, בהיותי נער מגודל ככל הנערים בבית אבי, אשר על כן אחשבה למשפט, כי גם מחשבות בני עמי זולתי אנכי יודע, והגיון לבם לא נכחד ממני. הנני זוכר עוד היום את הנהיה ורעיוני לבבי — לבושת מלמדי אשר עוררו בי כאלה, ולשמחת נפשי כי עוד אינם בקרבי — הנני זוכר כי האמנתי, שכל העוסק בישוב העולם, ובכל דברים, אשר חוץ לגפ״ת המה — לו גם יתעסק בדברי תורה, נביאים וכתובים — הנה הוא עם הארץ. ועם הארץ לפנים בעיני כבור היום, אשר לבו צפון משכל, ולא בינת אדם לו. ויגברו הרעיונות כאלה בנפשי ויבאו אליה, ותהר ותלד הרגשות זרות, וילדי נכרים, אשר תועבת ה׳ המה. והנה ילדה בראשונה את מְדָיָן בבורה ואת בוז אחיו, כי רַבְּתִי בזיתי וגם מאסתי את כל איש, אשר נוכח ההשכלה דרכו. וכי ראיתי איש כותב ודובר שפת עם אחר, או קורא במליצות לשון עבר ויהיה לבוז ולחרפה בעיני, ובעיני חברי יחד. ויהי בעינינו כמתעתע וכבן סורר ומורה, אשר איננו שומע בקול ה׳, ובקול אבותיו מעולם, והיינו נלחמים אתו מלחמת

 ה׳

ה׳, מלחמת מצוה, ונכהו בלשון. נבזים ושפלים היו בעיני כל בעלי המלאכות יחד, ואמרתי אין חפץ לה׳ באלה כי המה זרע מרעים בנים משחיתים עזבו את ה׳, נאצו את קדוש ישראל, נזרו אחור ממשנתם, והיו גחלי רתמים להמם בעולם הבא. אין קץ למחשבות עמל ואון כאלה, ואין מספר להרהורים רעים, אשר הדיחוני מדרך הטוב, וישיאו את לבי לסור מאחרי ה׳, ולהשוב עליו תועה. ועל כלם אֱלוֹהַּ סליחות סלח לי מחל לי כפר לי. כפרו נא לי גם אתם אחי בני עמי על חטא שחטאתי לִפְנֵיכֶם בְּוִדּוּי פֶּה! להתודות לפני ה׳ על עונות כאלה. שפטו נא אותי כפי מחשבתי וכוונתי. והיא — הלא טובה מאד! לו יכלתי לקרוע לפניכם סגור לבבי, הלא קראתם ראיתם וידעתם כי אהבה רבה ויתרה אנכי אהב את עמי. אף חובב אני את חכמינו ז״ל בעלי אֲסֻפּוֹת, ודבריהם לי למשיב נפש. גם אנכי נזהר בהם, בשמרם עקב רב; אבל הכי שוגה אנכי באהבת תורת אלהים אשכח תורת האדם? וּבְכַבְּדִי את התורה אבזה את העבדה? הן על שתיהן אדני ארץ הטבעו, ושתיהן יחד הנה הֵנָּם העמודים שעליהן העולם עומד! תורת אלהים — לאהב את כל אדם, ולגמול חסד איש לרעהו, כי רצון ה׳ משפט חסד ואמת, ולשמוע בקול ה׳ לעשות רצונו ולשמור מצותיו הנה זאת תורת האדם! הביטו וראו כה עשו אבותיכם התמימים, למדו השכילו ויתנו שכמם לסבול ולעשות בכל מלאכה, עד שהיתה התורה צרורה אתם בצרור אחד את העבדה ודרך ארץ, ולא היו נבדלים זו מזו, שיהיו הלומדים תופשי התורה והעובדים שתי כתות נפרדות, כמו שהוכחתי. ואם היו עסוקים בדרך ארץ, מובן מאליו, שנהגו עצמם ובחנוך בניהם לרוח הזמן והמקום. ולא היו נטועים כמשמרות במדרגה אחת לבלתי סור ממנה ימין ושמאל, כאשר ידמו רבים, כי

לולא

לולא זאת היו מַשחיתים דרכיהם על הארץ, ולא השיגו את הטוב ואת האשר. ומצב החנוך בזמן השלישי יוכיח, איך נהגו ישראל הגולים בארץ לא להם. כי גם להם נתן ה׳ מַהלכים בין עמי הארץ, והנם הולכים לפנים ולא לאחור. — הוא הדבר שרציתי לבאר קורא יקר! בטרם אחל לדבר ולחוות דעתי על דבר החנוך בזמן הזה. הנה זאת חפצתי, שמענה ואתה דע לך.

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם מכמה מלקיות וכו׳ ריש לקיש אמר ממאה מלקיות שנא׳ תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה .

(הוכא בילקוט במעוני רמז תתקנ״ו

אִם יֶשׁ צוֹרֶךְ בְּדָבָר לְהַכּוֹת יְלָדִים אָחוֹר, וּלְהַכּוֹתָם בִּפְנֵי יְלָדִים חַבְרֵיהֶם? *)

וּבְאַחַת יִבְעֲרוּ וְיִכְסָלוּ מוּסַר הֲבָלִים עֵץ הוּא.

(ירמיה י׳ ח׳)

האף אין זאת, שאלה קלת הערך היא, ובלתי נאה לקהל עם ועדה למודי ה׳ והכמה, ואשר ישעו בדברי־חפץ ובכל מלאכה? אמנם שבט מוסר לא דבר קטן הוא להילדים, והכה יכו אותם גם חכמים גם עשי המלאכה יחד, ואנכי הלא כל ישעי וכל חפצי לדבר בלתי את המכים לבדם. האף אין עוד היום בקרבנו רבים מאלה, אשר בזכרם כל הנהיה יאמינו, כי משבט יצאה להם תורה, ואת מקל חובלים יכירו לסבת איזה דבר הנמצא בם, אם טוב ואם רע. שבט מוסר — איננו דבר קטן ונקלה לא רק להילדים לבד, כי נכבדות

---

*) המאמר הנכבד הזה אשר לפניך, קורא נעים! לא יליד רעיונותי הוא, כי לקחתיו משפת רוסיה והלבשתיו בגדי קדש, לכבוד לתפארת לשוננו, ולהועיל בו לרבים, אותו הוליד אדם גדול וחכם מפורסם הנודע לשם ולתהלה, הלא הוא השר המרומם פְּאֵר־אָגָף (Пираговъ) קוראטאר בקיעוו. דורש טוב לעמנו, ודובר שלום לכל אדם.

נכבדות מְדֻבָּר בו בספרי קֹדש והחנוך , ובחכמת חֻקֵּי המדינה. ובהיי הילד הוא הנחשב בכל הדברים הנוגעים אליו , ואשר יש לו בהם חפץ. אמת , רבים המה האבות אִמות , ומורים , אשר כשחוק להם יְסֻפַּר הילד בשוטים. ואנכי ידעתי גם את אלה אשר החליטו לאמר : כי עד שתים עשרה שנה מותר הילד מן הכלב והחתול אין , ובמנהג אחד ינהגו אתם גם יחד. לא מגזם אנכי — באמת ככל הדברים האלה אָמר לי אב אחד — והוא לא מהמון עם — ויחַוֶּה דֵעו אף הוא על דבר החנוך , וְהִתְבָּרֵךְ כי גדל את כל בניו ויחנכם כמשפט הזה. ובנו הָאָמוּן בימי עלומיו בדרך ההוא הִנו נודע לי גם עתה , והוא לִמד דעת ודי תבונה , אמנם ברוחו אין נבונה. עוד גם רבים חיים אתנו כיום הזה מן המכים את הילדים מדי שבת בשבתו*) ורבים מהם אומרים , כי משפט החנוך הזה , הוא מרומם על כל ברכה ותהלה , וישתבחו כי כן עשו וינחלו כבוד. יש גם אלה , הבלתי מאמינים , אשר גם עדנה לעת כזאת יבלו הזמן חנם , לחקור בדבר כזה , אשר לדעתם מודעת זאת לכל , כי נקדש מרוב ימים בקדושתו של דבר קדום , ולכן אין עליו פוצה פה ומערער. בִּכְתוּב — בתי ספר אשר לנו , שם משפט כתוב , לפקוד בשבט פשע הילדים ובשוטים עונם , רק לעת צר , אם בחנו את כל התחבלות לשובב על ידם בן־פריץ מדרכו ולא הועילו. וגם זאת אך במדרגות תַּחְתִּיּוֹת לבד. אבל כתוב בתי ספר בלתי נכתב לפני האבות , והילדים הבאים פתח בתי ספר במלאת להם עשר שנים ויתר , הן המה כבר מְגֻדָּלִים עד כה בנעוריהם בבית אביהם , כמשפט החנוך הזה או־כמשפט אחר , אשר על כן נבוכים המורים ופקידי בתי ספר פעמים רבות , ועצה

נבערה

*) ובישראל נתפשט המנהג להכות בכל עש"ק · שהוא יום האחרון משמת ימי המעשה , בסוד "וחכם באחיר ישבחנה" המעתיק ·

נבערה מהם : האם כַּלּוֹת סדר החנוך כתחלתו , או החל אתו מראשית כמשפט החדש , לבלתי הַכּוֹת בני המַכים הנה יחשב כמו הַנֶקל לעיניהם והסיר מאתם הַמְשֵׁל ופחד . ואם בני הכות המה , הלא יש להוסיף על אלה , להכותם מכה רבה . הן האדם , ואף כי הילד , הסכן יסכין מהרה עם כל דבר . ובהכות האחד וגם שני יהי רצון מלפני המורה להניח שבט הרשע על גֵו ילדים אחרים . משפט החנוך כזה הנה נָקל הוא , ופעולותיו גלויות לַכֹּל .

מרבית אבות כאלה ומורים המכים , לא אפונה , כי יענו את הילדים , או מאשר נִסו בעבדה זאת , או מפני שהם אוחזים במעשי אחרים . וזה לא כבר ראיתי ילד בן שתי שנים מכה את אביו במקל אשר בידו , ושחק בשחוק־ילד זה , אשר נפש אנשים גדולים יקח . ותנופות ידיו אשר היה מניף עליו היו בבלי השכל ודעת . כתנופות ידי האבות המכים ומורים רבים .

ומה אֵפוא הוא הרעיון אשר עליו נוסדה מכת מרדות בכלל ? א) לנקום את הרעה הנעשתה . ב) להבזות . ג) להפחיד . אלה הן שלשת רגשות הנפש , אשר עלימו יוסד האדם מימי קדם קדמתה את כל תחבולות מוסר גֵו , לְכַלֵּא הפשע ולְהָתֵם הטאות . אמנם נעזבה נא רגשות נקם , באשר היא לא כדת משה וישראל , ולא כדת הנוצרים , אף תהיה למורת רוח מוסר השֵׂכֶל , ואך החזיקו בה מחוקקי , לא־עם בִּינות הקדמונים , נעזוב נא אותה ונאחז בשתי אלה אשר בזמן הזה : — בבושת , ופחד — אבל מי החפץ להבזות החוטא במכת מרדות , הכי אֵין־יֵשׁ את נפשו להטיב על ידי חרפה ובוז את לב האיש ההוא , אשר שִׁלַּח מפניו רסן הבושה ? כי לולא שלחה מעל פניו , הלא היתה רק יראת העונש לבדה לְמַדֵּי לבלתי יחטא ואשם . עוד זאת , גם התחבולה הנבחרת להשגת התכלית , הכי איננה דבר המקלקל את התכלית ומפיר אתו ? איך

תאמרו

תאמרו בלבבכם להבזות את הילד, בהכותכם אתו אחור חשוף שֵׁת, אם זה יהרוס הבושה, מאשר יביאנו לעשות כדבר ההוא, אשר היה לו להכלם לעשותו? יבוש לו הילד תמיד מהשיג תוכחת מוסר כזה, והנה זה טוב מאד׳ אבל אם הוא לא נזהר ממוסר כלמתו ויאשם, הלא אז שוא השבט, ומה בצע בהכלים אתו. הנה עוד שָׁאַר הפחד לבדו, אבל מה הוא? איננו פחד מוסריי מפני העונש המר ההוא, אשר נפש האדם עליו תאבל במסתרים, וכליותיו ייסרנו בעשותו אחת מכל מצות ה׳ אשר לא תעשינה ואשם. — כי פחד, אשר בשרו עליו יכאב ממוסר אולתו. האם יש להפקיד רוח הילד ביד שבט מוסר, ועם רוחו בהירתו ולבו? לו גם תצלח להשיג זאת, כי ממכה רבה וכאב בשר, או אך מפחד הכאב בדמיון לבד, יעזוב רשע דרכו ויעשה משפט וצדקה, האם טוב ויפה הדבר הזה עלינו? הטוב ללמד מנוער יֵצֶר לב האדם — יֵצֶר דרור זה — להכנע מפני כאב אנוש ויסורים רעים המכלים מנפש ועד בשר? או אולי יחשבו כי גדול כח הכאב מאד, אשר לזכרו ולדמיונו לבד לב איש יהגה אימה? הנה כפי מחשבה זאת, יהיה שבט מוסר איום ונורא בעיני הילד באות מזכיר המות (מעמענטא מארי*) התעיף עינו בו יבהל, אך יביט עליו יאחזהו שער, והיה הפחד ההוא כמו דבר הַבֵּינַיִם לאמר: איננו רגש־בשר כליל, אף גם לא רגש־מוסריי כֻּלֹּה. ולמען לא ניגע לריק ומשפטנו ישר יצא, הנה עלינו להשוך אתו מבלתי תצא רוחו וישוב להיות אך רגש־בשר לבד וסר כֹּחו ומוראו, כאשר יאמר משל הַגֶּרְמַנִיִּי «אין מראה דמות הַשֵּׁד שחור

*) בני הרומיים בשובם בשלום מן מלחמה · ויכו בכל־אויביהם מכת חרב והרג, וישבו בשוקיהם כרצונם. היה הולך אחד מהם בראשם, לבוש שחורים ומתעטף שחורים וקרא לפניהם «זכור את המות!» להזכירם, כי בני תמותה גם הם · ולא יגבה לבבם ברוב חילם.

שחור מאד כאשר יְתָאֳרֵהוּ „לפנינו“ את המשל ההוא המציאו לבטח אלה, אשר שד בתארו תחזינה עיניהם, ואם לא בהקיץ, הלא רב להם אם במראה אליהם יתודע, בחלום חזיון לילה. הירא ורך הלבב, הנה הנסה דבר אליו ? אשר היה קץ וירא אתו ברעיון לבו יעצור כח כגבור ולא יֵחת עוד מפניו. והילד אשר ירא מהביט על שבט מַכֵּהוּ לא עוד יפחד ממנו, בְּהִוָּדְעוֹ על פי תולְדותָיו לאחור, (פאסטעריארי) כי איננו נורא מאד, כאשר נדמה לו במחשבה תחלה. ולו גם נאמר כי מצאתם את התכלית אשר בקשתם, וגם הצליח בידכם להיות חִתַּת אלהים בלב הילד מפני מקל חובלים ומכה רבה, הלא תגידו נא במה אפוא תחזיקו את הפחד הזה, כי יעמוד לימים רבים? הן עליכם המשפט להגדיל אתו ולחזקהו כי הילד יסכן מהרה עם כל דבר, ואיה אפוא קץ ליד החזקה וזרוע נטויה, ולמוראים גדולים? לוּ יְמָלֵט מתחת חרב דַּ ם - א כֶ לֶ ת *) גם רגע אחד. ולוּ יפתה לבבו להאמין בשוא כי נסתרה דרכו מעין, מה יהשוב לבכם? הימצא חפץ בְּהֶפְשׁוֹ השוא, היעשה את כל העולה על רוחו אם יחדל? הנה זה ראשית חטאת הצבוע, וזאת הוא הַחֲלַקְות, לבלתי היות בסתר כמו שהוא בגלוי. — כל עוד השבט לנגד עיניו — תמים פעלו וכל דרכיו משפט, בסור מפניו — זר מעשהו נבריה עבודתו. הכזה הוא מוסר! — ואם

בבתיכם

*) Damocles. הוא אחד ממשרתי הערין דיאניזוס הנכור בעיר סיראקוז • ומספרים עליו בדברי הימים, כי היה משבח את גורל העריצים בארץ כי טוב הוא מאד, ויקנא בממשלתם, וישם המלך את כל דבריו אל לבו. ויהי היום ויקרא לדאמאקלעס ויבאהו אל חדר יפה מאד, ויבטחהו המלך כבוד וגדולה, רק אם יעשה הדבר הזה, לעמוד הכן מתחת החרב המתהפכת, אשר תלה בשער סוס, ויבהל דאמאקלעס, ויתחנן מלפני המלך להעביר ממנו את הגזרה הזאת, ויאמר למה לי הגדולה אם על ראשי המות, על כן היתה חרב דאמאקלעס למשל עד היום הזה. המעתיק.

בבתיכם הוכן הכל במשטר ובסדר יפה אף נעים זה, כי לפניכם נגלו כל תעלומות הילד — אם כן אפוא מַלְכֶם שבט מוסר? יהי אך רצונו לעשות הכל בלבב שלם ויתמו חטאים: למצער, ימעטו ורשעים עוד אינם רק בעתים רחוקים. — אבל בזאת חלקת סוד החנוך ספון: למדו את בניכם להשכיל להטיב, והנכו אותם באמונה; והעבדה הזאת לא נִפְלֵאת היא ממכם ולא כבדה היא, כאשר יחשוב לבבכם בהפזו. אמת, כי תכבד הרבה יתר מאד מהכין לילדים מטעמים מעלי־ארז לתרופה, אבל לא זאת סוף מעשה, והמלאכה עוד מרובה. אך צעד אחד צעדתם אל הדרך הטובה, אמנם יש עוד טובה ממנה, זאת עשו והצליחו, כי מוסר הילד על רוע מעלליו, יהיה לא תוכחת מגולה בבשרו, אבל תוכחת מְסֻתֶּרֶת בקרב רוחו ולב עמוק — ובזאת תשיגו ארח החנוך המוסריי. אמנם אל תשכחו ודעו כי לאבות אנכי דובר את כל אלה. הן בידיהם חומר רך כרונג, אשר יכשר לעשות ממנו פסל תבנית כל סמל. וגם אלה למורים יבינו מדעתם, כי בבא החומר ההוא לידיהם לא נקפא עדנה ויצלח למלאכה. לעשות ממנו איזה דבר, כי יש לְאֵל ידיהם.

אמנם כן הוא. השבט — כלי משחית ונתעב מאד לעורר בו בושת בלב איש. ורגשת בושה — רכה וענוגה מאד, והיא כפרחת, אשר כגעת בה ידים תִּיבַשׁ יָבוֹשׁ. הן אמת, השבט הוא שגיא כח וסביביו נשערה מאד. אבל איננו מלמד להועיל, ולא מורה חטאים בדרך, והוא אך מכסה רעת לב בקרבו. ויגל למוסר רק אוזן רך הלבב לבדו, אשר השיבו אתו מאון גם לא על ידי מכות ונגעים רעים ונאמנים כאלה.

ורק למען זאת הנני כותב ככל הדברים האלה, מאשר אאמין בדברי הכהן הגדול הִנֵּה־כֶּן־תִּהְיֶה*) מנוחתו כבוד

---

*) Иннокентій אשר היה כהן לעדת הנוצרים בעיר אדעסא, ושמו מהולל מאד כי היה חכם גדול ואהב את הבריות.

כבוד. הנה כן תהיה אמרתו הצרופה, אשר דבר אלי לפנים לאמר: „כל דבר היוצא מן הלב, הוא זרע אשר יִזָּרֵעַ בארץ, הַבאים — בזמן קרוב או רחוק — ישרש יציץ ופרח ויעשה פרי תנובה.“ עדת הַמַּכִּים יהיו סמוכים כמאז כן עתה בחוסן אמונתם: כי תנופות ידיהם אמת ומשפט — רק אם המה עושים מלאכת תנופה מאשר נכון לבם בטוח בשבט כי יש בו מועיל, ומלאכתם לא מלאכת אנשים מלומדה, ולא מפני שאוחזים במעשה אחרים; גם כי תרבו דברים אינם שומעים, לא יסור שבט מידם, וכח מעשיו יגידו לבניהם לְהָמָּם ולהכותם. — אפס האנשים האלה, אשר משפט אחד ודעה אחת להם, בלתי מסכימים כלם כאחד בדברי התחבלות, אשר על ידם משפטם לאור יצא. ולכן יפרדו והיו לראשים שונים.

הראש האחד אומר: כי עת להכות הרשע ברגע אשר הרשיע ובמקום הרשע. (טעמפאראנגראנט דעליט) בדעתם, כי בעת ההיא יכשר כַּמַּכֶּה כמֻכֶּה שניהם יחד. זה נאה נותן, וזה נאה מקבל. הראש השני יאחר את המשפט לעת מצא, וההוטא ישֻׁלַּם כרשעתו על פי סדר נעים, כיד המכה הטובה עליו, ורֶוַח ישים בין מכה למכה. אנשי הראש הזה, לפנים בתקפו וגדולתו, היו המורים הַמּוּעָדִים לְשַׁבָּתוֹת*) אשר נגפו והכו את תלמידיהם כלם ביום השבת, כצדיק כרשע, כטוב וכרע, באמרם: כי לפושעים הוא גמול ושִׁלֵּם על פשעם בעבר, והצדיקים יִמַּקּוּ בעונם בעתיד. ועוד ראש שלישי, המה האנשים המכים האלה, אשר מראגה מדבר פן יהפך לב הילדים לשנא את מכיהם, הִנָּם מצווים גם על המורים ואומנים, לבלתי ישלחו ידם להכות תלמידיהם, בתתם את המלאכה הזאת בידי הבקיאים, המֻפקדים על משמרת העבודה ההיא.

ויש

*) ע"ד הנמצא בגמרא ב"ק, ל"ז ע"א „ה"ז מועד לשבתות" ור"ל שור נגח שנגח ומזיק בשבת. ומלמדי ישראל מועדים לערבי שבתות, כנודע.

ויש גם ראש רביעי עוד חכם ממנו, אשר לא ארכו עוד הימים, הכה בשבט עברתו ילד נקי וזך מפשע, להיטיב בזאת את החוטא כי ישוב־מאון, ולהראהו עוד גם חסד ואהבה. ולשפת יתר יהשב באר זאת, אשר החוטאים היו בניהם יצאי ירכם, והתמימים — בני־עני, משרתים, ואסופים. והאחרון הכביד, למען תהיה תוכחת מוסר לתורה ולתעודה לא רק להילד אי־נקי לבדו, כי לכל הילדים הבריו, הנה בעלי הראש החמישי תופשי השבט מכים לא במסתרים, כי אם בפני קהל ועדה, ויתנהלו לאטם במלאכה זאת על פי השבון וסדרים. והראש הזה יפרד והיה עוד לשני ראשים. הראש האחד מכה בסוד הילדים כלם להדאיב נפש המֻכֶּה ולהכלימהו. והראש השני־מוכיח רק לעיני בנים שבבים, למען יִוָּסְרוּ ויכלמו מעונותיהם. והנה את הראש הזה, אשר יך שרשיו גם ברוסיה־החדשה. אנכי חפץ לדבר עוד דברים מעטים, הלא זה הגדתי למו, כי לא טוב בעיני הדבר אשר המה עושים, והן לא יאמינו לי. ולכן הנני נשפט אתם לעיני כל. — כל עוד אשר אך הפחד כל מזמותיהם, ואך לירֶא את החוטא ולבהלו המה נוגשים בו לעמוד על משפט מוסר רעהו ואחיו, הנה אין בלבי דבר רע על המנהג ההוא. ואם האב או המורה ייסר את הילד בחרות אפו לעיני אחיו והבריו, ראה הנה נשאתי פניו גם לדבר הזה, ולא אשים בו חטא. אבל אם המורה האומן עושה בצדיה. כי יראו החטאים בצרת חבריהם המֻכִּים, לגמול רשעתם ופשעם, ויאלצם, לא פעם ולא פעמים, לראות ברעה נגד פניהם, הנה לדעתי יחשב הדבר הזה — או בלתי הבין וידע את לב האדם, או להשוב עליו תועה. ובזאת עוד מוסיפים להרשיעו מאשר היה רע ופתלתול בתחלה. מה אתם מבקשים? לתת בלב הראים תועבה, לתעב את העונש, הלא אך את המענש תתעב נפשם. הנכם רוצים להעיר בקרבם גועל־נפש לשטום את החוטא? אכן תעוררו בלבם חנינה לחונן אתו ולרחם עליו. האֻמְנָם יוכל האדם, אשר לא הקשיח לבו,

לשמוע

לשמוע בלי המלה זעקה גדולה ומרה, וְהַבֵּט אל שֹׁד וחמס לנגדו, בבלע חזק חלש ממנו? מה הוא ואיזה הוא הפחד אשר יֶשְׁכֶם נותנים בלב תלמידיכם? פחד כאב בשר, או מוסריי, והוא מַפַּח נפש? אם את הראשון — הלא מהרה יסבּינו עמו, ולפי רוח איש — החזק הוא הרפה — יקטן הפחד, בזמן קרוב או רחוק, ויהיה הָלוֹךְ וחסר עד אשר יוכל האדם שאתו ולא עוד פחדתו עליו. ואם את הפחד ההוא השני — הלא שוא לכם לבטוח במקל חובלים שאין לו תשועה, להשיג על ידו את התכלית אשר אתם מבקשים, בין תכו בו קודם החטא (א פריארי) ובין אחר החטא (א פאסטעריארי).

רק זה יש לאל ידו לתת את הפחד, אשר לבבו יפחד גם הוא. הפחד הזה הוא יראת ה׳, אשר, כפי שהורונו, הוא ראשית חכמה. יכול להיות, כי גם אתם תתנו חִתִּית, אמנם יֵחַתּוּ רק רכי הלבב. וגם אלה לא יגורו מפני העונש ומכת מרדות כי אם מפני הַמַּכָּה.

אם תאבו להעיר על ההוטא חמת רעיו — ועליכם לבקש את הדבר הזה — הלא גם התכלית ההוא לא יִמָּצא לכם, ונהפוך הוא אשר יֵצֵר לבם בצרת הַמֻּכֶּה ומְעֻנֶּה, ולא בו יחרה אפם כי אם על מַכֵּהוּ. והנה התחבֻלה להיטיב ההיא, המעוררת הרגשות מתנגדות לאלה, אשר הפצתם לעורר על ידה. למצער, לא נאה היא ולא טובה. ואם עוד בכל אלה תלד רגשות און וכסל הלא היא גם פּוֹרַעַת מוּסָר. — ידעתי, כי מְשַׁמְּרֵי חֻקִּים, אשר מעוזם רק הזמן, וכחם מֵרוֹב ימים, לא במהרה יעזבום. — ואך בדרך זה כֵּנִים המה: כי הזמן — מופת נאמן אם הוציא על פני תבל איזה דבר טוב. אבל בזאת היא כל היגיעה הָרַבָּה. הוכיחו לי, כי בתחבֻלה כזאת חפץ התנוך בידכם יצלח. — הוכיחו לי גם את זאת, כי כל הטוב והנאה היו תלוים רק בה, אז אנכי הראשון לכבד את שבט מוסר ולתת גדולה לשמו, איך שלבי רחוק ממנו. אולם כל עוד לא הבחינו תחבֻלה אחרת, ולא הוכַח

במישור, כי כל הטוב תלוי אך בזאת, אם תשענו על משענת הנסיון — לו גם יהיה בן אלף שנה פעמים — הנה יש לי זכות ומשפט לבלתי אאמין לכם, בחכמת החנוך, כן בכל למודי המעשיים (פראקטיטע לעהרן) משפט אחד: ומאז מעולם הוא — פאָסט הָאק ערגא פראפטער הָאק — והוא, כי יש להוכיח בהכרת תועלת כל תחבֻלה; ונוסף עליו עוד מופת אחד כזה: אם נראה איזה אמצעי כי עז, ותחבֻלה כי קשתה (ענערגיש) בלתי יתכן א״כ אשר ישובו ריקם מבלי עשות רושם, כי אם יפעלו אחת משתי אלה, או יָרֵעו, או ייטיבו; ואם לא יָרֵעו בהכרח יועילו והיטב יש אותם. הא־לכם דמיון הדבר הזה גם בחכמת הרפואה, אשר סמוך בהקשים באלה הקיזו דם בדַלֶקֶת הרֵאָה שנים רבות. והרופא, אשר לא הקיז דם במחלה כזאת ענוש נענש, ונתנו אתו בפלילים. ויהי מקץ ימים ויקמו אנשים חכמים, ויוכיחו במישור. כי אשר חלה והוכה בדַלקת יוכל להֵרָפֵא גם בלי שפוך דמו. ולעתות עוד גם ימהר להרפא. ואם יש אפוא בתבל תחבֻלה כי קשתה מאד, הנה היא לבטח הקזת דם; ולא הבר הוא שבט מוסר לה, כי לא הַטֵף תטיף את הדם, אבל תשפכהו כמים, ומה אפוא הועיל המשפט הישר (הָפּפּינֶיפּאלע לאָגיק) ההוא? ההקיש היה עשוי באמת וישר, והנסיון גם לו לישועה, והזמן חלק ג״כ מכבודו עליו ויחזקהו. — וישכחו רק דבר אחד: — לנסות אם יצליח דרכם גם בתחבֻלות לא־קשות אחרות? ועל פי הבחינה אבן נודע הדבר, כי תחבֻלה קשה מסתתרת לפעמים, ולא נודע כחה עלינו, כאשר יחלנו לה.

(— —)

1

רִאשׁוֹן מִכָּל־דָּבָר הֲלֹא אָנֹכִי ,
וּבְכָל אַפְסֵי תֵבֵל הֵן נוֹדַע כֹּחִי ,
לְכָל מִפְעָל אָנֹכִי בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה ,
אַךְ לְמַעֲנִי כָּל־הֶעָמָל יְגִיעַת גָּבֶר ,
מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ וְעַד שׁוּבוֹ לַקָּבֶר ,
בִּלְעָדַי אַךְ שֶׁקֶר יְקָר וְהֶבֶל תְּהִלָּה !

2

אִם אָנֹכִי מִכָּל־הַיְקוּם בָּאֲדָמָה .
הִנְנִי נִבְחָר לְכֹל אֲשֶׁר בְּאַפָּיו נְשָׁמָה ,
וְאָהוּב וְחָבִיב אָנֹכִי בְּכָל־הָאָרֶץ ,
אָמְנָם יֵשׁ הַמִּשְׁתַּבְּחִים בִּלְשׁוֹנֵיהֶם ,
כִּי לֹא־כֵן אַדִּיר אָנֹכִי בֵּינֵיהֶם ,
וְזֶה מוֹתַר אָדָם מִן בְּהֵמָה וָשָׁרֶץ .

הבהמה

3

הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל־רֶמֶשׂ לְמִינֵהוּ ,
כֹּל יִפְעַל , יִדְאַג וְיָחוּשׁ אַךְ לְמַעֲנֵהוּ ,
הֵן אָנֹכִי תָּמִיד לָהֶם לְמַטָּרָה .
רַק אָנֹכִי לְבַדִּי בְּקֶרֶב זְאֵב טֹרֵף ,
וְאָנֹכִי הֲלֹא אֶהְיֶה אֶת־דֹּב אֹרֵב .
לַחְטוֹף מֵהָעֵדֶר כִּשְׂבָּה או פָּרָה .

4

לֹא־כֵן אָדָם בַּעַל נֶפֶשׁ מַשְׂכֶּלֶת ,
הֵן זֶה יֵחָשֵׁב לוֹ לְחַטָּאת וְאִוֶּלֶת ,
וּלְהַגְבִּיל מֶמְשַׁלְתִּי יַחַד הִשְׂכִּילוּ .
אָנֹכִי לֹא אֶמְשׁוֹל בְּחֶזְקַת יָדַיִם ,
בְּכֹחִי בַּל־אֶקַּח לִי תָּמִיד קַרְנַיִם ,
אֲבָל כָּל־אָדָם כֹּזֵב , שָׁוְא הוֹעִילוּ !

5

דְּעוּ , מוֹתַר אָדָם מִן הַבְּהֵמָה אָיִן ,
אִם בְּאֵלֶּה דֹּב שַׁכּוּל , בְּאֵלֶּה יֵשׁ קָיִן ,
וְיִתְרוֹן אַחֲרוֹן מֵרִאשׁוֹן זֶה הִנֵּהוּ ,
זֶה עַל פָּנָיו לֹא יָשִׂים מַסְוֵה־אֱמוּנָה ,
וּלְהַסְתִּיר רָעָתוֹ בְּקִרְבּוֹ אֵין לוֹ תְבוּנָה ,
וְזֶה חָכָם — וְהָיָה בְמַחְשָׁךְ מַעֲשֵׂהוּ .

אני

6

אֲנִי כְּכֹחִי כַּבְּהֵמָה, כֹּחִי בָּאֲנָשִׁים,
אָכֵן הָאָדָם בְּקִרְבּוֹ אָרְבּוֹ יָשִׂים,
וּבְפִיו שָׁלוֹם וְדִבְרֵי אַהֲבָה יַשְׁמִיעַ,
לֵאמֹר: אָנֹכִי מֵאֶפֶס וָתֹהוּ,
וְהוּא הִנֵּה אֹהֵב לְרֵעֵהוּ כָּמֹהוּ;
אַל תַּאֲמִינוּ לוֹ כִּי שֶׁקֶר יַבִּיעַ!

7

אַל תַּאֲמִינוּ לַצַּדִּיק יִחְיֶה בֶּאֱמוּנָתוֹ,
אֱלֹהִים חֶלְקוֹ וְתוֹרָתוֹ אֻמְנָתוֹ,
בּוּז יָבוּז לַכָּבוֹד, יִדְכֶּה יָשֹׁחַ;
הֲלֹא זְאֵב הוּא הַמִּתְחַפֵּשׂ בְּעוֹר כֶּבֶשׂ,
אַךְ לְמַעַן בְּצֹעַ בֶּצַע, לְאַבֵּד נֶפֶשׁ,
אָנֹכִי שַׁלִּיט בְּרוּחוֹ בְּעֹז וָכֹחַ!

8

אַל תַּאֲמִינוּ לַנָּדִיב נֹתֵן מַתָּנוֹת,
הִנּוֹ אֲבִי יְתוֹמִים וְדַיַּן אַלְמָנוֹת,
פּוֹתֵחַ יָדוֹ וּמַשְׂבִּיעַ נַחַת,
הֵן בִּפְתוּתֵי לֶחֶם, בְּתוֹלַעַת וְצֵדָה,
אַךְ בְּאֵלֶּה דָּגִים נֶאֱחָזִים בִּמְצוֹדָה,
לַדַּיָּג וְלַנָּדִיב אַךְ תּוֹרָה אַחַת.

אל

9

אַל תַּאֲמִינוּ בְרֵעַ, בִּנְשִׁיקוֹת דוֹדִים,
הַשֹּׁבֵר אֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים,
וְרַק הוּא אֹהֵב בְּכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מְאֹדוֹ,
הֵן כַּצֵּל יִרְדּוֹף אַחֲבוֹ בְהַצְלָחָתוֹ,
דוֹמֶה הוּא לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר בְּאַנְחָתוֹ,
רַק אָנֹכִי מֵרִים רֹאשׁוֹ וּכְבוֹדוֹ!

10

שְׁמַע בֶּן־אָדָם־אָנֹכִי אֱלֹהֶיךָ!
וְאָהַבְתָּ אוֹתִי בְּכָל־לְבָבְךָ וְנַפְשֶׁךָ,
וְהִקְרַבְתָּ לִי תָּמִיד לְרֵיחַ נִיחֹחַ,
מִן אָדָם מִן אִישׁ תַּקְרִיב קָרְבָּנֶךָ,
וְלֹא חָשַׂכְתָּ מִמֶּנִּי בִנְךָ יְחִידֶךָ,
כִּי גָדוֹל אָנִי, כְּבוֹדִי מִי יְשׂוֹחֵחַ!

11

אָנֹכִי בַתֵּבֵל אַךְ אֶחָד הִנֵּנִי,
וְאִם גַּם אַתָּה אֶחָד, הִנְּךָ לִי שֵׁנִי,
אֲבָל מָה אַתָּה? מֵהֶבֶל הִנְּךָ,
אָנֹכִי בֶאֱמֶת אָהוּב בֵּין אֲנָשִׁים,
וְאוֹתְךָ הֵם אֹהֲבִים כְּאַהֲבַת נָשִׁים,
רַק שֶׁקֶר, רַק חָנֵף יָבֹא לְפָנֶיךָ.

12

«אַתָּה קָדוֹשׁ» אָמֹר יֹאמַר רֵעֲךָ,
«אַתָּה מֹצֵא גַם חֵן בְּעֵינֵי יֹדְעֶיךָ,»
«אַתָּה חָכָם, מַרְפֵּא לַנֶּפֶשׁ מִלֶּיךָ,»
«אַתָּה נֶחְמָד, עַל אַחֶיךָ לְךָ שֶׁכֶם,»
כֹּה יֹאמַר בְּשִׁבְתּוֹ לִלְחוֹם אִתְּךָ לֶחֶם,
וְאָזֵל לוֹ הִנֵּה אָז יִשְׂחַק עָלֶיךָ.

13

«הוּא טָמֵא, בְּזֵה־נֶפֶשׁ לֹא אוּכַל שְׂאֵתוֹ,»
«הוּא תוֹעֵבָה לְכָל־הַיּוֹדֵעַ אֹתוֹ,»
«הוּא אֱוִיל, הוּא אִישׁ־נִרְגָּן וּמִתְעַבֵּר,»
«הוּא נִתְעָב, וְנֶאֱלָח, הוּא כִילַי וְרַע עָיִן,»
«הוּא קְשֵׁה־עֹרֶף, גַּם לֵב־אָדָם לוֹ אָיִן,»
הוּא אַכְזָר,» בְּצֵאתוֹ לַחוּץ כָּכָה יְדַבֵּר.

14

אָנֹכִי קָדוֹשׁ וְטָהוֹר, צַדִּיק תָּמִים,
אָנֹכִי מֹצֵא גַם חֵן כָּל־הַיָּמִים,
אָנֹכִי חָכָם, בְּהַשְׂכֵּל אֹמֵר מִלָּה,
אָנֹכִי נֶחְמָד, עַל אַחַי לִי שֶׁכֶם,
אָנֹכִי הֵן פֹּרֵס לָרָעֵב לֶחֶם,
אָנֹכִי יָשָׁר, אַךְ לִי נָאוָה תְהִלָּה.

לכן

15

לָכֵן בַּתֵּבֵל רַק לְבַדִּי הִנְּנִי ,
גַּם אַתָּה קֹרֵא בִּלְבָבְךָ תְּכַבְּדֵנִי ,
(אִם גִּלִּיתִי זֹאת , אַל־נָא בִּי תִּתְעַבֵּר) ,
וְהִנֵּה עֵינֶיךָ קֹרֵא יָקָר תֶּחֱזֶינָה ,
וְעֵינֵי כָל־הָאָדָם הֲלֹא תִּרְאֶינָה ,
כִּי אָנֹכִי , אָנֹכִי פִּי הַמְדַבֵּר !

שַׁ"י לַמּוֹרֶה

1

כִּי חַג נְשׂוּאֵי־כֶסֶף לְךָ בִּשַּׂרְתָּנִי*),
הִנֵּה בִבְשׂוֹרָה זֹאת מְאֹד שִׂמַּחְתָּנִי,
אָמַרְתִּי הִנְנִי, אָשִׁיר לְךָ גַּם אָנִי*),
כִּי יִתְחַמֵּץ לְבָבִי, כְּמוֹ קָרָא בְתוֹכִי:
«דַּבֵּר שִׁיר! הַיּוֹם אֹסֵף תֵּת לְךָ כֹחִי.»
אֲבָל הוֹי אַלּוּפִי! לִבִּי רִמָּנִי.

2

אַךְ נָגַעְתִּי בְעֵטִי, לִכְתּוֹב הוֹאַלְתִּי,
וְהִנֵּה סָר הָרוּחַ! — אַךְ שָׁוְא הוֹחַלְתִּי.
כָּכָה צִפּוֹר דְּרוֹר עֵינֵינוּ תֶּחֱזֶינָה,
מָצְאָה קֵן לָהּ מֵעַל חַלּוֹן בָּתֵּינוּ,
הֵן עוֹמֶדֶת קָרוֹב אַחַר כָּתְלֵנוּ,
אַךְ נִשְׁלַח אֶצְבַּע, חִישׁ תָּעוּף וְאֵינֶנָּה!

מימים

*) י"ב אלול שנת תרי"ט חגג אוהבי ואלופי החכם ומשורר הרב אב"ג נ"י חג נשואי־הכסף שלו (זילבער האכצייטספייער) אחרי עבור עשרים שנה וחמש שנים, מיום באו בברית הנשואים עם אשתו תחי', והנה שלח לו החכם הדאקטאר גאלדענבלום מאדעססא שיר נדפס בהוד והדר ליום חגו זה.

3

מִיָּמִים רַבִּים כֹּה רוּחִי יַכְעִיסֵנִי ,
רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בִּי יָשִׂים , יְבַעֲתֵנִי ,
בְּמַחֲזוֹת סְתֻמּוֹת וְנוֹרָאוֹת לְאֵין חֵקֶר ,
וִיהִי בְּאָמְרִי לִכְתּוֹב לְגַלּוֹת אוֹתָמוֹ ,
יָפֻצוּ הַמַּחֲזוֹת וְיָנֻסוּ לָמוֹ ,
וְכָל־מוֹרָשֵׁי לִבִּי אוֹי ! כֶּעָנָן בֹּקֶר .

4

לָכֵן אַלּוּפִי , הִנַּחְתִּי אֶת־עֵטִי ,
כִּי נָבוֹךְ אָנֹכִי , וְלִבִּי אֵין אִתִּי ,
וּלְבָרֶכְךָ הַיּוֹם אֵין יֵשׁ בְּפִי מִלָּה , —
יְבָרֶכְךָ יְיָ אַלּוּפִי וְאֶת־אִשְׁתֶּךָ ,
וְהָיָה לָנֶצַח אֱמוּנַת עִתֶּיךָ :
חֵסֶן , אֹרֶךְ יָמִים , עֹשֶׁר וּתְהִלָּה .

5

אֲבָל מַה תִּשְׁמַעְנָה אָזְנַי הַפָּעַם ?
מִי הוּא הַמְּפַעֵם בְּקִרְבִּי כְּהוֹלֶם פָּעַם ,
וַיַּרְקִיד כָּל רַעְיוֹנַי כְּמוֹ בֶן־רְאֵמִים ?
הִנֵּה־זֶה בָּא הָרוּחַ ! מְדַלֵּג , מְקַפֵּץ ,
הַמַּחֲזוֹת הָאֹבְדוֹת בִּזְרֹעוֹ יְקַבֵּץ ,
וְקוֹל בְּנוֹת הַשִּׁיר נִשְׁמַע בְּנַפְשִׁי מִמְּרוֹמִים :

עורי

6

עוּרִי נַפְשִׁי עוּרִי , עוּרָה כִנּוֹרִי !
אֲנִי לְדוֹדִי אָשִׁיר , אֲזַמֵּר לְמוֹרִי ,
רוּחַ בְּקִרְבִּי דוֹם ! אַל נָא תַנִּיחֵנִי ,
הֱיֵה עִמִּי בְּפַעַם זֹאת וַאֲדַבֵּרָה ,
אַךְ הַפַּעַם הַזֹּאת חָנֵּנִי וַאֲזַמֵּרָה ,
אַחֲרֵי כֵן בְּרַח לְךָ , לָעַד הַשְׁלִיכֵנִי .

7

מֵאֶרֶץ , כְּנַף אֶרֶץ רוּסְיָה הַבְּרוּכָה ,
זִמְרֹת שָׁמַעְתָּ , אֹהֲבֶיךָ יְבָרְכוּכָה :
אֶת־אִשְׁתְּךָ יַחַד כַּחוֹל תַּרְבֶּה יָמִים ,
וְזֹאת הַבְּרָכָה הֲלֹא הִיא גַּם בִּרְכָתִי ,
אַךְ לְאִשְׁתְּךָ הַשֵּׁנִית אַגִּישׁ מִנְחָתִי ,
לְהַשִּׁירָה אֵרַשְׂתָּ לְךָ בִּימֵי עֲלוּמִים .

8

הֲלֹא רַבִּים הֵמָּה בִּימֵי נְעוּרֵיהֶם ,
יִתְרוֹעֲעוּ , יָשִׁירוּ , וְאֵין קֵץ לְשִׁירֵיהֶם ,
אַךְ יִקְחוּ אִשָּׁה , תֵּצֵא רוּחָם מְהֵרָה*) !
וְתִשַּׁח בַּת הַשִּׁיר , תֶּאֱלַם כַּדָּגָה ,
(כְּמוֹ תִהְיֶה הָאִשָּׁה הַהִיא לָהּ לְחָגָּא ,
תְּקַנֵּא בִּכְסוּתָהּ עֹנָתָהּ וּשְׁאֵרָהּ) .

כרג

*) הנסיון יורה לנו אמתת הדבר הזה ומי כמוהו מורה ועד נאמן ? ויש בזה עוד טעם מפני דאגת הפרנסה ורחים על צוארו , עיין שיר התחתם ,

9

כַּדַּג מְעוֹפֵף יִפְרוֹשׂ סְנַפִּיר לְשָׁמַיִם ,
וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְיָבֵשׁ , יִפּוֹל בַּמָּיִם ,
הִנֵּה כַּדַּג הַהוּא , כֵּן בְּנֵי הַנְּעוּרִים ,
אַךְ בְּנוֹת הָאָדָם תֶּחֱזֶינָה עֵינֵיהֶם ,
שֶׁמֶשׁ אַהֲבָה הֵן אַךְ יָרֵחַ בְּקִרְבֵּיהֶם ,
וְאַיֵּה אֵיפֹה אָז דִּמְיוֹן הַבַּחוּרִים ? . . . .

10

גַּם אָנֹכִי בִּימֵי בְחוּרוֹתַי שַׁרְתִּי ,
מְעַט שִׁירִים וּמְלִיצוֹת הִנֵּה חִבַּרְתִּי ,
וּבְקַחְתִּי אִשָּׁה וַיֵּצֵא הָרוּחַ . —
לֹא עוֹד עַל כְּרוּב הַדִּמְיוֹן אָעוּף בְּרָמָה ,
כַּנְּפִלִים הִנְנִי הֹלֵךְ אַט בָּאֲדָמָה ,
לֹא עוֹד בְּעֵדֶן גַּן הַשִּׁיר אֵצֵא לָשׂוּחַ ,

11

אוּלָם לֹא בָךְ מָעֲלָה הַשִּׁירָה מָעַל ,
כִּי בָךְ חָשְׁקָה בַּת אֱלוֹהַּ מִמַּעַל ,
גַּם כִּי נָשָׂאתָ אִשָּׁה , לֹא בָרְחָה ,
לֹא תְקַנֵּא בְרַעְיָתֵךְ , אֵשֶׁת בְּרִיתֶךָ ,
וְלֹא תָמוּשׁ כָּל הַיָּמִים מִבֵּיתֶךָ ,
כִּי לְבַעַל נֶאֱמָן מָצְאָה רַק אוֹתְךָ .

הנה

12

הִנֵּה־זֶה זָקַנְתָּ וְשַׂבְתָּ דוֹד נָעִים ,
יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ הֵן תֵּשַׁע וְאַרְבָּעִים ,
וְרוּחֲךָ עוֹדֶנּוּ בְּאִבּוֹ כִּנְעוּרֶיךָ !
עוֹד מְרוֹם הַמְּלִיצָה תַּמְרִיא , תִּפְרוֹשׂ אֵבֶר ,
עוֹד תָּשִׁיר לָנוּ מִשִּׁירֵי שְׂפַת עֵבֶר ,
וְתַצְהִיל אֶת־כָּל לֵב מֵבִין בְּהוֹד שִׁירֶיךָ .

13

הֲלֹא פִּרְחֵי אֲבִיב עֲלֻמֶיךָ לְפָנִים
הֵעִידוּ כִּי יֵרָאוּ הַנִּצָּנִים ,
(כְּמוֹ לְצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ , עַד בֹּקֶר לֹא עָבוֹת) .
וְנִצָּנֶיךָ נָתְנוּ רֵיחַ נִיחֹחַ !
בִּבְצִיר שְׁנוֹתֶיךָ הוֹסַפְתָּ תֵּת כֹּחַ ,
וַשַּׂמְחֵנוּ בִּפְרִי קָיִץ , וַעֲנַף עֵץ עָבוֹת .

14

כִּי הַשִּׁירָה הִנֵּה הִיא לְךָ סֹכֶנֶת ,
מִשַּׁחַר יַלְדוּתְךָ לְךָ בְּרִיתָהּ נֶאֱמֶנֶת ,
עַל כֵּן חַג נְשׂוּאֵי־כֶסֶף בְּחָגְּךָ בְּתוֹדָה ,
וְשָׂמַחְתָּ בְּאִשְׁתְּךָ , הִיא אֵם הַבָּנִים ,
וְזָכַרְתָּ אֵם הַפְּרָחִים וְהַנִּצָּנִים ,
אֵם סְפָרֶיךָ , הַיְּדוּעִים בְּתוֹךְ הָעֵדָה !

15

מְעַנִּיָּה וְשִׁירָה שִׁמְעַן נָא קוֹל בִּרְכָתִי !
נְשֵׁי בְּרַכְיָה אָנָּא הַאֲזֵנָּה אִמְרָתִי !
כִּי כַבֵּד אֲכַבֶּדְכֶן שְׁתֵּיכֶן יָחַד ; —
אֶת־אִישְׁכֶן הַמְהֻלָּל תַּאֲרֵכְנָה יָמִים ,
הִתְהַלֵּכְנָה לְפָנָיו וֶהֱיֶינָה תָמִים ,
יְחִי בְּרַכְיָה ! בֵּיתוֹ יְהִי שָׁלוֹם מִפָּחַד .

חָזָיוֹן

עוֹלָם הָפוּךְ רָאִיתִי !

1

אַף כִּי הַיּוֹם לֹא אֵלֵךְ לִקְרַאת נְחָשִׁים ,
וְלֹא אַאֲמִין לַאֲשֶׁר יַאֲמִינוּ הַנָּשִׁים ,
אָמְנָם לֹא אֵבוֹשׁ מֵהֹרוֹת־בַּשָּׁעַר ,
כִּי מֵאֱמוּנַת הֲבָלִים לֹא נִקֵּיתִי ,
וּמִפַּחַד הַבְלֵי שָׁוְא עוֹד נִדְכֵּיתִי ,
הֵן הָנְחַלְתִּי לִי בִּהְיוֹתִי עוֹד נָעַר .

2

שָׁוְא יִתְקַלֵּס הַשֵּׂכֶל בַּהֲבָלִים אֵלֶּה ,
שָׁוְא יִשְׂחַק לְסִפּוּרֵי הַפְּלֵא וָפֶלֶא ,
הַהֶרְגֵּל יַהַס אֹתוֹ , מוֹפְתָיו יָחַד !
רָאִיתִי רַבִּים גִּבּוֹרִים בִּלְשׁוֹנֵיהֶם ,
וְאֵין פַּחַד תַּעְתֻּעִים לְנֶגֶד עֵינֵיהֶם ,
הֲנִסָּה דָבָר לָמוֹ , פָּחֲדוּ פָחַד .

ומדוע

3

וּמַדּוּעַ זֹאת ? שַׁאֲלוּ נָא הַחֲכָמִים ,
אוֹ גַם זְקֵנִים , כַּבִּיר מִמֶּנִּי יָמִים !
וְאָנֹכִי בַּל אוּכַל הֲשִׁיבְכֶם מִלָּה ,
רַק סַפֵּר לָכֶם דָּבָר , זֹאת חָפָצְתִּי ,
לָכֵן אָמַרְתִּי : כִּי עוֹד לֹא רָחָצְתִּי ,
מְצֵאַת הֲבָלִים , אַקְדִּים בַּתְּחִלָּה .

4

בְּלֵיל חשֶׁךְ , נְשִׂאִים וְגֶשֶׁם , וְרוּחַ ,
עַל מִשְׁכָּבִי בְּגַפִּי שָׁכַבְתִּי לָנוּחַ ,
(בְּאֵיזֶה חֹדֶשׁ וּבְאֵיזֶה יוֹם שָׁכַחְתִּי) .
נָחָה הָעִיר וַתִּישָׁן , אֵין קוֹל גְּעָרָה ,
אַךְ נְאֻם הָרוּחַ נִשְׁמַע , אַךְ נִיב סְעָרָה ,
נָדְדָה שְׁנָתִי — חִשַּׁבְתִּי גַם נֶאֱנַחְתִּי .

5

חִשַּׁבְתִּי יְמוֹת עוֹלָם טוֹבִים מֵאֵלֶּה ,
כִּי הוֹאִיל יְיָ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹת וָפֶלֶא ,
אָז נְבִיאִים נִבְּאוּ גַם עָמְדוּ בַּפֶּרֶץ ,
לָהֶם הֶאֱזִינוּ אֵשׁ , רוּחַ , וָמָיִם ,
בְּנֵי הָאָדָם עָלוּ בִּשְׁמֵי־הַשָּׁמָיִם ,
וּבְנֵי הָאֱלֹהִים הֵן יָרְדוּ לָאָרֶץ .

6

נֶאֱנַחְתִּי, כִּי תַם חֶסֶד אֵל וָאִין,
פַּס נָבִיא, פְּלָאוֹת לֹא עוֹד תֶּחֱזֶה עָיִן,
וַיִּשַּׁח הָאָדָם, וַיִּשְׁפַּל גָּבֶר,
וְרַבָּה הָהּ! רָעַת הָאָדָם בָּאֲדָמָה,
פִּתְאֹם קוֹל שָׁמַעְתִּי, רַעַשׁ, וּדְמָמָה,
וּלְנֶגְדִּי אֲבוֹי, מֵת» אַךְ קָם מִקָּבֶר.

7

פַּלָּצוּת בִּעֲתַתְנִי אַף תָּעָה לְבָבִי,
כְּמוֹ נְצִיב קֶרַח שָׁכַבְתִּי עַל מִשְׁכָּבִי,
וַיַּעֲרֹף כַּמָּטָר זֵעַת אַפָּיִם,
קָפְאוּ רִגְשׁוֹת נַפְשִׁי וְדָמִי גַם יָחַד,
וְעוֹד רֶגַע — וַיַּעֲבוֹר כִּמְעַט הַפָּחַד,
בְּלִי הָשִׁיב רוּחִי, נָטִיתִי אָזְנַיִם.

8

שָׁמַעְתִּי, הוֹי, כִּי נֶעֶשְׂתָה תוֹעֵבָה!
הִנֵּה הוּסַר, הוּרַם מִכְסֵה הַתֵּבָה,
נַעֲוֵיתִי מִשְּׁמֹעַ, עַד מְאֹד שַׁחוֹתִי,
הִנֵּה קוֹל נוֹרָא בִּשְׁמִי יִקְרָאֵנִי,
כְּמוֹ הֶגֶה — וְיַד נָגְעָה בִי וַתְּנִיעֵנִי,
הֲרִימוֹתִי קוֹלִי — וָאֶהֱקִיצוֹתִי.

נמה

9

נָמָה הָעִיר ! נִרְדָּם אָדָם וּבְהֵמָה ,
הַס כָּל הָאָרֶץ מִפְּנֵי הַתַּרְדֵּמָה !
הִנֵּה יָנוּם , יִישָׁן שׁוֹמֵר הַשָּׁעַר .
וְאָנֹכִי שֹׁכֵב גַּלְמוּד בְּחִיל וּרְעָדָה ,
וְנַפְשִׁי כַּשִּׁכּוֹר הֵן נָעָה גַם נָדָה ,
לְזֵכֶר הַחִזָּיוֹן תֹּאחֲזֵנִי שָׂעַר .

10

פָּחַדְתִּי , זַמּוֹתִי , וַיֵּרֹק יָרַקְתִּי ,
לָלֶכֶת אֶל־הַתֵּבָה הִתְחַזַּקְתִּי ,
לִרְאוֹת כִּי הֶבֶל הוּא , אַךְ חֲזוֹן לָיִל ,
אֲבָל הַתֵּבָה פְּתוּחָה , אֵין חִזָּיוֹן !
לֹא נִשְׁאַר כֹּל , בִּלְתִּי מְסֵה־גִּלָּיוֹן ,
צוּרַת אָדָם , פֶּסֶל אִישׁ גִּבּוֹר חָיִל*) .

11

לָנוּס אָמַרְתִּי מִפַּחַד וָרַעַד ,
לְפֶתַח הַבַּיִת אַךְ צָעַדְתִּי צַעַד ,
נִפְתְּחָה הַדֶּלֶת וַיָּבֹא הַגָּבֶר !
וְהָאִישׁ גְּדוֹל הַקּוֹמָה , אָיוֹם מַרְאֵהוּ ,
אַף זְרוֹעַ כָּאֵל לוֹ , וְלִבְנַת פָּנֵיהוּ ,
כִּפְנֵי הַמֵּת , קָם הַלַּיְלָה מִקָּבֶר .

ראיתיו

*) כי באמת סמנתי בתוך התבה מסוה כזה למשמרת .

12

רְאִיתִיו , וְלֹא נִשְׁאַר בִּי כֹחַ וּנְשָׁמָה ,
בְּאֵין אוֹנִים נָפַלְתִּי מִשֹּׁמֵם לָאֲדָמָה ,
וָאֶשְׁמַע קוֹל דְּבָרָיו , קוֹל קוֹרֵא וְאֹמֵר :
קוּם לָךְ ! הִנֵּה אֵימָתִי לֹא תְבַעֲתֶךָ ,
גָּנוּב גַּם שָׁדוּד לֹא בָאתִי לְבֵיתֶךָ ,
אַף עָבַר חֲצוֹת לָיְלָה , קָרָא שֹׁמֵר . — —

13

וּבְדַבְּרוֹ הִתְחַזַּקְתִּי , וְעַל הַתֵּבָה ,
רָאִיתִי עֹמֵד אִישׁ זָקֵן וָשֵׂיבָה ,
אֹחֵז בְּמַסְוֵה־הַגִּלָּיוֹן וּמְצַחֵק ,
מַה זֶּה ? שָׁאַל אוֹתִי בְקוֹל דְּמָמָה דַקָּה ,
מַסְוֶה ! עֲנִיתִיו בְּקוֹל שְׁפַל רוּחַ וְדַכָּא ,
פֶּסֶל זֶה אֲדֹנִי , שַׂמְתִּי בוֹ לְשַׂחֵק .

14

לְשַׂחֵק ! לְשַׂחֵק ! הוֹסִיף הַגֶּבֶר לְדַבֵּר ,
וּלְנֶגֶד עֵינַי הִתְנַשֵּׂא וְהִתְגַּבֵּר ,
הֲתֵדַע בֶּן־אָדָם , עָפָר וָאֵפֶר ,
מָה אֲנִי פֹה מְבַקֵּשׁ ? וּמִי אָנֹכִי ?
מָה הוּא מְלַאכְתִּי ? וּבַמֶּה גָּדוֹל כֹּחִי ?
שֵׁב לִימִינִי , קְרָא הַכָּתוּב בַּסֵּפֶר !

15

נָמָה הָעִיר ! נִרְדָּם זָקֵן וָנַעַר,
חָדַל הַמָּטָר, וַיִּדּוֹם הַסָּעַר.
עַל חוּג שָׁמַיִם הֹלֵךְ הַיָּרֵחַ,
מִבַּעַד חַלּוֹן יִשְׁלַח קַרְנֵי כֶסֶף,
מְפַזְזִים עַל הַקִּיר, מְכַרְכְּרִים כִּבְנֵי רֶשֶׁף,
לְאוֹרוֹ קָרָאתִי בְּסֵפֶר הָאֹרֵחַ.

16

וּבַסֵּפֶר הֵן כָּתוּב שְׁמוֹת אֲנָשִׁים,
שְׁמוֹת בַּחוּרִים וְגַם בְּתוּלֹת אַף שְׁמוֹת נָשִׁים,
כֻּלָּם פְּקֻדִים לְמִשְׁפְּחֹתָם, לְבֵית אֲבֹתָם,
כַּהֲתִימִי לִקְרֹאת שְׁמוֹת כָּל־הַגְּבָרִים,
רָאִיתִי כָתוּב בְּסוֹף אֵלֶּה הַדְּבָרִים:
«הֵמָּה רִשְׁעֵי עוֹלָם, אֵין יְיָ בְּלִבּוֹתָם.»:

17

מַרְעִיד, מִשְׁתּוֹמֵם קַמְתִּי מִמּוֹשָׁבִי,
אֲהָהּ אֲדֹנִי ! קָרָאתִי בְּכָל־לְבָבִי,
מְחֵה נָא מִסִּפְרְךָ אֶת־אֵלֶּה הַדְּבָרִים!
הֲלֹא רַבִּים אָנֹכִי מֹצֵא שָׁמָּה,
אֲשֶׁר אֵין כְּמוֹהֶם בְּכָל־קַצְוֵי אֲדָמָה,
יִרְאֵי אֱלֹהִים גַּם תְּמִימִים וִישָׁרִים!

דום

18

דום! קָרָא לִי הַגֶּבֶר בְּאַף וָזַעַם,
הֲפוֹךְ הָעָלֶה וּקְרָא נָא הַפָּעַם,
אָז תִּרְפֶּה רוּחֶךָ, גַּם תַּעֲזוֹב תְּלוּנָה.
הָפַכְתִּי. וְהִנֵּה כָתוּב שָׁם מִמָּעַל:
«לְמַעַן הַסְתֵּר תַּרְמִית־לִבָּם וָמַעַל,
נָתַתִּי עַל פְּנֵיהֶם, מַסְוֵה־אֱמוּנָה.»

19

עוֹד קְרָא שָׁמָּה אֶת־הַכָּתוּב מִתַּחַת,
קָרָא אֵלַי הַגֶּבֶר בִּשְׂפַת נָחַת.
חַשְׁתִּי וְקָרָאתִי שְׁמוֹת זְקֵנִים וּנְעָרִים,
בְּסוֹף הַגִּלָּיוֹן כָּתוּב בַּדְּיוֹ שָׁחוֹר;
«נִאֲצוּ אֶת־קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזֹרוּ אָחוֹר,
אֹיְבֵי חָכְמָה הֵם, מִדַּעַת נִבְעָרִים.»

20

אֲהָהּ! קָרָאתִי בְּשֶׁטֶף אַף וְחֵמָה,
הֲלֹא יֵשׁ פֹּה אֲשֶׁר חֲכָמִים הֵמָּה,
פֹּה הֵימָן חֲכַם לֵב, וְחֶצְרוֹן בֶּן־פֶּרֶץ,
אֲשֶׁר פִּיו יְדַבֵּר חָכְמוֹת, חֹקֵר וְדֹרֵשׁ,
אֹהֵב לַחְקוֹר, לָדַעַת כָּל דְּבַר שֹׁרֶשׁ,
וְיֵשׁ, צִדְקָתָם אֵת נְבוֹנִים יְרַנְּנוּ בָאָרֶץ.

21

הֶרֶף מֵאַף! קְרָא מֵעֵבֶר הַשֵּׁנִי,
דַּבֶּר לִי הָאִישׁ, וָאֹמַר הִנֵּנִי.
וָאֶקְרָא: «לְמַעַן יִהְיוּ לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה,
וְלֹא יִוָּדַע־נַפְשָׁם מוּסָר פּוֹרַעַת,
נָתַתִּי עַל פְּנֵיהֶם מַסְוֵה־הַדַּעַת.»
אָז נֶאֱלַמְתִּי, רָפְתָה רוּחִי כְּבַתְּחִלָּה.

22

סוֹף דָּבָר, עוֹלָם הָפוּךְ רָאִיתִי!
וּבְכָל סִפְרוֹ אַךְ תַּהְפֻּכוֹת חָזִיתִי,
יֵשׁ, יְדַעְתִּיו וְהוּא צַדִּיק עֹמֵד בַּפֶּרֶץ,
וְיִזָּכֵר וְיִפָּקֵד שָׁם בֵּין הָרְשָׁעִים,
וְיֵשׁ, בָּנִים מַשְׁחִיתִים, רָעִים וְחַטָּאִים,
וְהֵמָּה בַּכְּתֻבִים נֶאֶמְנֵי אָרֶץ!

23

יֵשׁ, לוֹ עֹשֶׁר, נְכָסִים, גָּלוּי וְיָדוּעַ,
כִּי אוֹר הַהַצְלָחָה אֵלָיו זָרֻעַ,
וְעָלָיו נֶאֱמַר: כִּי אֻמְלַל הוּא, דַּל וְאֶבְיוֹן!
וְיֵשׁ, אֵין לוֹ קְשִׁיטָה אַחַת וְכִכַּר לֶחֶם,
הֹלֵךְ עָרוֹם וְיָחֵף, כְּצֵאתוֹ מֵרֶחֶם,
וְהוּא עָשִׁיר, הֵן יֵשׁ לוֹ מַטְמוֹן בְּחֶבְיוֹן!

24

כְּכַלֹּתִי לִקְרֹאת, הִבִּיט עָלַי בְּגָאוֹן,
וַיִּשְׁאָלֵנִי בְּקוֹל הֲמֻלָּה וְשָׁאוֹן.
הֲתֵדַע מָה אֲנִי מְבַקֵּשׁ? מִי אָנֹכִי?
פִּתְאֹם שָׂם כַּף עַל רֹאשׁוֹ בְּגַבַּחַת,
וְהַבַּיִת יִמָּלֵא עָשָׁן, מַלְאֲכֵי שַׁחַת,
וָאֶפּוֹל אַרְצָה, כִּי עֲזָבַנִי כֹחִי.

25

וַיִּקְפּוֹץ כְּרוּב אֶחָד וַיִּרְקוֹד כְּאַיִל,
וַיִּתֵּן עַל פְּנֵי חַלָּשׁ*) פֶּסֶל אִישׁ־חַיִל,
וַיְהִי לְגִבּוֹר! (כָּל־זֹאת בְּעֵינַי חָזִיתִי),
אַחֲרֵי כֵן הִתְיַצֵּב הַשָּׂטָן לְפָנַי,
וַיְצַוֶּה לָתֵת מַסְוֶה גַּם עַל פָּנַי,
צָעַקְתִּי וָאִיקַץ — וְעוֹלָם אֱמֶת רָאִיתִי! —

*) החלש הזה הוא כלב בן יפונה, אשר היה פתאם לאיש גבור
!, ויכה בלשונו את כל אילי הארץ, הוא עורר את לשונו על שלש
ות חלל בפעם אחד! —

הַהַצְלָחָה*)

—לֹא לַחֲכָמִים לֶחֶם וְגַם לֹא לַנְּבֹנִים עֹשֶׁר

(קהלת ט י"א)

אֶל יְדֵי הַחָכְמָה לִפְנִים מִשָּׁמָיִם ,
יָרְדָה הַהַצְלָחָה לָאָרֶץ מִתָּחַת .
וַיֶּחֶרְדוּ כֹּל אֲשֶׁר בְּאַפָּיו נִשְׁמַת חַיִּים ,
לְקַדֵּם פָּנֶיהָ בְּתוֹדָה בְּגִיל וָנָחַת .

מְלֵאָה עִם רַב הָיְתָה דֶרֶךְ הַהַצְלָחָה ,
לֹא הִקְשִׁיבָה לִבָּהּ אֶל קוֹל שַׁוְעָתָם ,
וַתָּרֶק לָהֶם רוֹב שָׁלוֹם וּבְרָכָה ,
בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר שָׁמְעָה תְּפִלָּתָם .

*) השיר הזה, ושיר „התחמם" הבא אחריו, העתקתי משירי שפת אשכנז, בשנת תרטו"ב. ויודע אנכי קורא יקר, כי אין לשירים המעטים האלה הבאים מקום בספרי, אף גם במקומות אחדים לא נאוו בחרוזים, לפי שבאחד עומד טעמו בו מלעיל ובשני מלרע, אולם מאשר המה ראשית בכורי פרי עטי, לכן אמרתי אעלה אותם על מזבח הדפוס.

הַחָכְמָה אֲשֶׁר בִּתְבוּנַת כַּפֶּיהָ ,
אֶת־הַהַצְלָחָה לְמַצְלִיחָה מָשְׁחָה ,
הָלְכָה תָּמִיד כִּמְנַהֶלֶת לְפָנֶיהָ ,
בְּכָל מִדְרַךְ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַהַצְלָחָה .

אָמְנָם מִכְּבוּדָהּ וְזֹהַר בְּרַק עֵינֶיהָ ,
הַחֹפֶשׁ כָּל חַדְרֵי בֶטֶן וָקֶרֶב ,
פָּחֲדוּ וְנָסוּ מֵרָחוֹק כָּל רֹאֶיהָ ,
כְּנוּס מִפְּנֵי דוֹב שַׁכּוּל וּזְאֵבֵי עֶרֶב .

וַיִּמְעַט וַיֶּחְסַר סָבִיב לְהַצְלָחָה ,
הֶהָמוֹן הָרַב מֵרֶגַע לְרָגַע .
וַתֵּשֶׁב אַחֲרֵי כֵן בָּדָד וְנֶאֱנָחָה ,
כְּאִישׁ צָרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע .

וַתֹּאמֶר אֶל הַחָכְמָה . «כִּי אֲהוּבָה !
הֵן בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תַּעַבְרִי לְפָנַי ,
שָׁמָּה מִדְבָּר יִהְיֶה וְרַבָּה הָעֲזוּבָה ,
אֹהֵב וָרֵעַ הִרְחַקְתְּ מֵעַל פָּנַי .

לָתוּר וּבַקֵּשׁ אוֹתָךְ לִבִּי סַבּוֹתִי ,
אֲבָל בַּעֲבוּרֵךְ מַר לִי , שְׂנוּאָה הִנֵּנִי ,
לָכֵן חוּסִי נָא וְחָנִּינִי אֲחוֹתִי !
הִפָּרְדִי מֵעָלַי , לְבַדִּי עִזְבִינִי . —»

כִּשְׁמוֹעַ הַחָכְמָה אֶת־כָּל דְּבָרֶיהָ :
כִּי צוּר מִכְשׁוֹל הִיא לְהַצְלָחָה בָּאֲדָמָה ,
וְכִי אַךְ בְּשֶׁלָּהּ בָּגְדוּ בָהּ כָּל רֵעֶיהָ ,
וַתֵּפֶן וַתֵּלֶךְ דוּמָם וְנֶאֱלָמָה .

כְּמוֹ־הֶגֶה, וְהִנֵּה מְסָבִיב לְהַצְלָחָה ,
נֶאֱסַף הֶהָמוֹן בְּקוֹל הֲמֻלָּה וּזְוָעָה ;
אַךְ הַחָכְמָה אֵינֶנָּה, אַךְ הִיא נִדָּחָה ,
הַסִּכְלוּת תַּחְתֶּיהָ עַל מְקוֹמָהּ בָּאָה .

הַתַּחְמָס*)

אֲהוּבֵי לֶאֱמוּנָה !
לֹא־לִמְשׁוֹרְרֵי בַנֵּבֶל ,
וְלוֹמְדֵי דַעַת וּתְבוּנָה ,
חֵלֶק וְנַחֲלָה בַתֵּבֵל .

הוֹקֵר וְהַעֲרִיךְ תְּבוּנָתָם ,
אֵין בָּאָרֶץ יוֹדֵעַ ,
וּלְכָל דִּבְרֵי בִינָתָם ,
אֵין מַקְשִׁיב גַּם שׁוֹמֵעַ .

*) דיע שוואלבע , לדעת הרב המתרגם ויקרא י"א ט"ז .

כָּל הַיָּמִים ,
נַפְשָׁם שׁוֹקֵקָה ,
בָּטֶן חֲכָמִים ,
תָּמִיד רֵיקָה .

וְהָיָה מֵרוֹב אֲנָחָה ,
יְכַזְּבוּ בְחָכְמָה וּבְאַהֲבָתָהּ ,
אַךְ שָׁוְא וְהֶבֶל תְּמוּרָתָהּ ,
יִסְחֲרוּ אוֹ יִלְמְדוּ מְלָאכָה .

בִּימֵי קֶדֶם מִלְּפָנִים .
— הִנֵּה זֶה רַבּוֹת שָׁנִים —
לֹא נִמְצָא מְזַמֵּר נָעִים ,
כַּתַּחְמָס , בְּכָל־עוֹף שָׁמָיִם .

שִׁיר מִזְמוֹר עַל שׁוֹשַׁנִּים ,
שָׁר גַּם בְּשָׂדוֹת וּבְגַנִּים ,
פֹּה עַל הֶהָרִים ,
זְמִרוֹת הֵרִיעַ ,
וְשָׁמָּה בַּיְּעָרִים ,
נְעִמוֹת הִבִּיעַ .

וַיְהִי הַיּוֹם וַיִּתְבּוֹנֵן ,
הַתַּחְמָס מְשׁוֹרֵר נָעִים ,

כִּי אֵין נוֹטֶה לוֹ אָזְנַיִם ,
וַיִּתְאַבֵּל וַיְקוֹנֵן .

כִּי אֶל מִי אֵפוֹא יָרִים ,
קֹלוֹ בַּשִּׁיר וְיָרִיעַ ?
לַגְּבָעוֹת וְאֶל־הֶהָרִים ,
לָאָרֶץ אוֹ לָרָקִיעַ !

וַיָּעָף מֵהַרְרֵי שַׁאֲנַנִּים ,
מֵאַרְזֵי־אֵל הָרַעֲנַנִּים ,
לְהִתְנוֹדֵד הָלְאָה בַּכְּפָרִים ,
לְנַגֵּן בִּנְגִינוֹתָיו בֶּעָרִים .

וַיַּרְא כִּי שָׁם מַקְשִׁיב לוֹ אָיִן ,
גַּם שָׁמָּה לֹא תְשׁוּרֶנּוּ עָיִן ,
אִישׁ אִישׁ יִשְׁעֶה לַעֲבֹדָתוֹ
יִפְנֶה לְפָעֳלוֹ וּלְסִבְלָתוֹ ,
יֵשׁ אֲשֶׁר בַּחוֹמָה בוֹנִים ,
וְיֵשׁ מְלַאכְתָּם בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים ,

וַיֶּחְדַּל מִלָּשִׁיר בַּשִּׁירִים ,
אַחֲרֵי יָמִים לֹא־כַבִּירִים ,
כִּי רַע וָמַר עָלָיו הָעִנְיָן ,
וַיִּלְמַד מְלֶאכֶת הַבִּנְיָן .

הַיּוֹנָה

אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב.

(תהלים קי"ו י"א)

„הַיּוֹם בַּבֹּקֶר» לְרֵעוֹתֶיהָ יוֹנָה אָמָרָה,
„עֵת יַחְדָּו אֶת־דּוֹדִי עַפְתִּי בֵּין־הַגְּרָנוֹת,
„רָאִיתִי — אֲשֶׁר לִרְאוֹת נַפְשִׁי לֹא שִׁעֲרָה —
„אִישׁ הוֹלֵךְ וְזֹרֶה לָאָרֶץ דָּגָן וּמִגְדָּנוֹת.
„אֵין זֹאת מֵאֲשֶׁר בְּרַעֲבוֹן נַפְשֵׁנוּ הוּא יוֹדֵעַ·
„עַל־כֵּן בְּרַחֲמָיו נוֹתֵן לָנוּ אֹכֶל לִשְׂבוֹעַ,
„עַתָּה עַתָּה אַחְיוֹתַי חִישׁ נָעוּפָה יָחַד!
„וְעַל דָּגָן וּמֶגֶד נִתְעַנֵּג שָׁם בְּלִי פָחַד.»

„עֲמוֹדְנָה!» קָרְאָה מֵרָחוֹק בְּנֶפֶשׁ נֶעֱצָבָה
יוֹנָה זְקֵנָה אַחַת הַשֹּׁמְעָה אֶת־כָּל־זֹאת,
„אַל־תְּעוּפֶנָה!» הֲלֹא נֶגֶד פְּנֵיכֶן הַמָּוֶת,
„אָנֹכִי וּבָנַי לָכֶן לְמָשָׁל וּלְאוֹת.

זרע

«זֹרֵעַ לִצְדָקָה כָּזֶה רָאֲתָה גַּם עֵינִי,
«חַשְׁתִּי לְהָאֹכֶל אָנֹכִי וּבָנַי בְּאֵין לֵב,
«אָמַרְתִּי חַנּוּן הוּא וּבְרַחֲמָיו יְכַלְכְּלֵנִי,
«אָמְנָם גַּם הָאָדָם אֹרֵב כָּאֲרִי וּזְאֵב,
«אוֹיָה! אַךְ לְמַעַן תְּפוּשׂ בָּנַי בִּמְצוּדָתוֹ
«פָּתַח כַּנָּדִיב יָדוֹ לְהַרְאֵנִי צִדְקָתוֹ.»

שִׁיר יְדִידֹת

רחש לבי דבר טוב ליום הֻלֶּדֶת ידידי ורעי הבחור המשכיל וכו׳ במלאת לו עשרים שנה.

עֵת כִּי אֶחְקוֹר וְאֶתְבּוֹנֵן אֶל הַגֶּבֶר,
וְדִמְעָה כַּמַּיִם דָּמֹעַ תִּדְמַע עֵינִי,
עַל חַיֵּי הֶבְלוֹ וְלַיּוֹם שׁוּבוֹ לַקֶּבֶר,
«הִנָּחֵם!» רוּחַ מְבִינָתִי יַעֲנֵנִי.

«הִנָּחֵם! כִּי לֹא־עֵץ הָאָדָם בָּאָרֶץ,
לֹא־יָמוּת לַשַּׁחַת לֹא־יִתַּם לוֹ חַיִּים,
רוּחַ־הוּא בֶּאֱנוֹשׁ לֹא יְכַלֵּהוּ הַקָּרֶץ,
הוּא לַמָּרוֹם יָשׁוּב אֶל־אֵל בַּשָּׁמַיִם.»

הנחם

„הִנָּחֵם! יֵשׁ תִּקְוָה לַנֶּפֶשׁ מַשְׂכֶּלֶת,
תִּשְׂחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן אַף־תִּלְעַג לַמָּוֶת,
לֹא תֵצֵא מִגֵּו כְּצֵאת נֶפֶשׁ אִוֶּלֶת,
שָׁמָּה בְּסֵתֶר עֶלְיוֹן תִּתְעַנֵּג לָשָׁבֶת.“

„הִנָּחֵם! אַף לֹא נוֹלַדְתָּ לְרִיק וְהֶבֶל,
לֹא לָרִיק תִּסְפּוֹר יָמִים חֹדֶשׁ וְשָׁנָה,
הִנֵּה בַּנְּעִימִים נָפַל לְךָ פֹּה חֶבֶל,
דֵּעָה וְהַשְׂכֵּל מֵאֵת יְיָ לְךָ מַתָּנָה.“

זֶה חֵלֶק אָדָם הַמֵּבִין וְיוֹדֵעַ,
וְנַחֲלַת אִישׁ בְּדַעַת וּבְחָכְמָה שָׂמֵחַ,
אָכֵן לֹא־כֵן הָאֱוִיל מוּסָר פּוֹרֵעַ,
רַק חֲלוֹם יָמָיו, רַק אָבָק פּוֹרֵחַ,

כִּי מֶה חַיֵּי אֱוִיל וּמַה־כָּל שְׁנוֹתָיו,
מַה־יִּתְרוֹן כְּבֹדוֹ וְכָל־תִּפְאֶרֶת יְקָרוֹ?
הֲלֹא יֹאכַל יִשְׁתֶּה יְמַלֵּא תַאֲוֹתָיו,
אַחֲרֵי־כֵן יָמוּת וְיָשׁוּב אֶל־עֲפָרוֹ!

„הִנָּחֵם וּשְׂמַח עַתָּה בְּיוֹם הֻלַּדְתֶּךָ!“
גַּם אֵלֶיךָ אָחִי יֹאמַר הַיּוֹם לְבָבִי,
אַשְׁרֶיךָ! כִּי לֹא לָרִיק תְּבַלֶּה שְׁנוֹתֶיךָ,
הֵן אִם לַחָכְמָה תִקְרָא וְלַמַּדָּע אָבִי.

הנה

הִנֵּה זֶה עָבְרָה שְׁנַת הָעֶשְׂרִים לְחַיֶּיךָ ,
אַל־נָא תָנוּד לָהּ אַל־תַּשְׁמִיעַ אֲנָחָה ,
בְּשִׂמְחָה אָחִי שָׂא־נָא אַחֲרֶיהָ עֵינֶיךָ ,
רְאֵה כִּי הִשְׁאִירָה לְךָ זִכָּרוֹן וּבְרָכָה .

לֹא־אֶפֶס הַשָּׁנָה גַּם אַחֲרֵי יָצָאָה*) ,
הֵן בְּיָדְךָ פְּרִי טוֹבָה פְּרִי דַעַת וּבִינָה .
כֹּה גַּם אַחֲרֵי שְׁנַת עֶשְׂרִים וְאַחַת הַבָּאָה ,
תִּשָּׂא אֲלֻמּוֹת הַתְּבוּנָה בְּגִיל וְרִנָּה .

יואל

---

*) כנדרש על הפסוק «ואברהם זקן בא בימים» שר"ל, שכל הימים אשר היה חי בארץ באו לפניו בשלמות, ולא נפקד מהם גם אחד, לפי שהשתדל ועסק בהם בדברי תורה, בצדקה בחכמה ומוסר, כי זה סוף כל האדם, וזה תכליתו האמתי, ומבלעדי זאת, מותר אדם מן הבהמה אין, ימי חייו הבל, וכל המעשה שנעשה תחת השמש הכל. הבל ורעות רוח, ומה נפלאו דברי רז"ל בדרשתם על הפסוק „והמתים אינם יודעים מאומה" אלו רשעים שבחייהם קרוים מתים, רצונם, לפי שכל-חיי הרשע הצלחתו ומשושו קשורים אך בדברים ותענוגי העולם השפל הזה, ולפי שהמה משתנים ונפסדים מעת לעת, ולא ישארו על תכונה אחת ומצב אחד, גם כמעט רגע, א"כ יאבדו וימותו אתם גם חייו, ואם יחיה ימות — אולם לא כן הצדיק אשר באמונתו יחיה, ושמח לעשות משפט חסד וצדקה, פתיל חייו לא נתק המות, אך הולך הוא ומושך בלי קץ, אל תכלית טוב ונאמן, אשר מרום הוא מכל שכיות החמדה ותאות העולם השפל. והעולם הזה היה דומה לו כפרוזדור שהתקין א"ע בו כדי שיכנס לטרקלין, והוא התכלית והאושר האמתי. ואדרבה כל עוד שיקרב יום מתו וצאתו מן העולם הנה הוא הולך הלוך וקרוב אל החיים ואל הטרקלין. הוא, החיים הנצחיים, ואם ימות יחיה. — ולפיכך אמרו «צדיקים במיתתם קרוים חיים" והבן.

יוֹאֵל נָא יְיָ אָחִי וְכֹה תֵלֵךְ וְתַשְׂכִּיל ,
מִשָּׁנָה לְשָׁנָה תָּמִיד כָּל־יְמֵי־חַיֶּיךָ .
הִנֵּה עַל־זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל־אִישׁ מַשְׂכִּיל ,
וְזֹאת הַבְּרָכָה יְבָרֶכְךָ הַיּוֹם רֵעֶךָ .

הדבק בך מאח....

אֹרַח לְחַיִּים

אֹרַח לְחַיִּים שׁוֹמֵר מוּסָר—
(משלי י׳ י״ז)

אַשְׁרֵי הָאִישׁ בַּל־יֵדַע אֲנָחָה ,
וּבְכָל יָמָיו אִם טוֹבִים וְאִם רָעִים ,
לִבּוֹ בָטֵחַ , וְנַפְשׁוֹ שְׁבָכָה ,
אַשְׁרֵהוּ כִּי חֶלְקוֹ יָפֶה וְנָעִים !
בִּנְעוּרָיו הוּא בָרִיא דָשֵׁן וְשַׁאֲנָן
עוֹד גַּם יָנוּב בְּשֵׂיבָה כָּעֵץ רַעֲנָן .

אוֹי לָאִישׁ שְׂבַע רֹגֶז עָמָל וְתוּגָה ,
וּבְכָל יָמָיו אִם רָעִים וְאִם טוֹבִים ,
לִבּוֹ בְקִרְבּוֹ סוֹעֵר וְנַפְשׁוֹ נוּגָה ,
אוֹי לוֹ כִּי חֶלְקוֹ מַר וּמַכְאוֹבִים !
בִּנְעוּרָיו הוּא חַלָּשׁ וּמִתְאוֹנֵן ,
וְאַךְ כְּחָצִיר יָבֵשׁ שֵׂיבַת הַמִּקּוֹנֵן .

כי

כִּי כַתּוֹלַעַת בְּמֶגֶד זוֹלֶלֶת ,
כָּכָה הִיא גַם הָאֲנָחָה בְּלֶב־גָּבֶר ,
אֶת־נַפְשׁוֹ תַשְׁחִית בְּשָׂרוֹ אֹכֶלֶת,
עַד יֵרֵד שְׁאוֹלָה אָבֵל אֶל־קָבֶר .

אַךְ אֱמוּנָה, צְדָקָה, מוּסָר, וָדַעַת,
יַצִּילוּ לֶב־אִישׁ מִזֹּאת הַתּוֹלָעַת .

הַנִּסְתָּרוֹת וְהַסְפֵקוֹת בְּשִׁירַת דְּבוֹרָה

בְּרוּחַ מִשְׁפָּט, וּבְרוּחַ בֵּאוּר.

א) דעות המפרשים חלוקות בבאור הכתוב «מקול מחצצים בין משאבים» אלה בחצים, אלה באבנים, ואלה ברועים, והופכים את המ״ם מתיבת «מקול» לב׳, ויחליפו את שמו וישנו טעמו לתמורה, ולסבה, זה בכה וזה בכה. אנחנו ראים את הקלות ושומעים את הפרושים, ואין אתנו יודע מה כוונת הכתוב הזה אל נכון! דעת מנחם בן סרוק, ודברי הרדי״א והרד״ק דברי הכמה המה, אבל אין אלה דברי דבורה ונאם מליצתה, כאשר יבין בלבבו כל מבין ויודע. הן מלבד מה שקשה לקבל את המ״ם לבן תמורה בלי עדים מעידים כי כן הוא, עוד נפלאת בעיני מדוע התגודדו גדודי כנען בין משאבים ויכוננו חצם על־יתר לירות לכל הקרוב הֵנָּה מבני ישראל לשאוב מים, וכי בשביל שיד כנען היתה עליונה ולהצו את בני ישראל, היו עומדים מזוינים בחוצות ובשוקים ועל מעיני מים לְהומם ולאבדם? וכן לא יעשה! ולא כך המדה להיות חץ יעוף יומם וקטב ישוד צהרים, ויִמָּנַע המים בעתותי שלום, הלא כְּרָחֵל לפני גוזיה נאלמה היה ישראל,

נגש

נגש והוא נענה ולא יפתח פיו, ויכנע תחת יד כנען, ולא אמר לצאת למלחמה לקראת האויב כי רב הוא, עד שבאה דבו־ה ותזרז את ברק במצות ה׳ כי נקם ישיב לצריו וילחם אתם במתי מעט. — אמת כי חדלו ארחות, אבל משׂד באפל יהלך, ומפחד שודדים, אשר דרך ירצחו שכמה. ודעת רש״י נטתה מעט מדרך הפשט, ותלחץ המקרא אל קיר הדרש, אשר לא תעבור עליו המליצה, ולא ישב השיר שם תמיד. ודברי הרב המתרגם אך דברי מליצות אשכנזית המה, הנאותים לה מאד, ולא דברי שפת עבריה. סוף דבר, הלשון, החיך, השפה ואזן עברי מֵאֲנות ומסרבות בדברי הפרושים האלה.

ב) לדברי הכל הכוונה במלת «שריד» בפסוק «אז ירד שריד לאדירים עם» על ישראל. הנה זולת הכבדות שיש בלמ״ד לאדירים, קשה עוד מה ההתיחסות בין שריד לאדירים? אם שהיה להכתב לדעתם «שריד להמון עם» הפך השריד שהוא מעט, כאמור בהלל של חנוכה «ורבים ביד מעטים» או לכתוב «חלש לאדירים עם» ככתוב שם «וגבורים ביד חלשים» ואם כי המליצה תטה לפעמים מדרך ההגיון, זה לא יהיה רק בקישור רעיונות נשגבים, בפָּרְשָׂה כנפיה לעוף בעולם הדמיון, אש ההתלהבות לפניה תלך, ותלהט סביב הכללים, החקים והמשפטים אשר צוה השכל אותה. אמנם פה אך דבר הוא! ובעזיבת היחוס באופן כזה היא מקלקלת את היופי, והיופי הוא העמוד שהמליצה עומדת עליו, הוא הסֻלם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, ומשוררים ומליצים עולים ויורדים בו. והרב המתרגם הרגיש בזה והוסיף מדעתו מלת «שוואכער» ויתרגם: «שוואכער רעסט צערטריטט מאכטיגעם פאלק» אפס הוא הועיל לעצמו לצאת ידי חובת תרגומו הישר, ומה נעשה להמקרא כי סתום הוא והסר?

מדוע

ג) מדוע תתרעם ותתלונן על יתר השבטים שלא באו למלחמה, והלא המה לא היו נקראים לבא אחרי ברק לצבא? כי גזרת המקום ב"ה לא היתה רק על נפתלי וזבלון, כמו שכתוב «ולקחת עמך עשרת אלפים איש מבני נפתלי ומבני זבלון» וא"כ השבטים קצובים, ומספר בני חיל קצוב כמו שהיתה הגזרה הזאת במלחמת גדעון, ולמה זה אֵפוא תתלונן ותלעג לשבטייה הצדיקים ונקים מפשע? ולא עוד אלא שתחת התקצפה דבורה על המטות שלא באו למלחמה היה להם להתקצף עליה, ולריב אתה, כאשר רבו אנשי אפרים עם גדעון ויפתח על אשר הלכו למלחמה ואותם לא קראו! והנני יוסיף להפליא הפלא ופלא על ביאת איזה מהמטות למלחמה אשר לא נקראו בשם? מי בקש מידם לעבור חלוצים לפני אחיהם בני נפתלי ובני זבלון במלחמה? עוד זאת, תאמר: «מני מכיר ירדו מחוקקים ומזבלון משכים בשבט סופר» משכילים וסופרים מאי עבידתם במלחמה? הן שדה המערכה לגבורים אנשי חיל, ומחוקקים ומושכים בשבט סופר יושבי בית המדרש המה! ועוד למה תאמר ומזבלון מושכים בשבט סופר, הלא ממנו ומנפתלי יצאו גבורים חגורי חרב ומלומדי מלחמה! ועוד יפלא בעיני מדוע לא על כל השבטים תקצוף? ומן התימא שלא הרגישו בכל אלה בעלי המפרשים ויהיו כמחרישים! —

ד) הכי דרך נשים דברניות לדבורה אשה נביאה, לדבר את כל העולה על הלב ולספר בזכות אבות ויחוסם? למה תחדל פתאם מלשיר שיר־עוז ונצוח ותמלל יחוס אפרים, תשמיע יחוס בנימין לעתיד לבא, כי באחרית הימים יבא שאול משבט בנימין לעשות נקמה בגוים? לא היא העת להתיחש ולבשר לבנימין עתידות; פליאה נשגבה! איך כל הפשטנים לא מצאו ידיהם בבאור הכתובים האלה, ותנח עליהם רוח הדרש וידרשו גם המה, על כן אתפלא ואמר: הגם הפשטנים בַּדוֹרְשִׁים? — ופסוק (ט"ו) «ושרי בישׂשכר» עוד יותר נפלא

וסתום

וסתום ותתום, מאי ויששכר כן ברק? אם כדברי המבאר שם: «יששכר לא רצו להלחם בחיל סיסרא בלעדי דבורה וכן ברק» קשה מאי לא רצו להלחם הא לא קראו אותם! ולדברי הרב המתרגם קשה עוד יותר, איך יתכן שהיה יששכר בֵּן ומשען ברק, אם כל גבורי המלחמה היו רק מבני זבלון ונפתלי, ועוד היא בכבודה ובעצמה תבאר גבורתם «זבלֻן עם חרף נפשו למות, ונפתלי על מרומי שדה (י״ח)» ?

ה) מאי נחל קדומים? אם להורות שהוא מימות עולם ושנים קדמוניות אינו ענין לכאן, זמן תורה לחוד, וזמן שירה לחוד, ופה לא יְדַבר על עסקי נחל, אבל ממלחמת ישראל עם ה׳! ועוד מה אפוא יש בנחל זה המעורר את רוחה, והממלא בקרבה התפעלות ורעיונות כי תשנה ותשלש להזכיר שמו בנפש סוערה רגשות נוראות «נחל קִישון גרפם! נחל קדומים! נחל קישון»! ! — — ?

ו) למה קללה את מרוז בקללה נמרצת, במה הטאתה גדולה מחטאת השבטים ?

הַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר

הנה למען הסיר קמשוני הספקות האלה הנזכרים, אשר עלו ויכסו את עין השירה מפנינו, נגביה נא עוף על כנפי הדמיון ונבאה אל הארץ הקדושה ואל מקום המלחמה ההיא שנעשו בו נסים לאבותינו בימים ההם בזמן ההוא. וכאשר נחקרה נראה כי הר תבור היה בנחלת זבלון והנחל קישון (כֻּלּוֹ או אולי רק חלק ממנו) היה ג״כ בגורלו, ככתוב (יהושע יט י״א) וּפָגַע אֶל־הַנַּחַל אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי יָקְנְעָם. והנחל הזה הוא נחל קישון (עיין שם באור) ההלך קדמת יקנעם לפאת ימה בחלקו

של

של זבלון. וכסלת תבור, שהוא הר תבור, הוא לו מקדם. וגבול נחלתו היה עד עיר שריד, כמו שכתוב שם «וַיְהִי גְבוּל נַחֲלָתָם עַד־שָׂרִיד.» ואין ספק כי העיר אשר בקצה הגבול היא עיר בצורה וחזקה, רבתי עם שרתי בערים, שם היו גבורי כח ואנשי חיל להגן על הארץ ולשמרה מבא צר ואויב בשעריה, בתוכה עמדו אנשי הצבא, שרים פקידים ואדירי עם לגונן עליה כצפרים עפות, גנון והציל פסוח והמליט; ולזאת בִּשְׁלוֹחַ דבורה את ברק במלאכות ה׳ לאסוף חיל לצבא, היה בא בתחלה בלי שום ספק אל העיר שריד, כי אל מי מערי זבלון יפנה אם לא אליה? ובהתאסף ראשי עם יחד שבטי זבלון ונפתלי עשרת אלפים איש העפיל לעלות אתם על מרומי הר תבור כמו שכתוב. ואשר באה האזהרה לבחור בני חיל אך משני המטות האלה? אולי לפי שכבדה העבודה עליהם יותר, ויסבלו מאד ממשא מלך יבין ושריו. והטעם בעשרת אלפים איש דוקא? להקדיש ע״ז שם כבוד ה׳ צבאות, למען יראו וידעו כל עמי הארץ כי שקר הסוס לתשועה, וסיסרא ברוב חילו ורכב ברזל לא המליט נפשו, כי הנה עין ה׳ אל יראיו, להושיעם בגבורות ישע ימינו. כמו שהיה הענין הזה בגדעון כנודע. ודבורה תהלל יה בשיר תודה כמשה עבד ה׳ על היד הגדולה אשר עשה בחיל סיסרא. ותשר את השירה הזאת לאמר: אשירה לה׳ כי גאה גאה ויהי לנו לישועה, ה׳ אשר ממנו רעשה ארץ ומפניו שחו גבעות עולם, הוא הרעים משמים על חיל הצר הצורר להֻמם ולאבדם. ואל עליון נתן קלו ויפלו חללים כלם. והרבה שלוחים למקום ב״ה לעשות נקמה בגוים ותוכחות בלאומים עוברי רצונו. הלא גם נחל קישון הזה אשר הוא לא יאור גדול ורחב ידים, ומה גם החלק הזה מהנחל, הוא נחל קדומים שהוא הולך מול הר תבור, ששמה מימיו מועטים — וצד מזרח נקרא קדם, קדים, קדמון, כמו הים הקדמוני, על כן קראו חלק מהנחל,

היותר סמוך לצד הר תבור שהיה במזרח — נחל קדומים — הנה נחל קטן זה נחל קישון גרפם ! ! ואמרה גרפם לא שטפם, לפי שלא גאו המים מי שחו לשוטפם ולזורמם, אבל גרפם וטאטאם בקרקע, כמגרפה זו שגורפת את האפר מן הכירה, (ומלת גרפם שאין לה רֵעַ במקרא תוכיח על הנחל כי קטן הוא) הוא אשר יֵאָמֵר: גם בכף מים יטבע האדם אם אך נגזר עליו משמים. והנה בנחל קישון תחזק ותאמת דבריה, כי אצבע אלהים הוא, ואך ה׳ נלחם לישראל, הוא מה שאמרה ברוח השירה המפעם בקרבה: (כ׳) מִן־שָׁמַיִם נִלְחָמוּ, הַכּוֹכָבִים מִמְּסִלּוֹתָם נִלְחֲמוּ עִם סִיסְרָא. כאומרת, ה׳ משמים נלחם אתם ומפני תנופות ידיו כרעו ונפלו, והראיה: נַחַל קִישׁוֹן גְּרָפָם! נַחַל קְדוּמִים! נחל הסמוך יותר לפאת קדם, אשר שם מים מועטים, מקום אשר שמה הדריך בנעלים כל איש בְעֹז רוחו, ולא חַת ופחד מאסון וסכנת הנפש. ולזאת מרוב התפעלות ומתמהון לב תשלש ותקרא: נַחַל קִישׁוֹן! תִּדְרְכִי נַפְשִׁי עֹז. — — — פעמים רבות עברתי את המקום הזה ברגלי, וגם עתה תִּדְרְכִי שם נפשי בהשקט ובטחה ולא תאחוך שע׳. ועל דרך זה הגידה קודם (י״א) מִקּוֹל מְחַצְצִים בֵּין מַשְׁאַבִּים שָׁם יְתַנּוּ צִדְקוֹת ה׳, הנה זה אמרנו בראשונה כי לא היו דֵי מים בנחל קישון להטביע את החיל הגדול ולזורמם הלאה בשטף גַּלִּים־ומים כבירים, כי היה מֵי אַפְסַיִם, נחל אשר יֵעָבֵר ברגל, אבל גרפם וסחבם בקרקע ובתחתית הנחל, אלה נהרגו וְנִדּוֹשׁוּ, ואלה שבורי יד ורגל כרעו קרסו יחדו לא יכלו מַלֵּט משא החיים, כי מכף רגלם ועד ראשם לא היה מתום, פצע וחבורה ומכה טריה, ואלה בלי עינים ובלי שנים התגלגלו בין משאבים אשר על שפת הנחל, במקומות אשר שמה ישקו הרועים את עדרם, וַיֵּאָנְחוּ מכאב וּמִמַּחַץ מכתם. נורא מאד להעלות על הרמיון שדה קטל כזה! אלפי איש מושלכים כסוחה בקרב חוצות

מתגוללים

מתגוללים בדם מחץ מכתם , ונפשם עליהם תאבל בטרם צאתה ואיננה ! כל לב יהגה אימה , ונפש אדם תשום אל המחזה הנורא הזה , ודבורה אשר ראתה בכל אלה , כי כגבור חיל הלכה בשדה המערכה לקראת האויב , והנה עתה תשיר שירי הנצחון (זיעגעסליעד) ובשובה אל לבה את כל זאת , תעריך לפנינו מפלת האויב בדמיונה כי עז ותאמר : מִ ק ו ל מְ חַ צְ צִ י ם בֵּ י ן מַ שְׁ אַ בִּ י ם , מקול ענות חלושה ומנאקת חיל צבא סיסרא המתגוללים בין משאבים ויאנחו איש איש מפצעו וממחץ מכתו , הנה מקול המחוצים הזה יכירו וידעו כל יושבי תבל כי ה׳ נלחם לנו , ולכן יְתַנּוּ ויספרו שם צדקות ה׳ עזוזו וגבורותיו אשר עשה , ודבר זה שנוי בנביאים דכתיב : כי כאשר משפטיך לארץ , צדק למדו ישבי תבל (ישעיה כ״ו ט) ויהיה מ״ם מקול דומה אל מ״ם משוד עניים ולמ״ם מאנקת אביונים , שהוא יחס מה שממנו שבכללו הסבה הפועלת , ושעורו כמו בעבור , מחמת ; ונכפל הצד״י להזק כאב המחץ כמו מן יֶרֶק יְרַקְרַק , להורות על ההפלגה . ואת המחוצים תקרא מחצצים , כמו שתקרא להלן הנשים היפות רַחַם רחמתים , בשניהם מורה השם , היות הדברים העצמים המסומנים בו שבים להיות השם המסמן בעצמו , ואז יהיה הדבר אחד ושמו אחד , חביבה אשה יפה לפרוץ בעריות כמו שהיא כָלה רחם ; ואיש אשר מכף רגלו ועד ראשו אין בו מתום נגוע ומֻכֶּה , לא יקרא עוד איש , וזה שמו אשר יקראו לו : מחץ , כי הוא כֻּלוֹ מחץ . וזכר הנצחון קרא ויאת זכר אחר והוא הגדולה הכבוד ותפארת השמור לה מן המלחמה הזאת , ואל כל הגבורים ההלכוא אתה , כי רבים משבטי ישראל נקבצו ובאו לקדם פניהם בלחם ויין , וּלְפָאֵר את כל השערים העוברים שמה , כמו שנהוגים לעשות לשובי מלחמה השערה בנצחון . אשר על כן בקול ענות שמחה תקרא : אָ ז יָ רְ ד וּ לַ שְּׁ עָ רִ י ם עַ ם - ה׳ ! וברות שמחתה נערמו רעיונותיה נצבו

כמו

נד, קפאו הרגשותיה בלבה, עד שלא יכלה להוציא משפתיה אפילו מלה אחת, ולהאריך לספר בכל הכבוד הגדול הזה. נפשה סוערת ובפיה אין אֹמר ואין דברים, והנה נשמע קולה, קול קורא אשר התמלט כפליט מתוך נפשה, ותזרז את עצמה בקול: עוּרִי! עוּרִי! דְּבוֹרָה! עוּרִי! עוּרִי! דַּבְּרִי־שִׁיר! הוסיפי לדבר ולספר את אשר החלות. כאשר רפתה רוחה מעט ותראה את ברק ותשא משלה ותאמר: קוּם בָּרָק וּשֲׁבֵה שֶׁבְיְךָ בֶּן־אֲבִינוֹעַם! הלא שר הצבא אתה ולך נאוה כבוד ויקר, לכן קום ושבה שביך, את אשר שבית בחרבך ובקשתך. ותראה את שריד בדמיונה, העיר שאנשיה בקרבה גבורים והמה הלכו למלחמה, ותשא משלה ותאמר: צהלי ורוני שריד! כי תנשאי מעתה ותהיה ראש לכל הערים סביבותיך, למען הגבורים ואדירים עם היושבים בקרבך. אָז יְרַד שָׂרִיד לְאַדִּירִים עָם!*) והלמ"ד היא הסבה, כמו למען. אחרי כן תישוב ותתבונן על עצמה, כי היא עשתה התשועה הזאת בישראל, וא"כ למי יקר וגדולה יותר ממנה, כלם חייבים לפארה ולרוממה, ולהיות משֻׁעְבָּדִים לה ולסור למשמעתה והיא תמשול בם ואולי באמת חשבו כן אז גם בני ישראל לתת לה כתר המלוכה, לכן תענה ותאמר: אין רצוני למשול בכם, ה' ימשול בכם, הוא מושיעכם הוא מלככם וגורו מפניו, כמו שענה גדעון לא אמשול אני בכם וגו' ה' ימשול בכם. יְיָ יְרַד־לִי בַּגִּבּוֹרִים!**) ה' ימלוך לעולם ועד! — וכל מבין ירגיש מה נשגב ונשא המאמר הזה, המבשר צבא רעיונות באֹמֶר

אחד

*) ויבא פעל זכר לנקבה, כמו, ונירם אבד חשבון, במדבר כ"א ל', עיין שם בחור דעת הרד"ק, וכן הנה דמשק מוסר מעיר, ישעיה י"ז א', וכן הרבה.

**) כמו, ה' ילחם לכם וגו', שמות י"ד י"ד, כלומר, בשבילכם בעדכם.

אחד, וזה האות על הסתערות נפשה החזקה, כהתימה לספר מיקר תפארת ברק וגדולתו ומכבוד שריד, וכי היא תמחול על כבודה הראויה לה למשול בגבורים עם ה׳, אז חלף רוח ההתפעלות ויעבור, והיא שבה להשלים את אשר החלה לספר (י״א) אז ירדו לשערים עם ה׳, כלומר, שיצאו כל עם ה׳ לקראתם לחלק להם כבוד — כן דרך המתפעל המדבר בשיר נשגב, אשר לרגלי ספורו יבאו עוד ע״ד גררא זכרונות צדדים, והוא מרוב ההתלהבות ינתק חוט הספור הראשי, ויתאבך רגעים אחדים בסבכי רעיונות צדדיים, וכל הראים את הקלות קול דברו ישתוממו כי לא ידעו אנה הלך דודם? אנה פנה המשורר? איה נשאו הרוח? או אז תתעורר נפשם בקרבם וגרסה לתאבה לדעת אחרית דבר, איך יתלכדו רעיונות שונים לאחד? ואיך מכלם תצא תורה ודבר אחד? היא תשתאה, תכחש, מסופקת, ותוחיל, וכמו הגה, והנה הוא לנגדנו, מפליא לעשות ברוח עצה וזמרה, ואת תקות חוט הספור, הנתק בהריהו אש התלהבות נפשו, יקשור עוד הפעם ויוסיף לדבר! זה דרך משורר חכם, אשר יכול להשתרר על לבות אנשים ולקחת נפשות שומעיו! — לזה יקרא מליץ ואיש הרוח, היודע דרכי היופי להחיות בו נפש אדם, ובל יניחנה לנוח על רעיון אחד פן תרדם, כי בתחבלות יעשה מלאכתו, ובתבונה משנה הספורים ומחליף את הענינים, גולל רעיון מפני זולתו, ומעביר דמיון זה ומביא משנהו, לעורר עי״ז בנפש הרגשות שונות ובלולות. ולהריצה מתכונה אל תכונה, והן הן גופי העונג — והנה היא שבה להשלים את ספורה הקודם, ובחן פתחה פיה לספר ולפרט עתה מי ומי ההולכים לקראתה, ואשר חרדו לקדם פניה בזמרות ובקול תודה, ותצייר לנו את מסע־הנצחון הנכבד ההוא ותאמר: מני אפרים יצאו לקראתה לשאל לשלום לה כל השובים, חוטר מגזע היחום ונצר משרשי יהושע המכה

בעמלק

בעמלק, אחריו הלך בנימין ברבבות עמו, ומן מכיר משבט מנשה ירדו לקראתה מחוקקים ואנשי השם, המה היותר נכבדים שבדור, ומזבלון הרדו לכבודה כל מושכי בשבט סופר, הכמים וסופרים מצוינים, וכל בעלי השיר יצאו בשיר. הוא הדבר שאמרה (י״ד) מִנִּי אֶפְרַיִם — שָׁרְשָׁם בַּעֲמָלֵק (ההשובים האלה אשר שרשם הוא המכה בעמלק, והסר מלת ההשובים, הנכלל בתבת שָׁרְשָׁם, ולכן נאמר שרשם בל״ר כי לא קאי על אפרים רק על ההשובים, והפעל שלהם „יָרְדוּ" הרי אמור בפסוק: אז ירדו לשערים עם ה׳, שהוא נמשך אל הפסוק: מני אפרים כאמור) אַחֲרֶיךָ בִנְיָמִין בַּעֲמָמֶיךָ. מִנִּי מָכִיר יָרְדוּ מְחֹקְקִים, וּמִזְּבוּלֻן מֹשְׁכִים בְּשֵׁבֶט סֹפֵר. ובבאה אל יששכר הרבתה לספר בשבחו, כי לא באו קציניו ושריו רק לקדם פניה לבד ככל השבטים הנזכרים, אבל בעזוז רוחו ובאהבתו את אחיו יצא כברק וכבזק קל מהרה, ומשלהבת תשוקה פנימית היה דחוף מבוהל ושֻׁלַּח ברגליו. ופתאם לפתע נגלה בתוך העמק מדי חוקה המלחמה (ט״ו) וְשָׂרַי בְּיִשָּׂשכָר עִם־דְּבוֹרָה (כלומר. הִנֵּם ככל המון ישראל הבאים לדרוש שלומי ולברכני, אמנם מדי דברה בו זכור תזכור תום לבבו, אהבתו וגבורתו, לכתו אחריה בעמק, על כן המו מעיה לו, ותתפלא על מהירות שלו בנאם מליצתה) וְיִשָּׂשכָר כֵּן בָּרָק! (הוא ברק ולא איש, והוא ע״ד כאשר שממו עליך רבים כֵּן מָשְׁחַת מאיש מראהו (ישעיה נ״ב) ומתורגם: יַא פִּיר וואהר!) בָּעֵמֶק שֻׁלַּח בְּרַגְלָיו בחיל הרגלי אשר לו. הנה מה טוב ומה נעים צלצל השיר הזה לאזן שומעת! עוד כוונה מְסֻתֶּרֶת יש בשבח הזה. כאומרת, לכו חזו מפעלות אלהים אשר שנה את הטבע ויעש הדשות בארץ! ראו נא, יששכר הנאמר עליו שהוא המור גרם רובץ בין המשפתים ובאהלים ויתן שכמו לסבול, כי עצל הוא, והוא אהב את

המנוחה כנאמר: וירא מנוחה כי טוב וגו׳» ויושב תחתיו ולומד והוקר ודורש כאמור: «ומבני יששכר יודעי בינה לעתים» ראו נא איך נחה עליו רוח ה׳ ונהפך לאיש אחר, ויששכר כן ברק! — ובעמק שולח כאילה שלוחה, הפך על חמור גרם שהוא עצל וילך אט! גם זה אחד מהנסים וגבורותיו של הקב״ה. כל איש מבין ירגיש הוד המאמר הזה הבלול בו אהבה, תמהון, הִתּול וְהִדּוּד יחד. וכל דבר ממנו הוא אב המון רעיונות רבים. ובלשונו אין מלה לבאר את כל זאת יותר, אשת לפידות היא! מליצתה כלפיד תבער, וקול שירה הוצב להבות אש! ופתאם עמדה מדבר, ותשאל בלבה: איה יתר השבטים; מדוע לא באו גם המה, איה ראובן? ובעוד שתנה עליה רוח ההדוד תוסיף לדבר בלשונה כחרב חַדָּה, אף היא תשיב אמריה לה כמתנצלת את ראובן, ותדין אתו לכף זכות לאמר: כי הסבה אשר מנעתהו מבא לדרוש שלומה ולברכה הוא, מאשר המה גדולים חקקי לב, הכמים מחֻכָּמִים, ואסור להפסיק בתורה מפני השלום: בִּפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדֹלִים חִקְקֵי־לֵב! ומתוך התנצלותה באה לידי גנותו, כי באמת בני ראובן לא היו הכמים חקקי־לב, אבל אנשי מקנה, כי על כן בחרו להם אחוזה בעבר הירדן מזרחה. וזה דרך בעלי הַסאַטִירִיקֶער, ופליאתה עוד גדולה, איך החליפו פתאם שני שבטים את דרכיהם על הארץ, יששכר שהוא חמור גרם ורובץ בשערי התורה והכמה, ואנשיו גדולים חקקי־לב הן הוא מַהֵר כברק חיש קל ויבטל למודו, וכאילה שלוחה שֻׁלַּח בעמק המלחמה! וראובן, אנשי שבט ראובן, שהמה רועי צאן ומקנה הן המה היו פתאם גדולים חקקי־לב! — ולכן תסמוך את ראובן אל יששכר ותעריך ביניהם. ורוח הַהִתּול תתגבר ותסתור אח״כ בעצמה את דברי ההתנצלות ותאמר: מה דברתי? לפלגות ראובן נתתי הטעם להצדיקם, שהמה גדולים חקקי־לב ויושבים בין המשפתים ללמוד

תורה

תורה ולשמוע בלמודים, כמו יששכר הרובץ בין המשפתים במנוחה ולומד, הלא באמת ראובן יושב תחתיו בין המשפתים לשמוע שריקות עדרים!!! לא לשמוע בלמודים, והדבר הזה דומה למה ששמעתי מספרים בכבוד איש תם וישר אחד, אשר קדמו עיניו אַשְׁמֻרוֹת ל...... ומה אתם חושבים? לפטפט ברבור! — ושעור הכתוב כך הוא: לִפְלַגּוֹת רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חִקְרֵי־לֵב! (נתתי הטעם שחקרי לב המה) לָמָּה יָשַׁבְתָּ בֵּין הַמִּשְׁפְּתַיִם לִשְׁמוֹעַ שְׁרִיקוֹת עֲדָרִים?! ותפסה לשון המשפתים הנאמר ביששכר. ודבורה כדבורה תבאיב בעוקצה את ראובן, ובדבש המליצה תשים ראש ורעל ההתול, כי דרך הסאטיריקער לה, והתולים עמה, כאשר יראה כל מבין בצחקה לאם סיסרא, גם שמה תשים בפיה דברים טובים ונחומים למען הגדיל אח״כ את שברה שבעתים. — ואנחנו מרגישים השתנות רוחה מגיל ורנן במאמרים הקודמים אל כעס והמה, אבל הכעס עצור בלבה, ולא תוציאהו על דל שפתיה חוצה. ומדחיקת נפשה מרוב כעס וקצף לא הכבירה עוד מלין, ובמהירות ובאין־סדרים הוסיפה לשאל ותקרא: גִּלְעָד בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן! וְדָן לָמָּה יָגוּר אֳנִיּוֹת! אָשֵׁר יָשַׁב לְחוֹף יַמִּים! ומלת «למה» בדן קאי גם על גלעד ואשר, ומאפה כי עז, הדלה מדבר ולהתוַכּח אתם, ולא זכרה את יתר השבטים שלא באו ותשכחם, כדרך המתקצפים; עוד היא מתקצפת, וזכר זבולון ונפתלי באו אל נפשה, וישקיט את סערת רוחה לדממה, והנה היא תספר בשבחם, את נדבתם, וגבורתם, כי גבורים המה, ומרעיון זה תעוף לרעיון אחר הקרוב לו, ותספר את כל המאורע וקורות המלחמה כי ה׳ היה בעזרם, או אז בכלות הספור המוסגר ההוא, תשוב ותזכור במרוז אשר לא באה גם היא לברכה בשלום. והיא הלא קרובה

לה

לה וסמוכה*) ואין לה פתחון פה להצטדק , ולכן תשפוך עליה החמה וקצפה אשר הסתתר עד כה במעמקי לבה: אורו מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ ה׳ (ר״ל היא עצמה, כי נביאה היא, ונביא נקרא מלאך, כמו שכתוב: ויאמר חגי מלאך ה׳) אֹרוּ אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ כִּי לֹא־בָאוּ לְעֶזְרַת יְיָ! למלחמת ה׳ לא נאמר, אלא לעזרת ה׳, ר״ל, שלא באו לברכם בשלום בחג־הנצחון, כדרך שמברכים את הנושעים שובי מלחמה בשלום; וזה אות נאמן, כי בשמחתם לא ישמחו, וחג ישראל להם לחגא.

קורא יקר! ראה זה חקרתי מצאתי לישב השירה הזאת אל נכון, לך נתן ה׳ לבב לשמוע ובחירה חפשית, אם ייטיבו דברי בעיניך תבחרם ותקרבם, ואם לא, נצור לשונך מרע ואל תלעג לי בלעגי שפה, כי לא עשיתי לך רעה, הלא אך דבר הוא! לך נא ובקש לך דרך אחרת הטובה ממנה, ואם תמצא, אנא עשה עמדי חסד והוציאתני מן המבוכות האלה. הלא את האמת אנכי מבקש!

---

*) החכם הרר״אג אומר: שמרוז האמורה כאן היא מראין הנזכרה בין ל״א מלכים שהכה יהושע, והיא סמוכה לתענך ומגדו כמו שכתוב שם, יפה היתה המלחמה בתענך על מי מגדו.

הַנִּסְתָּרוֹת וְהַסְּפֵקוֹת בִּתְפִלַּת חַנָּה

א) המבין בחכמת המליצה הוא יודע, כי נוהג בה דין כפל דבר במלות שונות ולא דין ארבעה וחמשה, כי תפסת מועט תפסת, והמליצה תתהדר ותמצא חן ושכל טוב, אבל תפסת מרובה לא תפסת, וחדל להיות למליצה יופי ונעימות, עד שכל ראה יאמר: אך קול דברים אנכי שומע ומליצה אינני ראה זולתי קול. וא״כ יפלא בעיני, אספסוף דברים אחרים בתפלת חנה? והוא (פסוק א׳) וַתִּתְפַּלֵּל חַנָּה וַתֹּאמַר עָלַץ לִבִּי בַּיְיָ! רָמָה קַרְנִי בַּיְיָ! רָחַב פִּי עַל אוֹיְבַי! כִּי שָׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ! הזאת מליצת לשון עבר שיאמרו עליה כלילת יופי היא, משוש לכל משורר?

ב) אם כדעת המפרשים כי פנינה פִּנַּת שירת חנה וזו לענה עליה, ורק אליה לפנינה פונים נאצותיה הלא יפלא בעיני, ראשית למה תאמר רחב פי על אוֹיְבַי בל״ר? ואף שהרגיש בזה המבאר שם ואמר «הם פנינה והמלעיגים בהיותה עקרה» בכ״ז אין דעתי נוחה ומתקררת בטעם זה, הן מי אפוא ילעג לעקרה ויכעיסנה ויחשבנה לאויב לו? הכי נפש חַטָּאת היא העקרה אשר מנע ה׳ ממנה פרי בטן? תינח פנינה שהיא צרתה ולכן תכעיסנה, אבל אחרים מאי איכא למימר? הלא מפתח של חיה ביד ה׳ הוא. ולדברי רש״י ז״ל

„על אויבי על פנינה" קשה עוד יותר הא אוֹיְבָתִי מיבעי ליה? והשנית הזאת חנה הצנועה אשה יראת ה׳ ואֵם שמואל הנביא שתקום ותטור, להשיב חרפה לצרתה ולהבזות אותה בעיני בעלה ובקהל רב בשירתה זאת? והתורה אמרה: לא תקום ולא תטור! ולא עוד אלא שתשמח גם במות בני צרתה, ובצרת צרתה לה שמחה באמרה: עַד־עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים אֻמְלָלָה. והכתוב אמר: בנפול אויבך אל תשמח! ועוד שלשיה, מדוע יכנה הסופר שירת חנה בשם „תפלה" ולא בשם „מזמור לתודה"? התפלה היא קודמת לדבר שלא בא לעולם, ר״ל, על העתיד לבא, ותודה לשעבר משמע, והמתפלל על העבר הרי זו תפלת שוא! —

ג) והשלישי הכי נכבד וזר מאד באמרה „רָמָה קַרְנִי" הלא שם קרן הוא מושאל לתאר בו כח עם ועוז מלך! ולא כח איש פרטי, ובכל מקום שאתה מוצא קֶרֶן הוא כנוי לתוקף פעולת הנצחון והממשלה, והנה מאי עבידתה?

ד) גם אלה לחכמים יבינו מדעתם, כי הענין אשר השיר נכון עליו, לו יתר שאת ויתר עז על הענינים הטפלים והנלוים עליו. המה כלבוש יחלפו לרגעים ברצון המשורר, והוא, הענין הראשי לפניו יכון מתחלת השיר ועד סופו. והנה אנחנו כאשר נשימה ראש להתבונן אל השירה הזאת נשתומם אשר לא תזכיר חנה מכל המאורע בינה לבין פנינה ומהולדת את בנה את שמואל דבר, ואשר אך כל זאת עקר שירתה, זולת מה שתרמוז אגב אורחא במאמר קצר וסתום „עד עקרה ילדה שבעה ורבת בנים אמללה"! אבל קול ענות גבורה אנחנו שומעים, תמלל גבורות ה׳, ותלעג לגבורי בשר ודם כי תהו המה ולא בכח יגבר איש, ותסיים: „ה׳ יחתו מריביו וגו׳ ידין אפסי ארץ, ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו" ומה ענין גבורים מריביו וקרן משיחו לכאן. פיה פתחה בהודיה לה׳,

אשר

אשר פקד אותה ויתן לה בן, וסיימה במריביו ובקרן משיחו אשר לא כדת! וראיתי לאחד המפרשים, והוא חכם מפואר, המתפלסף ובונה לו שטה פילוסופית וישימנה בתוך שירה זאת לאמר: כה נאם חנה, וזאת כוונתה, אבל יסלח נא לי אם אמר כי בפעם הזאת דבריו לא יתכנו בעיני. הן כל חכם לב יודע, כי כרחוק מזרח ממערב רחקו דרכי הפילוסופיה מדרכי המליצה, ומתנגדים המה זה לזה. כי תחת אשר הפילוסופיה תבקש את הנרדף ותנתח את כל דבר לנתחיו, להוציא כל פרטי הכוונות הנכללות בקרבו, בטרם תקח ותשימהו בבנין השטה, הנה המליצה תעשה בהפך, ובין דבר לדבר מהנרדפים לא תבקר, אך תקח מכל הבא בידה, אשר תאמר עליו כי הוא זה, אשר יתעורר נפש שומעיו, ויהיה נחמד ונעים לה. הן כל חפץ המליצה וכל ישעה היא אך הנועם והיופי. ולכן כל משורר המערב פילוסופיה בדבש המליצה, יְחַסֵּר המזג מְתִקָהּ ואת הנועם והיופי המשמח אלהים ואנשים וגם הפליסופיה תשחת, ונפל אהל השטה ויהפך למעלה, והוא יהיה קרח מכאן וקרח מכאן לא משורר ולא פלוסוף. הלא כה נאם אדונינו החכם האלהי רבינו משה מענדעלסזאהן: « אינני מכחיש האפשריות להביא שטה אחת אל תוך מאמרים שווי המדות, או לעשות לה טורים וחרוזים. אבל אני מכחיש אם השטה הזאת, המקושטת במדות ובחרוזים — אם יִקָּרֵא שם הַשִּׁיר עליה» (פהילאזאפיסם אונד זסטהעמטיסם טריפטען) ובאמת אנבי שאל במה יפה כחם של המבארים האלה מכח הדרשנים? הללו מתפלספים והללו דורשים, ואלה ואלה סרו מדרך המליצה וישכחו בהיופי ובנועם שהמה העקר, והנם טחי תפל. רע עלי המעשה! —

ה) אימתי אמרה חנה שירה? אם בגמלה את בנה והביאה אתו אל פתח אהל מועד איכה תאמר בעת ההיא «עד עקרה ילדה שבעה?» ומה נעשה לדברי חכמינו ז״ל על

פסוק

פסוק זה? על כרחך אתה אמר, כי אמרה שירה בזמן מאוחר מופלג, והוא זר מאד, כי למה אחרה חנה מהשיב תודה לה׳ על כל תגמולהי עליה עד כה? —

פֶּתַח הַהֶתֶר

להרחיק כל זר מהתפלה הזאת, לבלתי יחללו זרים כבודה, הנני שולח לפני את הנחתי אשר לדעתי היא בת אמת, ויש בה אֱמון. וזאת היא: הענין הראשי והמעורר בתפלת חנה, הוא, מַפָּלַת הָאוֹיֵב, והיא תהלל יה על הנסים ועל הפורקן ועל התשועה מכף פלשתים, אשר עבדו את בני ישראל בפרך ארבעים שנה, כמו שנאמר: ויתנם ה׳ ביד פלשתים ארבעים שנה, (שופטים יג א׳) ותתפלל את התפלה הזאת אחרי שנים כבירים להבאת את בנה את שמואל לבית ה׳, כעדות הכתוב «עד עקרה ילדה שבעה» והיו לה בעת ההיא בנים הרבה, ועל בנה פטר רחם אמרה הלל בשעת הנס בזמן הלידה, או בשעת הביאה אתו לשרת לפני ה׳ למלאות נדרה. לא לעגה חלילה לפנינה ולא שלמה על יתר לצרתה, ככל החרפות אשר חרפה אותה לפנים; כי תועבת ה׳ עושה כל אלה; כי אם ברכה את ה׳ מטוב לב כי טוב כי לעולם חסדו. ולא הזכיר הכותב ברכת ההודיה זו בספר, כי למאי נפקא מינה? הן בספר כזה והדומים לו יבאו אך מעשי העם וקורותיהם, או קורות איש פרטי הנוגעים לכל העדה, וגם בלי זה פרש לנו הכתוב עד בלי די תולדות שמואל עדנה בטרם היה בבטן אמו, מה שלא הודיע לנו כן בכל השופטים ונביאים הקודמים לפניו והבאים אחריו. בלי ספק גם שרה גם רבקה, רחל ואשת

מנות

מנות אמרו גם הַנָּה שירה ושבחו והודו לשם ה׳ כדת ודין, וברכת תודתם לא נכתבו לזכרון בספרי קדש, המדברים מקורות עם ה׳, ומדברים שיש בהם צורך ומועיל, ואם אינו ענין לברכת ההודיה על בנה כאמור, תנהו ענין לברכת ה׳ על מפלת האויב. אלא שבכל מקום אשר תזכיר חנה שם ה׳ וישועתו, כי הוא מפליא לעשות שם תברך ותודה לו בתחלה על חסדו ואמתו עמה כי חלה גם ילדה את שמואל הבן יקיר לה ועוד בנים. ותוכן התפלה כך היא: עָלַץ לִבִּי בַּיְיָ! ר״ל, שש אנכי על הסדי ה׳ כי נתן שמחה בלבי כי ילד יֻלַּד לי בן נתן לי ותהי המשרה על שכמו, והוא קדוש ושאול לאל עליון. אחרי כן תקרא: רָמָה קַרְנִי בַּיְיָ! כי הקמתי כראם קרן ישראל, ואת זו תלך ותבאר: רָחַב פִּי עַל־אוֹיְבַי כִּי שָׂמַחְתִּי בִּישׁוּעָתֶךָ! כי פדה ה׳ את יעקב וגאלו מיד חזק ממנו (ואתה קורא יקר אנא הכה לי עד אשר אשמיעך מפני מה נאמר ותתפלל ולא הללו יה) ומפסוק ב׳ ועד גמירא תשחק לגוים תלעג למו כי לא יבינו פעולות ה׳ ומעשה ידיו לא ישכילו, כי לה׳ המלוכה והוא מושל בגוים, ולא יפלא ממנו דבר, הוא מוסר גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, משבעים ימנע להם וירעבו, ולרעבים הוא פותח ידו ומשביעם רצון, כאלה וכאלה יעשה ה׳ צבאות וכן עשה גם עמדי הן אנכי עקרה לא ילדה ילדתי שבעה, ורבת בנים אֻמללה, וחנה היתה נזהרת לנפשה ושמרה מחטא בלשונה, להגיד באר היטב אל מי יְרְזמִּן מליה, כי היא העקרה, ופנינה היא רבת בנים, פן תחטא לה׳ ולפנינה כל הימים, וכל השומע יאמר כי היא צהלה ושמחה באבדן בני צרתה אם שכולה, ולכן הערימה ואמרה סתם בלשון דמשתמע לתרי אפי, ותפסה בתוך שאר המשלים שהזכירה גם את זה: עַד־עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה וְרַבַּת בָּנִים אֻמְלָלָה. כזאת תארך בדבריה עד שתסיים וכסא כבוד ינחלם וגו׳

ורשעים

ורשעים בחשך ידמו וגו׳ ויתן עוז למלכו וירם קרן משיחו. וכוונתה למלכו לעלי, כי לא היה הבדל בימים האלה בין שופט ומלך כמו הסופעטען אצל קרטגיים, כמו שהוכיח החכם ר׳ משה הלוי לנרא במבא לספר שופטים עיין שם,

והנני אשובה לחזק הנחתי, כי תפלת חנה היא על תשועת ה׳ לישראל מפלשתים. הלא נאמר פרשה ה׳ בספר זה: וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים לַמִּלְחָמָה וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לָמָּה נְגָפָנוּ ה׳ הַיּוֹם לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים? ומה אפוא יתמהו ויתפלאו זקני ישראל בנפלם חללים לפני פלשתים? ובעיני לא יפלא זאת, הלא הדין נותן, ישראל שהיו בתכלית השפלות בימים ההם עשוקים ורצוצים, ופלשתים משלו בם ביד חזקה ובזרוע נטויה כאמור «ויתנם ה׳ ביד פלשתים ארבעים שנה» (ושנות השעבוד משכו לדעת בן־זאב כל ימי עלי מ׳ שנה) א״כ השכל מחייב שלא יוכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם, עורף יפנו לפניהם כי היו לחרם ולמשיסה! ועוד למה דקדקו הזקנים ואמרו «נגפנו ה׳ הַיּוֹם» היום משמע דוקא, עתה, ולא תמיד. מתוך סגנון הלשון הזה ותמיהת הזקנים נקל לכל משכיל לשפוט שכבר פרקו ישראל מעליהם את עול פלשתים והיו חפשים בני־דרור. וכאשר יפלו עליהם מחנה פלשתים לפעמים להשיב אותם תחת עול מלכותם היו נוצחים בני ישראל; אבל בפעם הזאת ראה נשתנה המזל וישראל הפך במלחמה ויפן עורף!! על כן כאשר ראו הזקנים כן תמהו נבהלו ויאמרו איש אל אחיו מה זאת? למה נגפנו ה׳ היום לפני פלשתים? והלכה כאברבנאל שמחלק ונותן מ׳ שנות השעבוד של פלשתים כ׳ לשמשון וכ׳ לעלי. וסר ממנו תשובת החכם בן־זאב הדוחה את דבריו וממאן לקבל אותם מפני הפירכא שפריך התם: «כי לא מצאנו תשועה מידם כל ימי עלי» תמיהת הזקנים ולשונם יוכיחו, כי היתה התשועה

בישראל. ותפלת חנה תוכיח, כי כל דבריה מורים על גאולת ישראל, ואדרבה לדברי החכם בן־זאב קשה יותר, כי יאמר: שארבעים שנות השעבוד היו כל ימי עלי, וכ׳ שנים של שמשון נבלעים בעלי « ואם כדבריו הלא היה השעבוד יותר מארבעים שנה? הן גם אחרי מות עלי לא יצאו עוד ישראל לחפשי מתחת סבלות פלשתים, כי ארון ה׳ נלקח במלחמה ויהי בשדה פלשתים שבעה חדשים (תחלת פרשה ו׳) ואסיפת הסרנים, ועשית צלמי עפלי זהב ועכברי זהב, וכל ההכנה והחזרה כל זאת נעשתה לפחות במשך שלשה, ארבעה חדשים, וישראל גם המה לא יכלו להתאזר עוז להלחם במהרה אחר מכה רבה כזאת, לפחות נתעכב הדבר ממות עלי עד שכבש שמואל את הפלשתים שנה אחת, וא״כ יהיה השעבוד של פלשתים ארבעים ואחת שנה? ואם יתעקש הקורא וישאלני מדוע סתם הכתוב ולא גלה בפרוש אופני התשועה הזאת כזולתן? אף אני אשיב לו ואמר: לפי שלא היתה התשועה הזאת תשועה שלמה כזולתן. כי אלה לא די שנתקו את־מוסרות אויביהם מעליהם ויהיו בני־חורין, אלא שכבשו גם את אדוניהם להם לעבדים וַעֲבָדוּם וענו אותם. באֵהוּד נאמר «ותכנע מואב ביום ההוא תחת יד ישראל» וכן בדבורה: «ותלך יד בני ישראל הלוך וקשה על יבין מלך כנען» בגדעון «ויכנע מדין לפני בני ישראל, ולא יספו לשאת ראשם» וכן ביפתח «ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל» ובימי עלי הועילה התשועה אך למחצה, להיות נגאלים מכף פלשתים, אבל הפלשתים לא היו נכנעים תחת ידם, אך מלחמה להם אתם מעת לעת וגבר ישראל והצליח לעמוד על נפשו, לבלתי בא עוד תחת עול סִבלם, כמו שהוכחתי, ולכן נאמר וַתִּתְפַּלֵּל, לפי שנכלל בה תודה לשעבר ותפלה לעתיד לבא, שלא יחזרו הפלשתים להעמיס על ישראל עוד הפעם את עולם הקשה; ומפני כך כל דבריה בתפלה זאת באים

בזמן

בזמן עתיד «אַל־תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ גְּבֹהָה גְבֹהָה יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם. מֵאַשְׁפּוֹת יָרִים אֶבְיוֹן וגו׳ וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם (כי לע״ע אין העזר שלם ואין הכסא שלם) רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמוֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמּוּ וגו׳ יְיָ יֵחַתּוּ מְרִיבָיו עָלָיו בַּשָּׁמַיִם יַרְעֵם יְיָ. יָדִין אַפְסֵי־אָרֶץ וְיִתֶּן־עֹז לְמַלְכּוֹ וְיָרֵם קֶרֶן מְשִׁיחוֹ. גם הפסוקים הבאים בפרשה זו עדים נאמנים המה כי התפלה הזאת היתה בזמן מאוחר. (י״ג) וַיֵּלֶךְ אֶלְקָנָה הָרָמָתָה עַל־בֵּיתוֹ. וְהַנַּעַר הָיָה מְשָׁרֵת אֶת־יְיָ אֶת־פְּנֵי עֵלִי הַכֹּהֵן. והפסיק בספור בני עלי הרעים והטאים להגדיל בזה צדקת שמואל כי לא הלך בעצת רשעים ובדרך הטאים לא עמד, והוזר ובא אל שמואל. ולבלתי יפלא בעינינו את הרמז שרמזה חנה בתפלתה עד עקרה ילדה שבעה מגלה לנו הכתוב לאמר: וּבֵרַךְ עֵלִי אֶת־אֶלְקָנָה וגו׳ וְאָמַר יָשֵׂם ה׳ לְךָ זֶרַע מִן־הָאִשָּׁה הַזֹּאת וגו׳ וכאשר אמר כן היה» כִּי־פָקַד יְיָ אֶת־חַנָּה וַתַּהַר וַתֵּלֶד שְׁלֹשָׁה־בָנִים וּשְׁתֵּי בָנוֹת. ולמה התפללה חנה התפלה הזאת על התשועה ועל הגאולה? אולי לפי שהיתה מפורסמת וחשובה והיתה לה חלק בהתשועה ההיא. ובפרט לפי הקבלה שאיש אלהים הבא לעלי הוא אלקנה! —

ועתה הסכת ושמע קורא יקר! ואראך עוד שירה אחרת הדומה לתפלה זו, בדמותה כצלמה, מזה אשפוט, כי אם שוות הנה בחומרן, גם בצורתן וכוונתן לא תבדלנה, ורוח אחד לָהֵנָּה, ראה הנני נותן לפניך דברי נעים זמרות ישראל כל פרשה ב׳, ונחקרה ונעריך ביניהם ונראה כי אחיות הֵנָּה, בנות רעיון אחד. הלא כה נאם דוד משיח אלהי יעקב: לָמָּה רָגְשׁוּ גוֹיִם וּלְאֻמִּים יֶהְגּוּ־רִיק יִתְיַצְּבוּ מַלְכֵי־אֶרֶץ וגו׳ עַל־יְיָ וְעַל־מְשִׁיחוֹ. (א׳) ואלה הדברים נכללים פה בפסוק ג׳ אַל־תַּרְבּוּ תְדַבְּרוּ גְּבֹהָה גְבֹהָה — יֵצֵא עָתָק מִפִּיכֶם! ונגד: כִּי אֵל דֵּעוֹת יְיָ וְלוֹ נִתְכְּנוּ עֲלִלוֹת, בפסוק זה, אמר, יוֹשֵׁב בַּשָּׁמַיִם יִשְׂחָק יְיָ יִלְעַג־לָמוֹ, וגו׳ (ד׳) ונגד

קשת

קֶשֶׁת גִּבֹּרִים חַתִּים וגו׳ (ד׳) יאמר: תְּרֹעֵם בְּשֵׁבֶט בַּרְזֶל וגו׳ (ט׳) ונגד הכתובים: וְכִסֵּא כָבוֹד יַנְחִלֵם וגו׳ רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר וּרְשָׁעִים בַּחֹשֶׁךְ יִדָּמּוּ וגו׳ יְיָ יֵחַתּוּ מְרִיבָיו וגו׳ יָדִין אַפְסֵי־אָרֶץ וְיִתֶּן עֹז לְמַלְכּוֹ וגו׳ (ח׳ ט׳ י׳) הנה יאמר: וַאֲנִי נָסַכְתִּי מַלְכִּי וגו׳ שְׁאַל מִמֶּנִּי וְאֶתְּנָה גוֹיִם נַחֲלָתֶךָ, וַאֲחֻזָּתְךָ אַפְסֵי־אָרֶץ. (ו׳ ח׳)־ואגב אורחא אעירך קורא נחמד! כי אפסי־ארץ כאן ובכל מקום הוא לדעתי תואר להגוים עובדי אלילים כי אפס המה מהבל יחד. ואחֻזתך אפסי ארץ, הוא נרדף למאמר ואתנה גוים נחלתך, אחֻזתך כנגד נחלתך, ואפסי ארץ נגד גוים, ומה טוב ונעים יהיה מאמר של חנה פה «ידין אפסי־ארץ ויתן עוז למלכו» ר״ל, הפלשתים הערלים אפסי ארץ ורקים אותם ידין מלא גויות, אבל למלכו, לעלי, יתן עוז ותעצומות ואם לא כן אפוא אין שם יחוס בין ידין אפסי־ארץ אל ויתן עוז למלכו! — ודוד, הלא הוא אמר פרשה זו על הפלשתים! כמו שנאמר: «וישמעו פלשתים כי משחו ישראל את דוד למלך עליהם ויקבצו פלשתים את מחניהם» ונפלו בידו (עיין רש״י שם תהלים). ומצאתי און לי כי דוד לקח דברים מחנה, כי בפרשה (קי״ג) חזר והעתיק דבריה, אך בסדר אחר ובשנוי לשון. כנגד: אֵין־קָדוֹשׁ כַּיְיָ וגו׳ (ב׳) יאמר: מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְיָ וגו׳ רָם עַל־כָּל גּוֹיִם וגו׳ מִי כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ וגו׳ (ג׳ ד׳ ה׳) וכנגד, מֵקִים מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים וגו׳ (ח׳) יאמר גם הוא: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים. (ו ז) וכנגד, עַד עֲקָרָה יָלְדָה שִׁבְעָה (ה׳) יאמר: מוֹשִׁיבִי עֲקֶרֶת הַבַּיִת וגו׳ (ט׳) והנה חלק את תפלת חנה לשני ראשים, את הענינים העקרים והראשים, הנוגעים אל האויב לקח וישם אותם בפרשה ב׳, והענינים ומאמרים צדדים הבאים בתפלתה להמתיק השירה, להורות פעולות ה׳, המשנה עתים ומחלף את הזמנים והוא מסבות מתהפך בתחבולותיו, את כל אלה

לקח דוד ובנה מהם שיר מיוחד (קי״ג) ומשני אלה כי יתאחדו (קי״ג וב׳) תצא מהם תפלת חנה כלולה בהדרה! —

ואחשבה למשפט כי תפלת חנה היא שירה חדשה, והיא הראשונה הראויה לטול את השם «הִלּוּלִים קדש לה׳. ובדברי רז״ל אמר גם אני: לא היה משורר שקרא להקב״ה בכנון תפלה זו עד שבאה חנה ואמרה תפלה שלמה ושירה חדשה (היִמְנוֹן). אחריה החזיק דוד, וישוה את תפלתה זו לנגד עיניו לדוגמא ולדמיון, ורוח חנה דבר בו ומלתה על לשונו. וכל מבין משכיל בדבר המליצה חלקיה ופרטיה, יסכים אתי בזה ויתן בידי תודה.

מִכְתָּב לְרֵעִי

מה נמלצו לחכי אמרותיך ע״ד אַהֲבָה, שמעתי ותחי נפשי כי נחמדים וישרים המה, ולקול חקירתך צללו שפתי והמליטו מלים לא כבירים אשר לפניך, ווודע אני שיש יתרון לדבריך מן־דברי אלה, כיתרון הַקול מן־הֵד הָרִים, כי על כן קלותי מאד, ומי אנכי כי אעלה אחריך אל ראש פסגת הנושא הנכבד ההוא, אשר שם הכמים יהלכון מְלַמְּדֵי מחקר כמוך? והיא לא תצלח! אמנם הטרם תדע את לב־איש כי מגיד משנה הוא, וּכְהֵד הָרִים הוא שב ומגיד לאדם מה שיחו ואת כל אשר נכנס בקרבו? הַמִּלִּים מִלֶּיךָ והדברים האלה דבריך וכל אשר אתה שומע ממני לך הוא, אולם אך סוף דבר ואחרית הרעיון תשמע, אפס קצהו, וְכֻלּוֹ לא תשמע, זולתי הֵד וקול דברים. — —

אם בחובות מה שבין אדם לחברו — הלא כה דברי הכם אשכנזי אחד — אם גם בחובות האלה הגיע החכם־העו״ג (דער ווייזע היידע) למדרגה זו, כי בחר במצות לא־תעשה ויחשבה לצדקה: את אשר אינך רוצה שיעשו לך אחרים, את זאת לא תעשה למו גם אתה! הנה לא עלה ולא הגיע עוד למצות עשה פנת האמונה (רעליגיאָן): את אשר ישך רוצה שיעשו לך אחרים, את זאת תעשה למו גם אתה. כל שיש בקום עשה ישנו בשב ואל תעשה, וכל שיש בשב ואל תעשה אינו בקום עשה, וכו׳.

והנה

והנה הדעה הראשונה שהזכיר פרות תפרח בכרם דת יהודה. והיא מטע הלל הזקן, שאמר בבינתו: מה דסני לך לחברך לא תעביד. ובאמת טובה האהבה על דרך השלילה מאהבה ע״ד החיוב, שאין כל האדם יכול לעמוד בה, רק באחרית הימים שישיג המין האנושי התכלית הנרצה, ויהיה כאחד מבני אלהים, ולע״ע בני אדם אנחנו. ונפלינו ברוב צרכינו ובמחסור גופתנו ממלאכי שמים, אשר אין שם לא אכילה ולא שתיה, ולא נתנה תורה למלאכי השרת אלא לבני אדם, לטהר לבם ולהזדכך מדותיהם להגיע ע״ז למדרגה היותר גבוהה. ואם השחוק היה לנו מקרי דרדקי אם יצוה לתלמידו הנער, בטרם יודע קרא ספר, כי יתבונן להשכיל דברי קאַנט והדומים לו, כן היה המחוקק, אשר תחת לַמֵד את האדם דעת ומדות ישרות, כי יהיה אדם בארץ, ולהרגילהו כי יצעד לאט לאט ממדרגה למדרגה, עד אשר יבא בהיכל האשר, יצוה עליו בחזקה כי יגביה עוף ויערוך לבני אלים אשר שכנם בשמים. ובאמת לא מאשר את פני הלל הזקן אנכי נושא אדחה דעת החכם ההוא, חלילה! אבל לו גם אמאס ואדחה דעת הלל כהחכם ההוא, וכדבריו אמר גם אני, כי לא שלמה וטובה היא, לא אמצא לי נחת בהאהבה אשר ילמדני החכם הזה, כי גדולה היא ורוממה ביחס אל האדם, כערך אשר קטנה ושפלה ממנו האהבה על דרך השלילה. הן רחוק מאד לֵאמר שייטיב אדם לזולתו כל מה שייטיב לעצמו. וא״כ יבטל ההבדל בין שלי ושלך, וכל משפטי וחקות דרך ארץ! והנני דולג בין שתי הקצוות, בין אהבה ע״ד השלילה ובין אהבה ע״ד החיוב ולא אמצא נחת! לכן אמרתי אני אל לבי כי אין טוב לי לתת מנוח לנפשי רק באמצע. ואתה ידידי שמע לי ולבך תשית לדעתי. —

מדרגות

. מדרגות אהבה שתים הֵנָּה, אחת היא ממקור הנפש, שתמשוך ותערוג אל דבר האהוב, להתחבר אליו והיא המדרגה הראשונה. ואחת היא בכח אחד בנפש, ונקראת אהבה רק על דרך העברה, להורות שהיא יותר מן שב־ואל־תעשה (גוייכגילטיקייט) והיא המדרגה השנית. ואני עתיד לבאר זאת ברחבה, ולתת טעם לדברי, ואמר: כְּשֵׁם ששם הבורא יתברך בטבע כל הבריאה להיות כל דבר הגדול מושך אליו הקטן ממנו; ועל פי הכח הזה הולכים וסובבים כל גרמי השמים מסביב לשמש, אשר לה יתר שאת ויתר עז בכח המושך הזה. כן בטבע נפש האדם המשכלת שתמשך אל נפש גדולה ממנה, אחרי שהוברר לה אמיתת יתרונה עליה, ותשתוקק אליה להתאחד אתה, והוא באמת התענוג שלה, מה שאין עוד עונג גדול יותר מזה. לפי שבהבנתה מעלת נפש זולתה ויתרונה היא נעשית כחלק מהנפש ההיא, וא"כ החלק ההוא שאף אל הכל, וקונה אתו במשיכה. והאהבה הזאת היא הכנה בנפש לשמוח בשמחת זולתה ולהתענג אתה בְּאָשְׁרָהּ. ותגדל ותהיה לנטיה להיות האיש קשור בחברו וישים כל מַעְיָנָיו בו, ולהרגיש את כל הנוגע אליו כמו שנוגע לעצמו, ולכן רחוקה מאד האהבה כזאת בתבל ארצה, ולא תהיה רק בנפש החכמים וצדיקים, המכירים ערך יתרון נפש זולתם, וכל שכן יתרון מעלת הבורא יתברך; אשר לזאת בכלל המצוה: ואהבת את ה׳ אלהיך, היא המצוה לדעת אתו ולהכירהו, והמובן ממנה הוא: וידעת את ה׳, כי לולא זאת לא תתכן אהבה שלמה בכל לב ובכל נפש. ואמר בכל לבבך ובכל נפשך, לא בכח אחד מהנפש כמו שעתיד לבאר, ומי שזכה להגיע להאהבה הזאת הוא מקיים באמת את האהבה על דרך החיוב, כי הוא והדבר האהוב אחד, וסר ההבדל בין שלי ושלך, ולא יאמר ג"כ ה׳ מה תתן לי, כי שכרו

אתו, ופעולתו הוא שלמות הבורא אשר הוא גם שלמותו. ומה הוא איפא עונג ושכר גדול יותר מהשלמות? והוא דומה למה שאמרו עה״ש «ששכר מצוה מצוה» ומפני כן אינם שמנים יעודי תורתנו כיעודי התורות זולתה, וסר טענת מלך הכוזר בענין הזה. — מבואר מכל הנאמר, שהאהבה הרוממה הזאת בלתי אפשר שתהיה נוהגת בארץ בכל האנשים ותמצא קן בלבם, רק האהבה מהמדרגה השנית, והיא בכח אחד בנפש, רצוני, בכח הדמיון, לפי שכל איש האהב דבר זולתו הוא מדמה ומחשב תמיד את ההנאה שתבא לו מזה, ולפי גודל או קטן ההנאה תהיה גם האהבה. — ואין לי אם שתהיה ההנאה זאת הנאת גופו שירווית ע״ז כסף וכדומה, ואם שתהיה הנאת הנפש, ר״ל, שיגיע לו מזה כבוד ושם טוב וכדומה. — ואם כי שפלה האהבה הזאת מאד בערך האהבה, שבמדרגה הראשונה, בכ״ז טובה היא מאד, ועל פיה יתנהג התבל, והיא היא עמוד הדרך־ארץ. וכיון שאהבה הזאת תלויה בדבר אשר הדמיון מדמה תמיד להשיגו, מובן מאליו שאחרי השגתו הדבר ההוא בטל ציור דמיונו ובטלה אהבה. והיינו דאמרי אנשי «אם עשית חסד עם פלוני ידה בך אבן» ודבריהם אמת וצדק, כי האיש המטיב, יתברך בלבו לקנות ולקרב ע״ז אליו לב המקבל טובתו, ועוד יהיה נכנע אליו, ודבוק בו עשרת מונים מבראשונה, ובאמת כערך כזה כן יתרחק לב המקבל הטובה ממטיבו ואיש חסדו, לפי שבהשיגו הדבר המקווה יחלש כח דמיונו, בטל הדמיון בטלה אהבה. ואולי אם איש ישר הוא המקבל החסד ישאר בלבו אך רעיון תודה, אבל מוגבלת מאד. — וראיה לדבר, כל דבר חפץ אשר כלתה נפשנו אליו ונחמדהו, הנה בהשיגנו אתו יהיה רוחנו קר ונחדול משמוח עוד עליו. וכן כל אהבה שבין איש להברו היא יותר חזקה ויותר עזה בפרידתם זה

מזה

מזה, מאשר תהיה אם ישבו יחד במקום אחד. ולכן בחכמה יתנהג האדם בארץ בחברת רעיו ומיודעיו, אל יצדק הרבה, ואל ירשע הרבה. אל יקטין אהבתו, ואל יגדיל אותה יותר מדי פן ישומם, כי יהיה מחשב תמיד דרכו לשלם על יתר אהבה לאהביו, לאיש איש כפי פעלו ואהבתו. והוא לדעתי באור הכתוב: וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ. ר״ל, אחרי שהזהיר על נקימה ונטירה בשום אופן כלל, אמר: אהב לרעך כמו שהוא אהב לך, בשעור ובמדה ההוא; ועל דרך זה תתקים האהבה ותשכיל ותצליח בעולם, וראיה שלא כוון הכתוב על האהבה השלמה, לפי שלא אמר, ואהבת לרעך כנפשך, שהיא מליצה מורגלת בלה״ק על האהב זולתו כאהבת עצמו (עיין המבאר על הפסוק ואהבת לרעך כמוך. ויקרא י״ט, י״ח.) ויהיה באור כָּמוֹךָ פה שוה, כְּמוֹ לְךָ, כפירוש הכתוב: גם־לי לבב כְּמוֹכֶם (איוב י״ב, ב׳) שר״ל, גם לי לבב, כְּמוֹ לָכֶם. וכפי דברי המבאר שם יהיה פירוש כָּמוֹךָ בכל מקום: דוֹמֶה לְךָ. וכנוי ך׳ תחת מלת לך, אליך. וגם זאת לי לראיה ולמופת שאין הכוונה פה על האהבה הַשְּׁלֵמָה, מדשני קרא וכתב לרעך בלמ״ד ולא מלת את, הסמוכה בכל מקום לאהבה, המורה על עצם הדבר, בהיות סגולה מיוחדת באהוב (עיין הבאור שם), ומדכתב לרעך בלמ״ד, הרי אמר בהכרה כָּמוֹךָ ולא כנפשך, אשר לא יתכן לבא רק דוקא במקום אשר סמך מלת את לאהבה, והבן. ולבי יחשוב שהכוונה בשם רֵעַ הוא על האהב שבמדרגה השנית, על שם שאהבתו היא ברעיון לבו ובדמיונו לא בנפש. והוא כמו: בַּנְתָּה לְרֵעִי מֵרָחוֹק (תהלים קל״ט, ב׳) רש״י פירש שם: למושבני אל רעותך והבתך, לרעי, לקרבני אליך. והרד״ק פירש לרעי, למחשבתי, ברעיון לבי. ולכן נאמר: וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ, ר״ל, לאהב כזה, אשר אהבתו לא אהבת נפש

שאיננה

שאיננה תלויה בדבר, אבל הוא רעך שאהבתו אך כ״עין לבו ובדמיונו לבד, על מנת לקבל פרס, אתו תאהב גם אתה אהבה בלתי שלמה, ולא יהיה בך חטא, ויסיים אני יְהוָה! כלומר, אבל אנכי ה׳ אלהיך, המרחם אותך תמיד, והנותן לך כל צרכיך, ועושה אתך חסד חנם; לכן תאהב גם אותי לא על מנת לקבל פרס, ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך! — ראה זה מצאתי הבנתי, כתבתי, ושלחתי אליך ידידי! ואני תפלה על שגיונות. הורני ואני אחריש, ומה־שגיתי הבין לי!